

ΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Ε'

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ - 1976

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γεωργία Αγιού Μητροπολίτου

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

17002

ΔΩΡΕΑΝ

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΔΟΥΚΑ,
Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ,
Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ, Γ. ΜΕΓΑ
Γ. ΚΩΝΙΔΑΡΗ, Π. ΝΙΡΒΑΝΑ, Δ. ΖΗΣΗ.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Α Θ Η Ν Α Ι - 1 9 7 6

ΑΓΓΛΟΣ Λ. ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Ε. ΚΑΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΑΣ Ε.
ΝΗΜΑΤΩΣ Κ. Δ. ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Η. ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Ε.
ΔΙΣΜΗΣ Δ. ΝΑΥΠΛΙΟΥ Α. ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΕΣ Η. ΓΟΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Δ.
ΕΛΛΗΣ Δ. ΜΑΡΙΑΝΗ ΕΠΑΝΙΩΝ Δ.

ΑΝΑΛΙΖΩΤΙΚΟ Ε. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΔΙΚΤΥΟΔΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ
ΕΦΕΤ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Γλωσσή της μάνας
που δικοίς είναι στην πόλη
δικαίου και δικαιοσύνης.

Εγώ Κυρά στην αστεριά της πόλης
που πενασμένη στην πόλη της δικαιοσύνης
δίδω τούς πολιτικούς.

Εύλογος το διάλεκτο των δικαιοσύνης
δικαιογένεια της βίαιατης της φύσης που
δικαιά δικαιούται και δικαιείται την δικαιοσύνη^{την}
την δικαιοσύνη την γενναίη
την μακριά την φύση.

МЕРЗОПАГО

Α. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
ποὺ ἀκοῦς τὴ δέηση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἀκου κι ἐμᾶς, ποὺ ὑψώνομε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
ποὺ ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχή μας
βγαίνει γιὰ Σὲ θερμή.

"Ἐχε, Κυρά, στὴ σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
ποὺ πλέει στὴν ξενιτιά.

Εὐλόγησε τὰ ὄνειρατα τοῦ βρέφους ποὺ κοιμᾶται.
Οδήγησε τὰ βήματα τῆς κόρης ποὺ φοβᾶται.
Στεῖλε δροσιὰ κι ἀνάπταυσῃ στοῦ ἀρρώστου τὸ χλινάρι,
ἔχουν τὴ θεία Σου χάρη
τὰ μαῦρα τὰ φτωχά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε, πού χει παιδὶ στὰ ξένα,
καὶ χύσε μιὰν ἀκτίνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους ποὺ βυζαίνει,
στρέψε στὴν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

¶ Εύλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μας Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
Συχώρεσε καὶ φώτισε κι ἐκεῖνον ποὺ πλανήθη,
καὶ χύσε του στὰ στήθη
τὴν πίστη τὴ γλυκιά.

○ Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὄμορφη πατρίδα,
πάλι στὸν κόσμο δεῖξε την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα.
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα μὲς στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιά της,
ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

«Απαντα»

Στέφανος Μαρτζώκης

2. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΠΑΣΙΑ

Στὸ μαρτυρικὸν νησὶ τῆς Κύπρου φιλοξενήθηκε, κυνηγη-
μένος, δὲ πρωτόκλητος μαθητὴς τοῦ Ναζωραίου, ἔκανε θαύ-
ματα, ἀποκάλυψε θαυματουργὴ πηγὴ ἀγιάσματος καὶ δη-
μιούργησε γοητευτικοὺς θρησκευτικοὺς θρύλους καὶ παραδό-
σεις. Ἡ Κύπρος, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου
ἀγίου καὶ μεγαλομάρτυρα ἀποστόλου τοῦ Καρπασιοῦ, ἔδρυ-
σε στὸ μυτερὸ ἀκρωτήρι γραφικὸ μοναστήρι, ὅπου συρρέουν
σὲ κάθε ἐπέτειο τῆς ὄνομαστικῆς γιορτῆς τοῦ ἀγίου χιλιάδες
Κύπριοι, ἄρρωστοι, σακάτηδες. Οἱ ἵκετες αὐτοὶ πλένουν τὸ
πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τους μὲ τὸ κρυσταλλένιο ἀγίασμα,
ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ μιὰ πηγούλα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βράχια,
κοντὰ στὸ μοναστήρι, καὶ παρακαλοῦν τὸν ἀγιο, ποὺ εἰδεῖ,
συνόδεψε καὶ μιλοῦσε μὲ τὸ Ναζωραῖο, νὰ γίνουν καλά. Πολ-
λοὶ ἀπὸ δαύτους, ὅσοι προσκυνῶνται τὸ εἰκόνισμα τοῦ ἀποστό-

λου μὲ βαθύτατη πίστη καὶ ταπεινὴ κατάνυξη, γίνονται καλά, ἐπιστρέφουν στὰ χωριά τους μὲ ψυχικὴ ἀγαλλίαση, δοξολογοῦν τὸ μεγάλο ἄγιο. Ἐκόμα κι ἀλλόθρησκοι Τοῦρκοι κι Ἐβραῖοι πᾶνε στὸ μοναστήρι τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα νὰ πλυθοῦνε μὲ τ' ἀγιασμένο νερό. "Οσοι δὲν μποροῦν νὰ ταξιδέψουν μέχρι τὴν μακρινὴ Καρπασία στέλνουν τὸ ζωντανὸ ἀφιέρωμά τους (βόδι ἢ γίδι) στὸν ἄγιο, χωρὶς συνοδό, στὸ μοναστήρι. Ὁ ἀπόστολος ὁδηγεῖ τὸ ἀφιέρωμα μέχρι τὴν πόρτα τοῦ μοναστηρίου, χτυπάει ἡ καμπάνα, εἰδοποιοῦνται οἱ μοναχοί, παραλαβαίνουν τὸ τάμα.

"Η ἀκατανόητη μπουνάτσα!

"Η κυπριακὴ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, κυνηγημένος, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοὺς ἑθνικοὺς τῶν Ἱεροσολύμων, κατόρθωσε νὰ ξεμπαρκάρῃ στὰ βραχιασμένα κατάγιαλα τῆς Καρπασίας. Τὸ νησὶ τὴν ἐποχὴ αὐτή, κάτω ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴ κυριαρχία, ζοῦσε στὴ χλιδὴ καὶ στὴν ἀμαρτία τῶν εἰδώλων. Μὴν ξεχνᾶμε πῶς ἐδῶ γεννήθηκε ἡ θεὰ τῆς ὁμορφιᾶς κι ἡταν φυσικὸ γιὰ τὸ λαὸ νὰ λατρεύῃ μὲ πάθος τὴν ἀφρογεννημένη πατριώτισσά του, τὴν Ἀφροδίτη. Κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες αὐτές ὁ ἀπόστολος δίσταζε νὰ ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τὰ ἀστικὰ κέντρα.

"Η παράδοση ἀναφέρει ὅτι κάθισε ἐκεῖ στὸ ἔρημο κατάγιαλο, ἀνακάλυψε μιὰ θάλασσοσπηλιὰ καὶ ζοῦσε ὅπως τ' ἀγρίμια καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, περιμένοντας νὰ φανῇ στὴ θάλασσα κανένα κατκι, δύποιοδήποτε πλεούμενο, νὰ τὸν παραλάβῃ. Σὲ κάμποσο καιρὸ φάνηκε στ' ἀνοιχτὰ ἔνα καράβι, ποὺ σαλπάρισε ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα (Κύπρου) καὶ φαινόταν ὅτι θὰ ἔστριψε τὸ μυτερὸ ἀκρωτήρι, γιὰ ν' ἀνοιχτῇ πρὸς τὴν Ἀσπρη θάλασσα. Η

‘Ο ἄγιος σήκωσε σινιάλο. Τὸ εἰδανε ἀπὸ τὸ καράβι, στείλανε βάρκα νὰ παραλάβῃ τὸ ναυαγό. ‘Ο ἀπόστολος ἀνέβηκε στὴν κουβέρτα βρεγμένος στὰ μαλλιὰ καὶ στὰ γένια, κακοζωισμένος, ξιπόλητος. Τὸ ἄγνωστο καράβι συνέχισε τὸ ταξίδι του. Ξαφνικά, πέντε χιλιόμετρα μακριά, κοντὰ στὰ γλαφρονήσια «Κλειδιά», ἔπεισε φοβερὴ ἄπνοια. Τὰ νερὰ γινήκανε λάδι, ἡ σιωπὴ ἔζωσε τὸ καράβι. ‘Η ἄπνοια αὐτὴ βάσταξε πέντ’ ἔξι μερόνυχτα. “Ελειψε τὸ νερό, ἀδειάσανε τὰ βαρέλια κι οἱ ναῦτες καιγόντανε ἀπὸ τὴ δίψα. ‘Ο καπετάνιος ρώτησε τὸν ἀπόστολο ἂν γνώριζε καμιὰ βρυσομάνα, νεροσυρμὴ ἢ πηγούλα στὰ κυπριακὰ κατάγιαλα. ‘Ο ἄγιος ὑπόδειξε τὰ βράχια, ἀνάμεσα σ’ ἕνα κοίλωμα. Δυὸς ναῦτες τραβήξανε μὲ βάρκα στὸ κοίλωμα. Τίποτε! Μαύρη ἐρημιά, κόκκινα ἀγκάθια, φαρμακερὰ φίδια, ποὺ σφυράγανε σὰ σειρῆνες. Οἱ ναῦτες ἀποκαρδιωμένοι γύρισαν πίσω. ‘Ο καπετάνιος θύμωσε, ἀπείλησε τὸν ἄγνωστο ἐρημίτη, πῶς ἀν δὲν πάη νὰ τοῦ βρῇ τὴν πηγὴν, θὰ τὸν ρίξῃ στὴ θάλασσα.

Tὸ νερὸ τινάζεται ἀπὸ τὸ βράχο

‘Ο ἄγιος χωρὶς διαμαρτυρία μπῆκε στὴ βάρκα μὲ συνοδεία δυὸς τρεῖς ναῦτες. Βγήκανε στὰ Καρπασίτικα ἀκρογιάλια.

— ‘Εμπρός, γέρο, τὸν προστάξανε οἱ... ἀλειτούργητοι ναῦτες, βρές τὴν πηγὴν μὲ τὸ νερό, γιὰ νὰ μὴ σὲ φᾶνε τὰ σκυλόφαρα!...

‘Ο ἄγιος, ἀμίλητος, γονάτισε σ’ ἕνα βράχο κι ἄρχισε ν’ ἀναπέμπη τὴ δακρυσμένη του δέηση. Οἱ ναῦτες τὸν παρακολούθουσαν περίεργοι. “Γστερα ὁ ἀπόστολος ζύγωσε σ’ ἕνα χαμηλὸ βράχο, πλησίασε σὲ μιὰ πλάκα, τὴ σήκωσε μὲ τὰ χέρια του, τὴν γκρέμισε στὴ θάλασσα. Τὴν ἵδια στιγμὴ κοχλάκισε, μούγκρισε κι ἀναπήδησε συντριβανωτὸ τὸ ἀσημένιο

νερό, που σκορποῦσε μυρωδιές καὶ δροσοῦλες. Οἱ ναῦτες τρελοὶ ἀπὸ χαρὰ γιομίσανε μὲ τὸ ἀπροσδόκητο κρύσταλλο τ' ἀσκιά τους, ξαναγυρίσανε μὲ τὸν ἄγιο στὸ καράβι. Τὸ πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες πανηγυρίζανε. Πίνανε τ' ἀγιασμένο νερὸ κι εὐλογοῦσαν τὸ... Δία ποὺ τοὺς ἐλέησε, χωρὶς νὰ μαντεύουν, φυσικά, τὴν ἴδιότητα τοῦ ἀγνώστου ἐρημίτη...

Βαφτίσια στὸ καράβι

'Ανάμεσα στοὺς ἐπιβάτες βρισκόταν καὶ τὸ τυφλὸ ἀγοράκι τοῦ καπετάνιου, μὲ τ' ὄνομα Χαρίδημος. Πήγαινε ἀπὸ κουβέρτα σὲ κουβέρτα μελαγχολικὸ καὶ συχνὰ πυκνὰ ἔκλαιγε, γιατὶ δὲν μποροῦσε νὰ δῆ τὴ θάλασσα, τ' ἀσπρα πανιά, τὰ νησιά.

'Ο ἄγιος τὸ πλησίασε. Τοῦ 'δωσε μ' ἔνα κύπελλο νὰ πιῇ νερὸ ἀπὸ τὴ θαυματουργὴ πηγούλα, ἔπλυνε μὲ τὸ ἀγίασμα τὰ τυφλὰ μάτια καὶ τὸ μέτωπό του. Τὸ εὐλόγησε κι ὕστερα ἀποσύρθηκε στὴν πρύμη, σιωπηλός, ἀμίλητος.

Ξαφνικὰ ἀντήχησε στὸ καράβι μιὰ κραυγὴ χαρᾶς, ἔνα παιδικὸ τσιριχτὸ θριάμβου. "Ητανε τὸ τυφλὸ παιδὶ ποὺ φώναξε.

— Βλέπω! Βλέπω τὰ κύματα, βλέπω τὰ πανιὰ ποὺ φουσκώνουν, βλέπω τὸν κόσμο. 'Ο πατερούλης μ' ἔκανε καλά... 'Ο γέρος ποὺ βρῆκε τὴν πηγούλα μοῦ ξανάδωσε τὸ φῶς μου!

Πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες κυκλώσανε τὸ παιδὶ κατάπληκτοι. Κι ὕστερα σὰν ἔνα τρομαγμένο κοπάδι πλησιάσανε τὸν ἀπόστολο Ἀνδρέα, πέσανε στὰ πόδια του, τὸν εὐχαριστοῦσαν μὲ δάκρυα, τοῦ φιλοῦσαν τὰ χέρια. 'Ο καπετάνιος δὲν ἤξερε πῶς νὰ φανερώσῃ τὴ χαρά του.

— Τὸ καράβι μου εἶναι δικό σου, τοῦ 'λέγε. 'Εσὺ εἶσαι ὁ καπετάνιος... Πρόσταξέ με ὅ,τι θέλεις...

'Ο ἄγιος σήκωσε τὰ μάτια του κι εἶπε:

— Τὸ παιδί σου τό ὕκανε καλὰ ὁ Σταυρωμένος Χριστός.
"Αμποτε νά' χω κι ἔγώ τὴν ἴδια μοίρα μαζί του, νὰ σταυρωθῶ..."

Κι ἔτσι βρῆκε ἀφορμὴ νὰ διδάξῃ στοὺς ἑθνικοὺς τὴν διδαχὴν τοῦ Χριστοῦ. "Ολοι πιστέψανε. 'Ο ἄγιος τοὺς βάφτισε μὲ τὸ θαυματουργὸν ἀγίασμα κι ὀνόμασε τὸ τυφλὸν παιδί, ποὺ εἶδε τὸ φῶς του, 'Ανδρέα..."

'Εκκλησία στὴν πηγὴ τοῦ ἀγίου

Τὸ καράβι συνέχισε τὸ δρόμο του στὸ βόρειο Αίγαιο, πέρασε τὴν Προποντίδα, ξεμπάρκαρε τὸν ἄγιο στὴν Κωνσταντινούπολη, τράβηξε γιὰ τὴν Μαύρη Θάλασσα. 'Ο ἄγιος ἀπὸ τὴν Πόλη τράβηξε στὰ νότια. Δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο στὴν Ἑλλάδα, ἔφτασε στὴν Πάτρα, ὅπου μαρτύρησε καὶ σταυρωθῆκε. 'Η δέησή του νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια θανὴ μὲ τὸ Χριστὸν εἰσακούστηκε ἀπὸ τὸ Μεγαλοδύναμο. 'Ο καπετάνιος τοῦ «Ποσειδώνα», τοῦ καραβιοῦ ποὺ παράλαβε τὸν ἄγιο ἀπὸ τὰ κυπριακὰ κατάγιαλα, συγκινήθηκε βαθιὰ μὲ τὴν ἔνδοξη σταυρικὴ θανὴ του κι ἔταξε νὰ τοῦ χτίση ναὸ λατρείας κοντὰ στὴ θαυματουργὴ πηγούλα, στὸ μυτερὸ ἀκρωτήρι. Παράγγειλε τὸ εἰκόνισμα τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα σὲ καλλιτέχνη τῆς Πόλης, τό' φερε ὁ ἴδιος στὴν Κύπρο, ἔχπισε ναὸ καὶ μικρὸ ξενώνα, φύτεψε βάγια καὶ δάφνες γύρω ἀπὸ τὸ ἀγίασμα. Ἀργότερα, κατὰ τὸν 4ο μ.Χ. αἰώνα, οἱ Κύπριοι χριστιανοὶ μεγαλώσανε τὸν ξενώνα, χτίσανε γραφικὸ μοναστήρι, διακοσμήσανε τὸ παλιὸ εἰκόνισμα μὲ ἀσήμι καὶ χρυσάφι, λατρέψανε τὸ μεγάλον ἄγιο κι ἀπόστολο ποὺ μαρτύρησε. Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τοῦ κυπριακοῦ μοναστηριοῦ στὴν ἀκρη τοῦ μυτεροῦ ἀκρωτηρίου, που δείχνει τὴν γειτονικὴν ἀνατολή.

Παῦλος Κερναίος

3. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ μέρ.

Νύχτα γεμάτη θαύματα,
νύχτα σπαρμένη μάγια.
ΣΟΛΩΜΟΣ

Ήταν ή νύχτα παραμονῆς, κοντά μεσάνυχτα. Στὸ σπίτι είχαν πλαγιάσει καὶ μόνος ἐγὼ ἀγρυπνοῦσα ἀκόμα σὲ μιὰ μεγάλη σάλα. "Ημουν καθισμένος σὲ μιὰ μεγάλη πολυθρόνα, μπροστὰ σ' ἔνα μεγάλο τζάκι, ὅπου τὰ τελευταῖα ξύλα εἶχαν γίνει κάρβουνα κόκκινα σὰ ρουμπίνι. Εἶχα σβήσει καὶ τὸ ἥλεκτρικό, γιατὶ μοῦ ἔφτανε, γιὰ νὰ ρεμβάζω μισοκοιμισμένος, ή ἀνταύγεια τῆς ἀνθρακιᾶς. "Επειτα μ' ἄρεσε νὰ βλέπω κι ἀπὸ τὰ νοτισμένα τζάμια τοῦ παραθύρου τὴν ἀσημένια λάμψη ἐνὸς ἀστρου, που ἀπὸ τόσο ὑψος καταδεχόταν νὰ μοῦ κρατᾶ συντροφιά.

Σὲ λίγο τὰ κόκκινα κάρβουνα σκεπάστηκαν ἀπὸ μιὰ κάτασπρη σκόνη, σὰ νὰ εἶχε χιονίσει μέσα στὸ τζάκι. Σηκώθηκα μιὰ στιγμὴ κι ἔριξα ἐπάνω τους ἔνα δαδί. Κι ὅταν

ξανακάθισα στήν πολυθρόνα, νὰ συνεχίσω τὸ ρεμβασμό μου, μιὰ ζωηρὴ φλόγα ξεπετάχτηκε λεπτή καὶ ψηλή, παιχνιδιάρικη φλόγα, ποὺ ἡ κορυφή της πότε χωνόταν στήν καπνοδόχο καὶ πότε ξαναφαινόταν, γέρνοντας δεξιὰ ἡ ἀριστερά.

Κοίταζα αὐτὴ τὴν φλόγα, ποὺ λές κι ἡταν ζωντανή, καὶ διασκέδαζα. "Εξαφνα τὴν βλέπω νὰ μεταμορφώνεται, ἡ καλύτερα νὰ προβάλλῃ ἀπὸ μέσα της μιὰ μορφὴ γυναικεία, μιὰ ὅμορφη κόρη μ' ἀσπρο τούλινο φόρεμα σὰ νεράιδας. Θαῦμα!" Ήμουν μπροστά σ' ἔνα θαῦμα. Καὶ νά, τὸ παλιὸ ρολόγι τοῦ τοίχου, μὲ τὴ βραχνιασμένη λιγάκι φωνή, χτυπᾶ μεσάνυχτα. Κανένα φόβο ὥστόσο δὲ μοῦ προξενεῖ ἡ ὑπερφυσικὴ ἐμφάνιση. 'Απεναντίας χαρά. Καὶ λέγω στήν κόρη, ποὺ εἶχε σταθῆ ἐκεῖ, ἀκουμπισμένη ἐλαφρὰ στὸ μάρμαρο τοῦ τζακιοῦ μὲ τὸν ἀριστερό της ἄγκωνα:

— Σὲ ξέρω, σὲ γνωρίζω!... Δὲν εἶσαι ἡ Καλοκυρὰ τοῦ τζακιοῦ;

— Ναί, μοῦ γνέφει μὲ χαμόγελο.

Καὶ μοῦ δείχνει μὲ τὸ δεξί της χέρι τὸ παράθυρο λέγοντας:

— Κοίτα λοιπόν!

"Άλλο θαῦμα! Τὰ νοτισμένα τζάμια εἶχαν καθαρίσει καὶ τὸ ἀστρο, ποὺ φαινόταν ὡς τώρα κοινό, ἔλαμπε μὲ μιὰ καινούρια λάμψη, μαγική. 'Απὸ κάτω του τὸ συνηθισμένο τοπίο εἶχε χαθῆ καὶ τὸ ἀντικαθιστοῦσε ἐν' ἄλλο, ποὺ δὲν τὸ εἶχα δεῖ ποτέ μου, παρὰ σὲ μιὰ παλιὰ ζωγραφιά, στὸ είκονοστάσι τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ. Ένα ἀλλόκoto βουνό, κάτι παράξενα σπιτάκια, μιὰ σπηλιά, μιὰ φάτνη, ἡ Παναγία, ὁ μικρὸς Χριστός, οἱ βοσκοὶ νὰ τὸν προσκυνοῦν, τὰ βοδάκια νὰ τὸν γλείφουν. Κι ἀπὸ κεῖ ἔνας δρόμος ἀσπρος, μακρινός, φιδωτός, ἀτέλειωτος, ὃπου περπατοῦν τρεῖς ὄδοιπόροι, ζωγρὰ φωτισμένοι ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἀστρου.

‘Απόρησα, έκαμα τὸ σταυρό μου. Πιῶς ήταν δυνατὸν νὰ βλέπω μὲ τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, ἔτσι ζωντανὴ τὴν παλιὰ ζωγραφιά;... Κι δύμως νά! Οἱ τρεῖς Μάγοι, φορτωμένοι τὰ δῶρα τους, περπατοῦν, προχωροῦν πρὸς τὴ φάτνη, ἐνῶ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἀστρου, περπατώντας κι αὐτές, πέφτουν πάντα πάνω τους καὶ τοὺς φωτίζουν.

— Δὲ λείπει τώρα, συλλογίστηκα, παρὰ ν' ἀνοίξῃ κι ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ φανοῦν οἱ ἄγγελοι...

— Κοίταξε λοιπόν! Μοῦ ξαναλέει ἡ Καλοκυρά, σὰ νὰ ’κουσε τὴ σκέψη μου.

Καὶ νά! Τὰ οὐράνια ἀνοίγουν σὲ ύπερλαμπρο φῶς — ὅπως στὴ ζωγραφιὰ — κι οἱ ἄγγελοι φαίνονται πλήθος! Μὲ τ' ἀσπρά φτερά τους πετοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴ φάτνη καὶ

5. Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

— "Αγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία . . .

"Ολη ἡ γειτονιὰ ἀντηχοῦσε ἀπ' τὰ χαρμόσυνα κάλαντα, ποὺ τραγουδοῦσαν τὰ παιδάκια τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Καὶ τὸ βράδυ, μαζεμένη γύρω στὸ τζάκι ἡ οἰκογένεια τοῦ παπα - Θύμιου, καμάρωνε τὰ δῶρα, ποὺ χάρισε ὁ ἔνας στὸν ἄλλο, καὶ περίμενε τὴν ὥρα τῆς βασιλόπιτας.

'Ο Γιώργος, μαθητὴς τῆς πέμπτης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐπάνω κάτω ἔντεκα χρονῶν, κρατοῦσε στὰ χέρια του ἔνα χρυσοδεμένο βιβλίο καὶ τὸ στριφογύριζε ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς καὶ ξεφύλλιζε τὶς εἰκόνες του. Κι ἡ Μαρία, ἔνα χρόνο μικρότερη, κρατοῦσε καὶ χάιδενε καὶ καμάρωνε μιὰ πανώρια κούκλα.

Καὶ πάλι ἀντήχησαν στὴ γειτονιὰ οἱ χαρούμενες φωνὲς τῶν παιδιῶν:

— "Αγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία . . .

— Ποῦ εἶναι ἡ Καισαρεία, μπαμπά; ρώτησε ἡ Μαρία.

— Εἶναι πέρα στὴν Ἀνατολή, παιδί μου. Μὰ τὴ λένε Καισάρεια κι ὅχι Καισαρεία.

— Καὶ γιατὶ τὰ παιδιὰ τὴ λένε ἔτσι;

— Γιατὶ ἔτσι ταιριάζει καλύτερα στὸ τραγούδι τους. Μήπως θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὴν ἴστορία τοῦ 'Αι - Βασίλη; "Έτσι θὰ περάσῃ κι ἡ ὥρα, δο οὐ κόψωμε τὴ βασιλόπιτα.

Χαρούμενα τὰ παιδιὰ τριγύρισαν τὸν παπα - Θύμιο. 'Η παπαδιὰ ἔριξε κι ἄλλα ξύλα στὴ φωτιά, ἔδωσε σ' ὅλους ἀπὸ ἔναν κουραμπιὲ κι ὁ παπὰς ἀρχισε τὴν ἴστορία.

— "Οπως σᾶς εἶπα καὶ πρωτύτερα, ἡ Καισάρεια εἶναι βαθιὰ στὴν Ἀνατολή, σὲ μιὰ χώρα ποὺ τὴ λένε Καππαδοκία. 'Εκεῖ γεννήθηκε ὁ 'Αι - Βασίλης, τριακόσια τριάντα χρόνια

ὕστερ' ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Οἱ γονεῖς του, ὅπως οἱ περισσότεροι πατριῶτες του, ἦταν εἰδωλολάτρες. Ἡ μητέρα του, ἡ Ἐμμέλεια, ἦταν μιὰ σπάνια γυναίκα κι ἔδωσε στὸ παιδί της πολὺ καλὴ ἀνατροφή. Πόσα χρωστοῦμε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ στὴν καλὴ ἀυτὴ μητέρα!

"Οταν μεγάλωσε ὁ Βασίλειος, πῆγε στὴν Ἀθήνα νὰ σπουδάσῃ κι ἐκεῖ γνωρίστηκε μὲ τὸν ἄγιο Γρηγόριο. "Ἐγινε στὴν ἀρχὴ δικηγόρος. Στὴν πατρίδα του ἦταν καὶ δάσκαλος μερικὰ χρόνια. 'Αλλὰ οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο ἐπάγγελμα τοῦ γέμιζε τὴν ψυχή.

Μὲ τὸ δυνατό του μυαλὸ εἶδε πῶς ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἦταν καλύτερη ἀπ' τὴν παλιά. "Ἐβλεπε κάθε μέρα νὰ κυνηγοῦν τοὺς χριστιανοὺς καὶ νὰ τοὺς βασανίζουν. 'Ο αὐτοκράτορας ἦταν κι αὐτὸς εἰδωλολάτρης καὶ δὲν ἤθελε νὰ πληθαίνουν οἱ χριστιανοί.

'Η ψυχὴ τοῦ Βασιλείου δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὶς ἀδικίες αὐτές. Σὲ ἡλικία 27 χρονῶν ἔγινε χριστιανός, μοίρασε ὅλη τὴν περιουσία του στοὺς φτωχούς καὶ ἔκεινησε νὰ γυρίσῃ κι ἄλλους τόπους, νὰ γνωρίσῃ κι ἄλλους χριστιανούς, ν' ἀγωνιστῇ κι αὐτὸς γιὰ τὴν θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

Θέλοντας νὰ ἴδῃ μὲ τὰ μάτια του τὰ μέρη, ὅπου γεννήθηκε κι ἔζησε ὁ Χριστός, ταξίδεψε στὴν Αἴγυπτο, τὴν Παλαιστίνη, τὴν Συρία, τὴν Μεσοποταμία. Στὴν Αἴγυπτο γνώρισε καὶ τὸν ἄγιο Ἀντώνιο.

Βλέπω στὰ μάτια σας, παιδιά μου, ν' ἀναγαλλιάζῃ ἡ ψυχὴ σας ἀκούοντας τὰ ταξίδια αὐτά, σὰ νὰ τὰ ζηλεύετε. Μὰ λέτε πῶς ἦταν εὐχάριστα τὰ ταξίδια αὐτά; 'Εκεῖνο τὸν καιρὸ οὔτε σιδηρόδρομοι ὑπῆρχαν οὔτε ἀτμόπλοια οὔτε αὐτοκίνητα. Μὴν ξεχνᾶτε πῶς οὔτε χρήματα εἶχε πιὰ ὁ Βασίλειος.

Μήν ξεχνᾶτε καὶ πόσο κυνηγούσανε πάντοι τοὺς χριστιανούς· καὶ θὰ καταλάβετε πόσο βασανισμένο ἦταν αὐτὸ τὸ μεγάλο ταξίδι τοῦ Βασιλείου.

Σ' ἔνα ἄλλο του ταξίδι στὸν Πόντο, ὅπου εἶχε κι ἔνα πατρικό του αἰτῆμα, ἀποφάσισε νὰ ζήσῃ κάμποσον καὶ ροστὴν ἐρημιά, μόνος του σὰν καλόγερος. Διάλεξε μιὰ τοποθεσία ἥσυχη καὶ τερπνὴ κι ἀφοσιώθηκε στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

'Ακοῦστε πῶς περιγράφει ὁ Ἰδιος, σ' ἔνα γράμμα στὸ φίλο του Γρηγόριο, τὸν τόπο, ὅπου διάλεξε νὰ ζήσῃ:

— «Αφοῦ ἀπελπίστηκα πιά, ὅτι θὰ μ' ἀκολουθήσῃς, ζήτησα καταφύγιο ἐδῶ, στὸν Πόντο. Κι ὁ Θεὸς μ' ὁδήγησε σ' ἔναν τόπο, ποὺ μ' εὐχαριστεῖ πάρα πολύ.

»Θυμᾶσαι καμιὰ φορά, ποὺ παίζοντας πλάθαμε μὲ τὴ φαντασία μας ὅμορφες τοποθεσίες; Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ μέρος, ὅπου ζῶ σήμερα. Εἶναι ἔνα ψηλὸ βουνὸ σκεπασμένο ἀπὸ πυκνὸ δάσος. Ἐδῶ κι ἐκεῖ τρέχουν κρύα καὶ κατακάθαρα νερά. Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ εἶναι μιὰ πεδιάδα, ποὺ ποτίζεται ἀφθονα ἀπὸ τὰ νερὰ αὐτά. Στὴν πεδιάδα αὐτὴ μόνα τους ἔχουν φυτρώσει ὅλων τῶν λογιῶν τὰ δέντρα καὶ τόσο πυκνά, ποὺ καμιὰ φορὰ δυσκολεύεται κανένας νὰ περάσῃ. Μπροστὰ στὴν τοποθεσία αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε τὸ νησὶ τῆς Καλυψῶς, ποὺ τόσο θαύμασε τὴν ὁμορφιά του ὁ «Ομηρος».

Πολλοὶ φίλοι του πήγαιναν νὰ τὸν δοῦν στὴν ἐρημικὴ ζωὴ του· πῆγε κι ὁ Γρηγόριος, μὰ πολὺ λίγο ἔμεινε μαζί του, γιατὶ δὲν τοῦ ἀρεσε ἡ ζωὴ τῆς ἐρημιᾶς.

'Αλλὰ κι ὁ Βασίλειος ἀναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τὴ μοναχικὴ ζωὴ. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν ἔξακολουθοῦσαν ἀγριότεροι κι ἡ ἔξαπλωση τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ κιν-

δύνευε νὰ σταματήσῃ. Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουλιανὸς προστάτευε μὲ φανατισμὸ τὴν εἰδωλολατρία.

Γύρισε στὴν πατρίδα του ὁ Βασίλειος καὶ χειροτονήθηκε παπάς, τὸν ἕδιο σχεδὸν καιρὸ με τὸ Γρηγόριο. Μὲ τὴ ρητορικὴ του δύναμη ἔδωσε θάρορος στοὺς κατατρεγμένους χριστιανοὺς καὶ μὲ τὴν ἀπλὴ καὶ φιλάνθρωπη ζωὴ του ἔδωσε τὸ καλύτερο παράδειγμα τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Κι ὅταν ἦνας μεγάλος λιμὸς ἔκπλωθηκε σ' ὅλη τὴν Καππαδοκία καὶ τὸν Πόντο, ὁ Βασίλειος, τρέχοντας παντοῦ, μάζευε βοηθήματα ἀπὸ τοὺς πλούσιους καὶ τὰ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς καὶ παρηγοροῦσε τοὺς δυστυχισμένους, θυσιάζοντας καὶ τὴ λίγη περιουσία, ποὺ τοῦ εἶχε ἀπομείνει.

Σὲ ἡλικία σαράντα χρονῶν ὁ Βασίλειος ἔγινε ἐπίσκοπος Καππαδοκίας κι ἔμεινε πάντα ὁ πατέρας τοῦ λαοῦ κι ὁ φίλος τῶν δυστυχισμένων. Φορώντας πάντα τὸ ἕδιο ράσο καὶ τρώγοντας μόνο ψωμὶ καὶ χόρτα, ἔξοικονομοῦσε ὅ, τι χρειαζόταν γιὰ τοὺς φτωχοὺς κι ἔχτισε στὴν Καισάρεια μεγάλο νοσοκομεῖο καὶ πτωχοκομεῖο. Κι ἔτσι ὅλος ὁ βίος του ἦταν ἔνα πολύτιμο στήριγμα τῆς χριστιανοσύνης.

‘Ο νέος αὐτοκράτορας Οὐάλης — ἐχθρὸς κι αὔτὸς τοῦ χριστιανισμοῦ — ἔστειλε στὴν Καισάρεια ἔναν ἀξιωματικό, τὸ Μόδεστο, γιὰ νὰ φοβίσῃ τὸ Βασίλειο καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ πάψῃ τὸ κήρυγμά του καὶ τὶς φιλανθρωπίες του.

‘Ατάραχος ἔμεινε ὁ Βασίλειος στὶς φοβέρες τοῦ ἀξιωματικοῦ.

— Πῶς, τοῦ λέει αὐτός, δὲ φοβᾶσαι τὴ δύναμή μου;

— Καὶ γιατί νὰ τὴ φοβηθῶ; ἀπάντησε ὁ Βασίλειος. Τί μπορεῖς νὰ μοῦ κάμης;

— Τί μπορῶ νὰ σοῦ κάμω; “Ολα εἶναι στὴν ἔξουσία μου. Μπορῶ νὰ δημέψω τὴν περιουσία σου, μπορῶ νὰ σ' ἔξορίσω,

μπορῶ νὰ σὲ βασανίσω, μπορῶ ἀκόμη καὶ νὰ σὲ θανατώσω.

— Μὲ τίποτε ἄλλο νὰ μὲ φοβερίσης, γιατὶ αὐτὰ δὲν τὰ φοβοῦμαι. Τὴ δήμευση δὲν τὴ φοβοῦμαι, γιατὶ δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο ἀπὸ δύο τριμένα ράσα καὶ λίγα βιβλία. Τὴν ἔξο-

ρία δὲν τὴ φοβοῦμαι, γιατὶ ὅλη τὴ γῆ τὴ θεωρῶ πατρίδα μου. Τὰ βάσανα δὲν τὰ φοβοῦμαι, γιατὶ τὸ σῶμα μου εἶναι τόσο ἀδύνατο, ὡστε θὰ νεκρωθῇ, πρὶν προφτάσης νὰ τὸ βασανίσῃς. Καὶ τέλος, δὲ φοβοῦμαι τὸ θάνατο, γιατὶ αὐτὸς θὰ μὲ φέρη συντομώτερα κοντὰ στὸ Θεό.

— Ποτὲ δὲν ἀκούσα τέτοια λόγια, ἀποκρίθηκε ὁ ἀξιωματικὸς μὲ ἀληθινὴ κατάπληξη.

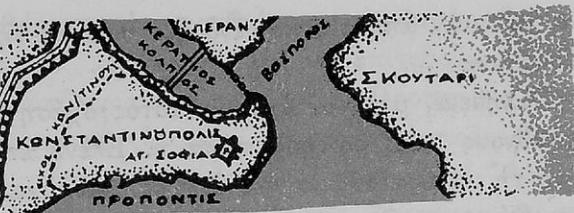
— Γιατὶ καὶ ποτὲ δὲν ἀπάντησες ἀληθινὸν ἐπίσκοπο. Ἐμεῖς εἴμαστε ἥσυχοι καὶ ταπεινοὶ ὅχι μοναχὰ μπροστά στὸ βασιλιά, ἀλλὰ καὶ στὸν τελευταῖο ἄνθρωπο. "Αμα ὅμως πρόκειται γιὰ τὴν πίστη μας στὸ Θεό, οὔτε τὴ φωτιὰ φοβόμαστε οὔτε τὸ σπαθὶ οὔτε τ' ἄγρια θηρία. Αὐτὰ ἀς μάθη ὁ αὐτοκράτορας μιὰ γιὰ πάντα.

Τέτοιος, ἔξακολούθησε ὁ παπα - Θύμιος, ἦταν, παιδιά μου, ὁ σπάνιος αὐτὸς ἐπίσκοπος. Καὶ μὲ τὸ ἀσθενικό του σῶμα καὶ μέσα σὲ πολλὲς κακουχίες αὐτὸς ἔξακολούθησε νὰ περιοδεύῃ παντοῦ, νὰ ἐλεῆ τοὺς δυστυχισμένους, νὰ παρηγορῇ τοὺς θλιψμένους, νὰ δίνῃ θάρρος στοὺς βασανισμένους χριστιανούς.

Κι ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὶς στερήσεις πέθανε σὲ ἡλικία πενήντα χρονῶν, τὴν ἡμέρα τῆς Πρωτοχρονιᾶς.

"Ολος ὁ τόπος ἔχασε τὸν πατέρα του καὶ τὸν προστάτη του. Χιλιάδες ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία ἔτρεξαν στὴν κηδεία του. Χριστιανοὶ καὶ Ιουδαῖοι καὶ εἰδωλολάτρες ἔκλαψαν μαζὶ τὴν ἡμέρα αὐτῆ. 'Απὸ τὸν πυκνὸ συνωστισμὸ πολλοὶ βρῆκαν τὸ θάνατο κι οἱ ἄλλοι τοὺς καλοτύχιζαν, ποὺ πέθαναν μαζὶ μὲ τὸ Βασίλειο.

Καὶ τώρα, παιδιά μου, εἶπε τελειώνοντας ὁ παπα - Θύμιος, ἀς ζητήσωμε τὴν εὐχὴ τοῦ 'Αι - Βασίλη καὶ ἀς κόψωμε τὴ βασιλόπιτα γιὰ τὴν καλὴ χρονιά.

6. Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τί ώραια λόγια! Τί γλυκιά μελωδία
ἀκούσαμε ἀπόψε! ἔλεγε ἡ Ἐλένη στὴ
μητέρα τῆς τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς
τῆς πέμπτης ἐβδομάδας τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς, καθὼς γύριζαν στὸ σπί-
τι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Καί, χωρὶς νὰ τὸ
καταλάβῃ, σιγοψιθύρισε:

*Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμ-
φθη εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ Χαῖρε.*

Δὲ θυμόταν δμως τὸ παρακάτω κι
ἐξακολούθησε:

*Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ώς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἴνα κράζω σοι: Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.*

— Δὲν ξέρω, μητέρα, γιατί αύτὸ τὸ τροπάριο μ' ἀρέσει
πολύ, συνέχισε ἡ Ἐλένη, ὅταν τελείωσε τὸ ψάλτιμα.

— Μὰ εἶναι, παιδί μου, νὰ μὴ σ' ἀρέσῃ καὶ νὰ μὴ σ' ἐν-
θουσιάζῃ ὁ ὅμνος αύτὸς τῆς Παναγίας μας, ὁ ὅποιος συνδέ-

εται μὲ μιὰν ἀπὸ τὶς πιὸ ἔνδοξες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας;

—'Αλήθεια, μητέρα, ἔχει κι αὐτὸς σχέση μὲ τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους μας; ρώτησε τώρα ἡ Ἐλένη ἐπίτηδες, γιὰ νὰ κάμη τὴ μητέρα τῆς νὰ τῆς διηγηθῇ κάτι καινούργιο γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, τὰ ὅποια τόσο τὴ συγκινοῦσαν καὶ τὴ συνάρπαζαν.

Κι ἡ μητέρα, ποὺ ἀφορμὴ ζητοῦσε, γιὰ ν' ἀπασχολῇ τὴν κόρη τῆς μὲ ὠφέλιμες ἱστορίες, ἀρχισε:

«Πολλὲς φορὲς ἡ Κωνσταντινούπολη, παιδί μου, ἡ θαυμαστὴ πρωτεύουσα τῆς ἔνδοξης ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἀντιμετώπισε μεγάλους καὶ φοβεροὺς κινδύνους καὶ πολλὲς φορὲς χρειάστηκε ν' ἀγωνιστῇ σκληρὰ καὶ νὰ χύσῃ ἄφθονο τὸ αἷμα τῶν παλικαριῶν τῆς, γιὰ νὰ σωθῇ.

»Μὰ ἐκείνη τὴ φορὰ βρέθηκε χωρὶς πολλοὺς ὑπερασπιστὲς κι ἡ ἀγωνία, ποὺ δοκίμασε ὁ λαὸς μπροστὰ στὴ βάρβαρη ἐπίθεση τοῦ ἔχθροῦ, δὲν ἦταν λίγη.

»Ἡταν τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ συνθηκολόγησε μὲ τοὺς βορινοὺς ἔχθρούς τοῦ κράτους, τοὺς Ἀβάρους, κήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν κι εἶχε πάει μακριά, μέσα στὰ βάθη τῆς Περσίας.

»Ἡθελε νὰ χτυπήσῃ τὸ θηρίο στὴν καρδιά του, μέσα στὴ χώρα του, γιατὶ ὁ κίνδυνος ἀπ' αὐτὸν ἦταν μεγάλος. Κίνδυνος τοῦ ἔθνους, κίνδυνος τοῦ Χριστοῦ, κίνδυνος τοῦ πολιτισμοῦ.

»Οἱ νικηφόρες μάχες τῶν Ἑλλήνων ἀκολουθοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη κι ὁ Πέρσης βασιλιάς Χοσρόης εἶχε ἔρθει σὲ δύσκολη θέση. "Ἐπρεπε ν' ἀφήσῃ τὴ Χαλκηδόνα, ἀπὸ τὴν ὅποια μὲ τὰ στρατεύματά του πίεζε τὴν πρωτεύουσα, καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Περσία. Προσπάθησε ὅμως στὸ μεταξὺ νὰ

πείση τούς 'Αβάρους νὰ παραβιάσουν τὴ συμφωνία, ποὺ εἶχαν κάνει μὲ τὸν Ἡράκλειο, καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὰ βόρεια. Προπαντὸς τώρα, ποὺ ὁ αὐτοκράτορας μὲ τὸν πολὺ στρατὸ ἥταν πολὺ μακριὰ καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ γυρίσῃ γρήγορα. Κι οἱ 'Αβαροί, χωρὶς πολλούς δισταγμούς ἢ ἐπιφυλάξεις, δέχτηκαν καὶ παρασπόνδησαν.

»Ρίχτηκαν λοιπὸν καταπάνω στὴν αὐτοκρατορία καὶ ἄρχισαν νὰ καῖνε, ν' ἀρπάζουν, νὰ λεηλατοῦν καὶ νὰ καταστρέψουν τὶς βορινὲς ἐπαρχίες, προχωρώντας σιγὰ σιγὰ καὶ πρὸς τὴν Πόλη, ὡσπου ἔφτασαν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς καὶ τὴν πολιόρκησαν.

»Φαντάζεσαι τώρα, 'Ελένη, τὴν ἀγωνία τοῦ πολιορκημένου λαοῦ. Οἱ ἄξιοι μαχητές του ἥταν στὴν Περσία. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔμειναν ἥταν τόσο λίγοι... Καὶ πάλι ὅμως δὲ δείλιασαν. 'Ενίσχυσαν τὴ φρουρὰ τῶν τειχῶν καὶ πρόβαλαν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα.

»Αλλὰ ἡ πολιορκία γινόταν πιὸ στενὴ κι ἡ πίεση στὰ τείχη μεγάλωνε. Μάταια ὁ πατριάρχης Σέργιος κι ὁ πρωθυπουργὸς Βῶνος παρακαλοῦσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν 'Αβαρῶν Χαγάνο νὰ δεχτῇ ὅσα δῶρα θέλει καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πόλη.

»Περήφανος ἐκεῖνος γιὰ τὴν εὔκολη, ὅπως νόμισε, κατάκτηση ἔδιωξε μὲ βάναυσο τρόπο τοὺς ἀπεσταλμένους μ' αὐτὰ τὰ ἀγέρωχα λόγια:

— Δὲ δέχομαι τίποτε. Νὰ φύγετε ὅλοι ἀπὸ τὴν Πόλη, γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ γλιτώσῃ κανένας σας. Εἶναι ἀδύνατο νὰ σωθῆτε, ἐκτὸς ἂν γίνετε ψάρια καὶ περάσετε τὴ θάλασσα κολυμπώντας ἢ πουλιὰ καὶ πετάξετε στὸν ἀέρα.

»Κι ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσή του αὐτῇ τῇ φορᾷ ἀπὸ τὴν ζηρὰ μὲ τὶς περίφημες πολιορκητικὲς μηχανές, τοὺς κινητούς πύργους, κι ἀπὸ τὴν θάλασσα μ' ἀναρίθμητα μονόξυλα.

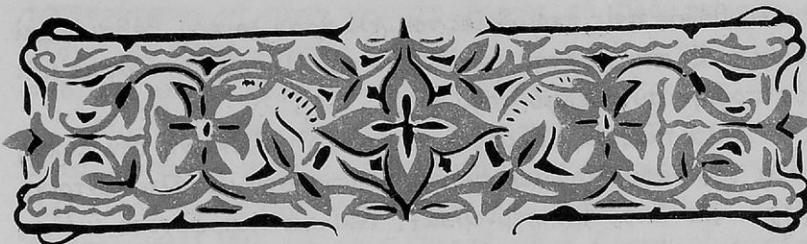
»Ο λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποστήριζε τὴν ἄμυνά του. Ἔστρεψε ὅμως τὰ βλέμματα καὶ τὴν ψυχή του καὶ στὸ Θεό.

»Ἐκεῖ κοντὰ στὰ τείχη, στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερίῶν, γονατιστὸι ὅλοι προσεύχονταν μπροστὰ στὴν ἅγια εἰκόνα γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Πόλης. Καί, ὃ, θαῦμα!

»Τὴν θάλασσα, τὴν γαληνεμένη ὡς τὴ στιγμὴ ἔκεινη, τάραξε τρομερὴ τρικυμία. Τὰ μονόξυλα ἔνα ἔνα ἀναποδογύριζονταν καὶ βούλιαζαν. Κι ἡ ψυχὴ τῶν πολιορκημένων μεμιᾶς γιγαντώθηκε, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. Ὁρμησαν νὰ χτυπήσουν τοὺς Ἀβάρους ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη. Κι αὐτοί, φοβισμένοι ἀπὸ τὴ συμφορὰ τῆς θάλασσας κι ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη τροπὴ τῆς καταστάσεως, διαλύθηκαν κι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν. Νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴν ξαναγυρίσουν!

»Κι ἀμέσως πολεμιστὲς ἀνδρεῖοι, γέροντες σεβάσμιοι, γυναικεῖς καὶ παιδιά, ὅλοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ εύτυχία, μὲ τὸν Πατριάρχη, ποὺ κρατοῦσε τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα μπροστά, ξεκίνησαν γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας.

»Ολη τὴ νύχτα, ὅρθιοι, χωρὶς κανένας τους νὰ καθίσῃ, ἔψελναν στὴν «Ὑπέρομαχο Στρατηγὸ» νικητήριους ὕμνους, εὐχαριστίες καὶ δοξολογίες γιὰ τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας τους. Ἔψελναν τὸν Ἀκάθιστο «Ὕμνο, παιδί μου, τὸν ὃποῖο κι ἐμεῖς κάθε χρόνο, σὰν ἀπόψε, ἐπαναλαμβάνομε στὴ μνήμη τῆς προστάτισσάς μας Παναγίας καὶ τῶν ἀνδρείων ἔκεινων».

7. ΖΑΚΧΑΙΟΣ Ο ΑΡΧΙΤΕΛΩΝΗΣ

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ Ἰησοῦς ἔμπαινε μαζὶ μὲ τοὺς μαθητές του στὴν Ἱεριχώ καὶ τὸ πλῆθος ἔτρεχε καὶ μαζευόταν νὰ τὸν δῆ. Ἔτρεξε κι ὁ Ζακχαῖος, ὁ ἀρχιτελώνης τῆς ὥραίας καὶ πλούσιας πολιτείας, πού, μὲ τὶς πολύτιμες φυτεῖες τῆς καὶ τὴν ἀκμαία τῆς βιομηχανία ἀρωμάτων, ἦταν ἔνας μεγάλος τελωνειακὸς σταθμὸς καὶ σημαντικὸς ἐμπορικὸς δρόμος.

"Οπως οἱ περισσότεροι τελῶνες τῆς ἐποχῆς, ποὺ ἔκμεταλλεύονταν τὴ θέση τους, ἔτσι κι ὁ Ζακχαῖος — μέσα σ' ἐκείνη μάλιστα τὴν εὔπορη πολιτεία — εἶχε γίνει κι αὐτὸς πλούσιος, ἀλλὰ καὶ μισητὸς ἀπὸ τὸν ἀδικημένο κι ἀγανακτισμένο κόσμο.

"Ηξερε λοιπὸν πώς κανένας δὲ θὰ παραμέριζε καὶ δὲ θὰ τὸν διευχόλυνε νὰ δῆ κι αὐτὸς — μικρόσωμος μάλιστα καθὼς ἤταν — τὸν ἔχουστὸ ἐκεῖνον ἄνθρωπο, ποὺ ἔλεγε πρωτάκουστα καὶ παράξενα λόγια γιὰ καλοσύνη κι ἀγάπη καὶ συχωροῦσε καὶ συναναστρεφόταν τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τοὺς τελῶνες. Αὐτὸς δὲν εἶχε καλέσει τὸν τελώνη Λευὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ δὲν πῆγε στὸ σπίτι του καὶ δὲν ἔφαγε μαζὶ του στὸ τραπέζι του;

Εἶχε μάθει ἀκόμα ὁ Ζακχαῖος πώς ὁ Λευὶ εἶχε γίνει ἀπὸ τότε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸ ὄνομα Ματθαῖος καὶ τὸν

ἀκολουθοῦσε στὶς περιοδεῖες του. Θὰ ἦταν λοιπόν, βέβαια, καὶ τώρα μαζί του κι ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, θὰ ἔβλεπε καὶ τὸν πρώην συνάδελφό του.

’Αλλὰ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς δῆ σ’ ἔκεινη τὴν πυκνὴ μάζα τοῦ λαοῦ, ποὺ μαζεύοταν δλοένα στὸ μεγάλο κεντρικὸ δρόμο, ἀπ’ ὅπου θὰ περνοῦσαν; Καὶ νὰ ποὺ ἀρχισε κιόλας ἡ ἀναταραχὴ κι ἡ ὄχλοβοή τοῦ πλήθους στὸ βάθος τοῦ δρόμου.

—”Ερχεται! ”Ερχεται! φώναζαν ἀπὸ παντοῦ. ‘Ο Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος! ‘Ο Χριστός! ‘Ο γιὸς τοῦ Δαβίδ! Αὐτὸς ποὺ θεραπεύει τοὺς τυφλούς, τοὺς λεπρούς καὶ τοὺς δαιμονισμένους!

— Ναί! Ναί! βεβαίωναν κάποιοι ἄλλοι. Τώρα δά, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱεριχώ, ἄγγιξε μὲ τὸ χέρι του τὰ μάτια ἐνὸς τυφλοῦ καὶ τοῦ ἔδωσε μεμιᾶς τὸ φῶς! Καὶ τώρα αὐτὸς τρέχει ξοπίσω του καὶ δοξάζει τὸ Θεό!

Ξαφνικὰ ὁ Ζακχαῖος, ἔκει ποὺ εἶχε χάσει πιὰ κάθε ἐλπίδα νὰ δῆ τὸν Ἰησοῦ, βλέπει δίπλα στὸ δρόμο μιὰν ψηλὴ συκομορέα. Τρέχει μεμιᾶς ἔκει, σκαρφαλώνει στὸν κορμό της, ξεχωρίζει ἔναν γερὸ κλῶνο καὶ κάθεται σ’ αὐτόν.

Νά τον! Τὸν βλέπει ὀλοκάθαρα. Καὶ μένει νὰ τὸν βλέπῃ μὲ ἀπορία καὶ θαυμασμό. Περίμενε νὰ δῆ μιὰν αὔστηρὴ καὶ σκυθρωπὴ μορφή, ὅπως τῶν προφητῶν. Φανταζόταν μιὰν ἐπιβλητικὴ κορμοστασιά, ἔνα βάδισμα ἀγέρωχο, μιὰ σκληρὴ ματιά.

Πόσο ἦταν διαφορετικός! Πόσο ἀπαλὴ καὶ γλυκιὰ ἦταν ἡ μορφή του! Πόσο εὐγενικὴ καὶ ἥρεμη ἡ ἔκφρασή του! Ἀπλὰ καὶ φτωχικὰ ντυμένος, περπατοῦσε ἥσυχα καὶ ταπεινὰ καὶ χαιρετοῦσε μὲ τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι τὸν κόσμο ἐγκάρδια καὶ φιλικά. Καὶ πῶς κοίταζε, πῶς κοίταζε! Μὲ πόση

τρυφερότητα, μὲ πόση στοργή ἔριχνε τὸ βλέμμα του σὲ
ὅλους, μὲ πόση ἀγάπη! Ἡταν σὰ νὰ χάιδευε ὅλο τὸν κό-
σμο, σὰ νὰ τὸν τύλιγε ὀλόκληρο μέσα στὴν ἀγκαλιά του!

Μὰ νὰ τώρα. Καθὼς ἔφτασε κοντὰ στὴ συκομορέα,
ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι, βλέπει τὸ Ζακχαῖο καὶ χαμογελᾷ.
"Ω! Πόσο βαθιὰ ἔνιωσε τὴ ματιὰ καὶ τὸ χαμόγελο ἐκεῖνο δ
ἀρχιτελώνης! Μιὰ μαλακιά, λεπτή, ἀβρὴ ζέστη εἶχε πέσει
μὲ τὴ ματιὰ ἐκείνη μέσα στὴν καρδιὰ του καὶ τὴν τόνωσε,
τὴ ζωογόνησε καὶ τὴν κίνησε μὲ πιὸ γρήγορους καὶ πιὸ δυ-
νατοὺς παλμούς. Καὶ τὸ χαμόγελο ἐκεῖνο μὲ πόσο γλυκὸ
φῶς, μὲ πόσο δροσερὴ πνοή, μὲ πόση ἀγάπη γέμισε τὴν
ἀτμόσφαιρα γύρω του καὶ μέσα του!

Τράβηξε ὁ Ζακχαῖος μὲ δύναμη κι ἔκοψε ἔνα χλωρὸ
κλαρί, τὸ σήκωσε φηλὰ καὶ φώναξε δυνατά:

—'Ωσαννὰ στὸν Ἰησοῦ Χριστό! Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος!

"Οσοι τὸν ἄκουσαν γύρω καὶ τὸν εἶδαν στὴ συκομορέα
νὰ κουνᾶ τὸ κλαρὶ καὶ νὰ δοξάζῃ φωναχτὰ τὸν Ἰησοῦ ἀρ-
χισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ κοροϊδεύουν. «Τί ἔπαθε ὁ ἀρχιτελώ-
νης; Μπάξ καὶ νομίζει πώς ἔχει τίποτε νὰ βγάλη κι ἀτ' αὐτόν;
Μήν έλπίζης, Ζακχαῖε! Αὐτὸς είναι ὁ πιὸ φτωχὸς ἀνθρωπὸς
τοῦ κόσμου! Αδικα φωνάζεις!» Καὶ ξεσποῦσαν σὲ δυνατὰ
γέλια καὶ πειράγματα.

Μὰ ὁ Ἰησοῦς στάθηκε κάτω ἀπὸ τὴ συκομορέα, ἔμεινε
νὰ κοιτάζῃ μερικὲς στιγμὲς τὸ Ζακχαῖο καὶ τοῦ φώναξε:

— Κατέβα, Ζακχαῖε! Σήμερα θὰ μείνω στὸ σπίτι σου.

Βαθιὰ σιωπὴ ἀπλῶθηκε σ' ὅλο τὸ πλῆθος γύρω, γεμάτη
ἀπὸ κατάπληξη καὶ δυσαρέσκεια. Οἱ μαθητὲς τοῦ Ἰησοῦ
φαίνονταν στενοχωρημένοι κι ἔμεναν σιωπηλοί. Ο Πέτρος
πῆγε κάπι νὰ πῆ, μὰ συγκρατήθηκε. Ο Ματθαῖος κοίταζε
μὲ καλοσύνη καὶ συμπάθεια τὸ Ζακχαῖο, πού, κατάπληκτος

κι αὐτός, ἐξακολουθοῦσε νὰ μένη ἀκίνητος στὴ συκομορέα, ἀμίλητος καὶ ἀναποφάσιστος. Μὰ ξαφνικά, πηδώντας ἀπότομα ἀπὸ τὸ δέντρο, πέφτει μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ, τ' ἀγκαλιάζει καὶ τὰ φιλᾶ.

— Σ' εὐχαριστῶ, Ἰησοῦ. Σ' εὐχαριστῶ καὶ Σ' εὔγνωμονῶ, εἶπε μὲ φωνὴ ταραγμένη καὶ κομμένη. Κι ὅταν ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι, τὰ μάτια του ἦταν γεμάτα δάκρυα.

‘Ο Ἰησοῦς ἀπλωσε τὸ χέρι, τὸν ἄγγιξε στὸν ὕμο καὶ τοῦ εἶπε φιλικά:

— Σήκω. Πρέπει νὰ πηγαίνουμε.

Κι ὁ Ζακχαῖος πετάχτηκε χαρούμενος κι εύτυχισμένος, κι ἀρχισε νὰ προχωρῇ λίγο πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ὁδηγώντας τον στὸ σπίτι του.

Τὸ πλῆθος ἀκολουθοῦσε μουδιασμένο καὶ σκυθρωπό, μὲ μιὰ βουνή, γεμάτη ἀπὸ παράπονο καὶ δυσαρέσκεια. Πολλοὶ ἀρχισαν νὰ γκρινιάζουν: «“Ολοι θέλαμε νὰ σὲ φιλοξενήσουμε, Ἰησοῦ, κι ἐσὺ διάλεξες τὸ σπίτι τοῦ ἀρχιτελώνη; Δὲν τὸ ζέρεις πῶς αὐτοὶ εἶναι ἀδικοι, ἀρπαγες, ἐκβιαστές; Αὐτὸς εἶναι χειρότερος κι ἀπὸ ληστή! Σ' αὐτοῦ τὸ σπίτι θέλεις νὰ μείνης;».

‘Ο Ἰησοῦς τοὺς ἄκουε σιωπηλός, μὰ ὅταν ἔφτασαν στὸ σπίτι τοῦ Ζακχαίου, γύρισε τὴ ματιά του στὸ πλῆθος, ἥρεμη, ἀπαλή καὶ τρυφερή.

— Πρὶν μπῶ στὸ σπίτι του, μπῆκα στὴν καρδιά του, εἶπε ἥσυχα. Καὶ σᾶς λέω πῶς στὰ πιὸ βαθιὰ καὶ κρυφά της μέρη εἶδα καλοσύνη κι ἀγάπη, κι ἂς μὴν ἔχουν φανερωθῆ ἀλόμα.

— Οχι. Κύριέ μου. Εἶμαι ἔνας ἀμαρτωλός! φωναξε μὲ φωνὴ σπασμένη ἀπὸ συγκίνηση ὁ Ζακχαῖος. Ἀδίκησα πολλούς! Ἐσυκοφάντησα πολλούς, γιὰ νὰ τοὺς ἐκβιάσω καὶ νὰ

τοὺς ἐκμεταλλευτῶν. Μὰ εἶμαι πρόθυμος νὰ τοὺς δώσω τὰ τετραπλάσια, γιὰ νὰ μὲ συχωρέσουν. Καὶ τὴν μισὴ περιουσία μου θὰ τὴν μοιράσω στοὺς φτωχούς, γιὰ νὰ μὲ συχωρέσης 'Εσύ, Κύριέ μου!

Κι ἔμεινε νὰ κοιτάζῃ τὸν Ἰησοῦν μὲ λαχτάρα κι ἀγωνία. Ἐκεῖνος ἀκούμπησε τὸ χέρι του στὸ κεφάλι τοῦ Ζακχαίου καὶ τοῦ εἶπε ἀπαλὰ καὶ τρυφερά:

— Δὲν εἶσαι ἀμαρτωλός, Ζακχαῖε. "Ησουν. Καὶ γι' αὐτὸν ἥρθα κοντά σου. Γιατὶ δὲ Γιὸς τοῦ Ἀνθρώπου γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ σκοπὸν ἥρθε στὸν κόσμο: γιὰ νὰ ζητήσῃ τὸ χαμένο καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἀμαρτωλό.

Καὶ σηκώνοντας τὸ χέρι κατὰ τὸ σπίτι, σὰ νὰ τὸ εὔλογοῦσε, εἶπε:

— Σήμερα ἔχει γίνει σωτηρία σ' αὐτὸν τὸ σπίτι. Καὶ γυρνώντας στὸ Ζακχαῖο:

— Κι δὲ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι γιὸς τοῦ Ἀβραάμ, γιὸς τοῦ εὐλογημένου φίλου τοῦ Θεοῦ, εὐλογημένος κι αὐτός.

Κι ἀκούμπωντας τὸ χέρι στὸν ὅμο τοῦ Ζακχαίου, δρασκέλισε τὸ κατώφλι καὶ μπῆκε στὸ σπίτι.

Μελής Νικολαΐδης

8. ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ

Τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ ξένου κόσμου, ποὺ μαζεύτηκε ἐκεῖνο τὸ χρόνο στὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν ἦταν τόσο γιὰ τὸ Πάσχα, ἀν καὶ γι' αὐτὸ ἥρθαν, παρὰ γιὰ τὴ δίκη τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ. Τὸν ἔλεγαν ἄλλοι μεγάλο κακοῦργο, ἀπατεώνα, ἀγύρτη, ἐπαναστάτη κι ἄλλοι μεγάλο διδάσκαλο, μεσσία, προφήτη. Οἱ τελευταῖοι ἦταν προπάντων Γαλιλαῖοι φαράδες τῆς Γεννησαρέτ, ποὺ πολλὲς φορὲς εἶχαν φάει μαζί του φάρια κι εἶχαν ἀκούσει τὶς θεῖες ὁμιλίες του. Κι αὐτοὶ ἦταν ποὺ ἔστρωσαν τρεῖς ἡμέρες πρὶν τὰ ἴματιά τους στὸ δρόμο τοῦ Ἰησοῦ κι ἔκραζαν : «‘Ωσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις»!

Καὶ γι' αὐτὸ τὴ νύχτα τῆς δίκης ἦταν πολλοί, πάρα πολλοί, μαζεμένοι στὸ πραιτόριο, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴ δίκη καὶ νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ πρωὶ διαδόθηκε σὲ ὅλη τὴν Ἱερουσαλήμ ὅτι ὁ Γαλιλαῖος χαταδικάστηκε νὰ σταυρωθῇ στὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ μαζὶ μὲ δυὸ ληστές. Καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ νωρὶς καὶ δὲντόπιος πληθυσμὸς καὶ οἱ ξένοι ἀρχισαν νὰ μαζεύωνται στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ καὶ στὸ

λόφο ἐπάνω φαινόταν κόσμος πολὺς σὰ μυρμήγκια. "Ἐτρεχαν ὅλοι ν' ἀπολάψουν τὸ θέαμα τῶν τριῶν ἀνθρώπων ποὺ θὰ σταυρώνονταν καὶ πρὸ πάντων νὰ δοῦν τὸν παράξενο ἔκεινο Γαλιλαῖο, ποὺ τόσες φῆμες διαδίδονταν γι' αὐτόν.

"Ἐβλεπε λοιπὸν κανένας ἀπὸ τὸ ἔνα κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας καὶ κάθε φυλῆς νὰ περιμένουν ἀνυπόμονα τὸ πέρασμα τῆς συνοδείας.

"Ηταν πιὰ μεσημέρι κι ἔλαμπαν στὸν ἥλιο οἱ πανοπλίες τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ποὺ ὀδηγοῦσαν στὸ Γολγοθᾶ τοὺς καταδίκους.

Σὲ λίγο ἡ συνοδεία τῶν στρατιωτῶν, ποὺ βάδιζαν μὲ κανονικὸ βῆμα, ἀνέβατνε στὸν ἀνήφορο τοῦ Γολγοθᾶ ἔχοντας στὴ μέση τοὺς τρεῖς καταδίκους φορτωμένους τοὺς σταυρούς τους. "Ολοι ἐτρεχαν τότε στὸ δρόμο, ὅσοι ἦταν πίσω ἐσπρωχναν τοὺς μπροστινούς, ἄλλοι σηκώνονταν στὶς μύτες τῶν ποδιῶν τους, τέντωναν τοὺς λαιμούς τους κι ἀνοιγαν διάπλατα τὰ μάτια τους νὰ ἴδουν, νὰ ἴδουν τοὺς καταδίκους καὶ προπάντων τὸ Γαλιλαῖο. Γυναῖκες κρατοῦσαν στὴν ἀγκαλιά τους τὰ μικρὰ παιδιά τους κι ἔδειχναν σ' αὐτὰ μὲ τὸ δάχτυλο τὸ Γαλιλαῖο.

"Ἐκεῖνος βάδιζε σκυφτὸς ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ κι ὁ ἰδρώτας ἐπεφτε σταγόνες ἀπὸ τὸ μέτωπό του στὴ γῆ. Λένε πώς τὴν ἄλλη μέρα ὁ δρόμος τοῦ Γολγοθᾶ ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀνθισμένους κατάλευκους κρίνους, ποὺ φύτρωναν ἀπὸ κάθε σταγόνα τοῦ ἰδρώτα τοῦ Ἰησοῦ καὶ γέμιζαν ἀπὸ εὐωδία τὸν ἀέρα.

Στὸ πλῆθος ἀνάμεσα ἦταν καὶ πολλὲς γυναικες ἀπὸ τὴ Γαλιλαία, ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Ἰησοῦν, μαγεμένες ἀπὸ τὴ γλυκιά του μορφή καὶ τὴ γλυκιά του δμιουλία. Τὸν εἶχαν ἀκούσει πολλὲς φορὲς στὴν ὠραία πατρίδα τους νὰ διδάσκῃ

μὲ τὴν μελωδικὴν φωνήν του στὶς ἐξοχέσ, στὴν ἀκρογιαλιά, στὶς καταστόλιστες ἀπὸ παπαροῦνες πεδιάδες κι ἡ φωνή του ἔφτανε ώς αὐτές μυρωμένη ἀπὸ τὶς ἀνθισμένες πορτοκαλιές. Καὶ τώρα τὸν ἔβλεπαν νὰ σηκώνη τὸ σταυρό του καὶ δάκρυα γέμιζαν τὰ μάτια τους, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ τ' ἀφήσουν νὰ τρέξουν, γιατὶ τὸ μάτι τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἔφτανε παντοῦ κι ἔβλεπε καὶ κατασκόπευε κάθε ἔνδειξη συμπάθειας στὸν καταλυτὴ τοῦ Νόμου. //

Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου στεκόταν καὶ μιὰ Γαλιλαία, ποὺ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι ἕνα παιδάκι ἔξι χρονῶν κι ἔσκυβε σ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ δάχτυλό της τὸν Ἰησοῦ, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ συνοδεία περνοῦσε ἀπ' ἐμπρός της. Τὸ παιδί δύμως, ὅταν εἶδε τοὺς ψῆλούς κι αὐστηρούς Ρωμαίους στρατιῶτες, ὅταν εἶδε τὰ ὅπλα τους, ποὺ συμβόλιζαν τὴν κυριαρχία τῆς Ρώμης, ν' ἀστράφτουν στὸν ἥλιο, φοβήθηκε, ἔβαλε τὶς φωνές καὶ προσπαθοῦσε νὰ κρυφτῇ στὶς δίπλες τοῦ φορέματος τῆς μητέρας του. Ἐκείνη τοῦ ἔδωσε θάρρος μὲ λόγια, τοῦ ἔστρεψε τὸ κεφάλι πρὸς τὸ μέρος τῆς συνοδείας καὶ τοῦ ἔδειχνε τὸν Ἰησοῦ.

Ἐκεῖνο τόλμησε νὰ παρατηρήσῃ καί, μόλις ἀντίκρισε τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ἔτρεξε χαρούμενο, πέρασε τὴ γραμμὴ τῶν στρατιωτῶν, πλησίασε τὸν Ἰησοῦ, ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του καὶ τὸν ἔβλεπε κατάματα μ' ἔνα ἀγγελικὸ χαμόγελο στὰ χείλη. Ἡταν ἔνα ἀπὸ τὰ παιδιά ἐκεῖνα ποὺ εἶχε εὐλογῆσει ὁ Ἰησοῦς λίγες μέρες πρὶν κι ἔτρεξε νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ, γιατὶ τὸν εἶχε ἀγαπήσει.

"Οταν ὁ Ἰησοῦς εἶδε ὅτι ἀπ' ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος μόνο ἔνα μικρὸ παιδί τόλμησε νὰ τοῦ δείξῃ συμπάθεια, ἀπόθεσε τὸ βαρὺ σταυρὸ καταγῆς, ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ παιδί στὸ μέτωπο.

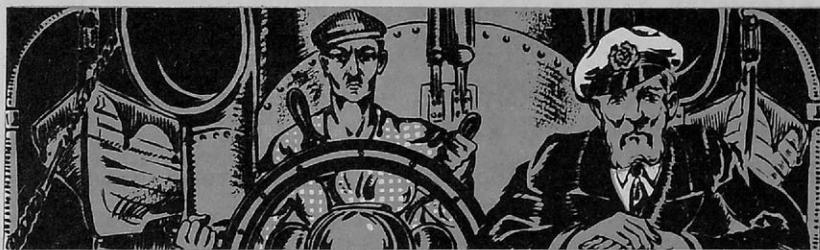
Μὲ τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ ή συνοδεία σταμάτησε καὶ τὸ δειλὸ πλῆθος ἦταν ἔτοιμο νὰ φύγῃ τρομαγμένο, μόλις εἶδε τοὺς Ρωμαίους στρατιῶτες νὰ σταματοῦν. Φόβος ἔπιασε τὸ πλῆθος κι οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, ποὺ δὲν ἀγαποῦσαν τὶς ἀταξίες, χτύπησαν τὰ δόρατα στὶς ἀσπίδες τους. Ξεροὶ κρότοι ἀκούστηκαν. Ἡταν ὁ βρυχηθμὸς τῆς Ρώμης. Τὰ πλήθη πάγωσαν στὴ θέση τους.

‘Ο κεντυρίονας ἔτρεξε βιαστικός, γιὰ νὰ δῆ τί τρέχει, καὶ κεντώντας μὲ τὸ δόρυ του τὸν Ἰησοῦ τοῦ εἶπε ἀπότομα:

—Ἐμπρός, δὲν ἔχομε καιρὸ νὰ χάνωμε! Εἶστε τρεῖς ποὺ θὰ σταυρωθῆτε κι ἡ ὥρα περνᾶ.

Τὸ παιδὶ δόθηκε στὴ μητέρα του, ὁ Ἰησοῦς σήκωσε τὸ σταυρό του κι ἡ συνοδεία ἐξακολούθησε τὸ δρόμο της πρὸς τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου.

✓9. ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

**«Χριστός
άνεστη»**

Τὸ πλοϊο ὄλοσκότεινο ἔσκιζε τὰ νερὰ ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τὰ δυὸ χρωματιστὰ φανάρια ζερβόδεξα τῆς γέφυρας· ἕνα ἄλλο φανάρι ἄσπρο, ἀχτινοβόλο, ψηλὰ στὸ πλωαριὸ κατάρτι κι ἄλλο ἕνα μικρὸ πίσω στὴν πρύμη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι ξαπλωμένοι στὶς καμπίνες τους, ἄλλοι παραδομένοι στὸν ὑπνο κι ἄλλοι στοὺς συλλογισμούς. Οἱ ναῦτες κι οἱ θερμαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμάνται βαριὰ στὰ κρεβάτια τους. 'Ο καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιέρη ὄρθιοι στὴ γέφυρα, μᾶροι ἵσκιοι, σχεδὸν ἀνάεροι, ἔλεγες ὅτι ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, ποὺ κυβερνοῦσαν στὸ χάος τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀνθρώπων.

"Ἐξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυχτα σήμανε κι ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τὸ καμπανοχτύπημα γοργό, χαρούμενο, ἐπέμενε νὰ ρίχνῃ τόνους μεταλλικούς περίγυρα, κάτω στὴ σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ψηλὰ στὸν ἀστροφώτιστο οὐρανό, καὶ νὰ κράζῃ ὅλους στὸ κατάστρωμα. Καὶ μεμιᾶς τὸ σκοτεινὸ πλοϊο πλημμύρισε ἀπὸ

φῶς, θόρυβο, ζωή. "Αφησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεβάτια του κι οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες τους.

'Εμπρὸς στὴν πλώρη καὶ στὴν πρύμη πίσω, ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ναύκληρου τὰ πυροτεχνήματα, ἔφταναν, λέει, τ' ἀστέρια, κι ἔπειτα ἔσβηναν στὴν ἄβυσσο.

Τὰ ξάρτια, τὰ σκουνιά, οἱ κουπαστὲς ἔλαμπαν σὰν ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά. Καὶ δὲν ἦταν ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ καράβι παρὰ ἕνα μεγάλο πολυκάντηλο, ποὺ ἔφευγε πάνω στὰ νερὰ σὰν πυροτέχνημα.

'Η γέφυρα, στρωμένη μὲν μιὰ μεγάλη σημαία, ἔμοιαζε "Αγια Τράπεζα. "Ἐνα κανίστροι μὲ κόκκινα αύγα κι ἕνα μὲ λαμπροκούλουρα ἦταν ἐπάνω. 'Ο πλοιάρχος, σοβαρός, μ' ἕνα κερί ἀναμμένο στὸ χέρι, ἀρχισε νὰ ψέλνη τὸ «Χριστὸς ἀνέστη». Τὸ πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες γύρω του, ξεσκούφωτοι καὶ μὲ τὰ κεριὰ στὰ χέρια, ξανάλεγαν τὸ τροπάρι ρυθμικὰ καὶ μὲ κατάνυξη.

— Χρόνια πολλά, κύριοι!...
Χρόνια πολλά, παιδιά μου!...

εύχήθηκε, άμα τελείωσε τὸν φαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες κι ἔπειτα στὸ πλήρωμα, ὁ πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά!... ἀπάντησαν ἔκεῖνοι μὲ μία φωνή.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ἔνας ὁ πλοίαρχος, ἐνῷ ἔνα μαργαριτάρι φάνηκε στὴν ἄκρη τῶν ματιῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε.

Εύχες καὶ χαρὲς "Ἐπειτα πέρασε ἔνας ἔνας, πρῶτα οἱ ἐπιβάτες, ἔπειτα τὸ πλήρωμα, πῆραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὔγῳ καὶ τὸ λαμπροκούλουρο κι ἀρχισαν πάλι οἱ εὐχὲς καὶ τὰ φιλήματα.

— Χριστὸς ἀνέστη!

— Ἀληθινὸς ὁ Κύριος!

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας!

Οἱ ἐπιβάτες τράβηξαν στὶς θέσεις τους νὰ φᾶνε τὴ μαγειρίτσα. Οἱ ναῦτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδρόμους τσούγκριζαν τ' αὐγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν μεταξύ τους, ἔτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ κοροϊδευτικά.

"Ἐπαψε τὸ καμπανοχτύπημα: ἔνα ἔνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι βυθίστηκε πάλι στὴν ἥσυχία του. Ὁ καπετάνιος κι ὁ τιμονιέρης καταμόναχοι πάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα, θαρρεῖς, ἀνάερα, ἔξακολουθοῦσαν τὴ δουλειά τους σιωπηλοὶ κι ἄγρυπνοι.

— Γραμμή!

— Γραμμή!

Καὶ τὸ πλοϊο, ὀλοσκότεινο πάλι, ἔξακολούθησε νὰ σκίζῃ τὰ νερά, ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.

Αντρέας Καρκαβίτσας

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

10. ΟΡΦΕΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΓΔΙΚΗ

Πατέρας τοῦ μουσικοῦ Ὁρφέα ἦταν ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας καὶ μητέρα του ἡ μούσα Καλλιόπη. Ὁ πατέρας του, σὰ θεὸς τῆς μουσικῆς, τοῦ χάρισε μιὰ λύρα καὶ τὸν ἔμαθε νὰ παίζῃ ἀριστοτεχνικά.

Τίποτε δὲν μποροῦσε ν' ἀντισταθῇ στὴ γοητείᾳ τῆς μουσικῆς τοῦ Ὁρφέα. Οἱ ἄνθρωποι, ἀμα τὸν ἀκουαν νὰ παίζῃ τὴ λύρα του, γοητεύονταν κι ἐπεφταν σὲ βαθιὰ μελαγχολία. Τὰ ζῶα, καὶ τὰ πιὸ ἄγρια κι αἷμοβόρα, ἔρχονταν καὶ πλάγιαζαν στὰ πόδια του. Κι αὐτὰ ἀκόμα τὰ δέντρα κι αὐτὸὶ οἱ σκληροὶ βράχοι ἔνιαθαν τὴ μουσική του καὶ τὴν ἀντιλαλοῦσαν πολὺ μακριά.

‘Ο Ὁρφέας παντρεύτηκε τὴ Νύμφη Εὔρυδίκη. Ἄλλὰ ὁ γάμος τους δὲν ἦταν τυχερός. Μιὰ μέρα ἡ Εύρυδίκη περπατοῦσε μὲ τὶς φίλες της σ' ἓνα ἀνθοστόλιστο λιβάδι. Ἐκεῖ ποὺ γύριζαν ἀμέριμνες καὶ χαρούμενες, ἡ Εύρυδίκη πάτησε ἓνα φίδι φαρμακερό. Καὶ σὲ λίγο πέθανε μὲ πόνους φριχτούς.

‘Ο Ὁρφέας ἦταν ἀπαρηγόρητος γιὰ τὸ θάνατο τῆς Εύρυδίκης. Γύριζε ἐδῶ κι ἐκεῖ ραγίζοντας τὴν καρδιὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων μὲ τὰ θλιβερὰ τραγούδια τῆς λύρας του. Ἀναζητοῦσε παντοῦ τὴν Εύρυδίκη. Ἄλλὰ κανένας ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ κανένας ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἤξερε νὰ τοῦ πῆ ποῦ μποροῦσε νὰ βρῇ τὴν ἀδικοχαμένη γυναίκα του.

“Οπου ἀντηχοῦσε ὁ σπαραγμός του, τὰ δέντρα μαραί-

νονταν, τὰ πουλιὰ ἔπαιναν τὸ κελάηδημά τους καὶ τὰ ζῶα δὲν ἄγγιζαν τροφή.

"Οταν ἀπελπίστηκε ὁ θλιμμένος μουσικός, ότι θά βρισκε τὴν Εύρυδίκη στὸν ἀπάνω κόσμο, ἀποφάσισε νὰ τὴν ἀναζητήσῃ στὸ βασίλειο τοῦ θανάτου. Ἀπὸ μιὰ βαθιὰ σπηλιὰ κοντὰ στὸ Ταίναρο κατέβηκε στὸ σκοτεινὸ βασίλειο τοῦ Πλούτωνα καὶ τῆς Περσεφόνης.

Ποτὲ δὲν ἀντήχησε ἐκεῖ κάτω σπαραχτικότερος θρῆνος. 'Η λύρα του συνόδευε τὸ θλιβερὸ τραγούδι του.

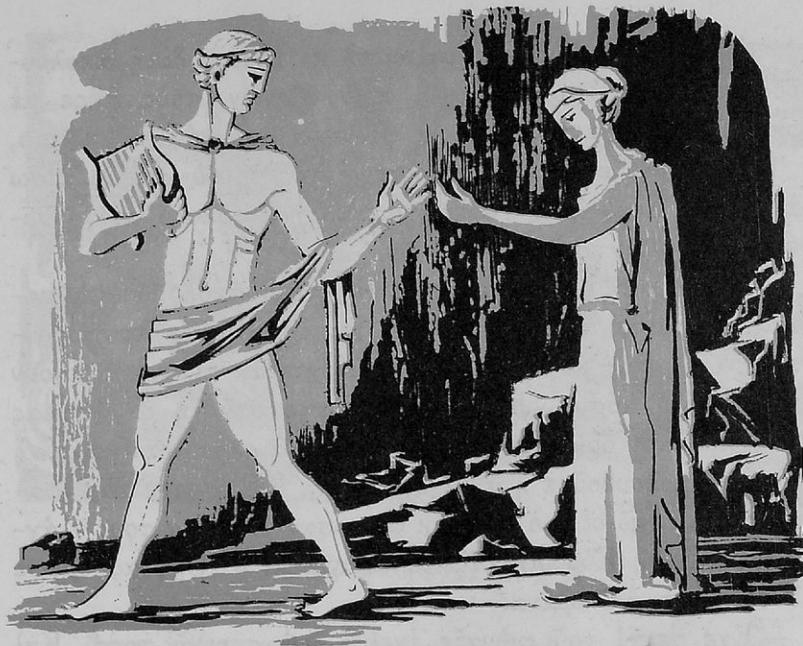
—"Ω, θεοί τοῦ κάτω κόσμου! ἔλεγε, ποὺ ὅλοι οἱ ἀνθρώποι σὲ σᾶς καταλήγουν μιὰ μέρα. Δὲν ἔρχομαι νὰ κλέψω τὰ μυστικὰ τοῦ βασιλείου σας. "Ω, βασιλιάδες τοῦ θανάτου καὶ τῆς σιωπῆς! Δὲν. ἔρχομαι νὰ ἐρεθίσω τὸν Κέρβερο, τὸν ἄγριο φύλακά σας. Δὲν ἔρχομαι ἐδῶ κάτω σὰν ἐχθρός. "Ἐρχομαι σὰν ἔνας δυστυχισμένος ἀνθρώποις ζητώντας μιὰ χάρη: Ζητῶ τὴ γυναίκα μου, Ζητῶ τὴν Εύρυδίκη, τὴν ὡραιότερη Νύμφη, ποὺ χάθηκε ξαφνικά καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τὴ βρῶ πουθενὰ στὸν ἀπάνω κόσμο.

Σᾶς ίκετεύω, θεοί, ἂν κρύβετε ἐδῶ τὴν Εύρυδίκη, νὰ μοῦ τὴ δώσετε πάλι. Χωρὶς αὐτή, ή ζωή μου εἶναι ἄχρηστη.

Ἐέρω, θεοί, πῶς ὅλοι θὰ πεθάνωμε μιὰ μέρα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γλιτώσῃ κι ἡ Εύρυδίκη ἀπ' αὐτὴ τὴ μοίρα. Ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα νέα καὶ δὲ χάρηκε τὴ ζωή. Κι ἀν πάλι δὲ θελήσετε νὰ μοῦ τὴ δώσετε, κρατῆστε τουλάχιστο κι ἐμένα στὸν "Αδη.

"Οσο βαστοῦσε ὁ θρῆνος τοῦ Ὁρφέα, ὅλες οἱ σκιές τοῦ "Αδη δάκρυζαν.

'Ο Τάνταλος, ποὺ χρόνια βασανίζόταν ἀπὸ δίψα κι ἥταν καταδικασμένος νὰ μὴν μπορῇ νὰ πιῇ ἀπ' τὴ δροσερὴ λίμνη, ποὺ ἥταν μπροστά του, λησμόνησε τὴ δίψα του:

Οι Δαναΐδες, που καταδικάστηκαν νὰ ρίχνουν αἰώνια νερὸ σ' ἕνα τρύπιο πιθάρι, ὅσο νὰ γεμίσῃ, — καὶ δὲ γέμιζε ποτὲ — σταμάτησαν τὴ δουλειά τους.

‘Ο Σίσυφος, που βασανίζόταν αἰώνια νὰ κυλάῃ ἐνα βαρὺ ἀγκωνάρι σ' ἔναν ἀνήφορο καὶ μόλις ἔφτανε στὴν κορυφή, ἔσφραγικά κατρακυλοῦσε στὸν πάτο, στέριωσε τὸ ἀγκωνάρι, κάθισε ἀπάνω κι ἄκουε τὸ μοιρολόγι τοῦ Ὀρφέα.

‘Η Περσεφόνη δὲν εἶχε πιὰ τὴ δύναμη ν' ἀντισταθῆ. Κι αὐτὸς ἀκόμα δὲ Πλούτωνας ἔχασε τὴν ἀπονιά του καὶ λυπήθηκε τὸν Ὀρφέα.

‘Η Εύρυδίκη ἦταν ἐλεύθερη πιὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἄντρα της στὸν ἀπάνω κόσμο. Ξεχώρισε ἀπ' τὶς ἄλλες σκιές καὶ προχώρησε στὸν Ὀρφέα μὲ βήματα σιγανά, σέρνοντας τὸ πληγωμένο πόδι της.

Ξεκίνησε δέ ὁ Ὁρφέας μπροστά κι ή Εύρυδίκη ἀκολουθοῦσε. Ὁ Πλούτωνας δύμως, πρὶν φύγουν, τοὺς πῆρε μὲ δόρκο μιὰ ὑπόσχεση. "Οσο νὰ φτάσουν στὸν ἀπάνω κόσμο, δέ ὁ Ὁρφέας δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι πίσω νὰ δῇ τὴν Εύρυδίκην. Τὸ πράγμα φάνηκε εὔκολο στὸν Ὁρφέα καὶ τὸ δέχτηκε.

Περνοῦσαν ἀμίλητοι σκοτεινὰ καὶ δυσκολοπάτητα μονοπάτια. Βαθιὰ σιωπὴ βασίλευε παντοῦ. Κι ὅλο προχωροῦσαν, χαρούμενοι κι εύτυχισμένοι. Κόντευαν πιὰ νὰ φτάσουν στὸν ἀπάνω κόσμο. Καὶ κάποια κακὴ στιγμὴ δέ ὁ Ὁρφέας λησμόνησε τὸν δόρκο του. Θέλησε νὰ δῇ ἀν πραγματικὰ αὐτὴ ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε ἦταν ἡ Εύρυδίκη. Καὶ γύρισε τὸ κεφάλι πίσω. Κι ἐνῶ οἱ δυὸ σύζυγοι ἀπλωσαν τὰ χέρια τους ν' ἀγκαλιαστοῦν, ἡ Εύρυδίκη ἐξαφανίστηκε κι δέ ὁ Ὁρφέας ἔμεινε μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα.

—"Εχε γειά! τοῦ φώναξε ἐκείνη γιὰ στερνὴ φορά. Καὶ χάθηκε.

Δοκίμασε δέ ἄλμοιρος Ὁρφέας νὰ ξαναζητήσῃ τὴν Εύρυδίκην ἀπ' τὸν Πλούτωνα. Ἀλλὰ τὸν ἔδιωξαν ἀπ' τὸν "Αδη" μὲ πολλὴ σκληρότητα. Καὶ μόνο πεθαμένος πιὰ ξανάειδε τὴ σκιὰ τῆς Εύρυδίκης.

A. Κοντογιάννης

11. Ο ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Δέκα χρόνια πολεμοῦσαν στὴν Τροία οἱ "Ελληνες. Σκοτώθηκε τὸ πιὸ ἀντρειωμένο παλικάρι τῶν Ἐλλήνων, ὁ Ἀχιλλέας, καὶ τῆς Τροίας τὸ καμάρι, ὁ Ἔκτορας. Ωστόσο τὸ κάστρο δὲν ἔπεφτε. Οἱ "Ελληνες ρώτησαν τὸ μάντη Κάλχα κι αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε:

— Δὲ θὰ πέσῃ τὸ κάστρο, ἀν δὲ φέρετε τὸ γιὸ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τὸ Φιλοκτήτη, ποὺ ἔχει τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ.

'Αμέσως ὁ Ὁδυσσέας κι ὁ Διομήδης πῆγαν κι ἔφεραν τὸ Νεοπτόλεμο. Μὰ δύσκολο, πολὺ δύσκολο νὰ φέρουν καὶ τὸ Φιλοκτήτη.

Γιατὶ οἱ "Ελληνες εἶχαν φερθῆ πολὺ ἄσκημα στὸν ἥρωα τὸν καιρὸ ποὺ πήγαιναν στὴν Τροία.

Τὰ ἑλληνικὰ καράβια, γιὰ νὰ πάρουν νερό, ἀραξαν σὲ κάποιο νησὶ κι ὁ Φιλοκτήτης βγῆκε ἔξω νὰ κυνηγήσῃ. Ἐκεῖ ἔνα φίδι φαρμακερὸ τὸν δάγκασε στὸ πόδι.

Τὸν πῆραν οἱ σύντροφοί του καὶ τὸν ἔβαλαν στὸ κα-

ράβι. Μὰ ἡ πληγὴ τὸν πονοῦσε τόσο πολύ, ποὺ δὲν ἔπαινε νὰ βογκᾶ μέρα καὶ νύχτα. Καὶ τὸ χειρότερο, ἡ πληγὴ του ἔβγαζε τόσο ἀσχημη μυρωδιά, ποὺ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὸν πλησιάσῃ.

’Αποφάσισαν τότε νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὸ καράβι καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν σὲ καμιὰ ἀκρογιαλιά.

’Αλλὰ ποιὸς θὰ τολμοῦσε νὰ κάμη τέτοιο πράμα; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὸν τετραπέρατο τὸν ’Οδυσσέα;

’Ο βασιλιὰς τῆς Ἰθάκης περίμενε τὴν ὥρα ποὺ ὁ Φιλοκτήτης, ἀποκαμωμένος ἀπὸ τοὺς πόνους, κοιμόταν βαθιά. Τὸν ἔβαλε σιγὰ σὲ μιὰ βάρκα καὶ τὸν ἔβγαλε στὴ Λῆμνο. Τοῦ ἀφησαν κάμποσα ροῦχα, ξύλα, γιὰ ν' ἀνάψῃ φωτιά, τὰ ὅπλα του καὶ λίγες τροφές. ”Επειτα γύρισαν πάλι στὸ στόλο.

’Η Λῆμνος ἦταν τότε παντέρημη. ”Ανθρωποι δὲν τὴν κατοικοῦσαν καὶ στὰ ξερὰ βουνά της δὲ φύτρωνε παρὰ λίγο χορτάρι καὶ κάπου κάπου κανένα χαμόκλαδο.

’Ο Φιλοκτήτης, ἄμα ξύπνησε κι εἶδε τὴ θέση του, πῆγε νὰ τρελαθῇ ἀπὸ τὸ κακό του. ’Αλλὰ μὲ τὸν καιρὸ συνήθισε· κοιμόταν σὲ μιὰ σπηλιὰ κι ἔτρωγε ἀγριοπούλια, ποὺ κυνηγοῦσε μὲ τὰ βέλη του.

Μὰ ἡ πληγὴ του ἦταν ἀγιάτρευτη καὶ κανένα βοτάνι δὲ βρισκόταν νὰ τοῦ μαλακώσῃ τοὺς πόνους. Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα σάπιζε τὸ πόδι του κι ὅσο πήγαινε, πιὸ δύσκολα περπατοῦσε. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς ”Ελληνες θὰ τολμοῦσε νὰ βγῆ τώρα στὴ Λῆμνο καὶ νὰ πῆ στὸ Φιλοκτήτη νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ μαζί τους, ἐπειτα ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἀδιαντροπιά; ’Αποφάσισαν πάλι νὰ στείλουν τὸν ’Οδυσσέα.

’Ο βασιλιὰς τῆς Ἰθάκης πρόθυμα δέχτηκε. Πῆρε μαζί του τὸ Νεοπτόλεμο, μπῆκε στὸ καράβι καὶ δὲν ἄργησε ν' ἀράξῃ στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Λήμνου.

— 'Εσύ νὰ τραβήξης μπροστά, εἶπε στὸ γιὸ τοῦ 'Αχιλλέα, κι ἐγὼ θά' ρθω ἀπὸ πίσω. Νὰ πᾶς σ' ἔκεινη τὴ σπηλιά.

‘Ο Νεοπτόλεμος τράβηξε καὶ μπῆκε στὴ σπηλιά, μὰ πάλι ξαναγύρισε.

— Δὲν εῖναι μέσα; τὸν ρώτησε ὁ 'Οδυσσέας, κρυμμένος πίσω ἀπὸ μιὰ πέτρα.

— Δὲν εῖναι, ἀπάντησε ὁ Νεοπτόλεμος. Μόνο ἔνα κρεβάτι στρωμένο μὲ ξερὰ φύλλα φανερώνει πῶς κάποιος κοιμήθηκε ἔκει τὴ νύχτα.

— Δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο;

— "Ἐνα ξύλινο ποτήρι καὶ κάμποσα ξερὰ φύλλα, ἀπὸ κεῖνα ποὺ βάζουν στὶς πληγές.

— 'Εδῶ λοιπὸν βρίσκεται! "Α! νά τος, ἔρχεται, εἶπε ὁ 'Οδυσσέας. Πρόσεξε, νὰ κάμης ὅπως σου εἶπα· καὶ στριμώχτηκε πάλι πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

Γυρίζει τότε ὁ Νεοπτόλεμος νὰ πάῃ στὴ σπηλιὰ καὶ βλέπει τὸν ἥρωα ντυμένο μὲ κουρέλια. Τὸ πρόσωπό του ἦταν καταζαρωμένο ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς πόνους, τὰ γένια του ἄγρια καὶ μπερδεμένα καὶ πιὸ ἄγρια τὰ μαλλιά του.

Σάστισε ὁ Φιλοκτήτης, ἀμα εἶδε ἄνθρωπο μὲ ροῦχα ἑλληνικά.

— Ποιὸς εἰσαι, καλό μου παλικάρι; ρώτησε μὲ καλοσύνη τὸ Νεοπτόλεμο.

— "Ἐλληνας εἴμαι, ἀποκρίθηκε ἔκεινος.

— "Ω, τί γλυκιὰ φωνή! Πόσον καιρὸ εἶχα νὰ τὴν ἀκούσω! Καὶ τίνος εἰσαι;

— Εἴμαι ὁ γιὸς τοῦ 'Αχιλλέα, ὁ Νεοπτόλεμος.

— Πῶς βρέθηκες ἐδῶ; Μὴν τάχα πᾶς νὰ βοηθήσης τοὺς "Ἐλληνες νὰ πάρουν τὴν Τροία;

— "Οχι! "Ερχομαι ἀπὸ τὴν Τροία καὶ γυρίζω στὴν πατρίδα μου.

— Γιατί; ρώτησε μὲ περιέργεια ὁ Φιλοκτήτης. Τὴν πῆ-
ραν τὴν Τροία; "Ερχονται καὶ τ' ἄλλα τὰ καράβια;

— Τίποτα δὲν ξέρω. "Έχω πολὺν καιρὸν ποὺ ἔψυγα. Μά-
λωσα μὲ τοὺς "Ελληνες καὶ πιὸ πολὺ μὲ τὸν πανοῦργο τὸν
"Οδυσσέα. 'Ακοῦς νὰ μὴ θέλη νὰ μοῦ δώσῃ τὰ ὅπλα τοῦ πα-
τέρα μου! πρόσθεσε μὲ θυμό.

— Τὸν ἀθλιο! Φώναξε ὄργισμένος κι ὁ Φιλοκτήτης πο-
λὺ θὰ σὲ παρακαλέσω, καλό μου παλικάρι, νὰ μὲ πάρης καὶ
μένα στὸ καράβι καὶ νὰ μὲ ξαναφέρης στὴν πατρίδα μου.

— Μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, εἶπε ὁ Νεοπτόλεμος, ἀλ-
λὰ ποιὸς εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ Φιλοκτήτης.

— Ο Φιλοκτήτης! κάνει ὁ Νεοπτόλεμος, σὰ νὰ μὴν τὸν
ἡξερε. Μὲ πιὸ μεγάλη μου χαρὰ τώρα θὰ σὲ πάρω στὸ κα-
ράβι μου, μὰ θὰ σου ζητήσω κάποια χάρη.

— Τί θέλεις; ρώτησε ὁ Φιλοκτήτης.

— "Ακουσα πῶς ἔχεις τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη τοῦ 'Ηρακλῆ.
"Έχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὰ δῶ. Δῶσε μού τα καὶ σὺ ἔτοι-
μάσου νὰ φύγωμε.

Χωρὶς νὰ βάλη κακὸ στὸ νοῦ του ὁ Φιλοκτήτης, ἔδωσε
τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη στὸ Νεοπτόλεμο. "Επειτα χαρούμενος,
πῶς θὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του, πῆγε νὰ ἔτοιμαστῇ.

— Εμπρός, πᾶμε, παιδί μου, εἶπε βγαίνοντας σὲ λίγο ἀπὸ
τὴ σπηλιὰ ἔτοιμος γιὰ τὸ ταξίδι.

— Ο Νεοπτόλεμος συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν τόση ἐμπιστο-
σύνη, ποὺ τοῦ ἔδειχνε ὁ Φιλοκτήτης.

— Θὰ ἥθελες νὰ πᾶμε μαζὶ στὴν Τροία; τὸν ρωτᾶ.

— Ποτέ! φωνάζει ἄγρια κι ἀποφασιστικὰ ὁ Φιλοκτήτης.

— Μὰ ξέρεις, πῶς μόνο μὲ τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη σου θὰ
παρθῇ. Θ' ἀποκτήσης δόξα ἀθάνατη.

— Δὲ θέλω τέτοια δόξα, φώναξε πάλι ὁ Φιλοκτήτης.

— Μὰ ἐγὼ πρέπει νὰ γυρίσω πάλι ἐκεῖ, λέει ὁ Νεοπτόλεμος.

— "Ετσι λοιπόν! Μὲ γέλασες, γιὰ νὰ μοῦ πάρης τὰ βέλη; λέει πικραμένος ὁ Φιλοκτήτης. Κρίμα σὲ σένα. 'Ο 'Αχιλλέας ποτὲ δὲ θὰ 'κανε ἔτσι!"

Ντράπηκε ὁ Νεοπτόλεμος, ὅταν ἀκουσε τὰ λόγια τοῦ Φιλοκτήτη, καὶ τοῦ λέει:

— Νά, πάρε πίσω τὰ βέλη σου. Δὲ θέλω μὲ τὴ βία νὰ σὲ ἀναγκάσω νὰ πᾶμε στὴν Τροία. Ψεύτης ἐγώ ποτὲ δὲ θὰ γίνω.

— Θὰ τὸν ἀναγκάσω ἐγώ! φωνάζει ὁ Ὀδυσσέας. Καὶ πετιέται πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

— "Αθλιε! βγάζει μιὰ φωνὴ ὁ Φιλοκτήτης. Κι ἀμέσως βάζει στὴ χορδὴ τοῦ τόξου ἔνα φαρμακωμένο βέλος.

'Εκείνη τὴ στιγμὴ ἔνα σύννεφο ἀστραφτερὸ ἔσκασε ἀνάμεσά τους καὶ φανερώνεται ὁ Ἡρακλῆς.

— Μή, φίλοι μου! φωνάζει δυνατά. Πρέπει νὰ ξέρετε πῶς μὲ τὶς φιλονικίες σας φέρνετε μεγάλη καταστροφὴ στὴν πατρίδα σας. Εἶναι θέλημα τῶν θεῶν, Φιλοκτήτη, νὰ πᾶς στὴν Τροία καὶ πρέπει νὰ πᾶς! Συλλογίσου πόσα καὶ πόσα τράβηξα ἐγώ, γιὰ ν' ἀποκτήσω τὴν ἀθανασία. Τὰ βέλη μου δὲν πρέπει νὰ χύσουν ἀδερφικὸ αἷμα, μὰ τὸ αἷμα ἐκείνου ποὺ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ γίνῃ ὁ τρομερὸς αὐτὸς πόλεμος. Θὰ σου γιατρέψῃ τὴν πληγὴν ὁ ξακουσμένος γιατρός, ὁ Ποδαλείριος· θὰ νικήσης τοὺς Τρωαδίτες καὶ θὰ γυρίσης στὴν πατρίδα δοξασμένος καὶ φορτωμένος μὲ πλούσια λάφυρα.

'Ο Φιλοκτήτης ἀκουσε τὸ θέλημα τῶν θεῶν. Σήκωσε τὰ χέρια του κι ἔκανε τὴν προσευχὴ του. "Ψτερά εἶπε στὸν Ὀδυσσέα καὶ στὸ Νεοπτόλεμο.

— Εμπρός! Πᾶμε στὸ καράβι. Καιρὸς νὰ πάρωμε τὴν Τροία!

Αντρέας Καρκαβίτσας

12. TO BYZANTIO

Α ποικία τῶν Μεγαρέων. Οἱ περισσότερες πόλεις ὁφείλουν τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τους στὴν κατάληη τοποθεσία, ὅπου ἴδρυθηκαν. Τέτοια εἶναι καὶ τὸ Βυζάντιο, ἀποικία τῶν Μεγαρέων.

Τὰ Μέγαρα ἦταν ἀρχαία πόλη κοντὰ στὴν Ἀθήνα μὲν ἀρκετὴ ναυτικὴ δύναμη. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως πλήθυναν πολὺ οἱ κάτοικοι καὶ ἡ χώρα, καθὼς ἦταν φτωχή, δὲν μποροῦσε νὰ θρέψῃ τόσον πληθυσμό· ἀναγκαζόταν λοιπὸν νὰ στέλνη στὰ μακρινὰ τὰ ξένα ἀποίκους, ὅπως ἔκαναν καὶ τόσες ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις.

Ἐτσι, ἔστειλε κι ἐκείνους ποὺ ἴδρυσαν τὸ Βυζάντιο. Οἱ ἀποικοι, λέει ὁ Θρύλος, πρὶν ἀναχωρήσουν, θεώρησαν φρόνιμο νὰ συμβουλευτοῦν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Πόλη νέα θὰ ἔχτιζαν, κι ὁ θεός, σοφώτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἤξερε καλύτερα ποῦ ἔπρεπε νὰ τὴν χτίσουν.

Οἱ ἀπεσταλμένοι δὲν ἀργησαν νὰ φέρουν τὴν ἀπάντηση: «Νὰ χτίσετε τὴν ἀποικία σας κοντὰ στὴν πόλη τῶν τυφλῶν».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μαντείου ἦταν σκοτεινὴ καὶ κανένας δὲν ἤξερε οὔτε καὶ εἶχε ἀκούσει γιὰ τέτοια πόλη. Πίστευαν ὅλοι ὅτι ὁ χρησμὸς ἔκρυβε κάποιο μεγάλο καλὸ κι αὐτὸ τοὺς ἔβαλε σὲ μεγαλύτερη σκέψη, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὴν πόλη τῶν τυφλῶν.

Μέ θάρρος λοιπὸν οἱ νέοι ἔσκίνησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα,
Ἄρχηγός τους ἦταν ὁ Βύζας, ἕνας ἔξυπνος καὶ βαθυστόχα-
στος ἀνθρωπος.

Στὴν ἀρχὴν ἐπιαναν σὲ κάθε λιμάνι τῆς Μακεδονίας καὶ
τῆς Θράκης, γιὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς ντόπιους γιὰ τὴν περί-
φημη πόλη τῶν τυφλῶν. Κι δταν ἐπαιροναν τὴ συνηθισμένη
ἀρνητικὴ ἀπάντηση, συνέχιζαν ἐπίμονα τὸ κουραστικό τους
ταξίδι.

Πέρασαν ἀπ' ὅλα τὰ λιμάνια, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ
φωτιστοῦν, κι ἀρχισαν νὰ πιάνουν καὶ στῆς Ἀσίας τὰ παρά-
λια. "Ετσι ἐφτασαν στὴν Προποντίδα, χωρὶς οὔτε τώρα νὰ
γίνουν πιὸ σοφοί.

Μερικοὶ ἄρχισαν νὰ χάνουν τὸ θάρρος τους, ἀλλὰ ὁ Βύ-
ζας δὲν τοὺς ἀφηνε νὰ ἀπελπιστοῦν. Ἡ Πυθία, τοὺς ἔλεγε,
ξέρει περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Κουρασμένοι ἐφτασαν στὴ Χαλκηδόνα, στὴ μικρασια-
τικὴ παραλία, ποὺ κι αὐτὴ τὴν εἶχαν ίδρυσει ἄποικοι ἀπὸ τὰ
Μέγαρα.

Ποὺ εὐχαριστήθηκαν, ποὺ ἀγκυροβόλησαν σὲ δική τους
πολιτεία. Θὰ μποροῦσαν ἐπιτέλους νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ πλοῖα,
νὰ ξεκουραστοῦν, νὰ βροῦν τρόφιμα καὶ νὰ ζητήσουν πληρο-
ρίες ἀπὸ φίλους τουλάχιστο καὶ δικούς τους. Οἱ Χαλκηδό-
νιοι πρόθυμα τοὺς φιλοξένησαν, ὅπως ὁ ἀδερφὸς τὸν ἀδερφό,
ἀλλὰ γιὰ πόλη τυφλῶν οὔτε κι αὐτοὶ εἶχαν ἀκούσει.

"Ο Βύζας οὔτε τώρα ἔχασε τὸ θάρρος του· ὅλη τὴ νύχτα
βασάνιζε τὸ νοῦ του ὁ χρησμὸς καὶ πρωὶ πρωὶ κατέβηκε στὴν
παραλία. Κάθισε σὲ μιὰν ἄκρη καὶ συλλογιζόταν. Κάποτε
σηκώνει τὰ μάτια του καὶ βλέπει ἔνα ὥραιότατο θέαμα, ποὺ
τὸ ἔκαναν μαγικὸ οἱ χρυσὲς τοῦ ἥλιου ἀκτίνες. Μιὰ θάλασσα
στενὴ κι ὀλογάλανη ἀπλωνόταν μπροστά του, ποὺ πιὸ κάτω
τὴ στένευαν πιὸ πολὺ τὰ Δαρδανέλλια· μιὰ θάλασσα στενὴ

πρὸς τὰ πάνω, ὁ Βόσπορος, ποὺ ἔβγαινε στὸν Εὔξεινο, ἀπ' ὅπου τὰ μύρια ἀγαθὰ τοῦ θεοῦ κατέβαιναν. Ἡ ἀπέναντι ἀκτή, μ' ἐνα μεγάλο κόλπο, ἀληθινὸς παράδεισος! Πλούσια βλάστηση ἀπὸ κάθε λογῆς φυτὰ φανέρωνε τὰ κρυστάλλινα νερά ποὺ τὴν πότιζαν. Ἐφτὰ λόφοι γύρω κύκλων τὸ μέρος, τὸ προστάτευαν ἀπὸ τοὺς ἄγριους καιροὺς κι ἐπιτρέπανε στὰ κυματάκια τῆς θάλασσας νὰ γλείφουν ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὰ πόδια τῆς ξηρᾶς. Σωστὸ κλειδὶ τῆς θάλασσας πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω· ὅτι ἀκριβῶς χρειαζόταν σ' ἑνα θαλασσινὸ λαὸ σὰν κι αὐτούς.

Τὸ ἀνοιχτὸ μάτι τοῦ Βύζαντα τὰ εἶδε ὅλα αὐτὰ καὶ δὲ χόρταινε κι ὁ βαθυστόχαστος ἀρχηγὸς θυμήθηκε τότε τὸ χρησμὸ καὶ μὲ κρυφὴ λαχτάρα εἶπε μέσα του:

— Νά ὁ τόπος ποὺ γυρεύομε. Ἡ πόλη τῶν τυφλῶν εἶναι αὐτὴ ἐδῶ ἡ Χαλκηδόνα, ποὺ οἱ κάτοικοι τῆς καὶ συμπατριώτες μου, λέσ κι ἥταν τυφλοί, δὲν εἶδαν τὸ ἔξοχο μέρος νὰ ιδρύσουν τὴ δική τους πόλη!...

Κι ἔτρεξε κι ἀνακοίνωσε τὴ σκέψη του στοὺς συντρόφους του. "Ολοι ἔμειναν σύμφωνοι. Απέρασαν λοιπὸν ἀπέναντι κι ἔχτισαν γύρω στὸν κόλπο τὴν ἀποικία τους. Οἱ ἀποικοι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν ἀξιο ἀρχηγὸ τὴν ὀνόμασαν ἀπὸ τὸ δόνομά του Βυζάντιο.

Πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Χίλια περίπου χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἤρθαν ἀπὸ τὰ Μέγαρα οἱ πρῶτοι ἀποικοι. Τὸ Βυζάντιο ἔγινε ἴσχυρὸ καὶ πλούσιο· εἶδε δόξες, ἀλλὰ εἶδε καὶ πολλοὺς ἐχθρούς, ποὺ ζήτησαν νὰ τὸ κατακτήσουν· μ' ὅλες ὅμως τὶς καταδρομές, ἔμεινε πάντα πλούσιο, ἀπὸ τοὺς φόρους ποὺ εἰσέπραττε ἀπὸ τὰ πλοῖα, ποὺ ἀνέβαιναν ἢ κατέβαιναν τὸ Βόσπορο.

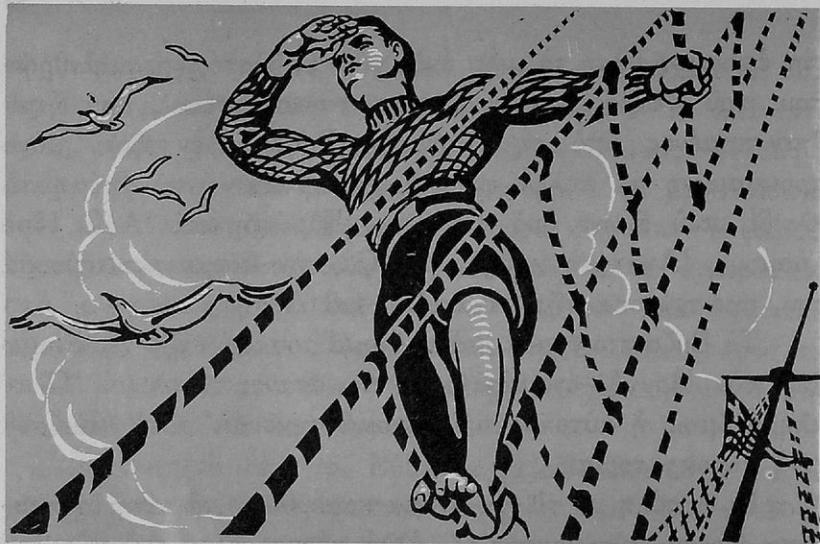
Χίλια χρόνια ἀργότερα ἀνακάλυψε γιὰ δεύτερη φορὰ

τὴν ἐπίκαιρη θέση τὸ μάτι ἐνὸς νέου βαθυστόχαστου ἀνθρώπου, τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, ποὺ ἦταν ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν λιπόφυχη Ρώμη. Δὲν ἦταν μόνο προικισμένη μὲ πολλὰ φυσικὰ χαρίσματα· ἦταν ἀκόμη τὸ κλειδί, ποὺ ἔνωνε δυὸς ἡπείρους, Εὐρώπη καὶ Ἀσία, δυὸς κόσμους, Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσά του, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσης.

Τὸ Βυζάντιο ἔχασε πιὰ τ' ὄνομά του καὶ πῆρε νέο ὄνομα ἀπὸ τὸν ἰδρυτή, ὄνομάστηκε «Κωνσταντινούπολις». Ὁλοκληρη ὅμως ἡ αὐτοκρατορία ὄνομάστηκε ἀπ' αὐτὸ «Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία».

*αε*Κι ἡ πόλη μὲ τὸ νέο ὄνομα κατόρθωσε νὰ γίνη όχι μόναχα κέντρο αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κέντρο ὅλου τοῦ κόσμου· κράτησε, σὰν ἄξια κόρη εὐγενικῆς μητέρας, ὀλομόναχη στὰ δυνατά της χέρια ἔνα νέο πολιτισμό^{αε}, τὸ βυζαντινό, κι ὕψωσε σὲ δεύτερη ἀκμὴ τὴν ἑλληνικὴ δόξα!

13. ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ ΙΣΑΥΡΩΝ

Ναυμαχία. Οι "Αραβες, προετοιμασμένοι μῆνες και χρόνια, πολιορκοῦν τὸ 717 μ.Χ. τὴν Κωνσταντινούπολη. Θέλουν νὰ τὴν κυριέψουν, νὰ λεηλατήσουν, νὰ σκλαβώσουν, νὰ σύρουν τὸν ἴδιο τὸν αὐτοκράτορα τῶν χριστιανῶν ἀλυσόδετο στὰ πόδια τοῦ σουλτάνου.

Αλλὰ κι ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Γ' ὁ "Ισαυρος δὲ μένει ἀργός. Ἐμψυχώνει ὅλους, καλούς καὶ κακούς, ὥστε νὰ μὴ σκέπτωνται τίποτε ἄλλο πάρα τὴν κοινὴ σωτηρία. Μὲ τὴν ἐπίβλεψή του ἡ Πόλη γίνεται ἔνα ἀπέραντο στρατόπεδο κι ὁ Κεράτιος κόλπος ὁ μεγαλύτερος ναύσταθμος.

Ο Λέων εἶχε σκοπὸν νὰ καταστρέψῃ πρῶτα τὸ στόλο τῶν Σαρακηνῶν· ὁ στρατός τους τότε θὰ ἔμεγε στὸ ἔλεός του. "Οταν λοιπὸν νόμισε κατάλληλη τὴ στιγμὴ γιὰ τὸ δριστικὸ χτύπημα, ὑψώσε στὴν ἀκρόπολη, τὸ σημερινὸ Σαράι Μπουρνού, τὸ σῆμα ν' ἀποπλεύσῃ ὁ στόλος.

Πρῶτοι ἐκπλέουν ἀπὸ τὸν Κεράτιο οἱ δρόμωνες, τὰ ἀνιχνευτικά, νὰ ποῦμε, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἔχουν διαταγὴ νὰ ἐρευνήσουν τὴν Προποντίδα, νὰ ἐξακριβώσουν τὶς θέσεις καὶ τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ. "Ἐπειτα θ' ἀκολουθοῦσαν τὰ βαρύτερα πλοῖα, γιὰ νὰ ναυμαχήσουν.

"Αγρυπνοι οἱ "Αραβες προβάλλουν ἀμέσως ἀπὸ τὰ ὁρμητήριά τους· χίλια δχτακόσια πλοῖα εἶναι κρυμμένα στὶς δυὸ παραλίες, τῆς Θράκης καὶ τῆς Ασίας. Προσβάλλουν πρῶτα τοὺς δρόμωνες,* μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τοὺς διασκορπίσουν καὶ τέλος νὰ τοὺς συντρίψουν.

Οἱ Βυζαντινοὶ δέχονται τὴν ἐχθρικὴ ἐπίθεση ψύχραιμα. Οἱ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας Μελιγούας δίνει τὸ σύνθημα τῆς μάχης. "Οποιος ἐχθρὸς πλησιάσῃ, καίεται μὲ τὸ καταστρεπτικὸ ρευστό, τὸ «ὑγρὸν πῦρ». Ἀλλὰ οἱ Μωαμεθανοὶ εἶναι ἀτέλειωτοι· ἐπιμένουν καὶ κατορθώνουν ἐπειτα ἀπὸ πολλὲς ἀπώλειες νὰ χωρίσουν τοὺς δρόμωνες· καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ κυκλώνουν καὶ αὐτὴ τὴν ἀρχηγίδα τους.

Οἱ ἀρχηγός της γράφει τότε ἔνα σημείωμα. Καλεῖ τοὺς ἀντρες τοῦ καραβιοῦ τοῦ:

— Παιδιά, τοὺς λέει, δ ἐχθρὸς μᾶς κύκλωσε· εἶναι ἀνάγκη νὰ μᾶς βοηθήσουν οἱ δικοί μας. Ποιὸς ἀπὸ σᾶς πάει νὰ δώσῃ ἔνα σημείωμά μου στὸν ἀρχιναύαρχο;

Εἴκοσι παλικάρια βγῆκαν ἐμπρὸς ἔνα βῆμα. Βγῆκε καὶ τὸ ναυτόπαιδο τοῦ πλοίου, ἔνα παιδί δεκατεσσάρων - δεκαπέντε χρόνων.

— Εγὼ πηγαίνω, ἀρχηγέ! εἶπε. Ἐδῶ εῖμαι ἄχρηστος στὴ μάχη. "Αφησέ με νὰ πάω· εῖμαι τόσο μικρός, ποὺ δὲ θὰ μὲ δοῦν οἱ ἀπιστοι, καὶ κολυμπῶ σὰ δελφίνι.

Τ' ἀντρίκεια λόγια τοῦ μικροῦ ἔκαμαν ἐντύπωση κι ὁ

* Δρόμωνας = πολεμικὸ πλοῖο μὲ κουπιὰ καὶ πανιὰ

ἀρχηγὸς τὸ ἀποφάσισε, χωρὶς νὰ ρωτήσῃ πιὰ τοὺς ἄλλους.

— Πήγαινε, παιδί μου, τοῦ εἰπε. Ἐπὸ σένα αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔξαρταται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας!

Τὸ ναυτόπουλο πέταξε τὰ ροῦχα του, δάγκασε στὸ στόμα τὸ χαρτὶ σὰ σκύλος καὶ πήδησε στὰ κύματα.

‘Ο στόλαργὸς, μόλις ἔλαβε τὸ σημείωμα, εἰδοποίησε τὸν αὐτοκράτορα. ‘Ο Λέων διέταξε ἀμέσως νὰ ἐκπλεύσῃ ὅλος ὁ στόλος. Ἐπικεφαλῆς εἶναι ἡ ναυαρχίδα «“Αγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης»» καὶ μέσα ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας.

‘Ο βυζαντινὸς στόλος χτυπᾶ τώρα ἀπὸ τὰ πλάγια τὸν ἔχθρικό. Οἱ “Αραβες, ποὺ δὲν περίμεναν ἀπὸ κεῖ τὴν προσβολή, στρέφουν ν’ ἀμυνθοῦν· ἀλλὰ τότε θέλοντας καὶ μὴ ἔπεσαν σὲ σύγχυση. ‘Η ἴδια ἡ ἀραβικὴ ναυαρχίδα καίεται κι ὁ μωαμεθανὸς ἀρχιναύαρχος φονεύεται.

‘Η νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶναι μεγάλη· ὁ ἀραβικὸς στόλος ἔξιλοι θρεύεται. “Οσος ἔμεινε ζήτησε νὰ σωθῇ φεύγοντας, μὰ ἡ τρικυμία συμπλήρωσε τὴν καταστροφή. Πέντε πλοῖα μόνο ἔφτασαν στὴ Συρία, θλιβεροὶ ἄγγελοι τοῦ ὀλέθρου. ‘Ο νέος Πέρσης βρῆκε τὴν τύχη τοῦ παλαιοῦ στὴ Σαλαμίνα.

‘Η Κωνσταντινούπολη πανηγυρίζει τὸ βράδυ τὸ θρίαμβο τῆς φωταγωγημένη. Χιλιάδες στόματα ψέλνουν:

«Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια...».

Μπροστὰ στὸν αὐτοκράτορα. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μελιγούας παρουσίασε τὸ μικρὸ στὸν αὐτοκράτορα· τέτοια διαταγὴ εἶχε πάρει. ‘Ο Λέων ἔριξε προσεχτικὰ τὸ βλέμμα του στὸ ναυτόπαιδο· ἔμεινε πολὺ εὐχαριστημένος. Τί ζωηρὰ κι ἔξυπνα μάτια! Τί κορμοστασιὰ λαμπαδωτή, παρὰ τὴ μικρή του ἥλικα!

— Πῶς λέγεσαι; ρώτησε..

— Ιωάννης Θρακιώτης, ἀπάντησε ἐκεῖνος, λέγοντας τὸ

όνομα τοῦ τόπου του κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ καιροῦ του.

— Άπο ποιὸ μέρος τῆς Θράκης εἶσαι;

— Άπο τῇ Σηλυβρίᾳ.

— Τί δουλειὰ κάνει ὁ πατέρας σου;

— Ψαράς· ἔχει δική του βάρκα.

— Ωραῖα! ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας κρύβοντας κάποια σκέψη του.

“Επειτα πρόσθεσε:

— Εσωσες, παιδί μου, τὴν πατρίδα· πάρε λοιπὸν αὐτὰ τὰ εἴκοσι χρυσὰ νομίσματα...

Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ τελειώσῃ τὴ φράση του ὁ γενναῖος “Ισαυρος καὶ τὸν διέκοψε συγκινημένο τὸ ναυτόπουλο.

+ Βασιλιά! εἶπε· δ, τι ἔκαμα τὸ ἔκαμα, γιὰ νὰ σώσω τὴν πίστη μου καὶ τὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς ἄπιστους. Δὲν εἴμαι ἀξιος νὰ πάρω ἄλλη ἀμοιβή. Μοῦ φτάνει ὅτι πέτυχα τὸ σκοπό μου. Καὶ τὰ μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα...

‘Ο Λέων θαύμασε τώρα τὸ θάρρος, τὴ φιλοτιμία καὶ τὴν ἀφοσίωση καὶ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὴ θηρησκεία του καὶ τὴν πατρίδα· καὶ συμπληρώνοντας τὴν πρώτη σκέψη τοῦ εἶπε:

— Είμαι περήφανος, ναυτόπουλό μου, γιατὶ τὸ Βυζάντιο γεννᾶ τέτοια ‘Ελληνόπουλα. Ἀπὸ αὔριο θὰ εἶσαι μαθητὴς στὴ ναυτικὴ σχολή μου, γιὰ νὰ γίνης ἔνας λαμπρὸς ἀξιωματικός. Οἱ γονεῖς σου θὰ ἔχουν τὴν προστασία μου κι ἐσὺ τὴν ἀγάπη τοῦ βασιλιᾶ!

‘Ο Μελιγούας καὶ τὸ ναυτόπαιδο χαιρέτισαν κι ἔφυγαν.

“Ετσι διάλεγαν οἱ βυζαντινοὶ στὴ μάχη καὶ στὴ δοκιμασία τοὺς γενναίους, ἀντρες καὶ παιδιά, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν ἀρχηγοὺς τοῦ ἔθνους. ”Ετσι ἀνανέωναν μὲ καινούριες ρίζες τὸ φυτώριο τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

‘Η πρόβλεψη τοῦ Λέοντος ἀλήθεψε· ὁ μικρὸς Ἰωάννης Θρακιώτης μὲ τὸν καιρὸν ἔγινε ἰδρυτὴς μιᾶς νέας φημισμένης ναυτικῆς οἰκογένειας. *m*

N. A. Κοντόπουλος

14. ΤΟ ΘΑΡΡΟΣ ΣΩΖΕΙ

Στὰ 807 μ.Χ. οἱ Σλάβοι τῆς Πελοποννήσου ἐπαναστάτησαν κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ πολιόρκησαν τὴν Πάτρα. Τὴν πολιόρκησαν καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσα.

‘Απὸ τὴν θάλασσα εἶχαν βοηθοὺς καὶ μωάμεθανούς ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Συρία.

‘Η Πάτρα ἦταν καλὰ ὄχυρωμένη. ‘Ἐνα γερὸ φρούριο τὴν τριγύριζε κι οἱ Πατρινοὶ ἀντιστέκονταν μὲ μεγάλη γενναιότητα.

‘Η πολιορκία ὅμως κρατοῦσε πολὺ καὶ στὴν πόλη παρουσιάστηκε ἔλλειψη ἀπὸ τροφὲς καὶ νερό. Ποιὸς θὰ μποροῦσε τώρα ν’ ἀντισταθῇ στὴ δύναμη τοῦ νέου αὐτοῦ ἐχθροῦ;

Τοῦ κάκου περίμεναν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κόρινθο, ὅπου μὲ σπουδὴ εἶχαν εἰδοποιήσει τὸ στρατηγὸ τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου. ‘Η βοήθεια δὲ φαινόταν πουθενά! Τὰ παλικάρια εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἔξαντλούνται ἀπὸ τὴν πείνα. Δὲν ἔμενε παρὰ νὰ παραδοθοῦν, ἀφοῦ πάρουν τὴν ύπόσχεση, πῶς κανένας τους δὲ θὰ πάθη τίποτε.

Προτοῦ ὅμως ὑποκύψουν ὁριστικὰ στὴ Θλιβερὴ αὐτὴ ἀνάγκη, ἔστειλαν ἔνα σκοπὸ στ’ ἀνατολικὰ βουνὰ νὰ παρατηρήσῃ μήπως ἐρχόταν ἡ βοήθεια, ποὺ περίμεναν ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Εἶχαν συνεννοηθῆ μαζί του πώς, ἀν διακρίνη τὴ βοήθεια νὰ ἔρχεται, νὰ γυρίσῃ ἀμέσως κρατώντας γερμένη τὴ σημαία του. ‘Αν δὲ διακρίνη τίποτε, τότε νὰ γυρίσῃ κρατώντας την ὄρθη.

Εἶναι δύσκολο νὰ περιγραφῇ ἡ ἀγωνία τῶν πολιορκημένων, τὶς δρες ποὺ περίμεναν τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ σκοποῦ. ‘Αντρες, γυναικες καὶ παιδιά εἶχαν μαζευτῆ στὸ ναὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ γονατισμένοι μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ πολιούχου παρακαλοῦσαν θερμὰ νὰ τοὺς συντρέξῃ στὴ δύσκολη αὐτὴ στιγμή.

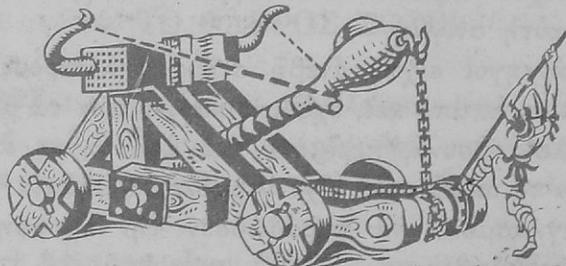
Οι ἀρχηγοὶ εἶχαν ἀνεβῆ στοὺς ψηλότερους πύργους τοῦ φρουρίου κι ἀπὸ κεῖ, ἔχοντας καρφωμένα τὰ μάτια τους στ’ ἀνατολικὰ βουνά, περίμεναν μὲ ἀφάνταστη ἀγωνία νὰ διακρίνουν τὸ σκοπό. Θὰ εἶχε γερμένη τὴ σημαία του; ἢ θὰ ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ παραδώσουν τὴν ὅμορφη πατρίδα τους στοὺς Σλάβους;

‘Ωστόσο ἔγινε τὸ θαῦμα. Ἐνῶ ὁ σκοπὸς γύριζε πίσω καβάλα στ’ ἄλογό του, κρατώντας τὴν σημαία ὄρθη, ξάφνου γλιστρᾶ τὸ ἄλογο, κι ό ἀναβάτης, γιὰ νὰ κρατηθῇ, ἔγειρε πρὸς τὰ μπρός. Μαζί του ἔγειρε καὶ ἡ σημαία.

Χωρὶς ἄλλο ἦταν θέλημα Θεοῦ! Γιατὶ τὴν ἥδια στιγμὴ τὰ μάτια τῶν ἀρχόντων ἐπεσαν στὸ σκοπὸ καὶ ξεχώρισαν τὴν γερμένη σημαία του!

Τρελοὶ ἀπὸ χαρὰ ἔτρεξαν τότε στὴν πόλη καὶ πρόσταξαν γενικὴ ἔξοδο τοῦ στρατοῦ. Οἱ στρατιῶτες, μὲ τὸ θάρρος πώς ἕρχεται βοήθεια, σὰ λιοντάρια ὅρμησαν καὶ σκόρπισαν τους ἔχθρους. Ἡ Πάτρα εἶχε σωθῆ. Κι εἶχε σωθῆ ἀπὸ μιὰ παρεξήγηση.

Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς μέρες ἔφτασε κι ἡ βοήθεια. Ο στρατηγὸς τοῦ Νικηφόρου, προσπαθώντας νὰ συνάξῃ περισσότερο στρατό, εἶχε ἀργήσει. Κατάπληκτος ἔμαθε τώρα πῶς σώθηκε ἡ Πάτρα κι ἔγραψε τὰ καθέναστα στὸν αὐτοκράτορα. Κι ό Νικηφόρος μαθαίνοντας αὐτά, ἔδωσε διαταγὴν ἀφιερωθοῦν τὰ λάφυρα τῆς νίκης στὸ ναὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα, ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Πατρῶν νὰ προβιβαστῇ σὲ μητρόπολη καὶ νὰ προστεθοῦν σ’ αὐτὴν οἱ ἐπισκοπὲς Μεθώνης, Κορώνης καὶ Λακεδαίμονος.

15. ΣΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΗΣ ΕΔΕΣΣΑΣ

Κουβαλητὸ καὶ μὲ δεμένα μάτια ἀνέβασαν οἱ Βούλγαροι τὸν Κωνσταντῖνο στὸ φρούριο καὶ τὸν ἔβαλαν σὲ χωριστὸ κελί. Τὸν ἀκούμπησαν σ' ἓνα στρῶμα, ἔλυσαν τὰ μάτια του καὶ, χωρὶς νὰ τοῦ ποῦν λέξη, βγῆκαν ἔξω κι ἀμπάρωσαν τὴν πόρτα.

Ἡταν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κρηνίτης, ποὺ μαζὶ μὲ τὸ Νικήτα καὶ τὸ Μιχαὴλ προσποιοῦνταν τὸ Βούλγαρο καὶ παρακολουθοῦσαν τὸ βουλγαρικὸ στρατό. Τοὺς εἶχε στείλει ἐκεῖ κατασκόπους ὁ στρατηγὸς Δαφνομήλης. Καὶ τώρα ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε προδοθῆ...

Τὸ καμαράκι ὅπου τὸν ἔκλεισαν, ἥταν μικρὸ καὶ γυμνό· ἔπιπλο ἄλλο δὲν εἶχε παρὰ ἓνα σεντούκι ξύλινο, ποὺ μποροῦσε νὰ γίνη καὶ κάθισμα καὶ τραπέζι. Τὸ παράθυρο, μικρὸ καὶ

καγκελωμένο, ήταν τόσο ψηλά, που ἀνθρωπος δὲν ἔφτανε νὰ δῆ εξώ, ὅσο ψηλὸς κι ἀν ήταν.

Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ὁ Κωνσταντῖνος εἶδε πῶς εὔκολο δὲν ήταν νὰ βγῆ ἀπ' τὴ φυλακή του· μὰ αὐτὸ δὲν τὸν ἀπέλπισε· ἀποφάσισε νὰ φύγῃ. Πῶς; Δὲν τὸ ἥξερε ἀκόμα, μὰ θὰ ἔβρισκε τρόπο. Μέτρησε μὲ τὸ μάτι τὸ ὄψος τοῦ παραθυριοῦ· ἀν ἐσερνε τὸ σεντούκι ὡς ἐκεῖ, θὰ ἔφτανε νὰ δῆ· κι ἀφοῦ ἥξερε τὶ ηταν εξώ, δική του δουλειὰ νὰ φύγῃ.

Ποὺ βρισκόταν, δὲν εἶχε ίδεα. Σ' ὅλο τὸ ταξίδι οἱ στρατιῶτες τοῦ Δραξάν δὲν τὸν ἀφηγαν στιγμὴ νὰ δῆ τὰ μέρη ποὺ περνοῦσαν καὶ κανένας δὲν τοῦ μιλοῦσε.

Ποιὸ τάχα νὰ ηταν τὸ φρούριο αὐτό;

"Εκλεισε τὰ μάτια του. Πρῶτα πρῶτα ἔπρεπε νὰ γιάνουν οἱ πληγές του. Ήστερα θὰ φρόντιζε νὰ βρῇ τρόπο νὰ φύγῃ· καὶ σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκε..."

'Απὸ τὸ τρίξιμο τῆς κλειδαριᾶς ξύπνησε· ηταν μέρα. 'Απὸ ψηλὰ ὁ ἥλιος φώτιζε τὸ καμαράκι του· ἀρα εἶχε κοιμηθῆ πολλὲς ὥρες.

Σὲ λίγο ἔνας δοῦλος τοῦ ἔφερε φαγητό· ὁ Κωνσταντῖνος τὸν βάσταξε ἀπὸ τὸ ροῦχο του καὶ τοῦ εἶπε:

— Σὲ ὅ,τι ἀγαπᾶς, πές μου ποὺ βρίσκομαι;

Μὰ ὁ δοῦλος τοῦ χαμογέλασε μελαγχολικὰ καὶ μὲ τὸ χέρι τοῦ 'δειξε τ' αὐτιά του καὶ τοῦ ἔκαμε νόημα, πῶς δὲν ἀκούει.

Πέρασε ἡ μέρα ὅλη, χωρὶς νὰ πατήσῃ πιὰ κανένας στὸ κελί του. "Οσο βράδιαζε καὶ νύχτωνε κι ἀπλωνόταν εξώ ἡ σιωπή, τόσο ἀκουε ὁ Κωνσταντῖνος καθαρότερα ἔνα ἀδιάκοπο βουητὸ νεροῦ, ποὺ ἔτρεχε κι ἔπεφτε ἀπὸ ψηλὰ σὲ βράχους.

Μὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἀκουσε.

Τὸ ἄλλο πρωὶ ὁ Κωνσταντῖνος αἰσθανόταν πιὰ τὸν

έκαυτό του καλά. Σηκώθηκε, τράβηξε τὸ ἄδειο σεντούκι στὸ παράθυρο κι ἀνέβηκε ἐπάνω. Μόλις ἔφτασαν τὰ μάτια του στὸ παράθυρο, εἶδε οὐρανὸν καὶ μόνον οὐρανό. "Ἐπιασε τὰ σίδερα καὶ θέλησε ν' ἀνεβῆ στὸ παράθυρο, γιὰ νὰ δῃ καὶ κάτω· μὰ δὲν μπόρεσε πόνος σουβλερὸς ἀπὸ τὴν πληγή του τὸν διαπέρασε, τὰ χέρια του ἀνοίξαν· ἔπεισε ἀναίσθητος στὸ πάτωμα.

"Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ δοῦλος, σὰν ἔφερε τὸ φαγητό του. Τὸν σήκωσε, τὸν ἔβαλε στὸ στρῶμα κι ἔσυρε τὸ σεντούκι στὴ θέση του.

"Οταν συνῆλθε ὁ Κωνσταντῖνος, εἶδε τοῦ δούλου τὸ μελαγχολικὸ πρόσωπο σκυμμένο ἐπάνω του. Τὴν ἵδια ὥρα αἰσθάνθηκε πώς τοῦ 'Βαζὲ κάτι στὸ χέρι· ἦταν ἕνα ψωμί. "Ἐκλεισε πάλι τὰ μάτια, μισοζαλισμένος ἀκόμα, κι ὅταν τὰ ξανάνοιξε, ὁ δοῦλος εἶχε φύγει.

Τότε θυμήθηκε πώς εἶχε σύρει τὸ σεντούκι στὸ παράθυρο.

Τὸ εἶδε ἄφραγε ὁ δοῦλος;

Μὰ τὸ σεντούκι ἦταν στὴ θέση του.

Αὐτὴ ἡ στοργικὴ φροντίδα τοῦ δούλου τὸν ἀνακούφισε· πρώτη φορὰ τότε μιὰ ἐλπίδα ἔλαμψε στὸ μυαλό του.

"Εξέτασε τὸ ψωμί, ποὺ βαστοῦσε ἀκόμα στὸ χέρι, καὶ παρατήρησε μιὰ τρυπίτσα ἀπὸ κάτω. Τό ἀκοψὲ σὲ δυὸ καὶ μέσα βρῆκε ἕνα μικρὸ χαρτάκι τυλιγμένο σφιχτά. Τὸ ξεδίπλωσε καὶ διάβασε:

"Ο αὔτοκράτορας πέρασε τὸν πλημμυρισμένο 'Εριγώνα, ἔφτασε προχτὲς στὸ φρούριο κι ἔψυγε χτὲς βράδυ. "Ἐχε ὅμως θάρρος· ὁ Κύριος σὲ φυλάει».

Τὸ γράψιμο ἦταν τοῦ Γρηγόρη.

"Ο Γρηγόρης ἦταν ἕνας ἄγιος καλόγερος, ποὺ μὲ λαχτά-

ρα παρακολουθοῦσε τὴν τύχη τῶν τριῶν παιδιῶν, ποὺ γιὰ τὴν πατρίδα τους δέχτηκαν νὰ γίνουν κατάσκοποι καὶ νὰ ζοῦνε κοντὰ στοὺς Βουλγάρους. Καὶ τώρα πάλι ὁ Θεὸς τὸν ἔστειλε ἐδῶ.

Απὸ τὸ γράμμα αὐτὸ κι ἀπὸ μερικὲς ὅμιλίες, ποὺ ἀκουσε μιὰ μέρα στὸ διάδρομο τῆς φυλακῆς του, κατάλαβε ὁ Κωνσταντῖνος πὼς βρισκόταν στὸ φρούριο τῆς "Ἐδεσσας. Τώρα κατάλαβε πὼς ὁ αὐτοκράτορας θεωροῦσε φιλικὸ τὸ φρούριο αὐτὸ κι ἔφυγε ἥσυχος γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ἐνῶ ἔκει μέσα ἦταν τόσοι Βούλγαροι φωλιασμένοι καὶ ὥρα τὴν ὥρα θά καναν ἐπανάσταση.

— Τί κατάρα!... μούγκρισε ὁ Κωνσταντῖνος μὲ φρίκη, σφίγγοντας τὸ γράμμα στὰ χέρια του· νὰ ξέρω τὸ τρομερὸ αὐτὸ μυστικὸ καὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ βγῶ, νὰ τρέξω, νὰ σταματήσω τὸ βασιλέα μου καὶ νὰ τὸν γυρίσω πίσω νὰ πνίξῃ τὴν ἐπανάσταση, πρὶν ξεσπάσῃ...

Σηκώθηκε πάλι κι ἔκανε μερικὰ βήματα νευρικὰ πάνω κάτω.

Νὰ φύγη! νὰ φύγη! νὰ φύγη!

Μὰ μὲ τί τρόπο;

Γύρισε στὸ κρεβάτι κι ἀπογοητευμένος ἔπεισε στὸ στρῶμα. Ἀδύνατο! Γιὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φύγη, ἔπρεπε πρῶτα νὰ γίνη καλά, νὰ σπάσῃ τὰ σίδερα, νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ παράθυρο· ἄλλο δρόμο δὲν εἶχε. Ἐκτὸς... ἐκτὸς ἀν ὁ δοῦλος τὸν βοηθοῦσε.

Καὶ γιατί ὅχι; Ὁ δοῦλος εἶχε δάκρυα στὰ μάτια σὰν τὸν κοίταζε... Ὁ δοῦλος εἶχε φέρει τὸ γράμμα τοῦ Γρηγόρη, εἶχε σύρει τὸ σεντούκι στὴ θέση του.

Κι ἡ καρδιὰ τοῦ Κωνσταντίνου γέμισε πάλι ἐλπίδες.

"Εξαφνα ἀνατρίχιασε· τί ἦταν πάλι αὐτό;

Είχε άκούσει κάτι, ένα έλαφρὸ χτύπημα σὰν πετραδάκι στὸν τοῖχο ἀπέξω.

Κοίταξε τὸ παράθυρο, μὰ δὲν εἶδε τίποτε. Βάσταξε τὴν ἀναπνοή του κι ἀφουγκράστηκε.

Δεύτερος χτύπος άκούστηκε καὶ μιὰ πέτρα πέρασε τὰ κάγκελα κι ἔπεισε στὸ πάτωμα.

‘Ο Κωνσταντῖνος τὴν ἄρπαξε· ἦταν ένα στρογγυλὸ χαλίκι καὶ γύρω εἶδε χαραγμένες ἐλληνικὰ πέντε λέξεις:

«Σὰ νυχτώσῃ, ρίξε τὸ σκοινί.»

Σαστισμένος κοίταξε τὸ παράθυρο, ὕστερα τὴν πέτρα καὶ πάλι τὸ παράθυρο.

Ποιὸ σκοινὶ νὰ ρίξῃ κι ἀπὸ ποῦ;

‘Η καρδιά του χτυποῦσε δυνατά. Σκοινὶ δὲν εἶχε, μὰ εἶχε πάπλωμα· σκέφτηκε νὰ τὸ σκίσῃ λουρίδες λουρίδες, νὰ τὶς δέσῃ τὴν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη καὶ νὰ κατέβη ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μὰ πρῶτα ἔπρεπε ν' ἀνοίξῃ δρόμο· καὶ μαχαίρι δὲν εἶχε νὰ χαλάσῃ λίγο τὸν τοῖχο καὶ νὰ βγάλη τὰ κάγκελα.

Εἶχε βραδιάσει πιά, ὅταν ἔξαφνα ἔτριξε ἡ κλειδαριὰ τῆς πόρτας. “Ἐνα χέρι πέρασε μέσα, ἔριξε χάμω ένα κουλουριασμένο σκοινὶ κι ἔκλεισε πάλι βιαστικά.

Σὰ νύχτωσε καλά, ένα σιγανὸ σφύριγμα άκούστηκε. ‘Ο Κωνσταντῖνος κατάλαβε πώς ἦταν σημεῖο γι' αὐτόν· ἔριξε τὸ σκοινὶ καὶ περίμενε. Σὲ λίγο δεύτερο σφύριγμα άκούστηκε καὶ κάποιος ἀπὸ κάτω κούνησε τὸ σκοινὶ.

Μὲ βίᾳ τὸ τράβηξε ὁ Κωνσταντῖνος· στὴν ἄκρη ἦταν δεμένο ένα μαχαίρι κι ἔνα πανάκι, ὅπου κάποιο ἄγνωστο χέρι εἶχε γράψει μὲ κάρβουνο:

«Σπάσε τὰ κάγκελα καὶ κατέβα!».

Μὲ καινούριο θάρρος ἀρχισε ὁ Κωνσταντῖνος νὰ πελεκᾶ καὶ νὰ ξεκολλᾶ τὴν πέτρα.

Μὰ ἔνα βουητὸ ἀκουούταν ἀπὸ μακριὰ ποὺ πλησίαζε· σὰ φωνὲς πολλὲς καὶ σίδερα, ποὺ χτυπούσανε τὸ ἔνα μὲ τ' ἄλλο.

"Ενα κύμα ἀνθρώπινο πέρασε μπρὸς στὴν πόρτα του καὶ μιὰ δυνατὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Στὰ ὅπλα!... Προδοσία!...

'Ο Κωνσταντῖνος δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· ἐξακολούθησε τὸ χάλασμα τοῦ τοίχου, πέταξε τρία κάγκελα καὶ στὸ τελευταῖο ἔδεσε τὸ σκοινί.

'Απέξω ἀπὸ τὴν πόρτα του φωνὲς βουλγάρικες ἀκούστηκαν:

— Σφάξτε τους ὥλους!... Κλεῖστε τὶς πόρτες!...

'Ο Κωνσταντῖνος ἀτάραχος σκάλωσε στὸ παράθυρο, ἔπιασε τὸ σκοινί, κρεμάστηκε ἔξω στὸν γκρεμὸ καὶ σὲ λίγο γερὸς βρέθηκε στὰ πόδια τοῦ κάστρου.[¶] Καὶ σὰν ἀιτὸς πετώντας ὁλονυχτὶς πῆγε στὸ βασιλιά του τὸ μήνυμα τῆς βουλγαρικῆς προδοσίας, ποὺ πληρώθηκε πολὺ ἀκριβὰ στὸ γύρισμα τοῦ αὐτοκράτορα.[¶]

16. ΟΙ ΑΚΡΙΤΕΣ

‘Ο Κωσταντῖνος ὁ μικρὸς κι ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρειωμένος
καὶ τὸ μικρὸν Βλαχόπουλο, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν
κι ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους¹ τους στὸν πλάτανο δεμένους.
Τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερα, τ’ Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.
Κι ἐκεῖ ποὺ τρῶγαν κι ἔπιναν καὶ ποὺ χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στὴν τάβλα².
Δὲν κελαγδοῦσε σὰν πουλὶ μήτε καὶ σὰ χελιδόνι,
μόνο λαλοῦσε κι ἔλεγε ἀνθρώπινη κουβέντα:
—Ἐσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδᾶτε
καὶ πίσω σας κουρσεύουνε Σαρακηνοὶ κουρσάροι.
Πῆραν τ’ Ἀλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναίκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρρεβωνιασμένη!
“Ωσπου νὰ στρώσῃ ὁ Κωνσταντῆς καὶ νὰ σελώσῃ ὁ Ἀλέξης,
βρέθηκε τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλάρης.
—«Γιά σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα³ νὰ βιγλίσης⁴.

1. Μαῦρος = μαῦρο πελεμικὸ ἄλογο

2. Τάβλα = τραπέζι

3. Βίγλα = παρατηρητήριο

4. Βιγλίζω = παρατηρῶ, ἐπισκοπῶ

Κι ἀν εἶν' πενήντα κι ἔκατό, χύσου μακέλεψέ τους,
κι ἀν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας».

Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίση.

Βλέπει Τουρκιά, Σαρακηνούς κι Ἀράπηδες κουρσάρους.
οἱ κάμποι πρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν.

Ἀρχισε νὰ τοὺς διαμετρᾶ, διαμετρημοὺς δὲν ἔχουν.

Νὰ πάη πίσω, ντρέπεται, νὰ πάη ἐμπρός, φοβᾶται.

Σκύβει, φιλεῖ τὸ μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ρωτάει:

— Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξης;

— Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω
κι ὅσους θὰ κόψῃ τὸ σπαθί, τόσους θενὰ πατήσω.

Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἔνα χρυσὸ μαντίλι,
μὴν τύχη λάκκος καὶ ριχτῶ καὶ πέσης ἀπ' τὴ ζάλη.

— Σαΐτες μου ἀλεξαντρινές, καμιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ
καὶ σύ, σπαθί μου δαμασκί, νὰ μὴν ἀποστομώσης!

Βόηθα μ', εὐχὴ τῆς μάνας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχὴ καὶ τοῦ στερνοῦ μου.

Μαῦρε μου, ἀιντε νά 'μπουμε, κι ὅπου ὁ Θεὸς τὸ βγάλη!

Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν ἀιτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης·
στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸν καλὸ τὸ γυρισμὸ κανένα δὲν ἀφήνει.

Πῆρε τ' Αλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναίκα
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρρεβωνιασμένη.

Προσγονατίζει ὁ μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.

Δημοτικό

17. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ποιὸς ἡ ταν.—"Εχετε ἀκούσει, παιδιά, γιὰ τὸν Διγενή; ρώτησε ἡ κ. Θάλεια τὰ παιδιά της, τὸν Τάχη καὶ τὴν Ἀγγελική.

— "Οχι, μητέρα, ἀπάντησαν ἐκεῖνα.

— Τότε θὰ σᾶς πῶ ἐγὼ τὴν ἴστορία του· μοῦ τὴν εἶπε ἡ μητέρα μου κι ἐκείνης ἡ δική της κι ἐκείνης πάλι ἡ δική της, κι ἔτσι ἀπὸ μητέρα σὲ μητέρα φτάνομε στὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ τοῦ Διγενῆ, που τὴν ἔζησαν οἱ ἀνθρωποι.

‘Ο Διγενῆς εἶναι ξακουστὸς βυζαντινὸς ἥρωας, που ἔζησε, ὅταν στὸ Βυζάντιο ἦταν αὐτοκράτορες ὁ Ρωμανὸς Β' κι ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς.

“Ολη του τὴ ζωὴ τὴν πέρασε στὰ βάθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου φύλαγε τὶς ἄκρες, τὰ σύνορα δηλαδὴ τῆς αὐτοκρατορίας· γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ Ἀκρίτας. Τὸν ἔλεγαν Διγενῆ, γιατὶ ἡ καταγωγὴ του ἦταν ἀπὸ δύο γένη, ἀπὸ ἑλ-

ληνικὸν καὶ ἀραβικόν. Ὡς μητέρα του ἦταν ἑλληνίδα χριστιανὴ ἀπὸ μεγάλη ἀρχοντικὴ οἰκογένεια· ὁ πατέρας του ἦταν Σαρακηνός, δηλαδὴ μωαμεθανός ἀπὸ τὴν Ἀραβία, καὶ ἐμίρης (ἡγεμόνας)· ἔγινε ὅμως χριστιανὸς καὶ λαμπρὸς βυζαντινὸς πολίτης.

‘Ο Διγενῆς ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε μεγάλη τόλμη καὶ δύναμη καὶ γι’ αὐτὸ τὸν θαύμαζαν ὅλοι. Ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσε, τότε πιὰ δὲ λέγονται τ’ ἀνδραγαθήματά του. “Αλλοτε, ἂν μόνο δοθῇ καιρός, θὰ σᾶς πῶ πῶς δράκοντες μὲ πολλὰ κεφάλια καὶ πύρινες γλῶσσες, ἄγρια λιοντάρια καὶ ἄλλα θηρία ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὸ σπαθί του, δύως ἔπεσαν στ’ ἀρχαῖα χρόνια ἀπὸ τὸ ρόπαλο του Ἡρακλῆ ὅμοια θηρία. Σήμερα θὰ σᾶς πῶ μιὰ μόνο μικρούλα ιστορία του.

Διγενῆς καὶ Μαξιμώ. Ὁ γενναῖος Διγενῆς, εἴπαμε, φύλαγε τὰ σύνορα· γιὰ νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ ἔστησε καθημερινὸ πόλεμο μὲ φοβερούς ἔχθρούς. Φοβερώτεροι ἀπ’ ὅλους ἦταν οἱ ἀπελάτες, δηλαδὴ οἱ ληστὲς τῶν βουνῶν καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπὸ τις ξένες γειτονικὲς ἐπαρχίες. Γρήγορα ὅμως αὐτοὶ κατάλαβαν ὅτι δὲν ἦταν ίκανοι νὰ τὰ βάλουν μὲ τὸν Ἡκρίτα· πάντοτε ἔφευγαν λιγότεροι καὶ νικημένοι.

‘Αλλὰ τέτοιοι ληστὲς πῶς νὰ ἡσυχάσουν, ποὺ μόνος σκόπὸς τῆς ζωῆς τους ἦταν νὰ ληστεύουν τους Βυζαντινούς; ‘Ανέβηκε λοιπὸν στ’ ἄλογό του ὁ ἀρχηγός τους, ὁ Φιλόπαππος, καὶ ἔτρεξε στὰ βουνὰ νὰ βρῇ τὴ βασίλισσα Μαξιμώ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθειά της.

— Καὶ ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ Μαξιμώ; ρώτησε ἡ Ἀγγελική.

— Μιὰ φοβερὴ βασίλισσα, παιδί μου, στὸ γυναικεῖο βασίλειο τῶν Ἀμαζόνων, ποὺ εἶχε τὸν πόλεμο γιὰ διασκέδαση. Εἶχε νικήσει ὅλους τοὺς γύρω πολεμιστὲς καὶ τοὺς εἶχε τρομάξει τόσο, ποὺ τὴν ἀναγνώριζαν ὅλοι γιὰ ἀρχηγὸν καὶ βα-

σίλισσα. "Ο, τι ήταν για τούς Βυζαντινούς ό Διγενής, ήταν για τούς ἀπελάτες και τούς Σαρακηνούς ή Μαξιμώ.

'Η Μαξιμώ, λοιπόν, γιατί νὰ τοὺς εύχαριστήσῃ, ἔσπευσε νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Πόλεμο γύρευαν οἱ ἀπελάτες, πόλεμο ἥθελε κι αὐτή. Συγκέντρωσε τὶς ἀμαζόνες της, διάλεξε ἐκατό, τὶς πιὸ γενναῖες και ρωμαλέες, και καλὰ ὅπλισμένες ὅλες ἔσκινησαν νὰ συναντήσουν τὸ Διγενή. Στὸ δρόμο ἐνώθηκαν μαζὶ τῆς κι οἱ ἀπελάτες μὲ τὸ Φιλόπαππο. "Ἐτσι, χιλιάδες στρατὸς ἔφτασε στὸν Εὔφρατη, ποὺ χώριζε τὰ σύνορα.

'Εκείνη τὴν ἡμέρα ἔτυχε νά 'ναι ό Διγενής στὸ παρατηρητήριό του. 'Ερευνοῦσε τὰ γύρω, λέτε και τοῦ ἔλεγε κρυφὰ κάποιοις:

— Φυλάξου, Διγενή, ἔρχονται ἀπελάτες.

Μόλις τοὺς εἶδε νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς Βουνοπλαγιὲς στὸν ποταμό, τόσο, ἀμέτρητο πλῆθος, ἔνας αὐτός, δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· πήδησε στ' ἄλογό του κι ἔτρεξε νὰ τοὺς συναντήσῃ. *Μ*

Φτάνοντας στὸν Εύφρατη βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ τὴ Μαξιμώ, τὴν ξακουστὴ βασίλισσα, ποὺ τόσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴ χάρη τῆς και τὴν παλικαριά τῆς.

Τί χάρη, τί λεβεντιά!

"Ιππευε ἔνα κατάμαυρο, σὰν τὸ χελιδόνι, ἄλογο, ποὺ μὲ βίᾳ συγκρατοῦσε τὴν ὄρμή του. Χρυσὴ περικεφαλαία προφύλαγε τὸ κεφάλι τῆς και χρυσὴ ἀλυσίδα κρεμόταν στὸ στήθος τῆς· χρυσούφαντα ἥταν και τὰ φορέματά τῆς.

Στὸ ἔνα χέρι κρατοῦσε τὴ χρυσὴ ἀσπίδα και τὰ χαλινάρια, και στὸ ἄλλο ἔνα χρυσωμένο κοντάρι. Σὲ κάθε κίνηση τοῦ περήφανου ζώου κουδουνάκια χρυσά, κρεμασμένα στὸ λαιμό του, ἀφηγαν εὐχάριστο ἥχο. Δεξιὰ κι ἀριστερά τῆς παράστεκαν ἀπὸ πέντε γιγαντόσωμοι ἀπελάτες.

"Οταν ἡ Μαξιμώ εἶδε τὸν Ἀκρίτα, ρώτησε ἔκπληκτη:

- Αὐτὸς εἶναι ὁ Διγενῆς, Φιλόπαππε;
- Αὐτός, βασίλισσα μεγάλη!
- Κι οἱ στρατιῶτες του ποῦ εἶναι;
- Αὐτὸς δὲν ἔχει στρατό. Μονάχος του πολεμᾶ μὲ ὅλους γιὰ τὰ σύνορά του. Ἄλλα κι ἔτσι μονάχος ποὺ εἶναι, μόνη σου μὴν πηγαίνης νὰ μετρηθῆς μαζί του.
- Δειλὲ γέροντα, ξεσήκωσες ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος νὰ πολεμήσῃ ἔναν ἀνθρωπο; εἴπε δργισμένη ἡ Μαξιμώ· δὲν ντρέπεσαι; Μόνη μου, μπρὸς στὰ μάτια σας, θὰ τὸν ξεκάμω. Μὴν κινηθῆ κανένας!

Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ρίχνεται μὲ τ' ἄλογό της νὰ περάσῃ τὸ βαθὺ ποτάμι.

— Φυλάξου, βασίλισσα! "Ακουσέ με· κάτι ξέρω κι ἐγὼ ὁ γέρος. Πολλὰ ἔχουν δεῖ τὰ μάτια μου! τῆς ἀπάντησε πειραγμένος ὁ Φιλόπαππος.

'Ο Διγενῆς βλέποντας τὴν ὥραία 'Αμαζόνα νὰ ὄρμᾶ στὸν ποταμό, τῆς φωνάζει μ' εὐγένεια:

— Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ ρεῦμα, βασίλισσα! Στάσου κι ἔρχομαι ἐγώ· μὴν κοπιάζης ἐσύ, μιὰ γυναίκα. Στοὺς χντρες πρέπει ὁ κόπος κι ὁ κίνδυνος.

Κι ἔσυρε ἀμέσως τὸ σπαθί του, κέντησε τ' ἄλογό του καὶ ρίχτηκε στὸν Εὐφράτη· σὰ βέλος ἔφτασε στὴν ἀντικρινὴ ὄχθη.

Οι δυὸ δυνατοί, ὁ ἀνδρειότερος ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς κι ἡ γενναιότερη ἀπὸ τοὺς ἀπελάτες καὶ Σαρακηνούς, γιὰ πρώτη φορὰ συναντήθηκαν στὴ μάχη.

'Η Μαξιμώ μὲ μεγάλη ἐπιδεξιότητα τοῦ δίνει μιὰ δυνατὴ κονταριά· ὁ Διγενῆς τὴν πρόλαβε μὲ τὸ σπαθί του· ἔσπασε τὸ κοντάρι, χωρὶς καὶ νὰ βλάψῃ τὸ σπαθί.

"Αναψε τότε ἡ Μαξιμώ· σέρνει κι ἔκείνη τὸ σπαθί κι

ἀτρόμητη ὄρμα· ἔβαλε ὅλη τὴν τέχνη τῆς νὰ τὸν τρυπήσῃ, ἀλλὰ βρῆκε τὸν καλύτερό της. Μὲ μιὰ ἐπιδέξια κίνηση τῆς τρύπησε ἐλαφρὰ τὰ δάχτυλα ὁ Διγενής, γιὰ νὰ μὴν τὴ βλάψῃ, καὶ τῆς ἔριξε ἀπὸ τὸ χέρι κάτω τὸ σπαθί. "Επειτα μὲ ἄλλη σπαθιὰ πῆρε τὸ κεφάλι τοῦ ἀλόγου· ἄλογο καὶ βασιλισσα σωριάστηκαν στὴ γῆ.

"Η περήφανη βασίλισσα τάχασε· φοβήθηκε γιὰ τὴ ζωὴ της, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε φοβηθῆ. "Επεσε λοιπὸν στὰ γόνατα καὶ μὲ μάτια δακρυσμένα παρακάλεσε τὸ Διγενὴ νὰ μὴν τὴ σκοτώσῃ. 'Ο Ἀκρίτας τὴν ἐλέησε καὶ χωρὶς νὰ τῆς πῆτίποτε, τὴν ἄφησε κι ἔτρεξε στοὺς ἄλλους. //

ΜΔΙΓΕΝΗΣ κι ἀπελάτες, ἄμα εἶδαν νὰ κινδυνεύῃ ἡ βασίλισσα, ὄρμησαν νὰ κυκλώσουν τὸ Διγενὴ σὰν τοὺς πειγασμένους λύκους, ποὺ χύνονται νὰ σπαράξουν τὴ βορὰ τους. Τὸν ἔβαλαν στὴ μέση καὶ τὸν χτυποῦσαν μὲ σπαθιά, μὲ κοντάρια, μὲ ρόπαλα.

'Αλλὰ τίποτα δὲν κατόρθωσαν. 'Ο πόλεμος αὐτὸς μὲ τοὺς ληστὲς ἔσβησε γρήγορα, ὅπως σβήνει ἡ φωτιὰ στὸ ἀνίκητο νερό. Οἱ περισσότεροι ἔφυγαν· ὅσοι ἔμειναν, κείτονταν ἄλλοι πληγωμένοι κι ἄλλοι νεκροί. Κανένας δὲν μπόρεσε ν' ἀντισταθῇ ὡς τὸ τέλος στὴν ὄρμὴ τοῦ Ἀκρίτα.

—"Α, τί καλά! εἶπε ὁ Τάκης. Αὔτὸ μοῦ θυμίζει τὸν Ἀχιλλέα, ποὺ ἦταν ὁ φόβος κι ὁ τρόμος στοὺς Τρῶες· καὶ μόνο ἡ φωνὴ του τοὺς ἀνάγκαζε νὰ κλείνωνται στὰ τείχη! "Ενας ποὺ τόλμησε νὰ μετρηθῇ μαζί του, ὁ "Εκτορας, ἔπεσε νεκρός.

— Βέβαια, παιδί μου! 'Ο Ἀκρίτας δὲν ἦταν κατώτερος στὴν ἀντρεία ἀπὸ τὸ γενναιότερο "Ελληνα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Βλέπετε, ἡ φυλή μας γεννᾷ πάντοτε γενναῖα παλικάρια!

‘Η γενναϊοψυχία του. ’Η κ. Θάλεια ἔπειτα ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ διακοπὴ συνέχισε:

— “Οταν σκόρπισαν οἱ ἀπελάτες, ὁ Διγενῆς ἔτρεξε στὴ Μαξιμώ· αὐτὴ στὸ μεταξὺ εἶχε σηκωθῆ καὶ περίμενε.

— Βασίλισσα, τῆς εἶπε, μάθε νὰ μὴν περηφανεύεσαι πιά, γιατὶ ὁ Θεὸς ταπεινώνει τοὺς περήφανους. Δὲν ἔχω κανένα σκοπὸν νὰ σὲ βλάψω· ὁ Διγενῆς δὲ σκοτώνει τοὺς νικημένους καὶ τὶς γυναῖκες.

‘Η Μαξιμώ σταύρωσε τὰ χέρια καὶ δακρυσμένη εἶπε λόγια, ποὺ ποτὲ δὲν εἶπε ἄνθρωπος στὸν ἐχθρό του:

— Κανένας, Διγενῆς, δὲν ἔχει τὴ δική σου ἀντρεία καὶ γενναιοφροσύνη. Μοῦ χάρισες τὴ ζωή, σὰ δυνατὸς καὶ μεγαλόκαρδος ποὺ εἶσαι, ἐνῶ στὸ χέρι σου ἥταν νὰ μὲ σκοτώσῃς. Τὸ δοξασμένο ὄνομά σου θὰ τὸ διαλαλοῦν τὰ βουνὰ κι οἱ πεδιάδες τῆς Ἀσίας· ποτὲ δὲ θὰ σὲ λησμονήσουν...

‘Ο Διγενῆς φώναξε τότε τὸν ἴπποκόμο του, ποὺ ἔμενε στὴν ἀντικρινὴ ὄχθη, καὶ τοῦ ἔφερε ἕνα ὡραῖο ἀλογο· τοῦ ἔβαλε πάνω τὴ χρυσοστόλιστη σέλα τοῦ ἀλόγου τῆς βασίλισσας καὶ τὴ βοήθησε ν' ἀνεβῆ. Χαιρετήθηκαν μ' εὐγένεια κι ἡ Μαξιμώ ἔτρεξε στὸ βουνὸν νὰ βρῇ τοὺς σκορπισμένους συντρόφους τῆς...

Γεμάτη θαυμασμὸν εἶπε ἡ Ἀγγελική:

— Αὐτὸ ποὺ ἔκαμε ὁ Ἀκρίτας μοῦ ἄρεσε πολὺ. “Ετσι κάνουν οἱ μεγαλόκαρδοι ἄνθρωποι· δείχνουν μεγαλοψυχία στοὺς νικημένους. Τέτοιος ἥταν κι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

— Μάλιστα, παιδί μου· πολὺ σωστὰ τὰ λέσ! Τέτοιοι εἶναι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδας· τέτοιος ἥταν κι ὁ Διγενῆς.

Τόση ἥταν ἡ δικαιολογημένη φήμη του, ποὺ ὁ αὐτοκράτορας Ρωμανὸς παράγγειλε στὸν ἀνίκητο ὑπήκοο του νὰ πάνη στὸ Βυζάντιο, γιὰ νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ τὸν φιλο-

ξενήση στὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. 'Ο Διγενής ὅμως, θέλοντας νὰ μὴν ἀφήσῃ οὕτε στιγμὴν ἀφρούρητα τὰ σύνορα, ἀρνήθηκε τὴν μεγάλην τιμήν, ποὺ καθένας θὰ ζήλευε. Καὶ τότε ὁ Ρωμανὸς τοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλύτερην ἀκόμη τιμήν, νὰ ξεκινήσῃ νὰ πάγη μόνος του νὰ δῆ τὸ μεγάλο πατριώτην ὑπήκοο του!

Μὲ λίγα λόγια ὁ Διγενής, ἔνας μόνος, ὀπλισμένος μὲ δύναμην, ἀντρεία, μεγαλοψυχία κι ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα, ἔκαμε θαύματα. Κατόρθωσε ν' ἀσφαλίσῃ τὸν ἀνατολικὰ σύνορα τοῦ Βυζαντίου· ἀπελάτες καὶ Σαρακηνοὶ δὲν τόλμησαν στὴν ἐποχὴν του νὰ ληστέψουν τὶς Βυζαντινὲς ἐπαρχίες.

Α' Ο τόπος βρῆκε τὴν ἡσυχίαν του κι οἱ κάτοικοι, χωρὶς κανένα φόβο, ἀσχολήθηκαν στὰ εἰρηνικὰ ἔργα τους. Γι' αὐτὸν κι ἡ δάξα του γέμισε τὸν ἔλληνισμό. "Οπου καὶ νὰ πᾶτε, ὅπου καὶ νὰ σταθῆτε, θ' ἀκούσετε νὰ τραγουδᾶ ὁ λαός μας τὰ τραγούδια τοῦ Διγενῆ.. Α]

18. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς καὶ Τρίτη θὰ πεθάνη.
Πιάνει, καλεῖ τοὺς φίλους του κι ὅλους τοὺς
[ἀντρειωμένους,
νά ’ρθη ὁ Μηνᾶς κι ὁ Μαυραῖλῆς, νά ’ρθη κι ὁ γιὸς
[τοῦ Δράκου,
νά ’ρθη κι’ ὁ Τρεμαντάχειλος, ποὺ τρέμει ἡ γῆ κι ὁ
[κόσμος.

- 5 Καὶ πῆγαν καὶ τὸν βρόκανε στὸν κάμπο ζαπλωμένο.
Βογκάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογκάει, τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σὰν τί νὰ σ’ ηῦρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνης;
— Φίλοι, καλῶς ὀρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθήσατε κι ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαται.
- 10 Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,
ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν
[κουβεντιάζουν,
παρὰ πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,
κι ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι ἀρματωμένος,
μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιὲς κοντάρι.
- 15 Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,
νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια ποὺ ’ζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο,

- κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
- Τώρα εἶδα ἔναν ξιπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,
- 20 πούχει τοῦ ρήσου* τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
μὲν κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια,
κι ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ παίρνῃ τὴν ψυχή του.
- Καὶ πῆγαν καὶ παλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια·
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τὸ γαῖμα αὐλάκι κάνει,
25 κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ γαῖμα τράφο κάνει.

Δημοτικὸ

19. Ο ΦΛΑΝΤΑΝΕΛΑΣ

[Στὶς 20 Ἀπριλίου τοῦ 1453 τέσσερα πλοῖα, με ἐπικεφαλῆς ἔνα βασιλικὸ σκάφος, ἐπιστρέφοντα στὴν πολιορκημένη βασιλεύοντα, φορτωμένα ἐφόδια ἀπὸ διάφορες χριστιανικὲς χῶρες. Ὁ Μωάμεθ διατάσσει τότε τὸ στόλο τον νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ βιθίσῃ τὰ πλοῖα, ποὺ τόλμησαν νὰ παραβιάσουν τὸν ἀποκλεισμὸ τῆς πρωτεύουσας. Κυβερνήτης τοῦ βασιλικοῦ σκάφους ἦταν ὁ γενναῖος Φλαντανελάς].

Η γρὶ ἡ τυφλή. Στὰ τείχη ἔφεραν μ' εὐλάβεια τὶς ἄγιες εἰκόνες· καὶ μιὰ γρὶὰ τυφλή, ἀκολουθώντας μὲ λαχτάρα τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ἤρθε κι ἐκείνη νὰ δῆ μὲ τὰ ξένα μάτια! Ὁ αὐτοκράτορας τῆς ἔκαμε τόπο, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Σιωπὴ νεκρικὴ βασιλεύει!

Θαρρεῖς κι ὁ Ἀετός, ὁ ψηλότερος τῆς Ἀσίας λόφος, ψήλωσε ἀκόμη πιὸ πολύ, γιὰ νὰ δῆ τὴν πρωτάκουστη ναυμαχία ἑνὸς στόλου ὀλόκληρου μὲ τέσσερα πλοῖα.

* Ρῆσος = Λύγκος

Τὸ πρῶτο βασιλικὸ πλοῖο μὲ τὴ σημαία, ποὺ τὴ στόλιζε ὁ δικέφαλος ἀετός, πρῶτο πρῶτο θέλει νὰ προχωρήσῃ, νὰ περάσῃ τὴν ἀλυσίδα τὴ χοντρή, ποὺ φράζει τὸν κόλπο, καὶ νὰ φέρῃ τροφὴ στὴν κουρασμένη Πόλη.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔπαψε ὁ ἄνεμος· φύλλο δὲ σαλεύει καὶ τὰ χριστιανικὰ πλοῖα ἤσυχα στέκονται σὰ μαρμαρωμένα καὶ καθρεφτίζονται στὴ γαλήνια θάλασσα.

Ξαφνικὰ ὁ Τοῦρκος ναύαρχος Σουλεϊμᾶν πασᾶς ὄρμᾶ μὲ τὸ στόλο του καὶ τὰ κυκλώνει. 'Ο κίνδυνος εἶναι μεγάλος, γιατὶ τὰ πλοῖα δὲν μποροῦν νὰ φύγουν. Κι ὁ περήφανος σουλτάνος ξεχώντας ὅτι βρίσκεται στὴν ξηρά, προχωρεῖ μὲ τὸ ἀλογό του στὰ ρηχά, νὰ τρέξῃ ὁ ἴδιος νὰ βουλιάξῃ τὰ πλοῖα μὲ τὴ χριστιανικὴ σημαία.

Δίνει διαταγὲς κεραυνούς· κανένας δὲν τολμᾶ νὰ τὶς παρακούσῃ.

Τελείωσε! Θὰ χαθοῦν τὰ παλικάρια! Δευένα τὰ πλοῖα, γιατὶ φύλλο δὲν κουνιέται, ἔπρεπε νὰ ξεχάσουν ὅτι εἶναι θαλασσινά· Θὰ γίνη στεριανὸς ὁ πόλεμος.

Στὰ τείχη ὁ λαὸς μὲ μιὰ ἀναπνοή, μὲ μιὰ εὔχή, μ' ἔνα ὄνειρο παρακολουθεῖ μὲ λαχτάρα τὴ ναυμαχία καὶ προσεύχεται. Προσεύχεται κι ὁ αὐτοκράτορας καὶ δὲ δίνει διαταγὲς φοβερές. Ξέρει τὰ παλικάρια του· θὰ κάμουν μόνα τὸ καθῆκον τους.

Κι ἡ γριὰ προσεύχεται κι ἐκείνη καὶ κλαίει. 'Απὸ κάτι μισόλογα, ποὺ ἀκούει, παρακολουθεῖ τὸ μεγάλο κακό, σὰ νὰ τὸ βλέπη.

'Η νίκη. Οἱ Τοῦρκοι ἔβαλαν φωτιὰ κι ἀρχισε νὰ καίεται τὸ αὐτοκρατορικὸ πλοῖο. Κι ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ὄρμοῦν σὰν ἀστραπὲς μέσα στ' ἄλλα πλοῖα.

Τότε ὁ κυβερνήτης Φλαντανελᾶς δίνει διαταγὴ στοὺς

ναῦτες του: οἱ μισοὶ στὰ κατάρτια, μὲ τὸ ἔνα χέρι νὰ χύνουν νερὸ καὶ νὰ σβήνουν τὴ φωτιά, μὲ τὸ ἄλλο νὰ χύνουν ὑγρὴ φωτιά - τὸ ὑγρὸν πῦρ - καὶ νὰ καῖνε τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, κι οἱ ἄλλοι μισοὶ νὰ πολεμοῦν στῆθος μὲ στῆθος, σπρώχνοντας τοὺς Τούρκους, ποὺ ἥθελαν νὰ πηδήσουν μέσα.

Ἐδῶ ἔγινε μεγάλη ἐκατόμβη. Ἐκατοντάδες χάνει ἀνώφελα ὁ Σουλεϊμᾶν πασάς, κι ἀφρίζει ὁ σουλτάνος καὶ δείχνει τὸ χρυσό του ρόπαλο ἀγριεμένος. Ὁ κάθε ναύτης του χύνεται στὸ θάνατο, γιατὶ ξέρει ὅτι τὸν περιμένει, ἀν παρακούση, θάνατος πολυβασανισμένος.

Κι ὁ οὐρανὸς ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι γαλανὸς κι ἡ θάλασσα λάδι. Ἀνοίγει τὰ χίλια στόματά της ἄθελα καὶ καταπίνει τὰ πτώματα καὶ τὰ ναυάγια.

Εαφνικὰ μιὰ στιγμὴ στὰ τείχη τὴ νεκρικὴ σιωπὴ ἀκολούθησε βοὴ μεγάλη.

Τῆς γριᾶς τὰ στήθη τὰ ξέσχιζε τὸ ἀναφιλητό. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται γύρω της καὶ τραβᾷ τὸ πλατύ μανίκι τοῦ πλαίνοῦ της καὶ ρωτᾷ μὲ λαχτάρα:

—'Αδερφέ, τί γίνεται ἐκεῖ κάτω; Δὲν ἔχω μάτια νὰ δῶ.

— Τί γίνεται; Ὁ Σταυρός, κυρά, ἔκαμε τὸ θαῦμα του. Ὁ Φλαντανελάς πέρασε τὴν ἀλυσίδα, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

— Δοξασμένο τ' ὄνομά του! εἶπε ἡ γριὰ καὶ κλονίστηκε.

‘Ο ξένος τὴ στήριξε καὶ δὲν τὴν ἀφησε νὰ πέση.

“Ἐπειτα ἄκουσαν φαλμούς· ὁ λαὸς ἔφερνε στὰ χέρια τὸν Φλαντανελὰ μὲ τὰ παλικάρια του καὶ μὲ τοὺς γενναίους τῶν ἄλλων πλοίων.

‘Ο Φλαντανελὰς γελαστὸς γύρισε κι εἶδε τὴ θάλασσα, ποὺ ἤταν ἀκόμη γεμάτη συντρίμματα καὶ ναυάγια· ἔπειτα ἔτρεξε στὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ ζαφνικὰ βλέπει τὴ μάνα του ἀκουμπισμένη πάνω στὸν αὐτοκράτορα.

—'Η μάνα μου! φώναξε.

‘Ο Κωνσταντῖνος τοῦ χαμογέλασε καὶ τὸν ἀγκάλιασε λέγοντας:

—Ἐσύ, Φλαντανελά, στήριξες γιὰ λίγο τὴν πόλη κι ἐγὼ τὴν μανούλα σου!

Στράφηκε ἔπειτα πρὸς τοὺς ἄλλους γύρω του κι εἶπε:
—“Ε, παιδιά! ἐλληνικὸ αἷμα βράζει μέσα μας. Μὲ τέτοιες μάνες καὶ τέτοια παιδιὰ δὲν πέφτει ἀκόμη ἡ Πόλη, δὲν πέφτει!”

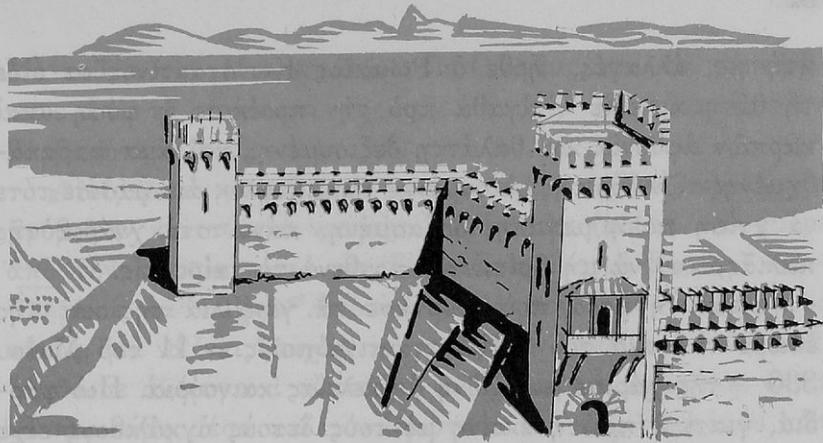
Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου

20. ΘΕΟΚΤΙΣΤΑ ΤΕΙΧΗ

(*Ημέρα 16η τῆς πολιορκίας τῆς Πόλης*)

“Οταν κάποτε ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδόνας πολιόρκησε τὴν ἀρχαία πόλη τοῦ Βύζαντα καὶ τὴ βρῆκε ἀπαρτη, συλλογίστηκε κι αὐτός, ὅπως ὁ σημερινὸς σουλτάνος, νὰ σκάψῃ τὴ γῆ καὶ νὰ περάσῃ κάτω ἀπὸ τὰ βαριά τῆς τείχη. “Ομως τότε οἱ θεοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου βοηθοῦσαν τοὺς θυητοὺς σὲ ὅρες κρίσιμες. ”Ετσι κι ἡ θεὰ Ἐκάτη βοήθησε μὲ τὸ δικό της τρόπο γιὰ τὴ σωτηρία τῶν κατοίκων. Ξεσκέπασε τὸ χλωμό της πρόσωπο κι ὁ τόπος ὅλος ἔφεξε σὰ νά ταν μέρα, τὰ σκυλιὰ γάβγισαν ἀνήσυχα κι οἱ πολιορκημένοι σώθηκαν. Γιατὶ οἱ φρουροὶ ἴδεάστηκαν πώς κάτι γίνεται, ἔσκυψαν, εἶδαν τ’ ἀνοιγμένα χώματα, δώσανε εἰδηση κι ὁ Φίλιππος, ποὺ κίνησε ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ἀπότυχε στὸ σκοπό του.

Γιατὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ζωῆς της τὴν ἀσφάλισαν μὲ κάθε τρόπο τὴ βασίλισσα αὐτῇ, ποὺ τὴ ζώνουν

τρεῖς θάλασσες καὶ τὴ στεφανώνουν ἐφτὰ λόφοι καταπράσινοι.

Στὸ Βύζαντα, τὸ Μεγαρέα — σημάδια θεῖα — δείξανε τὸν τόπο ποὺ πρέπει νὰ ριζώσῃ καὶ νὰ χτίσῃ τὸ κάστρο του. Καὶ πάλι θεοὶ τοῦ παραστάθηκαν στὸ δύσκολο ἔργο. Μόνο θεοί, ὅπως ὁ Ποσειδώνας κι ὁ ξανθὸς Ἀπόλλωνας, ἤτανε δυνατὸ νὰ στήσουν ἀπανωτοὺς ἐκείνους τοὺς πελώριους, μονοκόμματους ὄγκολιθους. Καὶ νὰ τοὺς δέσουνε τὸν ἕνα μὲ τὸν ἄλλο μὲ πλάκες χάλκινες, ὅπως τοὺς ἔδεσαν.

«Απὸ θαλάσσης ἔως θαλάσσης» ὀχύρωσε τὸν τόπο ὁ μυθικὸς ἥρωας, ποὺ ἔζωσε τὴν πρώτη του ἀκρόπολη μ' ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ «ΘΕΟΚΤΙΣΤΑ ΤΕΙΧΕΑ». Στὴ μέσα πλευρά, τῆς ξηρᾶς, πιὸ ψηλά, γιὰ νά' ναι ἡσυχος, ἐνῶ ἀπὸ τῆς θαλάσσας ἔριξε τοὺς ὄγκους τῆς πέτρας πάνω στοὺς φυσικοὺς βράχους κι ἔτσι δὲν ἤταν τρόπος ἀνθρωπος νὰ νικήσῃ τὰ τρία μαζεμένα ἐμπόδια: τὸ βράχο, τὴν πέτρα καὶ τὴ θάλασσα.

«Οταν κατόπι ἀπὸ ἑκατοντάδες χρόνια πολέμους, κατα-

κτήσεις, ἀλλαγές, ἥρθε ὁ Ρωμαῖος Κωνσταντīνος κι εἶδε τὴ θέση κι εἶδε τ' ἀγαθὰ ποὺ τὴν προίκισε ἡ φύση «καὶ καρπῶν ἀφθονίᾳ καὶ θαλάττῃ δεξιουμένης καὶ ἄμα παρακ-θημένης τῶν δύο τῆς οἰκουμένης τμημάτων», ἀποφάσισε τότε νὰ χτίση πόλη μεγάλη, δοξασμένη, πάνω στὰ χνάρια τῆς παλιᾶς, ποὺ νὰ μὴ βρίσκεται πουθενά τὸ ταίρι τῆς.

Καὶ τὴ μέρα ποὺ γιόρτασε τὰ γενέθλιά της καὶ τῆς ἔδωσε τ' ὄνομά του — Κωνσταντινούπολις — 11 τοῦ Μαΐου 330 — τῆς χάρισε μιὰ ζώνη ἀσφαλείας καινούρια. Πιὸ φαρ-διά, γιατὶ ἡ πρώτη ἐκείνη μὲ τοὺς δετοὺς δγκόλιθους εἶχε πιὰ στενέψει.

Καὶ ὅρισε ὁ νέος ἰδρυτής, γεμάτος περηφάνια «ἄρχειν αὐτήν, εἶναι βασιλίδα τῶν ἐπαρχιῶν ἀπασῶν τῶν πρὸς "Αρ-κτον, Νότον, Ἀνατολὴν καὶ Μεσόγειον θάλατταν κειμένων». Γιὰ νά' ναι ὅμως ὅλα τοῦτα σίγουρα καὶ νὰ τὰ μάθῃ ἡ οἰκου-μένη, τὰ χάραξε σὲ στήλη μαρμάρινη, ψηλή, ποὺ στήθηκε δίπλα στὸ δικό του ἄγαλμα, διλόρθη. Κι ὅσο ζοῦσε, δὲ στα-μάτησε νὰ στολίζῃ τὴ Νέα Ρώμη του μὲ κρῆνες, νὰ τρέ-χουνε νερὰ νὰ δροσίζεται ὁ τόπος. "Εστρωσε δρόμους, φύ-τεψε κήπους, ἀνοιξε ὑδραγωγεῖα, στέρνες, παλάτια. "Εχτισε καὶ τρεῖς μεγάλες ἐκκλησιὲς γιὰ τὴ νέα αὐτὴ θρησκεία, ποὺ τοῦ ὀντὸς τότε τὴ νίκη, καθὼς γράφτηκε τὸ σημάδι τοῦ Σταυροῦ στὸν Οὐρανὸ τὴν ὥρα τῆς μάχης. Τὴ μιὰ στὴ Θείᾳ Δύναμη, τὴν ἄλλη στὴ Θείᾳ Σοφία, τὴν τρίτη στὴ Θείᾳ Εἰρήνη. Κατόπι ἀπ' ὅλα τοῦτα ὁ μεγάλος ἰδρυτής τῆς λαμπρῆς πρωτεύουσας πέθανε ἥσυχος κι εὐχαριστημέ-νος γιὰ τὸ θαυμάσιο ἔργο του.

Πρὶν κλείση ὁ αἰώνας, ἔνας ἄλλος αὐτοκράτορας, ὁ Θεοδόσιος ὁ Β', γιὰ ν' ἀσφαλίσῃ ἀκόμη καλύτερα τὴν πόλη τοῦ Κωνσταντίνου, ὕψωσε καινούρια τείχη καὶ κάστρα πιὸ ψηλά. "Αγρια, μαστόρικὰ κι ὥραια, ὅπως τῆς ταίριαζαν.

Μὲ τοῦτα τὴ γλίτωσε ἀπὸ τοὺς Ούννους, ποὺ θὰ τὴ σβήνανε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, ἀν τὴν πατοῦσε ἡ τόση βαρβαρότητά τους.

ὕπερασαν καιροὶ καὶ χρόνοι, πάλι ἔχθροὶ ἀλλόφυλοι πρόβαταν καὶ τότε ὁ νικητὴς Ἡράκλειος (αὐτὸς ποὺ ἔφερε ἀπὸ τὴν Περσία πίσω τὸν Τίμιο Σταυρὸ τοῦ Κυρίου) συμπλήρωσε τὰ τείχη.^Α Απὸ τὴ μεριὰ τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος αὐτός, γιὰ νά ναι ἡσυχος, σὰ φεύγη σὲ μακρινοὺς πολέμους. "Απλωσε ἀκόμη καὶ τὸ τεῖχος κι ἔκαμε μιὰ καμπύλη, ὥστε νὰ περιλάβῃ μέσα καὶ τὸν ἱερώτατο ναὸ τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερῶν, γιὰ νὰ μὴν τὸ καταστρέφουν οἱ ἐπιδρομεῖς.

"Ετσι δὲν πέρασε ἀπὸ τὸν ζακουσμένο θρόνο τοῦ Βυζαντίου βασιλιὰς σημαντικὸς ἡ ἐπαρχος μεγάλος, ποὺ νὰ μὴν ἀπόσωσε κάτι στὴν ὀχύρωση τῆς Ἐπταλόφου. Πύργοι, πυργίσκοι, κάστρα, εἴκοσι ἑφτὰ μέτρα ψηλά, μεσοτείχια, περίβολοι, ἐπάλξεις καὶ χίλιω λογιῶ κατασκευές, ἀσφαλίζανε τὴ ζωή, τὴν ἡσυχία, τὴν ὁμορφιά της. Μὰ καὶ κείνη ὅλο καὶ πρόκοβε σὲ πλοῦτο, σὲ ἀρχοντιά. Φεγγοβολοῦσε μέσα στὰ ζοφερὰ σκοτάδια τῆς ἐποχῆς ἡ ἀχτινοβολία τοῦ μεγαλείου τῆς.

"Απὸ τὸ φόβο τοῦ Κρούμου τῶν Βουλγάρων, ποὺ ξεσηκώθηκαν νὰ κατεβοῦν νὰ τὴ σπαράξουν, ἔχτισε ὁ Λέων ὁ Ἀρμένιος ἄλλο τεῖχος παραμέσα ἀπὸ τὰ πρῶτα. Μὰ σὰ νὰ μὴ φτάνανε οἱ ἔχτροι, κάποτε καὶ σεισμοὶ τρομαχτικοὶ τάραζαν τὴ γῆ καὶ ξεθεμέλιωναν τὸ μόχθο τῶν ἀνθρώπων. "Ετσι, ὁ Λέων ὁ Ἰσαυρος ξανάχτισε ὅσα κατάστρεψε ἡ ὁργὴ τῆς γῆς.

"Ομως στ' ἀναμεταξὺ διάβηκαν οἱ καιροὶ κι ὅλο ροβοῦσαν, ἀκαταπόνητοι, καινούριοι βάρβαροι.

"Η φήμη κι ὁ θρύλος τῆς πολιτείας πετοῦσε ὥς τὶς μακρινὲς στέπες, στὰ χιονισμένα βουνά τοῦ Βορρᾶ, στὶς ὁμι-

χλωδεις θάλασσες, στους καυτούς άμμους τῆς Ἀφρικῆς, Ουννοι και Σκύθες ντυμένοι μὲ τομάρια, "Αραβες, Πετσενέγοι, Βούλγαροι μισόγυμνοι, ἄρπαγες Σαρακηνοί, ὅλοι μὲ τὴν ἴδια λαχτάρα ἐνωμένοι. Μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ φτάνανε και τὴν πολιορκοῦσαν και τὴν πρόσβαλλαν. Πῶς τὸ λοιπὸν ὁ εἰκονομάχος Θεόφιλος νὰ μὴν στεριώσῃ κι αὐτὸς τὰ ὀχυρὰ μὲ τὴ σειρά του; Πῶς ὁ καθένας ποὺ ἔξουσίαζε τὸν τόπο νὰ μὴ στοιβάζῃ «τείχει τείχος», ὥστε νὰ γλιτώνῃ ἡ λαμπρὴ πρωτεύουσα τοῦ ἀπέραντου κράτους ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴ και τὸ βέβαιο ὅλεθρο;

Και τρίτη σειρά, χαμηλότερη ἀπὸ τὶς δυὸ πρῶτες, σήκωσε στὸ χεῖλος πιὰ τῆς τάφρου κάποιος ἄλλος, μεγάλος Δούκας: ὁ Ἀλέξιος. Εἴκοσι δυὸ ὄργιες ψηλὸ και τρεῖς ὄργιες πλατύ. "Ετσι, και μὲ τὴν τάφρο αὐτὴ — πλακοχτισμένη σὲ ὅλο τῆς τὸ βάθος — ποὺ νὰ κρατάῃ τὸ νερό, νὰ μὴν τὸ πίνη, και μὲ τὴν ὅχθη τῆς πιὸ ψηλὴ στὸ ἔξω τεῖχος — κι ἄλλο τεῖχος χαμηλότερο πάλι ἐκεῖ — βρίσκανε ἐπιτέλους σιγουριά.

Κι ὁ καθένας ἔγραψε σὲ τοῦτο τὸ τεράστιο κατάστιχο, τὸ σίγουρο, τ' ὄνομά του. Τὸ ἀσφάλιζε ἀπὸ τὸν «μέγαν χρόνον», ποὺ τὰ πάντα φθείρει. Τὸ ἀφηνε εἰς μνημόσυνο αἰώνιο γιὰ τοὺς μεταγενέστερους:

«ΠΥΡΓΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΙΣΤΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ».

Πάνω σὲ γκρίζα πέτρα διαβάζεται ὅλη ἡ ιστορία τοῦ τόπου γραμμένη μὲ λίγα λόγια: «Βασίλειος Εύσεβης "Αναξ ἡγειρεν». «ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΕ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟΝ ΟΛΟΝ ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1433».

Μὰ και εὔχεται γιὰ νίκες ἡ γιὰ καλὴ τύχη χάραξαν τὰ χέρια, ποὺ στέριωσαν τὴν ἀσπίδα τῆς πολιτείας: *III*

«ΧΡΙΣΤΕ Ο ΘΕΟΣ, ΑΤΑΡΑΧΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΛΕΜΗΤΟΝ
ΦΥΛΑΤΤΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΣΟΥ ΝΙΚΑΣ ΔΩΡΟΥΜΕΝΟΣ
ΤΟΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙΝ ΗΜΩΝ».

Αύτὰ τὰ ἔνδοξα τείχη, ποὺ τόσα εἶδαν καὶ τόσα τρά-
βηξαν στὴν αἰωνόβια ζώή τους, χτυπάει τώρα μερόνυχτα
καὶ καταστρέφει τὸ πυροβολικὸ τοῦ Μωάμεθ Β'. Καὶ ἀπὸ
τοὺς ἐκατὸ δώδεκα ψηλοὺς πύργους γκρέμισε ὀλόβολο ἔνα
σήμερα. Χώρια τὸν ἄλλο ποὺ ράγισε. Γύρω ἀπὸ αὐτὲς τὶς
τρεῖς φοβερές σειρὲς καλπάζει ὁ νεαρὸς σουλτάνος, σέρνον-
τας πίσω του τὰ πλήθη τῶν γενιτσάρων του, τῶν σωματαρ-
χῶν, τοῦ ἐπιτελείου ὅλου. Νὰ τοῦ ποῦνε, νὰ τοῦ δείξουνε
ποιὸ μέρος μένει ἀκόμη ἀβλαβό, ποὺ πρέπει νὰ στρέψουνε
τὸν ὅλεθρο. Καὶ τότε ἐκεῖνοι σημειώνουν ὅ,τι θαρροῦνε πῶς
εἶναι σωστὸ νὰ γίνη. Ἡ διαταγὴ πετᾶ, φεύγει γοργὴ σὰ
βέλος, καὶ τὰ μεγάλα κανόνια ἀλλάζουν θέση κι ἔρχονται
ν' ἀποσώσουν τὸ χαλασμό. Εἶναι μεριές, ὅπου ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ
λαμπρὸ ἔργο δὲ μένει τίποτε στὸν ἔξωτερικὸ περίγυρο. Χῶ-
μα, ξύλα καὶ σάκοι παραγεμισμένοι μποδίζουνε τὴν εἴσοδο.

Καὶ μ' ὅλα αὐτά, ἡ ἀνυπομονησία τοῦ ἔχθροῦ δὲ βα-
στιέται. Ἡ κάθε στιγμὴ ποὺ περνᾶ τοῦ φαίνεται χρόνος
ὅλοκληρος. Δε θὰ τὸ πάθη, ὅχι, δὲ θὰ τὸ βαστάξῃ αὐτὸς
σὰν τὸν πατέρα του, τὸ Μουράτ, ποὺ σὲ τρεῖς μῆνες σήκωσε
τὴν πολιορκία κι ἔφυγε. Οὔτε σὰν τὸν πάππο του τὸν Βα-
γιαζήτ, ποὺ γιὰ τὴν ἄγριά του γληγοράδα τὸν βάφτισαν
Κεραυνό. Γιλδιρὶμ τὸν εἶπαν, ὅμως αὐτός, ὁ ἀδάμαστος,
κάθισε ἐφτὰ χρόνια συνέχεια καὶ δὲν κατάφερε νὰ γκρεμίσῃ
τοῦτα τὰ χοντροτούβαρα. Ὅπομόνεψε ἐκεῖ ἔξω κι ἔβλεπε
τοὺς τρούλους τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς ν' ἀστράφτουν, σὰν γὰ τὸν
περιγελοῦνε. Μὰ κι οἱ "Αραβες ἄλλοτε χάσανε ἐφτὰ χρόνια
πάλι ἔξω ἀπὸ τὰ ἵδια κάστρα, τοὺς ἱδιους τόπους. "Οσο
ποὺ βλέποντας πῶς δὲν ἔχουν νὰ ἐλπίζουν ἔλεος ἀπὸ τὸ ἀδια-

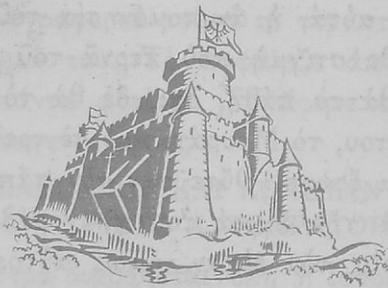
πέραστο τριπλὸς ζωνάρι «εὗρει τε καὶ ὅψει στερόν», γύρισαν πίσω ἀπρακτοῖ.

Γιὰ τοῦτο τώρα — ὅπως ἐκεῖνος ὁ παλιὸς Φίλιππος πρὶν ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια σχεδὸν — ἀνοιξε κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ὑπόγεια στοὰ ὁ σημερινὸς ἀνυπόμονος ἔχτρος. "Ομως ἡ θεὰ Ἐκάτη δὲ βοήθησε νὰ ξεσκεπάσῃ τὸ χλωμό της πρόσωπο ὅπως τότε. Μόνο τὸ χτύπο ἀκουσαν οἱ ἄγρυπνοι φρουροί, δώσανε εἰδηση καὶ πρόλαβαν τὸ κακό. "Ανοιξαν βιαστικὰ ὅρυγμα βαθὺ καὶ μὲ νερὰ ποὺ διοχέτεψαν μαστορίκα ἀπὸ τὸ γειτονικὸ ὑδραγωγεῖο, πνίξανε τοὺς σκαφτιάδες μαζεμένους ὅλους.

✓ *ΕΡ*

«Ἐάλω ἡ Πόλις»

Τατιάνα Σταύρου

21. Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στῆς μάχης τὸν καπνό, ποὺ πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης δόλα τάχει λησμονήσει, πείνα καὶ δίψα. Καὶ τὸ Σουύλι πέφτει ξέμακρα καὶ σὰ λησμονημένο εῖναι κι ἐκεῖνο τ' ἄχαρο.

Κι' ἐκεῖ ποὺ πολεμάει τὸ παλικάρι, ἀγλύκαντο, μέρα καὶ νύχτα, ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποὺ τὸν ξυπνάει. Λοιπὸν τὸ Σουύλι δὲ χάθηκε καὶ ζῆ.

Κι ἥταν ἡ Λάμπη, ἡ ἀδερφὴ τοῦ νιοῦ.

— Τί καλὰ μοῦ φέρνεις, Λάμπη;

— Ζεστὴ κουλούρα, ἀδερφέ, ποὺ σοῦ τὴ ζύμωσα μὲ τὰ χεράκια μου κι ἡ μάνα τὴν ἔψησε στὴν ἀνθρακιά, μονάχη. "Ελα νὰ φᾶς μιὰ ψίχα καὶ νὰ ξαποστάσης.

— Δὲν μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ ντουφέκι...

— Αὔτὸ εῖν' ἡ συλλογή σου, Νάση; "Ερχομαι ὅγε καὶ σοῦ χρατῶ τὸν τόπο σου... Νά, σοῦ στρωσα! Καὶ δῶσ' μου τὸ ντουφέκι.

Χαμογελάει ό αδερφός ό καπνισμένος. Και δὲν ἔχει ἀ-
νάγκη νὰ μάθη τὴν κορασιὰ πῶς πιάνουν τὸ ντουφέκι.

‘Ο πόλεμος βαστοῦσε πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ γέμιζ’
ἐκείνη καὶ σημάδευε. Κι δ ἀδερφός της παραπέρα ἔτρωγε
ἢσυχος καὶ μονάχα τὴν πείνα του ἀκουγε, τὴ θεριεμένη
μέσα. του.

Κι δ ἀδερφός βαστοῦσε. Κι ἐκεῖ ἔνα βόλι ἥρθε καὶ
πέτυχε κατάστηθα τὴν κορασιά. Μὰ αὐτὴ ἔκανε καρδιὰ καὶ
δὲ μιλοῦσε. Τὸ αἷμα πλημμύριζε τὸν κόρφο της. ‘Η Λάμπη
σημάδευε καὶ ντουφεκοῦσε.

— “Εφαγες, Νάση;

— Κοντεύω, ἀκόμα λίγο, Λάμπη.

‘Η κόρη ξαναρώτησε καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορά. Καὶ
τότε μ’ ἔνα πήδημα τὸ παλικάρι βρέθηκε κοντά της. “Αρ-
παξε τὸ ντουφέκι κι ἢσυχο, καθὼς εἶχε τραβηγχτῆ, ξανάρ-
χισε τὸν πόλεμο.

‘Αμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα πῆγε παραπίσω κι ἔπεσε.
Κι δ ἀδερφός βαστοῦσε . . .

«Μεγάλα Χρόνια»

Γιάννης Βλαχογιάννης

22. ΣΙΤΑΡΙ — ΚΡΙΘΑΡΙ

Οι προεστοί τῆς Ἀθήνας εἶχαν σύναξη μυστικὴ στὸ σπίτι τοῦ γερο - Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ στὴ Ρόμβη. "Αρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ μέσα στὴν κάμαρη καὶ δὲν τὸ βρήκανε σωστὸν ὑδάφουν λυχνάρι, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ἀφορμὴ νὰ μπῇ κανένας, ἀν κι εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴ νοικοκυρά, ὅση εἶχαν καὶ στὸν ἵδιο τὸν ἀντρα της." Επειτα ὅ,τι ἦταν νὰ ξέρῃ αὐτή, τὸ ἔξερε πιά. Κι ἀφοῦ οἱ ἀρχοντες εἶχαν φυλακιστῆ στὸ Κάστρο, οἱ γέροι συνάχιηκαν στ' ἀρχοντικό της, γιὰ νὰ σκεφτοῦν γιὰ πράματα σοβαρά. Οἱ χωριάτες γύρω στὰ χωριὰ εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνταράζωνται καὶ τὸ μεγάλο κίνημα δὲν ἦταν μακριά.

'Απὸ τὸ Μενίδι, ποὺ ἦταν τὸ κέντρο τοῦ βρασμοῦ, ἔφταναν κρυφὲς παραγγελίες στοὺς προεστοὺς τῆς χώρας καὶ ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτοὺς καὶ περίμεναν τὶς προσταγές τους.

Μέσα στὸ δωμάτιο τὸ σκοτάδι πύκνωνε καὶ θάμπωνε, κι οἱ γέροι μόλις ἔβλεπε ὁ ἔνας τὸν ἄλλο. Κανένας δὲ μιλοῦσε πιά, μὰ ἡ ἵδια σκέψη περνοῦσε ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ τῶν δχτώ, ποὺ κάθονταν ἐκεῖ μέσα ἀκίνητοι στὰ ντιβάνια. "Ηξεραν πώς οἱ Τούρκοι ἀρχισαν νὰ παίρνουν χαμπέρι, πώς κάτι σοβαρὸ ἔτρεχε ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς. Οἱ Ἀρβανίτες φύλαγαν καλὰ τὶς πόρτες καὶ κανένα δὲν ἀφηναν νὰ πάῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὰ περίχωρα. "Επρεπε ἷ μὲ τὸ καλὸ νὰ τοὺς κάμης νὰ σ' ἀφήσουν ἷ κρυφὰ νὰ πηδήσης ἀπὸ τὰ τείχη καὶ νὰ πᾶς. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατὶ στὶς πόρτες θὰ σ' ἔπιαναν.

Τέλος ἔνας ἀπὸ τοὺς γέροντες ἀποφάσισε νὰ ξεστομίση τὸ βαρὺ τὸ ρώτημα:

— Ποιὸς εἰν' ἄξιος νὰ πάρη ἐπάνω του αὐτὴ τὴ δουλειὰ

καὶ νὰ βγῆ φανερὰ ἀπὸ τὴ χώρα, μὲ τὴν ἄδεια τῆς φρουρᾶς;

Κανένας δὲν ἀποκρίθηκε. Γιὰ κάμποση ὡρα ἔμειναν σιωπηλοί, σὰν κάτι νὰ περίμεναν.

“Ενας ἐλαφρὸς ψίθυρος ἀκούστηκε κατὰ τὴν πόρτα, τὴν πόρτα ποὺ ὅλοι τὴ θαρροῦσαν κλειστή, τὴν πόρτα ποὺ ἔφερνε ἐπάνω στὸ λιακωτό. Μέσα στὸ σκοτάδι ξεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφή, ἀμίλητη, συμμαζεμένη, κολλητὴ στὸν τοῖχο. “Ολων τὰ μάτια, συνηθισμένα στὸ σκοτάδι, γνώρισαν τοῦ νοικοκύρη τὸ Θωμάκι, τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ δυὸ ἑγγόνια.

Αὐστηρὰ τοῦ μίλησε ὁ παππούς του τότε:

— Τί μπῆκες ἐδῶ πέρα; εἶπε ὁ γερο-Θωμᾶς. Ποιὸς σ' ἔστειλε; “Εχεις πολλὴ ὡρα ἐδῶ; ’Απὸ ποὺ πέρασες; ’Εγὼ εἶχα τὴν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπῆκα, εἶπε τὸ παιδί, κατέβηκα ἀπὸ τὸ λιακωτό...

— Πῶς τὸ ἔκαμες αὐτό; εἶπε ὁ γέρος αὐστηρότερα. Τίνος τὴ γνώμη πῆρες; ποιὸς σ' ἔβαλε νὰ τὸ κάνης αὐτό;

— “Οχι· μονάχος μου! εἶπε ζωηρὰ τὸ παλικάρι καὶ προχώρησε δυὸ βήματα. Ἡ μιλιά του ἀντηχοῦσε καθαρή, ἀπονήρευτη μέσα στὸ σκοτάδι. Κατάλαβα πῶς θὰ λέγατε γιὰ τὴν πατρίδα... κι ἥθελα ν' ἀκούσω.

Τοῦ γέροντα ἡ καρδιὰ γύρισε στὸν τόπο της. Τὸ ἐγγόνι τοῦ γερο-Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίνδυνος δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ σπίτια τους. Τὸ παιδί ἥθελε ν' ἀκούσῃ ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὴν πατρίδα. Ο ο παππούς του ἦταν ἔτοιμος νὰ τ' ὀρμηνέψῃ πρῶτα κι ὕστερα νὰ τὸ διώξῃ, μὰ δὲν πρόφτασε.

Τὸ παιδί πρόλαβε τὸ σκοπό του.

— Εγὼ πάω! εἶπε σοβαρά, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἔαυτό του.

— Ποῦ;

— Στὸ Μενίδι... Δὲ θέλετε νὰ στείλετε ἄνθρωπο; Θὰ πάω ἐγώ!

— Πῶς θὰ πᾶς ἐσύ, παιδί μου; εἶπε ὁ παππούς του.

— Μὲ τ' ἀλογο καβάλα... Θὰ πάρω τὸν Καρά, σανὸ θὰ πάω νὰ κόψω! Θά χω καὶ τὸ κλαδευτήρι.

Χαμήλωσαν οἱ φωνὲς τῶν γέρων. Τὸ παιδί, ὅρθὸ πάντα, μὰ πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους, ἀκουε χωρὶς νὰ θέλη.

Πέρασε ἀπὸ τὴ μενιδιάτικη πόρτα ὁ Θωμάκος τραγουδώντας τὸ πρωί, ἀργά, καμαρωτά, γιὰ νὰ μὴ δώσῃ καμιὰ ὑποφία. Στοῦ Ἀγᾶ τὴ βρύση πότισε τ' ἀλογο.

Ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφτασε στὸ Μενίδι, τέλειωσε τὸ σκοπό του, ἔκοψε καὶ σανὸ καὶ γύρισε. Γύρισε μὲ τὸν τρανὸ τὸ λόγο γραμμένο στὰ φυλλοκάρδια του, ποὺ δὲ Χατζη - Μελέτης, τῆς Χασιᾶς ὁ καπετάνιος, κι ὁ Μητρο - Λέκας, τοῦ Μενιδιοῦ, μὲ δισταγμὸ τοῦ ἐμπιστεύτηκαν, γιατὶ τὸν εἶδαν τόσο μικρό.

Γύρισε ὅπως πῆγε, ἥσυχα καὶ χωρὶς κανένα ἐμπόδιο. Καὶ τράβηξε λίσια στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δὲ βρῆκε τὸ γερο - παππού. Μὰ ἡ γιαγιὰ ἦταν ἀνήσυχη. Καὶ σὲ λίγο νά κι ἔφτασε κι ὁ παππούς.

— Ήρθες, παιδί μου; εἶπε. Πᾶμε μέσα...

Πέρασαν στὸ πιὸ βαθὺ δωμάτιο, ποὺ δὲν εἶχε κανένα παράθυρο.

— Λέγε τώρα γρήγορα... Τί ἀπόκριση φέρνεις ἀπὸ τοὺς χωριάτες;

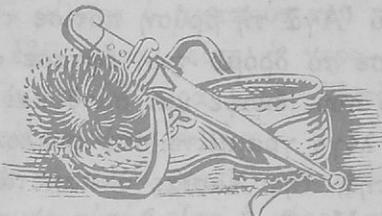
— Στὶς εἴκοσι ἔξι τοῦ Ἀπριλιοῦ νὰ τοὺς καρτεροῦμε. Θὰ μποῦν ἀπὸ τὰ τείχη, ἀνάμεσα Πόρτας Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Μπουμπουνίστρας. Ξημερώματα, εἶπαν, τόσο νὰ φέγγη, ὅσο νὰ ξεχωρίζεται τὸ στάχυ, τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ κριθάρι.

— Καλά, παιδί μου, σιτάρι - κριθάρι! Τρέχα τώρα έξω νὰ παίξης μὲ τ' ἄλλα παιδιά. Καὶ σὲ κανένα τίποτε νὰ μὴ μιλήσῃς! 'Αγκαλά, δὲν εἰν' ἀνάγκη αὐτὸν νὰ σου τὸ πῶ. Τὸ ξέρεις μοναχός σου...

— Καλά, παππού, εἶπε τὸ παιδί χαρούμενο· κι ἔτρεξε στὰ παιχνίδια του.

Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τὴν Ἀθήνα ξαφνικὰ κι ἀδερφωμένοι μὲ τοὺς πολίτες ἔκλειναν τοὺς Τούρκους στὴν Ἀκρόπολη.

Γιάννης Βλαχογιάννης

23. ΤΗΣ ΚΛΕΦΤΟΥΡΙΑΣ ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ

Παιδιά μ', σὰ θέτε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε,
ἐμένα νὰ ρωτήσετε νὰ σᾶς τάμολογήσω
τῆς κλεφτουριᾶς τὰ βάσανα καὶ τῶν κλεφτῶν τὰ ντέρτια.
Μαύρη ζωὴ που κάνομεν ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες!
Ποτέ μας δὲν ἀλλάζομε καὶ δὲν ἀσπροφορᾶμε,
δόλημερὶς στὸν πόλεμο, τὴν νύχτα καραούλι.*
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στοὺς κλέφτες καπετάνιος.
Ζεστὸ ψωμὶ δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα σὲ στρῶμα,
τὸν ὑπνὸ δὲν ἔχόρτασα, καθὼς κοιμᾶται ὁ κόσμος.
Τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα.

Δημοτικό

* Καραούλι = Σχοπιά, βάρδια, παρατηρητήριο

24. Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

Σὰν ἀρχισε νὰ τρανεύῃ τ' ἀγόρι της, ἡ κυρα-Μαρίνα τοῦ τά πε καὶ τὰ ξανάπε ὅλα τοῦτα τὰ πένθη τῆς φαμίλιας, ποὺ τὴν ὄρφανεψε καὶ τὴ μαυροφόρεσε ἡ θάλασσα μὲ τόσον ἀλύπητο κατατρεγμό.

—'Αντρέα, ἐσύ δὲ θὰ πατήσης ποτέ σου καραβοσάνιδο, ἀν μ' ἀγαπᾶς. Εἶναι τὸ πιὸ ἀπιστο πράγμα ἡ θάλασσα, ἀγόρι μου...

‘Ο ’Αντρέας τῆς χάιδευε πάντα τὸ ἀδύνατο χέρι, κουνοῦσε τὸ κεφάλι χωρὶς νὰ μιλᾶ καὶ χαμήλωνε τὰ μάτια. Καὶ πάντα συλλογιζότανε τὴ θάλασσα.

Τοῦ μιλοῦσε κι αὐτὴ μὲ τὴ δική της γλώσσα, μὲ τὰ δικά της λόγια, ποὺ ἥταν ἀλλιώτικα ἀπὸ τὰ λόγια τῆς μητέρας. Καὶ πόσο πιὸ γοητευτικά! Γιατὶ μέσα στὸ αἷμα του ἔτρεχε πολλὴ θάλασσα. Μιὰ μεγάλη γενιὰ ‘Γδραῖοι θαλασσινοί, κουρσάροι καὶ στολοκαῦτες. Καπεταναῖοι, ποὺ ἔκαναν τὸν ντουνιὰ νὰ στέκεται μ' ἀνοιχτὸ στόμα καὶ νὰ θαυμάζῃ τὴν ἀποκοτιὰ καὶ τὴν ἀφοβιά τους. Πολλοὶ πρόγονοι μιλοῦσαν στὸν ’Αντρέα μὲ τὴ φωνὴ τῆς θάλασσας. Αὔτοὶ σκέπαζαν τὴ φωνὴ τῆς χαροκαμένης μητέρας. Καὶ δὲν ἥταν μόνο οἱ κουρσάροι κι οἱ θαλασσομάχοι κι οἱ τρελοὶ ταξιδιάρηδες πρόγονοι, ποὺ μιλοῦσαν μέσα στὸ αἷμα του. ‘Ο ’Αν-

τρέας ἄκουγε μέσα του τὴ φωνὴ τῆς θάλασσας σὰν τὴ φωνὴ τῆς Φυλῆς, τῆς προαιώνιας φυλῆς τῶν θαλασσιῶν, ποὺ ἔκανε μέσα στὰ παλαιότατα παραμύθια της κουρσάρους καὶ καπεταναίους τὰ πρῶτα της πρωτοπαλίκαρα καὶ τὰ ταξίδεψε μὲ τὴν Ἀργώ στὶς μυθικὲς ἀκρογιαλιὲς τῆς Κολχίδας. Ἐκεῖ κρεμόταν ἡ χρυσόμαλλη προβιά, ποὺ τὴ φύλαγκε ὁ σκληρὸς Αἴγτης μὲ τοὺς ἄγριους δράκους του, κι ἐπρεπε νὰ πᾶν νὰ τὴ φέρουνε πίσω στὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀργοναῦτες.

‘Ο Ἀντρέας διάβαζε μὲ λαχτάρα ὅλα τοῦτα τὰ ἱστορικὰ παραμύθια τῆς Φυλῆς κι ἐπλαθε ὀνειροφαντασίες καὶ συδάβλιζε τοὺς πόθους του.

‘Αλήθεια. Νά’τανε, λέει, κεῖνα τὰ χρόνια ποὺ μαζευόντανε τὰ πρωτοπαλίκαρα τῆς χώρας γιὰ τὸ ταξίδι τῆς Ἀργῶς. Νὰ τρέξῃ νὰ προσπέσῃ στὸν Ἰάσονα, ν’ ἀγκαλιάσῃ τὰ πόδια του, «ἄμαν», νὰ τοῦ πῆ, «πάρτε με κι ἐμένα μαζί σας, καπετάνιο, στὸ μεγάλο ταξίδι. Γιὰ μοῦτσο πάρτε με μέσα στὴν Ἀργώ, μιὰ κι εἶμαι ἀκόμα πολὺ μικρός. Γιὰ μοῦτσο καὶ γιὰ ψυχογιό. Νὰ νοιάζωμαι τὸ καράβι, νὰ φυλάγω τὴ νύχτα στὸ πόστο μου, νὰ τραβῶ κουπί, νὰ μπαλώνω τὸ πανί, νὰ κατραμίζω τὰ σκοινιά». Νὰ δῆ μαζί τους τὶς “Ἀρπυιες, ἐκεῖνες τὶς φριχτὲς μάγισσες μὲ τὶς μεγάλες φτεροῦγες, ποὺ χτυποῦσαν σὰ χάλκινες. Νὰ πάν μαζί τους στοὺς Χάλυβες, ποὺ δουλεύουν τ’ ἀτσάλι καὶ τὸ κάνουνε σπαθιὰ καὶ κοντάρια, νὰ φτάση στὸ μαγεμένο δάσος τοῦ βασιλιᾶ Αἴγτη. Π.

“Η τουλάχιστο νά’τανε μαζὶ μὲ τὸ στόλο τοῦ Ὁδυσσέα, σὰ γύριζε χρόνια καὶ χρόνια τὶς θάλασσες, ὥσπου νὰ φτάσῃ στὴν Ἑλλάδα. Νὰ ζήσῃ μαζὶ του ὅλες ἐκεῖνες τὶς θαυμάσιες περιπέτειες.

Πήγαινε στὸ μόλιο τοῦ λιμανιοῦ καὶ καμάρων, δάσος τὰ κατάρτια τῶν καραβιῶν, πόὺ κούρνιαζαν ἀραγμένα. Τὰ

θεόψηλα ἄρμπουρά τους κουνιόνταν, σὰ νά' γραφαν στὸ γαλάζιο κατεβατὸ τ' οὐρανοῦ μὲ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα:

— ΕΛΑ, ΕΛΑ MAZI ΜΑΣ!

Τοῦ κάναν σινιάλα καὶ διανέματα καὶ τὸν καλοῦσαν.

Καὶ τὸ βαποράκι οὔρλιαζε σὰ δαιμονισμένο.

— "Ελα, 'Αντρέα! "Αιντε, πᾶμε!

'Ο 'Αντρέας τοὺς ἀποκρινότανε κρυφὰ μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά του :

— "Αχ ναί! Πάρτε με μαζί σας! Δὲ μὲ χωρᾶ ἐμένα ἡ στεριά. Πάρτε με μαζί σας!

'Απ' ὅλα τὰ παιδιὰ ὁ 'Αντρέας τὰ ταίριαζε περισσότερο μὲ τὸν Πετρῆ, τὸ γιὸ τοῦ καπεταν - Μπούρα. Ὡταν ἔνα ἀγόρι κάπου δεκάξι χρονῶ, λίγο μεγαλύτερο ἀπ' τὸν 'Αντρέα. Δὲν τὰ' παιρνε τὰ γράμματα, μὴ ὁ 'Αντρέας τονε θαύμαζε, γιατὶ ἦταν ἔνα καπετανόπαιδο γεροφτιασμένο, δυνατὸ σὰν ἄντρας καὶ ψημένο στὴ δουλειὰ τοῦ καραβιοῦ. Ὡταν ἔξαλλου γενναῖο καὶ πολὺ καλόκαρδο παιδὶ κι ἀγαποῦσε ν' ἀκούη τὸν 'Αντρέα νὰ τοῦ διηγιέται τὶς θαυμάσιες ἴστορίες τῆς Θάλασσας ἀπ' τὴ Μυθολογία κι ἀπὸ τὴν 'Ιστορία κι ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία, ποὺ μὲ τόση λαμπρήα διάβαζε ὁ γιὸς τοῦ καφετζῆ.

'Ο 'Αντρέας διηγόταν μὲ τόσο πάθος τὶς ἴστορίες του, ποὺ ὁ Πετρῆς τὶς πίστευε ὅλες κατὰ γράμμα, καὶ δὲν ξεχώριζε πάρα πολὺ τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Οἱ 'Αργοναῦτες ταξιδεύανε καμιὰ φορὰ καὶ στὸ νησὶ τῶν Κυκλώπων μαζὶ μὲ τὸν 'Οδυσσέα, ὁ 'Οδυσσέας ἦταν μέσα στὰ καράβια τοῦ Θεμιστοκλῆ κι ὁ Θεμιστοκλῆς, μπουρλοτιέρης, ἔκαιγε τὸν τουρκικὸ στόλο μαζὶ μὲ τὸν Κανάρη καὶ φώναζε στοὺς Τούρκους:

— Αέρααα καὶ σᾶς φάγαμεεε!

Στράτης Μυριβήλης

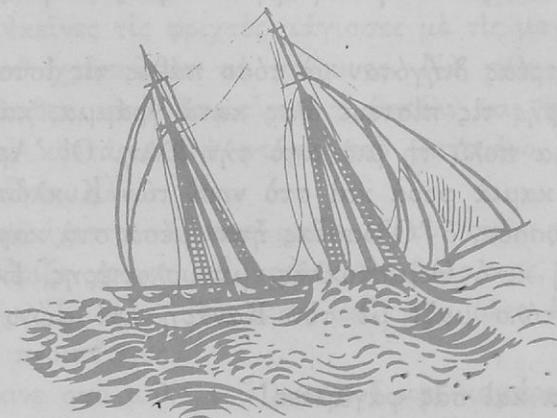
25. ΤΟ ΘΥΜΩΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

Σάν τὸ σύννεφο τρέχει, σὰν ἵσκιος διαβαίνει·
τὰ πανιά του φουσκώνουν στὸ πρύμο ἀγεράκι.
Κάπου πάει νὰ χυμήξῃ καθὼς τὸ γεράκι!
Τ' εἶναι κεῖνο στὴ θάλασσα τὴν ἀφρισμένη;

Νά 'ναι τάχα πλεούμενο, νά 'ναι καράβι;
Τρομαγμένα τὰ κύματα φεύγουν μπροστά του.
Μιὰ σηκώνεται ὄρθο, μιὰ βυθίζεται κάτου,
μιὰ πηδάει στὸν ἀφρὸ κι ἀπ' τὸν ἥλιον ἀνάβει.
— Πές μου, ἀλήθεια, τῆς θάλασσας εἶσαι στοιχειό;
Ποιὰν ἐκδίκηση τρέχεις ἀπόψε νὰ πάρης;
Στὸ τιμόνι ποιὸς εἶναι;

Καὶ μοῦ 'πε: —'Ο Κανάρης!
Θὰ τὸν μάθης στὴ Χιό.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

26. ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ

Βαδίζοντας σε πανέμορφο, τοπίο, όπου οι λαμπερές χιονισμένες κορυφές ένωναν τὸ σκούρο πράσινο τῶν ἐλάτων μὲ τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ, μπήκαμε στὴν περιοχή, όπου γράφτηκε τ' ἀθάνατο ἔπος.

'Απ' αὐτὲς τὶς χαράδρες τῆς Φούρκας ξεχύθηκε ἡ ἀντεπίθεση τῆς Ζης Νοεμβρίου, ποὺ ἀναποδογύρισε τοὺς Ἰταλούς καὶ κατέληξε στὴν πανωλεθρία τους. Οἱ στρατιῶτες τῆς Πίνδου μὲ τὸν ἥρωικό τους συνταγματάρχη ἔδωσαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὸν τόνο στὸν ἄγώνα: «Νίκη ἡ Θάνατος».

Τίποτ' ἄλλο δὲ χωροῦσε στὸ νοῦ τους. Αὔτοὶ πρῶτοι ἀντιμετώπισαν εὐρωπαϊκὸ στρατὸ τέλεια ὄργανωμένο, μὲ νέα ὅπλα, ἔναντι τῶν ὅποίων δὲν εἶχαν καμιὰν ἄμυνα. Κι δύμως, τὸν ἐνίκησαν δίνοντας ἔτσι θάρρος στ' ἄλλα συντάγματα.

«Παραδοθῆτε, εἰδάλλως σᾶς καίω!» εἶπε ξημερώματα τῆς 28ης 'Οκτωβρίου ὁ σύγχρονος Δαρεῖος.

Μὰ ἡ θεὰ Νέμεση κράτησε σημείωση γιὰ τὰ ὑβριστικὰ αὐτὰ λόγια.

"Οπως τῶν ἀτόμων, ἔτσι κι ἐνὸς ἔθνους ἡ πραγματικὴ ψυχὴ δὲν παρουσιάζεται παρὰ μόνο μπροστά στὸν κίνδυνο. Οἱ "Ελληνες, ὅταν κινδυνεύουν νὰ σκλαβωθοῦν, ἀγωνίζονται ἀπελπισμένα.

Ο Μουσολίνι εἶχε ἀναλάβει αὐτὴ τὴν ἐκστρατεία βασιζόμενος στὰ ὅπλα τῶν Ἑλλήνων. Ρεαλιστής, καθὼς ἦταν, γελάστηκε ἀπὸ τὶς στατιστικές: τόσα τάνκς, τόσα ἀεροπλάνα, τόσα κανόνια ἡ Ἰταλία, εἴκοσι φορὲς λιγότερα ἡ Ἐλλάδα.

"Οταν ὅμως ἔνας λαὸς ὑπερασπίζεται τὸν τόπο του, καταφέρνει πολλὰ καὶ μεγάλα, γιατὶ στὶς δύσκολες στιγμὲς ξυπνοῦν κι οἱ πεθαμένοι του κι ἀγωνίζονται μαζὶ μὲ τοὺς ζωντανούς. Τὴν πατρίδα δὲν τὴν κάνει τὸ χῶμα, παρὰ οἱ πρόγονοι, ποὺ χρειάστηκαν αἰῶνες, γιὰ νὰ πλάσουν τὴν ψυχὴ της. "Αμα ὅμως μιὰ φορὰ τὴν ἕφτιασαν, ἐξακολουθοῦν νὰ τὴ διευθύνουν.

Ο πόλεμος, ἀντὶ νὰ δείξῃ τὴν ἀδυναμία τῆς φτωχῆς Ἐλλάδας, ἔδειξε τὴ δύναμή της. Δὲ νίκησαν τὰ σίδερα. Νίκησε ἡ ψυχή. Στὴν Ἀλβανία δίπλα στοὺς φαντάρους παρουσιάστηκε ἡ ἀδράτη στρατιὰ τῶν προγόνων ὅλων ἐκείνων ὃσοι πολέμησαν στὸ Μαραθώνα καὶ στὴ Σαλαμίνα, στὸ Γρανικὸ καὶ στὴν Ἰσσό, στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὸ Μεσολόγγι. "Ετρεξαν οἱ νεκροὶ νὰ ἐμποδίσουν νὰ σκλαβωθῇ ἡ πατρίδα. Αὐτοὺς δὲν ὑπολόγισε ὁ Ντοῦτσε καὶ νικήθηκε.

Η βία, μὲ τὴν ὄποια ἀναγκάστηκε τὸ στρατηγεῖο νὰ στείλῃ ἐνισχύσεις στὴν Πίνδο, ἔκαμε νὰ ξεκινήσουν οἱ λόχοι χωρὶς μεταγωγικὸ καὶ μὲ λίγη γαλέτα στὰ σακίδια. Ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ, ὅπου πολέμησαν, ἦταν φτωχὴ σὲ πόρους καὶ τὰ μετρημένα τρόφιμα ποὺ ὑπήρχαν τὰ ἐπαιργαν μαζί τους ὑποχωρώντας οἱ Ἰταλοί, ὥστε γεννήθηκε ἀμέσως ζήτημα ὅχι μόνο ἐφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων.

Κι ὅμως οἱ χωρικοί, ἀντὶ νὰ γίνουν βάρος στὴν ἐπιμελητεία, αὐτοὶ φρόντισαν γιὰ τὴν τροφοδοσία τῶν φαντάρων. "Αλλοι μὲ τὰ μουλάρια τους, ἄλλοι πεζοί, ἔτρεξαν ὥρες κι ὥρες δρόμο κάτω ἀπὸ βροχὴ σὲ μακρινὰ χωριὰ καὶ κουβάλησαν ὅ,τι βρῆκαν φαγώσιμο, γιὰ νὰ τὸ προσφέρουν στοὺς στρατιῶτες. Δὲν κράτησαν αὐτοὶ τίποτα γιὰ τὸν ἑαυτό τους προτιμώντας νὰ τραφοῦν μ' ἄγρια κάστανα καὶ ὡμὰ βελανίδια. "Τσερα, σὰν ἀκουσαν πὼς ἔλειπαν πολεμοφόδια, βιάστηκαν νὰ πᾶνε νὰ φέρουν. Κι ὅταν νυκήθηκαν οἱ Ἰταλοὶ καὶ προχώρησαν οἱ φαντάροι πρὸς τὴν Ἀλβανία, οἱ πληθυσμοὶ τῆς ὑπαίθρου ἐξακολούθησαν τὶς μεταφορὲς μέσα στὰ χιόνια.

Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴν βραδιὰ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1940 στὴ Φλώρινα μὲ τὸ στρατηγό, ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ μετώπου. Μιὰ πρωτάκουστη χιονοθύελλα εἶχε ξεσπάσει πρὸ ἡμερῶν, εἶχε ἀποκόψει ὅλους τοὺς δρόμους, κι ὁ στρατός, ἀφοῦ ἐξάντλησε τὶς ἐφεδρικές του προμήθειες, τώρα πεινοῦσε. Τὰ μηνύματα ποὺ λάβαινε ὁ στρατηγὸς ἦταν ἀπελπιστικά. Οἱ φάλαγγες αὐτοκινήτων, ποὺ εἶχαν ξεκινήσει μὲ φαγώσιμα, εἶχαν ταφῆ κάτω ἀπὸ δυὸ μέτρα χιόνι στὴν δρεινὴ στενωπὸ τοῦ Πισοδεριοῦ καὶ τὸ μηχανικό, ποὺ εἶχε σταλῆ νὰ τὶς βοηθήσῃ, δὲν κατάφερνε τίποτα, γιατὶ ὅσο χιόνι κι ἀν καθάριζε, ἡ μανία τ' οὐρανοῦ στοίβαζε περισσότερο. "Αδικα δοκιμάστηκαν τραχτέρες καὶ συνοδεῖες μουλαριῶν. "Ολα τὰ κατάπινε τὸ χιόνι. Τέλος ὁ στρατηγὸς ἔστειλε ἀγγελιοφόρους στὰ γύρω χωριὰ νὰ τὰ ξεσηκώσουν. Σὰν τὸ μελίσσι ἔτρεξαν τότε οἱ κάτοικοι κι ἔπεσαν στὴ δουλειά, ἄλλοι μὲ φτυάρια, ἄλλοι μὲ ἀξίνες, ἄλλοι μὲ τσάπες κι οἱ γυναῖκες μὲ τὰ χέρια. Εἶδα καὶ κάτι μωρὰ σχεδὸν νὰ κουβαλοῦν πέρα ἀπὸ τὸ δρόμο λίγο χιόνι στὴν ποδίτσα τους.

Τὰ ἵταλικὰ ἀεροπλάνα, ποὺ ξεχώρισαν ἀπὸ μακριὰ

αύτή τη μυρμηγκιά, ἄρχισαν νὰ τὴ βομβαρδίζουν. Οἱ χωρικοὶ ζάρωναν καταγῆς καὶ κάνοντας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ περίμεναν μὲ ὑπομονὴ νὰ περάσῃ ὁ κίνδυνος. "Οσο νὰ πάρη τὸ σκοτάδι, τὸ ἀνοιγμα τοῦ δρόμου εἶχε προχωρήσει ἀρκετά. "Αν ὅμως ἔπαινε ἡ δουλειὰ τὴ νύχτα, τὸ χιόνι θὰ τὰ ξανασκέπαζε πάλι ὅλα. Γι' αὐτὸ ἡ δουλειὰ δὲ σταματοῦσε. Μὲ κρύο 28 βαθμῶν κάτω ἀπὸ τὸ μηδὲν οἱ χωρικοὶ ἔσκαβαν στὰ σκοτεινά.

Θὰ ἦταν ἡ ὥρα τρεῖς τὸ πρωί, ὅταν κατέβηκε ὁ στρατηγὸς ἀπὸ τὸ Πισοδέρι ταραχμένος. Τὸ ἔργο τοῦ φαινόταν ὑπεράνθρωπο. Πολλοὶ εἶχαν ἀποκάμει, ἐνῶ τὸ χιόνι ἔπεφτε ἀδιάκοπα. Κάθισε στὸ γραφεῖο του ἀμίλητος καὶ στὸ ἀδύνατο πρόσωπό του ζωγραφιζόταν ἡ ἔγνοια ποὺ τὸν κατάτρωγε, μήπως δὲν κατάφερνε νὰ νικήσῃ τὴν τερατώδη φύση.

Τὸ τηλέφωνό του κουδούνισε τότε. 'Ο πρωθυπουργὸς τὸν καλοῦσε στὴν Ἀθήνα, ἀνήσυχος κι ἐκεῖνος γιὰ τὸ στρατό, ποὺ θὰ πέθαινε τῆς πείνας στ' ἀλβανικὰ βουνά, ἀν ἐξακολουθοῦσε ἡ χιονοθύελλα. 'Ο στρατηγὸς μὰν ἀπάντηση ἔδωσε:

— "Αν ἀντέξουν ὅλη νύχτα οἱ χωρικοὶ τὴν παγωνιά, ὁ δρόμος θ' ἀνοίξῃ αὔριο πρωί.

Κι ὁ δρόμος ἀνοίξε.

Μεγάλη βοήθεια ἔδωσαν οἱ πληθυσμοὶ καὶ στὰ περάσματα τῶν ποταμῶν. 'Η ἔλλειψη γεφυροσκευῶν ἔκανε τὸ στράτευμα νὰ χασομερᾶ μπροστὰ σὲ κάθε φουσκωμένο ποτάμι, ὅπου τὸ μηχανικὸ ἀγωνιζόταν νὰ στήση μὲ κόπο ξύλινες γέφυρες. Στὸν ποταμὸ Βογιούσα, μετὰ τὴ νίκη τῆς Πίνδου, εἶδαν οἱ γυναῖκες πὼς τ' ἀπότομο ρέμα ἐμπόδιζετοὺς σκαπανεῖς στὴ δουλειά τους. "Εκαμαν τότε αὐθόρμητα

κάτι, πού ξανάγινε ύστερα στὸν Καλαμᾶ καὶ στὸ Δρίνο. Μπῆκαν οἱ Ἰδιες μέσα στὰ νερὰ καὶ πιασμένες σφιχτὰ ἀπὸ τοὺς ὥμους σχημάτισαν πρόχωμα, ποὺ ἀνάκοβε τὴν ὄρμὴ τοῦ ποταμοῦ κι εὔκόλυνε τοὺς γεφυροποιούς.

’Απὸ τὶς χιλιάδες παραδείγματα, ποὺ δείχνουν τὸ ἀλύγιστο φρόνημα, ποὺ ἐπικρατοῦσε τότε στὴν Ἑλλάδα, τίν’ ἀναφέρη κανένας καὶ τί νὰ παραλείψῃ;

”Ἐνας πατέρας, ἀμα πῆρε τὴν εἴδηση, πῶς ὁ γιός του σκοτώθηκε στὸ Τεπελένι κι ἀκούσε τὴν κόρη του ν’ ἀπορῇ μὲ τί τρόπο θὰ ἔλεγχαν τέτοιαν εἰδήση στὴ μάνα, τῆς εἶπε:

— Γιατί νὰ τὸ μάθη μὲ τρόπο ἡ μάνα του; Μήπως πέθανε τὸ παιδί μας; Στὸν πόλεμο σκοτώθηκε!

Μιὰ γυναίκα, ποὺ εἶδε τὸ μαναχογιό της νὰ γυρίζη κουτσὸς μὲ δεκανίκια, τὸν παρηγόρησε:

— Μὴ λυπᾶσαι, παιδί μου. Σὲ κάθε σου βῆμα ὁ κόσμος θὰ βλέπη τὴν παλικαριά σου.

Τὴν ὁμόνοια, ποὺ ἔδειξαν ἐκεῖνον τὸν ἀλησμόνητο χειμῶνα οἱ ”Ελληνες, τὴν ἀγάπη, ποὺ ἔνωσε πλούσιους καὶ φτωχούς, τὴν ἀδελφοσύνη, ποὺ ἔσμιξε σὲ ἀσπαστο σύνολο στρατὸ καὶ μετόπισθεν, δὲν τὴ χαρίζει σ’ ἔνα λαὸ ὁ Θεὸς παρὰ μιὰ φορὰ κάθε χίλια χρόνια...

”Αὐτὸς περιβόλι τῶν Θεῶν»

Χρ. Π. Ζαλοκώστας

τηρηση, με το σεμινάριον της αποταλμούσας τοῦ νεανίσκου.

”Ο διοικητὴς δὲν έστερε να τού σοβαρά την θεωρείαν τοῦ νεανίσκου.

Καὶ τότε γρήγορα τοῦ σεμινάριον της αποταλμούσας τοῦ νεανίσκου ὁ δάσκαλος της φυλακής παρακαλεῖ τὸν νεανίσκον, ἵνα

τοῦ σεμινάριον της αποταλμούσας τοῦ νεανίσκου την θεωρείαν τοῦ νεανίσκου.

ονιδίας όταν ίσως δημιουργεῖται νότια πράξη αποκλεισμού της γης μεταξύ της και της θάλασσας. Οι παραδόσεις αναφέρουν ότι η θάλασσα είναι η μητέρα της γης, από την οποία προήλθε το ζωντανό στον κόσμο. Το θεότητα της γης είναι η Αρτέμιδα, η οποία είναι η προστάτιδα της φύσης και της οικογένειας.

27. Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ

Ολημερίς κι όλονυχτίς σκυμμένη στέκει
ἀπάνω στὰ βελόνια κι ὅλο πλέκει,
γι' αὐτοὺς ποὺ πολεμοῦν γιὰ τὴν πατρίδα
καὶ τὸ κουβάρι ὅλο σώνεται κι ὅλο αὔγαταίνει
καί, ὅπως εἶν' σκυμμένη,
ἔχει ψηλὰ τὸ μέτωπο ἡ Ἔλληνίδα.

Καὶ τὰ βελόνια γίνονται σπαθιά,
ποὺ βγαίνουνε ἀπ' τὴν χρυσή τους θήκη
ν' ἀγωνιστοῦνε μὲ τὸ νιὸ πολεμιστή.
Καὶ πλέκουν μὲς τὴν νύχτα τὴν βαθιὰ
κι εἶν' ἄσωστη κι ἀτέλειωτη ἡ κλωστή,
ὅσο κι ἡ νίκη.

Tίμης Μωραΐτηνης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

28. ΤΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο Τὴ χρονιὰ ἐκείνη τὰ παιδιὰ τῆς Κύπρου δὲν εἶχαν σχολειά. Μάθαιναν ὅπως ὅπως τὰ γράμματα, σ' ἐκκλησίες ἢ σὲ σπίτια, καθὼς τότε, στὶς ἐποχὴς τῶν πολυχρονεμένων σουλτάνων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ήνά λοιπὸν πού μπορεῖ καὶ νὰ ξαναγίνεται πότε πότε ἡ 'Ιστορία! 'Ηρθε ἡ ὥρα νὰ δώσουν ἔξετάσεις, νὰ πάρουν ἔνα χαρτί, νὰ περάσουν ἀπὸ τὴ μιὰ τάξη στὴν ἄλλη ἢ καὶ ν' ἀπολυθοῦν ὅσοι εἶχαν φτάσει στὸ τέρμα ἐνὸς κύκλου σπουδῶν. 'Ενα παιδάριο στὴ Λευκωσία δὲν πρόφτασε νὰ συμπληρώσῃ τὶς ἔξετάσεις του. Τοῦ ἔλειπαν δυὸς μαθήματα, τὰ Νέα 'Ελληνικὰ καὶ ἡ 'Ιστορία, ὅταν σὲ μιὰ μαχητικὴ διαδήλωση, ὅπου μὲ πρόθυμη καρδιὰ ἔκαμε τὸ ἑλληνικό του χρέος, τὸ χρέος πρὸς τὸν ἑαυτό του, πρὸς τοὺς προγόνους, οἱ "Αγγλοι τὸ ἔπιασαν καὶ τὸ ἔριξαν σὲ μπουντρούμι ἀνήλιαγο, μὲ τὸ σκοπὸν νὰ τὸ δικάσουν. Ο νεανίσκος μήτε φυλακὴ μήτε δίκη λογάριαζε. Θυμόταν μονάχα πώς τοῦ ἔλειπαν δυὸς μαθήματα, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὶς ἔξετάσεις του. Ο Κλ. Αεν.

Κι ἔκαμε ἀναφορὰ στὸ διοικητὴ τῆς φυλακῆς καὶ παρακάλεσε νὰ τὸν ἀφήσουν γιὰ μιὰ καὶ μόνη μέρα νὰ βγῆ, νὰ πάγη στὸ δάσκαλό του, νὰ κάμη τὸ ἄλλο ἐπίσης μεγάλο ἑλληνικό του χρέος πρὸς τὴν παιδεία καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ, φυσικὰ μ' ἐπιτήρηση, μὲ τὸ δεσμοφύλακα στὸ πλάι του.

'Ο διοικητὴς δὲν ἔστερξε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμία τοῦ νεανίσκου.

Καὶ τότε συλλογίστηκε νὰ ζητήσῃ κάτι ἄλλο ἐκεῖνος: νά 'ρθη ὁ δάσκαλος στὴ φυλακή. Η

'Ο δάσκαλος ἦρθε. "Εφεραν τὸ παιδάριο στὸ «ἐντευκτήριο» τῆς φυλακῆς, ἔνα διαμέρισμα ἐπίσης ἀνήλιαγο, ἐπί-

σης ἀπαίσιο, ὅπως κι ἡ λοιπὴ φυλακή. Τὰ χέρια εἶναι στὶς χειροπέδες. Αὐτὸς ἀνάμεσα σὲ δυὸ δεσμοφύλακες: τὸν ἔνα Τοῦρκο, τὸν ἄλλον "Αγγλο. Τοῦ ἔλυσαν τὰ χέρια. 'Ο δάσκαλος ἀπλωσε μπρός του τὰ χαρτιά, τοῦ ἔδωσε μολύβι νὰ γράψῃ, περίμενε μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη λυγμοὺς νὰ ξεμουδιάσουν τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ πληρωθῇ ὁ τύπος. Τὸ παιδί πῆρε τὸ μολύβι, ἔγραψε. "Ετσι ὅπως τότε ποὺ καθόταν ἥσυχα ἥσυχα στὸ θρανίο του κι ὁ ἥλιος ἔμπαινε πρόσχαρος ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα κι ἦταν ἄνοιξη καὶ τὰ χελιδόνια τιτίβιζαν καὶ τὰ δέντρα θροοῦσαν ἀπόξω. "Εγραψε, τελείωσε. 'Ο δάσκαλος προχώρησε στὴν προφορικὴ ἐξέταση.

— Πρῶτα τὰ Νέα μας 'Ελληνικά, τοῦ εἶπε.

Τὸν ρώτησε:

— Ποιὸς εἶναι ὁ ποιητής, ποὺ πιὸ πολὺ σοῦ ἀρέσει;

'Ο νεανίσκος ἀποκρίθηκε:

— 'Ο Διονύσιος Σολωμός.

— Τί ἔγραψε ὁ Σολωμός;

— Τὸν ("Τμον εἰς τὴν 'Ελευθερίαν").

— Μήπως θυμᾶσαι καμιὰ στροφή;

— Μάλιστα!

Ἄκι ὁ νεανίσκος ἀρχισε ν' ἀπαγγέλνη μέσα στὴ φυλακή, ἀνάμεσα στοὺς δεσμοφύλακες, ποὺ ἐκπροσωποῦσαν τοὺς παλιοὺς καὶ τοὺς νέους τυράννους, μὲ καθάρια κι ἀποφασιστικὴ φωνή! Ο

'Απ' τὰ κόκαλα βγαλμένη

τῶν 'Ελλήνων τὰ ιερά,

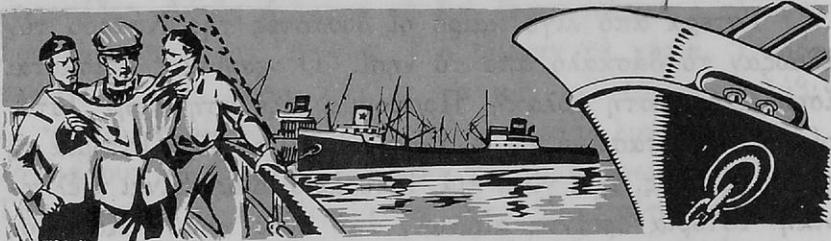
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη! Η

Δὲν πρόφτασε νὰ κλείσῃ τὸ τετράστιχο. 'Ο Τοῦρκος τοῦ πέρασε στὰ χέρια τὰ σίδερα. 'Ο "Αγγλος τὸν ἔσπρωξε μέσα. 'Ο δάσκαλος ἀναλύθηκε σὲ λύγμοὺς.

“Τοτερα ἀπὸ λίγο καιρὸ οἱ δυνάστες τῆς Κύπρου τὸν ἔδιωξαν τὸ δάσκαλο ἀπὸ τὸ νησί. Οὐ νεανίσκος βρίσκεται ἵσως ἀκόμη στὴ φυλακή. Προφορικὴ ἐξέταση στὴν Ἰστορία δὲν πρόφτασε νὰ κάμη. Γιατί νὰ κάμη; Τὴν Ἰστορία τὴ γράφει ὁ ἴδιος, ἔχει γίνει πιὰ Ἰστορία ὁ ἴδιος. Εἶναι ἡ ἑλληνικὴ Ἰστορία τριάντα αἰώνων, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Καλλίνος προσκαλοῦσε τὰ παιδιὰ τῆς Ἐφέσου νὰ πολεμήσουν τοὺς Κιμμέριους, καὶ πολὺ πρωτύτερα, ἵσαμε τώρα. Ι.

I. M. Παναγιωτόπουλος

29. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΛΟΙΟ

·Αφήγημα

‘Ο Λευτέρης ήταν ένα άγόρι μικροκαμωμένο, όχτω χρονών, κι ήταν και λίγο άρρωστιάρης. “Ετσι οι γονεῖς του δὲν τὸν ἀφηναν εύκολα νὰ κατεβαίνη στὸ λιμάνι και νὰ παίζῃ μὲ τ’ ἄλλα τὰ παιδιά. Καὶ πόσο ήθελε ὁ Λευτέρης νὰ ήταν μαζὶ τους και ν’ ἀνεβοκατέβαινε στὶς βάρκες και τὰ καΐκια, που τάχαν ξεσύρει στὴν ἀμμουδιά, γιὰ νὰ τὰ καλαφατίσουν και νὰ τὰ βάψουν! Τ’ ἄλλα τὰ παιδιά ὅλο τὸ καλοκαίρι ἄλλο δὲν ἔκαναν, παρὰ ξιπόλητα νὰ τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, νὰ παίζουν λογῆς παιγνίδια κι ὕστερα ν’ ἀνεβαίνουν στὰ μπαστούνια τῶν καραβιῶν, κι ἀπὸ κεῖ νὰ παίρνουν μακροβούτια στὴ θάλασσα — κάπι μακροβούτια, που τόσο τὰ θαύμαζε ὁ Λευτέρης, κι ηταν μάλιστα βέβαιος πώς ἀν τὸν ἀφηναν, θὰ τὰ κατάφερνε στὶς βουτιές καλύτερα ἀπὸ τ’ ἄλλα τὰ παιδιά.

Βέβαια, δὲν τοῦ ἀπαγορεύανε οἱ γονεῖς του αὐστηρὰ νὰ βγαίνῃ στὸ γιαλὸ και νὰ κάνη ὅ,τι θέλει. Μὰ λίγο λίγο τὸν εἶχαν πείσει πώς ηταν καλύτερα γιὰ τὴν ὑγείᾳ του νὰ μένη στὸ σπίτι.

— Σὲ λίγο θ’ ἀνοίξουν τὰ σχολεῖα και θὰ ξαναβρῆς τοὺς φίλους σου, τοῦ ἔλεγε κάθε τόσο ἡ μητέρα του, γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Κι ἐπειδὴ ηταν πειθαρχικὸς ὁ Λευτέρης — «στόμα ἔχει και μιλιὰ δὲν ἔχει», ἔλεγε γι’ αὐτὸν μὲ καμάρι

ἡ μακαρίτισσα ἡ γιαγιά του — ἔμενε τὶς πιὸ πολλὲς ὥρες τῆς ἡμέρας στὸ σπίτι. Κι εἶχε βρεῖ τρόπο νὰ περνάῃ αὐτὲς τὶς ὥρες. Ὁ πατέρας του εἶχε μεγάλη καὶ πλούσια βιβλιοθήκη. Καὶ τοῦ ἄρεσε πολὺ τοῦ Λευτέρη τὸ διάβασμα κι ἦταν μεγάλη ἀπόλαυση γι' αὐτὸν νὰ βυθίζεται μέσα στὶς ὥραις καὶ φανταχτερὲς ἴστορίες ποὺ τοῦ ἔλεγαν τὰ βιβλία καὶ νὰ ταξιδεύῃ μὲ τοὺς ἥρωες τῶν ἴστοριῶν σὲ ξένους τόπους, σὲ μακρινὲς στεριές καὶ θάλασσες καὶ νὰ παίρνῃ μέρος κι αὐτὸς στὶς περιπέτειές τους πότε πολεμώντας βαρβάρους λαούς, πότε ἀνακαλύπτοντας θησαυρούς σὲ ἄγνωστα νησιά, πότε κυνηγώντας ἄγρια θηρία μέσα στὴ ζούγκλα. Καὶ σὰν κουραζόταν ἀπὸ τὸ πολὺ διάβασμα, ἔκλεινε τὸ βιβλίο, πήγαινε καὶ στεκόταν μπροστὰ σ' ἐνα ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα τῆς σάλας τους κι ἀφήνε τὰ μάτια του νὰ πλανιοῦνται στὴν ἀπέραντη θάλασσα, ποὺ ἀρχιζε ἀκριβῶς ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι τους κι ἀπλωνόταν, πέρα πέρα, ὡς ἐκεῖ ποὺ ἄλλα νησιὰ στὸν δρίζοντα φαίνονταν σὰν τὰ ἵχνογραφήματα ποὺ τοὺς ἔβαζε ὁ κύριος κι ἔφτιαναν στὸ σχολεῖο. Τὸ σπίτι τους μεγάλο, ψηλό, πλατύ καὶ τετράγωνο σὰν παράξενος πύργος, ἦταν χτισμένο ἐπάνω ἀπὸ τὸ λιμάνι. Καὶ τὸ λιμάνι τους ποτὲ δὲν ἦταν ἔρημο. "Ολο τὸ καλοκαίρι γέμιζε μὲ πλοῖα κάθε τύπου. Μὲ πλοῖα τῆς γραμμῆς, μὲ ὑπερωκεάνια ποὺ φέρναν χιλιάδες ξένους στὸ νησί, μὲ κρουαζιερόπλοια, μὲ κότερα ποὺ ταξίδευαν διάσημοι ξένοι ἢ μεγάλοι ἐφοπλιστές. Κι αὐτὸ τὸ θέαμα, ποὺ ξετυλιγόταν ἀδιάκοπα μπροστά του ὅλο τὸ καλοκαίρι, ἦταν πιὸ ὥραϊ κι ἀπὸ τὸ καλύτερο μυθιστόρημα ποὺ εἶχε διαβάσει. Γιατὶ οἱ ἴστορίες τῶν βιβλίων, ὅσο ὥραις κι ἀν εἶναι, ἔχουν κάτι τὸ ἄπιαστο. Εἶναι σὰ νὰ τὶς βλέπης στὸν ὑπνό σου. Ἐνῷ αὐτὰ ποὺ ἔβλεπε ἦταν ἀληθινά· πλοῖα, βάρκες, ἀνθρωποι ποὺ ἀνεβοκατέβαιναν ἀπὸ τὸ κατάστρωμα στὸ μόλο, φωνές, χρώματα! Πρὸ

παντὸς τὶς νύχτες τοῦ φαινόταν τὸ λιμάνι σὰν ἔνα κομμάτι ὄλόφωτου οὐρανοῦ πεσμένο στὴ γῆ. Καὶ κάθε ποὺ μιὰ βουερή ἡ βαριὰ σφυριξιὰ ἀπὸ τὴν τσιμινιέρα τῶν πλοίων ἔσκιζε τὸν ἀέρα δὲ Λευτέρης νόμιζε πώς ἥτανε γι' αὐτόν! Ναὶ, τὸν καλοῦσαν νὰ ταξιδέψῃ. "Ολα αὐτὰ τὰ πλοῖα εἶχαν ἔρθει γι' αὐτὸν ἀπὸ τὰ ξένα μέρη. Δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία, γι' αὐτόν, γιὰ τὸ Λευτέρη σφύριζε ἀπόψε ἐκεῖνο τὸ τεράστιο πλοῖο μὲ τὸ κόκκινο φουγάρο, αὐτὸ τὸ κάτασπρο πλοῖο, ποὺ ἔμοιαζε μὲ διάλογηρη πολιτεία φωταγωγημένη.

ΜΟΙ γονεῖς του ἥταν ἐκείνη τὴν ὥρα ἀπασχολημένοι μὲ μιὰ συντροφιὰ φίλων, ποὺ εἶχε ἔρθει νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ. "Ακουγε τὰ γέλια καὶ τὶς κουβέντες τους, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ βεράντα. Κι ἀξαφνα τὸ ἀποφάσισε: «Θὰ φύγω», εἶπε μέσα του. «Θ' ἀνέβω στὸ πλοῖο καὶ θὰ μείνω ώς τὴν ἄλλη ἔβδομάδα ποὺ θὰ ξανάρθη. Θὰ κρυφτῶ κάπου καὶ ἀμα τὸ πλοῖο βγῆ στ' ἀνοιχτά, θὰ παρουσιαστῶ στὸν καπετάνιο καὶ θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ τηλεφωνήσῃ στοὺς γονεῖς μου, γιὰ νὰ μήν ἀνησυχοῦν». Ενθουσιάστηκε μὲ τὸ σχέδιό του. Κ' ἥταν ἔτοιμος ν' ἀνοίξῃ σιγὰ σιγὰ τὴν πίσω πόρτα καὶ νὰ κατηφορίσῃ κατὰ τὸ μόλιο — τρία λεπτὰ τοῦ χρειαζόταν ωσπου νὰ φτάσῃ στὸ πλοῖο — ὅταν ἀκουσε τὸν πατέρα του νὰ τὸν φωνάξῃ.

— Λευτέρη! "Ελα, παιδί μου, μιὰ στιγμή...

·Η φωνὴ τοῦ πατέρα του, βαθιά, ἥρεμη, σοβαρή, τὸν ἔκαμε νὰ ξεχάσῃ μονομιᾶς τὸ σχέδιό του. "Ετρεξε ἔξω, στὴ βεράντα.

— Παιδί μου, τοῦ λέει δὲ πατέρας του, πήγαινε, σὲ παρακαλῶ, στὸ περίπτερο τῆς κυρα - Ἀλαφασοῦ νὰ πάρης ἐφημερίδες! Μόλις ἥρθε τὸ πλοῖο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ! ·Πήγαινε, νὰ δοῦμε τί νεώτερα ἔχομε ἀπὸ τὴν Κύπρο: ...

Εἶχε ξεχάσει ὁ Λευτέρης πώς ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸν τώρα τὸ ὀραῖο καὶ μεγάλο αὐτὸν ἐλληνικὸν νησί, ἀληθινὸν καμάρι τῆς «πατρίδος καὶ τῆς ἴστορίας μας», δύναστος τοὺς ἔλεγε δὲ κύριος στὸ σχολεῖο, περνοῦσε πολὺ δύσκολες, ἀληθινὰ τραγικές, δρες. «Ἐνα τμῆμα του τὸ εἶχαν καταλάβει οἱ Τοῦρκοι μὲ ἀπόβαση. Τοὺς πολέμησαν γενναῖα οἱ «Ἐλληνες στὴν Κύπρο, ἀλλὰ δὲν εἶχαν οὔτε τάνκς οὔτε ἀεροπλάνα. Καὶ τώρα οἱ Τοῦρκοι σφάζανε γυναικόπαιδα, καίγανε σπίτια, λήστευαν τὰ πάντα. Τοῦ ἥρθαν ὅλ' αὐτὰ στὸ μυαλὸν τοῦ Λευτέρη κι ἔνιωσε τὸ αἷμα του ν' ἀνάβη...».

«Ἐτρεξε στὸ μικρὸν στενὸν μαγαζὶ τῆς κυρα - Ἀλαφασοῦ.

«Ἡταν γεμάτο ἀπὸ κόσμο, ποὺ βιαζόταν νὰ πάρῃ ἐφημερίδες. Ἀγόρασε κι ὁ Λευτέρης αὐτές ποὺ τοῦ εἶχε πεῖ δὲ πατέρας του κι ἀρχισε νὰ γυρίζῃ σπίτι. Τὴν προσοχήν του τράβηξε ἔνας μεγάλος τίτλος στὴν ἐφημερίδα, ποὺ μὲ χοντρά, κεφαλαῖα ψηφία ἔλεγε: «Διακόσιες χιλιάδες Κύπριοι παρατησαν τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά καὶ τώρα γυρίζουν ἐδῶ κι ἔκει πρόσφυγες». Καὶ κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο εἶχε φωτογραφίες προσφύγων σὲ κακὴ κατάσταση. Γέροι χωρικοὶ μὲ ἀπελπισμένη ἔκφραση, γριοῦλες νὰ θρηνοῦνε καθισμένες κάτω ἀπὸ δέντρα, μητέρες νὰ ἔχουν πάρει τοὺς δρόμους μὲ τὰ μικρά τους στὴν ἀγκαλιά τους γυρεύοντας κάπου στέγη καὶ λίγο ψωμί. «Α, πόση δυστυχία, τί μεγάλο κακό! Τόσα εἶχε διαβάσει στὰ βιβλία ὁ Λευτέρης - γιὰ πολέμους καὶ πρόσφυγες κι αἰχμαλώτους. Μὰ τώρα μόνο καταλάβαινε ἀληθινά, ὡς τὸ βάθος, τί σήμαιναν ὅλ' αὐτά, καὶ τί φοβερὸ θά 'ναι νά 'σαι πρόσφυγας στὴν ἴδια σου τὴν πατρίδα! Δάκρυα ἀργοκύλησαν στὰ μάγουλα τοῦ Λευτέρη κι ἔσταξαν στὰ ψηφία τῆς ἐφημερίδας, ποὺ ἴστοροῦσαν αὐτὴ τὴ μεγάλη δυστυχία τῶν ἀδερφῶν μας ἔκει κάτω. Καὶ δὲν ἤξερε ἀν αὐτὰ τὰ δάκρυα ἦταν ἀπὸ τὴ μεγάλη λύπη, ποὺ τοῦ γέννησε μέσα του τόση

δυστυχία, ἢ ἀπὸ τὸ θυμό, ποὺ ἄρχισε νὰ βράζῃ στὴν ψυχή του γι' αὐτοὺς τοὺς βάρβαρους, γι' αὐτοὺς τοὺς ἔχθροὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἐλλήνων, γι' αὐτοὺς τοὺς ἀπολίτιστους, ποὺ δὲ λογάριασαν κανέναν νόμο, θεῖκὸ ἢ ἀνθρώπινο. "Α, νὰ μποροῦσε! "Α, νὰ μποροῦσε...

Σηκώνοντας τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα, εἶδε ἄξαφνα τὸ μεγάλο πλοῦτο, ποὺ μόλις λίγο πρὶν ἦταν ἔτοιμος νὰ σκαρφαλώσῃ σ' αὐτὸν γιὰ τὴ μεγάλη περιπέτεια. Μὰ τώρα ἄλλα αἰσθήματα τὸν πλημμύρισαν. Στάθηκε ἐκειδά, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πλοῦτο ποὺ λαμποκοποῦσε ἀπὸ τὰ φῶτα, κι ἄρχισε νὰ μονολογῇ: «Θεέ μου, γιατὶ δὲ μοῦ τὸ χαρίζεις ἐμένα αὐτὸ τὸ πλοῦτο; Νὰ δῆς τί θὰ κάνω, ἅμα μοῦ τὸ δώσης. Πρῶτα θὰ διώξω ὅλους αὐτοὺς ποὺ εἶναι μέσα καὶ ποὺ περνᾶνε ώραια, χωρὶς νὰ νοιάζωνται γιὰ τοὺς δυστυχισμένους, ἐκεῖ στὸ μεγάλο μας νησί! Κι ἀφοῦ τοὺς διώξω, θὰ βάλω παντοῦ, σ' ὅλο τὸ πλοῦτο, μεγάλα κανόνια, νά κάτι κανονάρες, ποὺ ὅταν σκᾶνε, τὸ βόλι τους θὰ μπορῇ νὰ γκρεμίσῃ μιὰ ὁλόκληρη πόλη. Κι ύστερα θ' ἀνεβῶ στὴ γέφυρα, θὰ πάρω τὸ τιμόνι καὶ θὰ στρέψω τὴν πλάρη τοῦ καραβιοῦ κατὰ τὴν Τουρκία! Κι ἅμα φτάσω κοντά στὴν Τουρκία, νὰ δῆς ἂν θὰ μείνη ζωντανὸς κανένας Τούρκος! Καὶ τότε, ἅμα σκοτωθοῦν ὅλοι οἱ Τούρκοι, θὰ μείνουν μόνο οἱ στρατιῶτες ποὺ εἶναι στὴν Κύπρο! "Ε, τότε μέσα σὲ λίγη ώρα οἱ "Ελληνες θὰ τοὺς πετάξουν στὴ θάλασσα! Κι ἡ χαρὰ θὰ ξαναγυρίσῃ στὸ νησί!». Τόσο τοῦ ἄρεσε αὐτὸν τὸ σχέδιο, ποὺ νόμισε κιόλας πώς εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸ πραγματοποιῇ. Μὰ τώρα ἔνα ἄλλο σχέδιο, ποὺ τοῦ ἥρθε στὴ φαντασία, παραμέρισε τὸ πρῶτο. «Οχι, ὅχι, αὐτὸ δὲν εἶναι λογικό! Πρῶτα πρέπει νὰ κάνω κάτι ἄλλο! Θὰ βγῶ στοὺς δρόμους καὶ θὰ πάω νὰ χτυπήσω ὅλες τὶς πόρτες, στὰ σπίτια, στὰ μαγαζιά, παντοῦ, καὶ θὰ παρακαλέσω ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μοῦ δώσουν ὅ,τι ἔχουν

μέσα στὰ σπίτια τους: ροῦχα, τρόφιμα, ἔπιπλα, γιατρικά, χρήματα! Κι ἀφοῦ τὰ μαζέψω δλα, θὰ γιομίσω τὸ πλοῖο μέ φορέματα, σκεπάσματα, κουβέρτες, παπούτσια, ψωμιά, σακιά μὲ ἀλεύρι, μακαρόνια, γάλατα, σπίρτα, ἀσπιρίνες, ἴωδιο, φροῦτα καὶ μὲ δ', τι ἄλλο καλὸ ὑπάρχει στὸ νησί. Κι ἀφοῦ γιεμίσω τὸ καράβι μὲ δλ' αὐτά, θὰ τὸ πάω δσο πιὸ γρήγορα γίνεται στὴν Κύπρο! Καὶ σὰ φτάσω, θὰ βγῶ νὰ μοιράσω στους πρόσφυγες δ', τι φόρτωσα στὸ πλοῖο! Καὶ τότε μόνο θὰ γυρίσω πίσω στὴν Ἐλλάδα, γιὰ νὰ βάλω τὰ κανόνια, που εἶχα σκεφτῇ πρίν, καὶ νὰ τραβήξω γιὰ τὴν Τουρκιά! Ναί, αὐτὸ θὰ κάνω!

Στὸ μεταξύ, εἶχε φτάσει σπίτι.

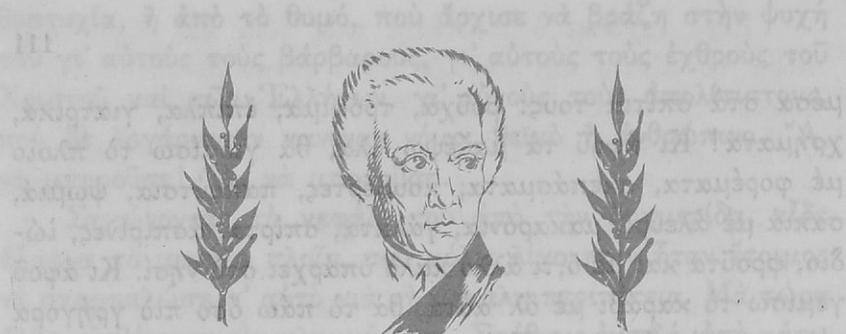
— Εὔχαριστῷ Λευτέρη, εἶπε γλυκὰ ὁ πατέρας του παίρνοντας τὶς ἐφημερίδες! Μά... τί ἔχεις, παιδί μου! Τὰ μάγουλά σου εἶναι κατακόκκινα! Μήπως είσαι ἀδιάθετος;

ἌΑ, ὅχι, πατέρα, δὲν ἔχω τίποτα, εἶπε σιγὰ ὁ Λευτέρης καὶ γύρισε στὴ σάλα, δπου πέρα ἀπὸ τὸ μεγάλο κεντρικὸ παράθυρο ἥταν ἀραγμένο τὸ τεράστιο πλοῖο μὲ τὸ κόκκινο φουγάρο καὶ τὰ χίλια μύρια φῶτα.

Κανένας δὲν ξέρει τί μπορεῖ νὰ ὀνειρευτῇ ἔνα παιδί.
"Ενα Ἐληγνόπουλο." *M.D.*

'Αντρέας Καραντώνης

30. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθίου τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

’Απ’ τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαιρε, ώ, χαιρε, Ἐλευθεριά!

’Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
“(Ἐλα πάλι) νὰ σου πῆ.

”Αρχειε νάλθη ἐκείνη ἡ μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τά σκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σου ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγάλεια
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Διονύσιος Σολωμός

— Τὸ θέλοι εἶτε. Νό, φας δρυγάδης τανταράκης γῆ
ἔτοιμος.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

31. Η ΑΡΑΧΝΗ

Μιὰ φορὰ κι ἔναν καιρὸν ζοῦσε μιὰ κόρη, που τὴν ἔλεγχαν Ἀράχνη. Ἡταν ψηλή, περήφανη κι ἐπιτήδεια σὲ ὅλες τὶς δουλειές. Μιὰ ἐργασία δύμας προτίμουσε περισσότερο ἀπ' ὅλες. Σκυμμένη στὸν ἀργαλειό της ὅλη μέρα ὕφαινε. Μόνη της ἔγνεθε τὸ νῆμα, ψιλὸ καὶ γυαλιστερό, ἔπειτα τὸ τέντωνε στὸ τελάρο κι ἄρχιζε τὴ δουλειά. Γοργὰ κι ἐπιτήδεια τὰ λεπτά της δάχτυλα πετοῦσαν τὴ σαΐτα καὶ στὰ χέρια της γίνονταν ἀριστουργήματα. Χαμογελώντας περνοῦσε τὸ χέρι ἀπάνω στὸ μαλακὸ ὕφασμα καὶ χαιρόταν τὴν ὁμορφιά του.

Σὰν ἐκείνη καμιὰ γυναίκα δὲν ὕφαινε!

Τὸ ἥξερε καὶ τὸ εἶχε καμάρι καὶ μιὰ μέρα εἶπε:

— Κανένας δὲ μὲ περνᾶ στὴν τέχνη μου, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε θεός· κι αὐτὴ ἀκόμα ἡ μεγάλη Ἀθηνᾶ!

Τὸ ἄκουσε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ πολὺ τῆς βαρυφάνηκε. Ἐκείνη εἶχε μάθει τὶς γυναῖκες νὰ ὕφαινουν καὶ τώρα ἔβγαινε ἔνα θυητὸ κορίτσι, που τολμοῦσε νὰ πῆ τέτοιο λόγο;

Ντύθηκε γριά γυναίκα καὶ κατέβηκε στὴ γῆ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τῆς Ἀράχνης ἔβλεπε τὴν κόρη στὸν ἀργα-

λειό της νὰ τραγουδᾶ καὶ τὰ σκαλιστὰ βαρίδια σειοῦνταν μὲ τὸν ἄνεμο καὶ τὸ ζωηρό τους κουδούνισμα συνόδευε τὸ τραγούδι της.

‘Η γριὰ μπῆκε μέσα.

— ‘Ωραία εἶναι ἡ δουλειά σου, κόρη μου, εἶπε μὲ γεροντικὴ τσακισμένη φωνή. ’Αλήθεια, χάρη νὰ ἔχῃ κι ἡ ’Αθηνᾶ ἡ ἀθάνατη, ποὺ ἔδωσε στὶς γυναικες τὸν ἀργαλειό καὶ τὶς ἔμαθε λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της.

‘Η ’Αράχνη τὴν κοίταξε καὶ χαμογέλασε.

— Λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της, λέσ; ‘Η ’Αθηνᾶ τάχα ξέρει νὰ κάνῃ ὑφασμα σὰν αὐτό; Κοίταξέ το!

Καὶ μὲ γρήγορη κίνηση ἔσπρωξε τὰ χτένια καὶ σταμάτησε τὴ δουλειά της, γιὰ νὰ δῆ ἡ γριὰ τὸ ἔργο της. ’Εκείνη ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι της.

— Πρόσεχε, κόρη μου, εἶπε· μὴ λέσ τέτοια λόγια. Ποιὸς ἔπειρνᾶ ποτὲ τοὺς θεούς; ’Ωραῖο εἶναι τὸ ἔργο σου, δὲ λέω, μὰ μετριέται μὲ τίποτα ἐκεῖνο ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἀθάνατα χέρια;

‘Η ’Αράχνη ἔγειρε λίγο τὸ κεφάλι κι ὑψώσε κοροϊδευτικὰ τὰ φρύδια της.

— Ετσι, νομίζεις, κυρούλα; Κι ἄρχισε πάλι νὰ ρίχνη τὴ σατίτα. Κρίμα, ποὺ δὲ μᾶς ἀκούει ἡ ’Αθηνᾶ, νὰ ἐρχόταν νὰ μετρηθοῦμε. Κι ἐγὼ ἥθελα νὰ ἔβλεπα τὴν τέχνη της, ποὺ τόσο τὴν παινεύουν!...

— ’Αλήθεια θὰ τὸ ἥθελες; ρώτησε ἡ γριά.

— Αφοῦ σοῦ λέω; ἀπάντησε ἡ κόρη.

— Εδῶ εἶμαι λοιπόν! φώναξε τότε ἡ ’Αθηνᾶ, πετώντας τὰ κουρέλια της καὶ δείχνοντας τὴν ἀληθινὴ μορφή της. Καὶ τώρα... θέλεις νὰ μετρηθοῦμε;

Τὴν κοίταξε στὸ πρόσωπο ἡ ’Αράχνη καὶ δὲ φοβήθηκε τὰ ὥραια της μάτια.

— Τὸ θέλω! εἶπε. Νά, ἔνας ἀργαλειὸς τεντωμένος κι ἔτοιμος.

Κάθισε ἡ Ἀθηνᾶ κι ἀρχισε νὰ ὑφαίνη. Ἀλήθεια, στὰ γυναικεῖα ἔργα ἦταν ἐπιτήδεια ἡ πολεμικὴ θεά.

Μὲ σουφρωμένα φρύδια ἐργαζόταν στὸν ἀργαλειό της καὶ προσπαθοῦσε νὰ κάμη τέλειο τὸ ὕφασμά της, γιατὶ βαθὺα τὴν εἰχάν πληγώσει τὰ λόγια τῆς κόρης. Καὶ λίγο λίγο μάκραινε τὸ ὕφασμα κι ἦταν πολὺ ὥραῖο, λεῖο καὶ λεπτό. Παράσταινε διάφορες σκηνὴς πολεμικές, σωροὺς ἀπὸ πτώματα, ὅπλα σπασιένα, ὅλογα πληγωμένα, πολεμιστὲς ματωμένους, ποὺ ἀκόμα βαστοῦσαν τὸ σπαθί. Σὲ ὄλες ὅμως τὶς μάχες ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ οἱ θεοὶ νικηφόροι κι ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἀνθρωποὶ νικημένοι καὶ τσακισμένοι.

Σήκωσε μὲ καμάρι τὸ κεφάλι της ἡ Ἀθηνᾶ.

Ἀλήθεια, πιὸ ὅμορφο πράμα δὲν εἶχε ξαναδεῖ μάτι ἀνθρώπινο. Γύρισε καὶ κοίταξε τὴν Ἀράχνη μὲ περιφρόνηση.

Λεπτὴ καὶ λυγερὴ ἔσκυψε στὸν ἀργαλειό της ἡ κόρη καὶ τ' ἀσπρα της τὰ χέρια πηγαίνοέρχονταν. Τὰ μάτια της γυάλιζαν ἀπὸ χαρὰ καὶ τὰ μάγουλά της ἦταν ροδοκόκκινα.

"Ομορφα ἦταν καὶ τ' ἄλλα της τὰ ἔργα, μὰ σὰν αὐτὸ κακένα δὲν ἦταν. Στὸ ὕφασμα ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες ἀρμονικὲς καὶ ζωντανὲς καὶ τόσο τέλεια ἐργασμένο ἦταν, ποὺ λέσ κι ἄκουες τὰ δέντρα νὰ μουρμουρίζουν καὶ τὰ πουλιά νὰ κελαθδοῦν.

Τὸ εἶδε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ μαύρισε ἡ καρδιά της. Ἡ τέχνη της δὲν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

"Οταν ὅμως σήκωσε τὰ μάτια ἡ κόρη καὶ κοίταξε χαμογελώντας τὴ θεά, βέβαιη γιὰ τὴ νίκη της, ὁ θυμὸς κυρίεψε τὴν Ἀθηνᾶ. "Αρπαξε τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀράχνης, τὸ ξέσκισε καὶ τὸ πέταξε στὸ πρόσωπο τῆς κόρης.

Ἡ προσβολὴ ἔτσουξε τὴν Ἀράχνη. Πετάχτηκε ἀπά-

νω ὅχι πιὰ γελώντας, μὰ θυμωμένη κι ἐκείνη καὶ στάθηκε μὲ φοβέρα μπρὸς στὴν Ἀθηνᾶ.

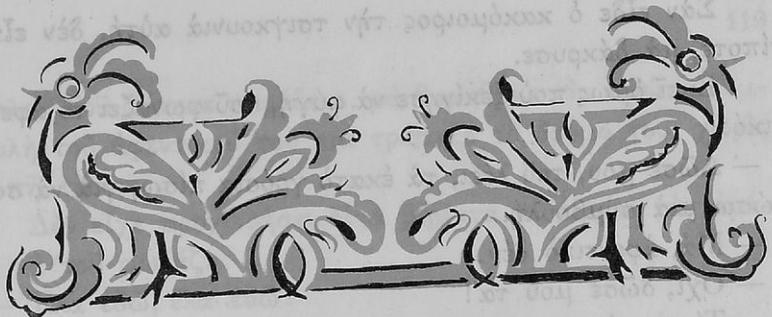
’Αλλὰ ἀκόμα δὲν εἶχε ἐκδικηθῆ ἀρκετὰ ἡ θεὰ καὶ μὲ γρήγορη κίνηση χτύπησε μὲ τὸ ραβδί της τὴν κόρη στὸν ὕμο. Κι ἀμέσως ζάρωσε τ’ ὄμορφο κορμί, μίκρυνε καὶ μαύρισε κι ἔγινε ζωύφιο μικρό, μαυριδερό, μὲ μεγάλο κεφάλι καὶ λεπτὰ ποδαράκια.

—”Ετσι τιμωροῦνται ὅσοι τὰ βάζουν μὲ τοὺς θεούς, φῶναξε ἡ Ἀθηνᾶ. “Γφαινε τώρα, ύφαινε ἀδιάκοπα. ”Αλλη δουλειὰ δὲ θὰ ἔχῃς στὴ ζωή, μὰ ὁ ἀνεμος θὰ σκίζῃ τὸ ἔργο σου, ὅπως τὸ ἔσκισα ἐγώ, καὶ πάντα μοναχή σου θὰ κλαῖς τὴ μοίρα σου!

’Απὸ τότε ἡ Ἀράχνη ὅλο ὑφαίνει κι ὅλο καταστρέφεται ἡ ἔργασία της. Κρυμμένη σὲ γωνιές, σὲ χαμόκλαδα, γυρεύει νὰ ξεχάσῃ τὴν ντροπή της, μὰ ἡ δυστυχία τὴν ἔκαμε κακιὰ κι ὅτι πέση στὸν ίστό της, ἢ μύγα ἢ κανένα ἄλλο μικρὸ ζωύφιο, τὸ σκοτώνει καὶ τὸ τρώει ἀλύπητα.

’Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου

32. ΤΡΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Κάποτε ήταν ἔνα ἀντρόγυνο πολὺ φτωχὸ καὶ δὲν εἶχε νὰ φάῃ.

Μία μέρα λέει ὁ ἄντρας στὴ γυναίκα του:

—Ἐγώ, γυναίκα, θὰ πάω στὴ μεγάλη πολιτεία νὰ βρῶ δουλειά, νὰ βγάζω τὸ ψωμί μου καὶ νὰ σοῦ στέλνω κι ἐσένα πότε πότε, νὰ μπορῆς νὰ ζῆς.

Φεύγει λοιπὸν καὶ πάει στὴ μεγάλη πολιτεία, μὰ δὲν ἔξερε καμιὰ τέχνη, γιὰ νὰ δουλέψῃ. Πάει καὶ μπαίνει ὑπηρέτης σ' ἔνα ἀφεντικὸ καὶ δούλευε μὲ μεγάλη προκοπή.

‘Η γυναίκα τοῦ ἀφεντικοῦ ήταν καλὴ καὶ πότε πότε τοῦ ἔδινε κάτι κι ἔστελνε τῆς γυναίκας, μὰ τὸ ἀφεντικὸ ήταν τσιγκούνης καὶ δὲν τοῦ ἔδινε τίποτε.

“Εκανε μεγάλη ὑπομονὴ κι αὐτὸς καὶ περίμενε, ὥσπου νὰ τοῦ κόψη μισθὸ τὸ ἀφεντικό. Περίμενε ἔνα χρόνο, δύο χρόνια, τρία χρόνια, τέσσερα χρόνια, δέκα χρόνια, εἴκοσι χρόνια, μὰ τὸ ἀφεντικὸ τίποτε!

Πάει μιὰ μέρα καὶ τοῦ λέει:

—Ἀφεντικό, κάνε μου τὸ λογαριασμό μου, γιατὶ θὰ πάω στὴ γυναίκα μου.

Βγάζει τὸ ἀφεντικὸ καὶ τοῦ δίνει τριακόσια γρόσια γιὰ εἴκοσι χρόνων μισθούς!

Σάν είδε ό κακόμοιρος τὴν τσιγκουνιὰ αὐτή, δὲν εἶπε τίποτε, μὰ δάχρυσε.

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ξεκίνησε νὰ φύγη, τοῦ φωνάζει τὸ ἀφεντικό:

— Δῶσε μου, τοῦ λέει, τὰ ἐκατὸ γρόσια πίσω, γιὰ νὰ σου δώσω μιὰ συμβουλή.

— Μά, ἀφεντικὸ δέν...

— "Οχι, δῶσε μού τα!

Τί νὰ κάμη; τοῦ τὰ δίνει.

— Γιὰ ὅ, τι δὲ σὲ μέλει νὰ μὴ ρωτᾶς. Αὐτὴ εἶναι ἡ συμβουλή μου.

Ξεκινάει νὰ φύγη, ἀλλὰ πάλι τοῦ ξαναφωνάζει τὸ ἀφεντικό:

— "Ελα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ! Δῶσε μου ἀλλα ἐκατὸ γρόσια, γιὰ νὰ σου δώσω ἄλλη μιὰ συμβουλή.

Τί νὰ κάμη; τοῦ δίνει καὶ τ' ἀλλα ἐκατό.

— Ποτὲ νὰ μὴν ἀλλάζης τὸ δρόμο ποὺ πᾶς. Αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη συμβουλή μου.

Δὲν πρόφτασε νὰ κάμη λίγα βήματα καὶ τὸν ξαναφωνάζει γιὰ τρίτη φορὰ τὸ ἀφεντικό:

— Δῶσε μου καὶ τ' ἀλλα ἐκατὸ γρόσια, γιὰ νὰ σου δώσω ἄλλη μιὰ συμβουλή.

Ο κακομοίρης δὲν μπόρεσε ν' ἀρνηθῇ οὔτε τότε. "Εβγαλε καὶ τοῦ ἔδωσε καὶ τὰ τελευταῖα ἐκατὸ γρόσια.

— Τὸ ἀφεντικὸ τοῦ λέει:

Τὸν ἀποφινὸ θυμὸ^{καὶ}
κράτα τὸν γιὰ τὸ πουρό!

Κι ἔτσι ἔφυγε χωρὶς παρὰ κι ὅσο πήγαινε ἔκλαιγε.

"Οταν βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὴν χώρα, βλέπει ἔνα δέντρο ξερὸ κι ἔναν ἀράπη, ποὺ τοῦ ἔβαζε στὰ κλαδιὰ φλουριὰ ἄντι

φύλλα. Τοῦ φάνηκε παράξενο, μὰ θυμήθηκε τὴν πρώτη συμβουλὴν τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ τράβηξε τὸ δρόμο του, χωρὶς νὰ πῆ τίποτε.

Δὲν εἶχε προχωρήσει λίγα βήματα κι ἀκούει τὸν ἀράπη νὰ τοῦ φωνάζῃ:

— "Ελα ἐδῶ, ἔλα ἐδῶ!"

— Τί θέλεις;

— Εἶναι διαικόσια χρόνια ποὺ εῖμαι ἐδῶ, γιὰ νὰ δῶ ἂν θὰ περάσῃ κανένας, χωρὶς νὰ μὲ ρωτήσῃ τί κάνω! Καὶ εἶπα πώς ὅποιος περάση, χωρὶς νὰ μὲ ρωτήσῃ, νὰ τοῦ δίνω ὅλα αὐτὰ τὰ φλουριά, ἢν ὅμως μὲ ρωτήσῃ, νὰ τοῦ παίρνω τὸ κεφάλι του. "Εχτισα ἔναν πύργο ἀπὸ κεφάλια κι εἶχα τὴν ἐλπίδα, ὅταν σὲ εἶδα, πώς κι ἐσύ θὰ μὲ ρωτήσης, γιὰ νὰ τὸν τελειώσω, ποὺ λείπει μόνο ἔνα. Μὰ σὰν ἥταν γραμμένο νὰ μὴν τελειώση, πάρε αὐτὰ τὰ φλουριά καὶ φύγε.

Φορτώνεται τὰ φλουριὰ ὁ φτωχὸς καὶ πάει. Παρακάτω ἀνταμώνει σαράντα καμῆλες φορτωμένες φλουρί, ποὺ πήγαιναν τὰ δέκατα τοῦ βασιλιᾶ. Χαιρετάει τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ τὶς συνάδευαν, καὶ τράβηξε μαζί τους τὸν ἴδιο δρόμο.

Παρακάτω ἥταν ἔνα σταυροδρόμι κι ἥταν κοντὰ μιὰ ταβέρνα. Οἱ ἀνθρωποι τοῦ βασιλιᾶ λένε:

— Πᾶμε νὰ πιοῦμε λίγο;

Αὐτὸς θυμήθηκε τὴ δεύτερη συμβουλὴ, πώς τὸ δρόμο ποὺ πᾶς νὰ μὴν τὸν ἀλλάξῃς, καὶ λέει:

— "Εγὼ τὴν ἀκριβοτέληρωσα τὴ συμβουλὴ. 'Η ἄλλη μοῦ βγῆκε σὲ καλό. Δὲν πάω.

Καθὼς πήγαιναν αὐτοὶ στὴν ταβέρνα, τοὺς πιάνουν κλέφτες καὶ τοὺς σκοτώνουν. Ἐκεῖνος παίρνει τὶς καμῆλες καὶ πάει στὸ σπίτι του.

Χτυπᾶ τῆς γυναίκας του. Ἐκείνη τοῦ ἀνοίγει, μὰ δὲν τὸν γνωρίζει.

— Δέν μου κάνεις τη χάρη νὰ πλαγιάσω ἐδῶ ἀπόψε ποὺ εῖμαι ξένος; τῆς λέει.

— Εμένα λείπει ὁ ἀντρας μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ σὲ κρατήσω μέσα στὸ σπίτι. "Αν θέλης, πήγαινε καὶ πλάγιασε στὸ στάβλο.

Πῆγε λοιπὸν καὶ κάθισε ἐκεῖ. Μόλις ὅμως ἀνοιξε τὸ ψωμί του νὰ φάῃ, βλέπει ἔναν ἄνθρωπο, ποὺ ἔμπαινε στὸ σπίτι του σὰν καλὸς νοικοκύρης.

— Η γυναίκα μου μὲ γελᾶ, σκέφτηκε θυμωμένος. Εμένα δὲν ἥθελε νὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ μπῶ στὸ σπίτι κι αὐτὸν τὸν ἀφήνει.

Πιάνει τὸ ντουφέκι του κι ἔτοιμάζεται νὰ τὸν πυροβολήσῃ. Μὰ συλλογίζεται τὴν τρίτη συμβουλὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του:

Τὸν ἀποφινὸ θυμὸ^{καὶ τὸν}
κράτα τὸν γιὰ τὸ πουρνό.

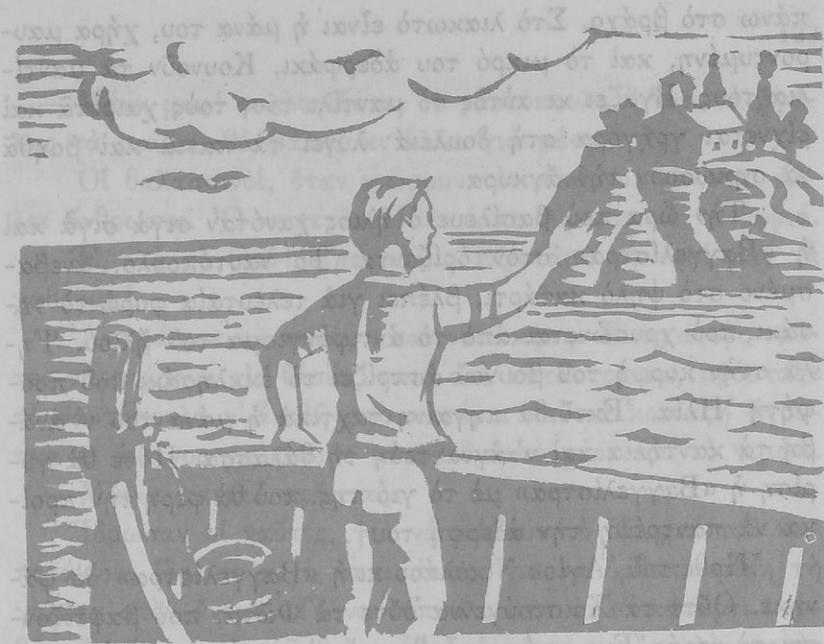
Αφήνει τὸ ντουφέκι καὶ πλαγιάζει, μὰ ποὺ νὰ κλείσῃ μάτι!

Τὸ πρωί, τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στάβλο, βλέπει ἔνα παλικαράκι ώς εἴκοσι χρονῶν. "Εφευγε γιὰ τὴ δουλειά του κι ἔλεγε στὴ γυναίκα:

— Πάω, μάνα, καὶ τὸ μεσημέρι θὰ σοῦ στείλω φασόλια νὰ μαγειρέψης.

Τότε ὁ πατέρας χτυπᾶ μὲ τὰ δυὸ χέρια τὸ κεφάλι του, γιατὶ παρὰ λίγο νὰ σκοτώσῃ τὸ παιδί του. "Ετρεξε, φανερώθηκε στὴ γυναίκα του καὶ στὸ παιδί του καὶ τοὺς ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του.

Τὴν ἄλλη μέρα παίρνει τὶς καμῆλες μὲ τὰ δέκατα καὶ τὶς πηγαίνει στὸ βασιλιά. Εκεῖνος θαύμασε τὴν τιμούτητά του καὶ τὴ φρονιμάδα του καὶ τὸν διώρισε σὲ μεγάλη θέση μέσα στὸ παλάτι.

33. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΓΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἀραξᾶν γιὰ λίγες ἡμέρες στ' ὅμορφο νησὶ τὰ καράβια. Καὶ πάλι ἔκαμαν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. "Ολο τὸ νησὶ στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι καὶ ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἀσπρὰ μαντίλια καὶ φωνάζουν:

— Στὸ καλό! Στὸ καλό!

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετάν Παλιούρα, ἡ «Βαγγελίστρα». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέση τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιὰ καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι

πάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εῖναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρό του ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντίλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντίλι του, τοὺς χαιρετᾶ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾶ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος χανόταν σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» στὸν ὄρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἥλιου. Ψηλὰ στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνη ταχτικὰ ἡ μάνα του ν' ἀνάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίση ἡ «Βαγγελίστρα» μὲ τὸ γιό της, ποὺ θὰ φέρη τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του!...

Ἡρθε τοῦ Ἄγιου Νικολάου κι ἡ «Βαγγελίστρα» δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα ὄύτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. "Ἐνα γράμμα ἥρθε γιὰ τὴ μητέρα του τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη πώς ἐμποδίστηκε, γιατὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχη ὅμως φόβο, γιατὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τὶς φουρτούνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ ἐκεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίση καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο κι ἡ «Βαγγελίστρα» εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάση στὸ λιμάνι δὲν μπορεῖ. Ὁς ἐδῶ πῆγε πρύμος ὁ καιρός. Τώρα ἀλλαξει κι ἔγινε βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιχνίδι τῶν κυμάτων. Σχισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια· καὶ εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι κι σὶ ξέρες κοντά του.

— Γιὰ τὸ Θεό! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε!

— Μάνα μου! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. 'Αντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα, θὰ βάλης κι ἄλλα γιὰ μένα!...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο, γύνονται ἀλλοι ἄνθρωποι. 'Ο καπετάν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

"Ε, γιὰ τὸ Θεό! εἶπε πάλι. "Εξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε!

'Αποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ ἄγρυπνα κι ἔκεινος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά! πρόσταξε.

"Ιδρωσαν οἱ ναῦτες, γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθις τόσο δυνατά:

— Ξέρα δεξιά!... Ξέρα ἀριστερά μας!

'Ακούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερὰ γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιὰ ἀργοπλέει.

"Ἐτσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. 'Η γολέτα σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζη καὶ φάνηκε σὰ μαῦρος ὅγκος τὸ νησί μπρὸς στὸ σταχτόμαυρο δρίζοντα. 'Ο καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πλώρη τῆς «Βαγγελίστρας». Τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἔκκλησίες ἐμπαίνε κι ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

Ἄριθα μάνα μου! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο μόλις ἔριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάσταση, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία.¹ Εφαγαν, ἀμα γύρισαν, καὶ ξάπλωσε νὰ κοιμηθῇ. Ἡταν τόσο κουρασμένο!

Τὸ μεσημέρι οὐτόθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. "Ολο τὸ νησὶ μοσκοβολᾶ σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς ἀνέστη!

— Ἀληθῶς ἀνέστη!

'Απὸ ἐκεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν κι οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικό της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο. Οἱ λυγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν:

"Ηλιος ἥταν προξενητής,
αύγεριὸς στεφανωτής.

Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,
ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
όμορφη καὶ νοικοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ
βασίλισσα τῆς γειτονιᾶς.

"Επειτα ἥρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία· κι ὁ καπετάν Παλιούρας, ἀλλαξε τὰ στέφανα.

Αντρέας Καρχαβίτσας

Ἄλικρας Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Ἡ νύχτα ἀπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
καὶ τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό·
τὸ τρεχαντήριο μου μὲ χάρη γέρνει
σ' ἀγέρι ἥσυχο καὶ σιγανό.

Τὸ ἑφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγοβολεῖ!
Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει
ἡ ροδοστόλιστη ἀνατολή!

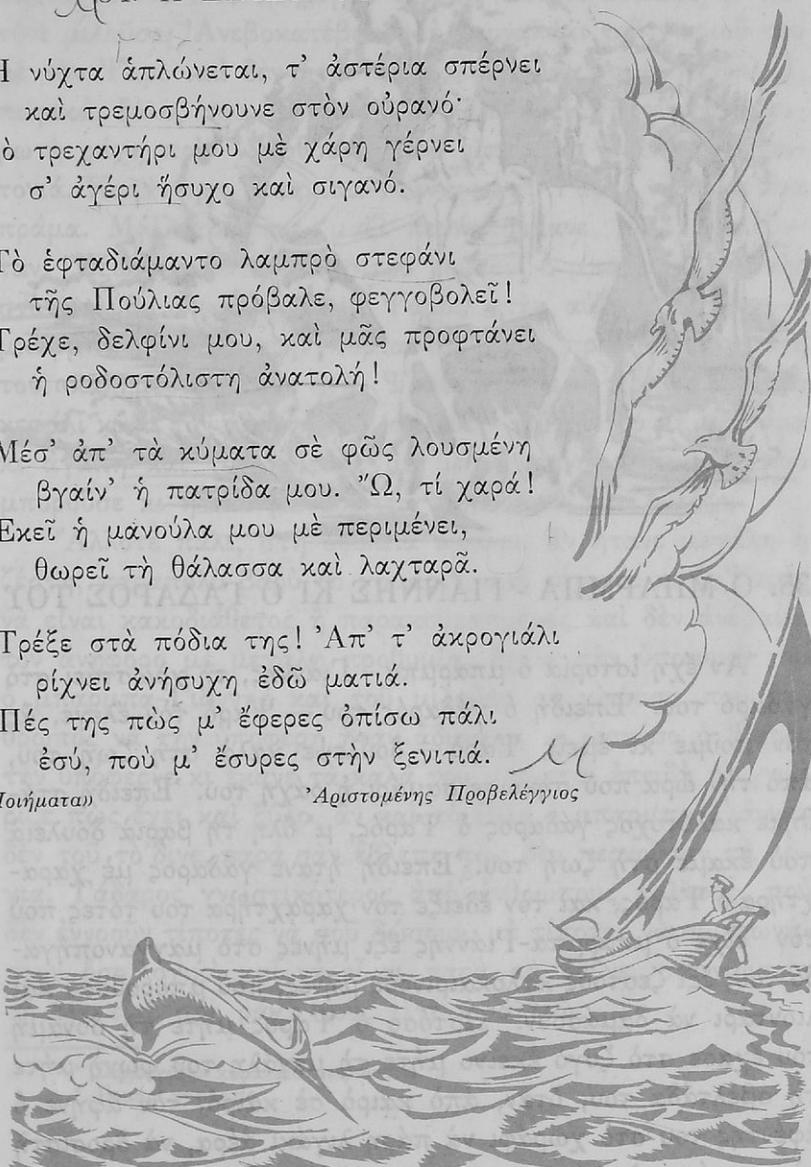
Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα σὲ φῶς λουσμένη
βγαίν' ἡ πατρίδα μου. "Ω, τί χαρά!
Ἐκεῖ ἡ μανούλα μου μὲ περιμένει,
θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταρᾶ.

Τρέξε στὰ πόδια της! 'Απ' τ' ἀκρογιάλι
ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιά.

Πέξ της πώς μ' ἔφερες ὅπίσω πάλι
ἐσύ, ποὺ μ' ἔσυρες στὴν ξενιτιά.

(Ποιήματα)

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

35. ΟΑΜΠΑΡΜΠΑ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙ Ο ΓΑΔΑΡΟΣ ΤΟΥ

"Αν ἔχη ιστορία ό μπαρμπα - Γιάννης, τή χρωστάει στὸ γάδαρό του. 'Επειδὴ ό γάδαρός του — Ψαρὸ τὸν ἔλεγε, ἃς τὸν ποῦμε κι ἐμεῖς Ψαρὸ — δούλεψε καλὰ στὴ ζωή του, ἀπὸ τὴν ὥρα που σήκωσε σαμάρι ἡ ράχη του. 'Επειδὴ στάθηκε καλότυχος γάδαρος ό Ψαρός, μ' ὅλη τὴ βαριὰ δουλειὰ που ἔκαμε στὴ ζωή του. 'Επειδὴ ἦταν γάδαρος μὲ χαραχτήρα ό Ψαρός, καὶ τὸν ἔδειξε τὸν χαραχτήρα του τότες που τὸν εἶχε ό μπαρμπα - Γιάννης ἔξι μῆνες στὸ μαγγανοπήγαδό του, ἔξι ζεστοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες, που μποροῦσαν καὶ λιοντάρι νὰ δαμάσουν. 'Ωστόσο ό Ψαρός μήτε τὴ δύναμή του ἔχασε στὸ ζυγὸ ἔκεινο μήτε τὴ μεγάλη του φωνὴ. μήτε τὴ σβελτάδα του, ὅταν, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, τὸν ἄφηνε ό ἀφέντης του στὸ χώραφι νὰ πάρη λιγάκι ἀέρα, νὰ δροσιστῇ μὲ χορτάρι χλωρό.

"Όταν ό μπαρμπα-Γιάννης έχασε τὸ περιβόλι του, ἀλλο δὲν τοῦ ἔμεινε παρὰ ὁ Ψαρός. Αὐτὸς ἦταν ὁ φίλος του, ἡ σερμαγιά του*, τὸ στήριγμά του. Μ' αὐτόνε δούλευε, μ' αὐτόνε μιλοῦσε. Άνεβοκατέβαινε τὸ βουναλάκι τοῦ χωριοῦ του μὲ τὸν Ψαρὸ καὶ δὲν ἦταν πραμάτεια, δὲν ἦταν λαχανικά, πωρικά, ξύλο, ποὺ δὲν περνοῦσαν ἀπὸ τοῦ Ψαροῦ τὴ σταυρωτὴ ράχη πρὶν νά' ρθουνε στοῦ μπαρμπα-Γιάννη τὴ γειτονιά. Κατάντησε μπαρμπα-Γιάννης καὶ Ψαρὸς νὰ εἶναι ἐνα πράμα. Μαζὶ τρώγανε, μαζὶ περπατούσανε, μαζὶ κοιμοῦνταν. "Εξω ἔξω, στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, ὁ μπαρμπα-Γιάννης στὸ καλύβι ὀλομόναχος, ὁ Ψαρὸς στὴν αὐλή. "Εβγαινε ὁ μπαρμπα-Γιάννης στὴν πόρτα του πρωὶ πρωὶ κι ἡ πρώτη του «καλημέρα» ἦταν στὸν Ψαρό. Γύριζε τότες ὁ Ψαρὸς τὸ κεφάλι κατὰ τὸν ἀφέντη του, σάλευε τ' αὐτιά του μὲ λαχτάρα κι ἀγάπη καὶ τὸν κοίταζε μὲ μάτια πανώρια, μάτια ποὺ μποροῦσε κι ἡ πιὸ μαυρομάτα κοπέλα νὰ τὰ ζουλέψῃ.

"Αλλοτε πάλι, στὴ δουλειὰ ἀπάνω, ἀν ἦτανε μεγάλη ἡ ζέστη, παραπολὺ βαρὺ τὸ γομάρι*, καὶ τύχαινε κι ὁ Ψαρὸς νὰ εἶναι κακοδιάθετος ἢ παρακουρασμένος καὶ δὲν ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο μὲ μεγάλη προθυμία, ἔχανε τὴν ὑπομονὴ του ὁ μπαρμπα-Γιάννης καὶ τοῦ μιλοῦσε σὲ γλώσσα ποὺ ἀνθρωπος νὰ τὴν ὑποφέρη ἦταν ἀδύνατο, κι ὠστόσο ὁ Ψαρὸς τὴν ὑπόφερνε κι ἔκανε τὰ καλά του μάλιστα, ἐπειδὴ τὸ γνώριζε πώς ἔχει καὶ ξύλο, ἀν καὶ τὸ ξύλο ὁ μπαρμπα-Γιάννης δὲν τοῦ τὸδίνε, παρὰ σὰν ἔβλεπε πώς δὲν περνοῦσαν τὰ λόγια. Γάδαρος γνωστικότερος ἀπὸ ἀνθρώπους πολλούς, ποὺ δὲν ἔννοοῦν τίποτες νὰ σου δώσουν, μὲ τίποτες νὰ συμφωνήσουν, ὅσο λογικὸ καὶ νὰ εἶναι, παρὰ σὰ δοῦνε, σὰ νιώσουν τὴ βία εἴτε στὴ ράχη τους εἴτε κι ἀλλιῶς.

* Σερμαγιά = κεφάλαιο, περιουσία

* Γομάρι = φορτίο

‘Ηρωικὸς γάδαρος ὁ Ψαρός, διακριτικὸς ἀφέντης ὁ μπαρμπα-Γιάννης. Γι’ αὐτὸ ἔζησε ὁ Ψαρὸς καὶ χρόνια πολλὰ καὶ τὸν ὡφέλησε τὸν ἀφέντη του, ὅσο γάδαρος ἀνθρωπο ποτὲς δὲν ὡφέλησε. Μὰ ὅλα τὰ πράματα αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου ἔχουν ἔνα τέλος κι εἶχε καὶ τοῦ μπαρμπα-Γιάννη καὶ τοῦ Ψαροῦ ἡ ἀχώριστη φιλία τὸ τέλος της.

‘Ανέβαινε τ’ ἀγαπημένο ζευγάρι ἀπὸ τὸν κάμπο, μέρα μεσημέρι. Αὔγουστο μήνα μὲ γομάρι σταφύλια. Ὡταν τρυγητός, καὶρὸ δὲν εἶχανε νὰ χάνουν, τὰ σταφύλια περίμεναν στ’ ἀμπέλι κομμένα νὰ κουβαληθοῦνε, νὰ ζουληχτοῦνε, νὰ γίνουν πετιμέζι, μοῦστος, κρασί. Ὡταν τὸ τρίτο ταξίδι τοῦτο. “Επρεπε νὰ γίνουν ἄλλα τρία ταξίδια καὶ μήτε νὰ σταθοῦνε στὸ μισὸ δρόμο, νὰ ξεκουραστοῦνε, δὲν εἶχαν καὶρό. Ὡταν τώρα γέρος ὁ μπαρμπα-Γιάννης, μὰ κι ὁ Ψαρὸς ἀκόμα πιὸ γέρος. Δὲν εἶχε πιὰ ὁ Ψαρὸς τὴν πρώτη σβελτάδα του. *M*

*T*ρέχα κακόμοιρε, τοῦ ἔλεγε ὁ μπαρμπα-Γιάννης βραχνὰ βραχνά, τρέχα, γιατὶ ἔχουμε ἄλλα τρία. Καὶ τότες πιὰ θάχης χειμωνικόφλουδα ἀπόψε στὸ φαγί σου. “Αιντε καὶ φτάσαμε, κακορίζικε!

Κι ἔκανε ὁ Ψαρὸς νὰ τρέξῃ γληγορώτερα, μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν, ἥταν κατεβασμένα τ’ αὐτιά του καὶ γόγγυζε. ‘Εκεῖ ποὺ γόγγυζε, κοντοστέκεται, λυγίζουν τὰ γόνατά του, πέφτει κάτω, ἡ ἀσπρη κοιλιά του στὸν ἥλιο, τὰ πόδια του στὸν ἀέρα, τὰ κοφίνια μὲ τὰ σταφύλια ἀποπίσω του. “Ετρέξε ὁ μπαρμπα-Γιάννης κατατρομαγμένος, πρώτη φορὰ ποὺ πάθαινε τέτοιο πράμ’ ὁ Ψαρός. “Αρχισε νὰ ξελύνῃ τοῦ σαμαριοῦ τὸ λουρί, ποὺ τοῦ παράσφιγγε τὴν κοιλιὰ τοῦ Ψαροῦ καὶ τοῦ ’κοβε τὴν ἀναπνοή. Τό σκισε τὸ λουρὶ μὲ τὸ μαχαίρι του, παραμέρισε τὸ σαμάρι, ὅσο μποροῦσε, ὕστερα παίρνει τὸ καπίστρῳ καὶ τραβάει τὸν Ψαρὸ νὰ τὸνε σηκώσῃ.

— "Ελα, γέρο μου, σήκω καημένε, σήκω κι εχουμε τρία ταξίδια άκόμα. Σήκω και θάχης και κριθάρι άπόψε. Σ' άξιζει, καημένε. Σήκω, Ψαρέ μου!"

Μά που νὰ σηκωθῇ ὁ Ψαρός! Σκύβει ό μπαρμπα-Γιάννης και χαιδεύει τὴ ράχη του, τὸ λαιμό του, τὸ μέτωπό του, τραβάει ἔπειτα πάλι, τοῦ κάκου! Δὲ σηκώνεται ὁ Ψαρός! Τοῦ πέρασε τότες ἀπὸ τὸ νοῦ σὰν ἀστραπὴ ὁ φόβος μήπως ἔπαθε τίποτες ὁ Ψαρός, μήπως... Κι ό φόβος μονάχα τὸν ἔκαμε νὰ καθίση, ν' ἀκουμπήσῃ κάπου, νὰ συνεφέρη, νὰ πάρη δύναμη, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ κοιτάξῃ τὰ μάτια του, νὰ προσέξῃ τὴν ἀναπνοή του, νὰ καταλάβῃ ἐν ζῆ ὁ Ψαρός του.

Κάθισε λαχανιασμένος, ἀφανισμένος ἀπὸ τὴν κούραση, ἀπὸ τὴ βιάση του νὰ ξελύσῃ τὸ σαμάρι, νὰ παραμερίσῃ τὰ κοφίνια, ἀπὸ τὸ τράβα τράβα τὸ καπίστρο νὰ σηκωθῇ ὁ Ψαρός, ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ φιβερό, ποὺ τὸν ἔδερνε καθὼς ἔπειτε στὴν κορφή του. Κάθισε και σηκωμὸ πιὰ δὲν εἰχε. Μόνο ἔγειρε σ' ἔνα βράχο πλαγινό, στὸ μισὸ δρόμο τοῦ βουνοῦ, ποὺ φυχὴ δὲ φαινόταν ἀπὸ πουθενά, νά 'ρθη και νὰ τοῦ χύση μιὰ στάλα νερὸ νὰ τονε συνεφέρη.

Ξανασυλλογίστηκε ἄξαφνα τὸ δόλιο τὸν Ψαρὸ και πάσκισε νὰ συρθῇ κατακεῖ ποὺ ἦταν πλαγιασμένος, νά τονε χαϊδέψῃ, νὰ τὸν κάμη νὰ σηκωθῇ, νὰ τὸν καβαλικέψῃ ἔπειτα και νὰ πάη στὸ καλύβι του, νὰ συχάσουν κι οἱ δυό τους, κι ἀς πᾶνε στὸ καλὸ τὰ σταφύλια. Μὰ ποὺ νὰ σηκωθῇ πιὰ ό μπαρμπα-Γιάννης! "Οσο τὸ συλλογιζότανε νὰ σηκωθῇ, ἄλλο τόσο βούλιαζε μέσα στὴ λιγοθυμιὰ ποὺ τὸν πῆρε, βούλιαζε, ὅλο βούλιαζε, και τώρα πιὰ ἄλλο δὲν ἔμενε μέσα στὸ νοῦ του παρὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀπλώσῃ τὸ χέρι του ἀπάνω στὸν Ψαρό, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ πώς εἶναι κοντά του, πώς παρακούστηκε κι αὐτὸς και θὰ μείνη πλαγιασμένος, ὥσπου νὰ συνεφέρη.

Ο Μάζεψε τὴ στερνή του τὴ δύναμη κι ἀπλωσε ὁ γέρος τὸ χέρι του. "Επεσε βαριὰ τὸ χέρι ἀπάνω στὸν ἄψυχο τὸ λαιμὸ τοῦ Ψαροῦ. "Εμεινε καθὼς ἔπεσε τὸ χέρι, ἔμεινε κι ὁ γέρος ἀσάλευτος, ἀμίλητος, ἀξύπνητος. Τίποτες δὲν ἔφεγγε πιὰ μέσα στὸ σβησμένο τὸ νοῦ του καὶ μήτε τὰ μερμήγκια κι οἱ μύγες, μήτ' αὐτὰ δὲν τὸν πείραζαν πιά. Μόνο τὸν ἔδειρνε ὁ ἥλιος κι αὐτὸς κοιμόταν τὸν αἰώνιο τὸν ὑπνο κοντὰ στὸν Ψαρό του, τὸν ἥρωα τὸν Ψαρό, ποὺ ἀπόθανε στὴ δουλειά του ἀπάνω, σὰν πολεμιστὴς ἀπάνω στὸ κάστρο του. Τὴν ἄλλη μέρα σὲ κεῖνο τὸ μέρος τίποτες ἄλλο δὲν ἔβλεπες παρὰ μερικὲς ρῶγες σκόρπιες ἔδω κι ἐκεῖ. 'Ο μπαρμπα-Γιάννης ἦταν θαμμένος στὴν 'Αγία Μαρίνα, λίγο παραπάνω, ὁ δύστυχος ὁ Ψαρὸς ἦταν γκρεμισμένος μέσα σὲ χαράδρα βαθιά, παρακάτω.

Δὲν τὸν ἔθαψαν τὸν Ψαρὸ κι ἀς δούλεψε σ' ὅλη του τὴ ζωή. Τονε λυπήθηκαν ὅμως τὰ ὄρνια καὶ τοῦ ξεγύμνωσαν τ' ἄσπρα τὰ κόκαλά του καὶ τοῦ τὰ ζέσταινε ὁ ἥλιος καὶ τοῦ τὰ πλεναν οἱ βροχές, ὃσπου ἀφανίστηκαν κι ἐκεῖνα, κι ἄλλο τώρα δὲν τοῦ μένει τοῦ κακόμοιρου τοῦ Ψαροῦ παρ' αὐτὴ ἡ μικρὴ ιστορία.

'Αργύρης 'Εφταλιώτης

36. ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

Ἄλλοι μας γνωριζόμαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιά·
μὲ τὸ μικρό του τ' ὄνομα ἔνας τὸν ἄλλο κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲν μπορεῖ νὰ βάλωμε κλειδιά·
ξέρει καθένας στ' ἀλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζομε νερά
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζομε καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔποι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριό, γιὰ σ' ὅλο εἶναι λιακάδα!

Γάμος; ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; δῆλοι θλιβεροί· κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἡ καμπάνα μας βάφει καὶ τὸν ἀγέρα.

Διάπλατα τὶς ἔξωπορτες ἡ καλοσύνη ἀνεῖ·
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα,
ὅποιος περάση κι ὅποιος μπῆ γιορτή, καθημερνή,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικρούς,
μὲς στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρίλη,
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι.

«Πρωινὸ ξεκίνημα»

Γεώργιος Αθάνας

37. ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ήταν ή χαρά τῶν παιδιῶν ἐκείνη τὴ μέρα. Στὰ παιδικὰ συσσίτια γιὰ πρώτη φορὰ θὰ μοίραζαν γάλα, ποὺ εἶχε ἔξαφνιστῇ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πολλοὺς μῆνες. Λίγο ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσόδο τῶν Γερμανῶν εἶχε γίνει κι αὐτὸ εῖδος πολυτελείας. Μὰ τώρα εύτυχῶς ἔφτασε ή πρώτη ἀποστολὴ τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Τὸ γάλα βραζόταν σὲ μεγάλα καζάνια στὰ σχολεῖα κι ὅπου ἄλλοι λειτουργοῦσαν παιδικὰ συσσίτια. Καὶ τὰ πεινασμένα Ἐλληνόπουλα δὲ χόρταιναν νὰ τὸ ρουφοῦν μὲ τὰ μάτια, πρὶν ἀκόμη γίνη ή διανομή. Τὰ φασόλια, τὰ μπιζέλια καὶ τὸ πλιγούρι μόλις τὰ εἶχαν συγκρατήσει ώς τώρα στὴ ζωή. Καὶ τὰ εἶχαν πιὰ βαρεθῆ. Τὸ γάλα ὅμως θὰ τοὺς ξανάφερεν τὸ ρόδινο χρῶμα τῆς ύγειας.

Σ' ἔνα συνοικιακὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Πειραιᾶ ἦταν μαθητὴς καὶ ὁ Κωστάκης, παιδὶ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε ὑποφέρει πολὺ ἐνάμιση χρόνο ἀπὸ τὶς στερήσεις. Ἀφοῦ ἀναγκάστηκαν στὴν ἀρχὴ νὰ πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα ἐπιπλα καὶ πολλὰ ροῦχα τους, τώρα τελευταῖα στήριζαν ὅλες τὶς ἐλπίδες τους στὰ συσσίτια καὶ στὶς διανομές.

Ο πατέρας ἔπαιρνε συσσίτιο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὰ δυὸ παιδιά, ἡ Λέλα καὶ ὁ Κωστάκης, ἀπὸ τὰ σχολεῖα τους. Ο μισθὸς τοῦ πατέρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν ἦταν ἀρκετὸς νὰ τὸν θρέψῃ οὕτε πέντε μέρες τὸ μήνα. Κι ἡ καημένη ἡ μητέρα ἔπρεπε νὰ βάλῃ ὅλη τὴν τέχνη της, γιὰ νὰ ἔχουν πέντε πιάτα φαγητὸ τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ.

Η φτωχὴ οἰκογένεια εἶχε κι ἔναν φιλοξενούμενο σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἡταν ἔνας Κύπριος, στρατιώτης στὸν ἀγγλικὸ στρατό, καὶ τὸν ἔλεγαν Μιχάλη. Εἶχε πολεμήσει γενναῖα τοὺς Γερμανούς, πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ δεξὶ χέρι κι εἶχε πιαστῇ αἰχμάλωτος. Αλλὰ κατόρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ τυχαῖα εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Τὸν δέχτηκαν μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους, τὸν ἔκρυψαν ἀπὸ κάθε ὑποπτοῦ μάτι καὶ μοιράστηκαν μαζί του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι οὕτε ἥθελαν ν' ἀκούσουν τὶς παρακλήσεις του νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραδοθῇ. Τὸν κίνδυνο νὰ τουφεκιστοῦν οἱ γονεῖς, ἀν τὸν ἀνακάλυπταν οἱ ἔχθροί, ἡ οἰκογένεια δὲν τὸν λογάριαζε.

— Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πίνετε ὅλοι ἐδῶ κι ὅταν φεύγετε, θὰ μοῦ δείχνετε ἄδειο τὸ τενεκάκι σας, εἶπε ἡ διευθύντρια στὰ παιδιὰ τὴν ὥρα τῆς διανομῆς.

Τὰ παιδιὰ εἶχαν μπῆ στὴ σειρὰ καὶ περνοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ καζάνι, γιὰ νὰ πάρουν τὸ γάλα. "Γετερά τὸ καθένα

καθόταν σ' ἔνα Θρανίο καὶ τὸ ρουφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ
μεγάλη εὐχαρίστηση. Κι ὅταν τελείωνε, περνοῦσε μπροστά
ἀπὸ τὴ διευθύντρια κι ἔδειχνε τὸ ἀδειο τενεκάκι του.

‘Ο μικρὸς Κωστάκης κάθισε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ φαινό-
ταν πώς ἔπινε τὸ γάλα του. “Επειτα, σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ
ἔβγαιναν πολλὰ παιδιά μαζεμένα, χώθηκε ἀνάμεσά τους κι
αὐτός, μισοκρύβοντας τὸ τενεκάκι του. ‘Η διευθύντρια δὲν
μποροῦσε νὰ ὑποπτευθῇ πώς θὰ τὴν ξεγελοῦσε, γιατὶ ἦταν
ὅ πιὸ καλὸς μαθητῆς στὴν τάξη του.

Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τοῦ Κωστάκη κράτησε μιὰ ἑβδομάδα.
Μὰ στὸ τέλος πιάστηκε. ‘Η διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ
τὸ πιστέψῃ!

— Γιατὶ τὸ ἔκαμες αὐτό, Κωστάκη; τὸν μάλωσε περισσό-
τερο λυπημένη παρὰ θυμωμένη.

— Κυρία, δὲν ἔχω ὅρεξη σήμερα, δικαιολογήθηκε μὲ βουρ-
κωμένα μάτια καὶ μὲ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθῆ πώς δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Κι ἡ διευ-
θύντρια κατάλαβε πώς κάτι πολὺ σοβαρὸ τοῦ συνέβαινε.

— Τὸ γάλα εἶναι ἵσα ἵσα γιὰ τοὺς ἀνόρεχτους καὶ νὰ κα-
θίσης νὰ τὸ πιῆς, τοῦ εἶπε.

‘Ο Κωστάκης ξανακάθισε κι ἥπιε τὸ γάλα του, χωρὶς
νὰ μπορῇ νὰ σταματήσῃ τὰ δάκρυά του.

Τὸ ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπισκέφθηκε τὴ μητέρα
τοῦ Κωστάκη καὶ τῆς διηγήθηκε τὸ πρωινὸ ἐπεισόδιο. Κι ἡ
μητέρα τοῦ Κωστάκη δὲν μπόρεσε νὰ κρατήθῃ. Γνώριζε
πολὺ καλὰ τὸν καλὸ χαρακτήρα τῆς διευθύντριας καὶ γι' αὐτὸ
τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια, πώς ἔκρυβαν τὸ Μιχάλη, πώς
ἦταν τώρα μέρες ἄρρωστος ἀπὸ κρυολόγημα καὶ πώς τὰ
δυὸ παιδιά τους, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, εἶχαν συμφωνήσει
κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους νὰ τοῦ φέρνουν τὸ γάλα τους.

Κι οι ίδιοι οι γονεῖς ἔβλεπαν πώς τὸ γάλα ἦταν πιὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄρρωστο παρὰ γιὰ τὰ παιδιά τους. Δυστυχῶς δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη νὰ τοῦ φέρουν καὶ γιατρό.

—Ο Κωστάκης νὰ πίνῃ τὸ γάλα του, εἶπε τότε ἡ διευθύντρια μὲ συγκίνηση, γιατὶ εἶναι ἀδύνατος. Κι ἐγὼ θὰ ἔξοικονομῶ ὅλλο γιὰ τὸν ἄρρωστο καὶ μὲ τρόπο θὰ σᾶς τὸ φέρνω ἡ ίδια. Αὔριο θὰ φέρω καὶ γιατρό, στὸν ὅποιο μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη.

—Ο Κωστάκης εἶχε προσθέσει δύο ἀκόμη προστάτες τοῦ Μιχάλη, τὴ διευθύντριά του καὶ τὸ γιατρό. Κι ως τὴν ἥμέρα ποὺ ἔφυγαν οἱ Γερμανοί, τὸν φύλαξαν πολὺ καλά κρυμμένο. O

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

38. ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Τὰ πέντε του παιδιά συχνὰ μαλώνανε.
 Τοῦ κάκου μέρα νύχτα τοὺς ὁρμήνευε.
 Τέλος τοὺς λέει: — Παιδιά μου, τρέξτε γρήγορα
 ραβδιὰ σφιχτοδεμένα νὰ μοῦ φέρετε,
 θαρρῶ κάτι θὰ ἴδητε, ποὺ δὲν ξέρετε...
 Σὰν τά 'φεραν, τοῦ λέει τοῦ μεγαλύτερου:
 — «Προσπάθα, ἔτσι δεμένα, ἐσύ ὁ γερώτερος
 νὰ τὰ τσακίσῃ». Μήτε κὰν τὰ ἐλύγισε.
 Κι ὁ δεύτερος κι ὁ τρίτος κι ὁ μικρότερος,
 κι ὅλοι μαζί, ὡς τὸ βράδυ πολεμήσανε.
 τοῦ κάκου τὰ λυγοῦν, μὰ δὲν τὰ σπάσανε...
 — «Παιδιά μου, ἔτσι κι ἐσεῖς ἀν ζῆτε σύμφωνοι
 καὶ μονιασμένοι πάντα, νὰ σᾶς βλάψουνε
 δὲ θὰ μπορέσουν μήτε οἱ δυνατότεροι,
 κι ἀκόμα μήτε οἱ ἔχθροί σας οἱ χειρότεροι!».

(Κατὰ τὸν Αἰσωπὸ)

Γιάννης Περγιαλ.

39. Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΙΝΗ

Ζοῦσε κάποτε στήν Ἀθήνα ἔνας καλὸς καὶ χρήσιμος ἄνθρωπος, ὁ γερο-Πλατίνης μὲ τ' ὄνομα. "Ολοι τὸν ἥξεραν, ὅλοι σὲ μιὰ ἀνάγκη ζητοῦσαν τὴν βοήθεια του καὶ κανένας δὲν ἔφευγε ἀπ' τὸ σπίτι του ἀβοήθητος. Γιατὶ ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος εἶχε μεγάλη περιουσία, ἀπάνω ἀπὸ δυὸ ἑκατομμύρια, ζοῦσε ἀπλὰ πάντα καὶ λιτά, δὲν εἶχε παιδιὰ οὔτε ἄλλους συγγενεῖς καὶ ξόδευε ὅλα του σχεδὸν τὰ εἰσοδήματα σὲ ἀγαθοεργίες.

"Οταν ὁ γερο-Πλατίνης πέθανε, οἱ φίλοι του περίμεναν μὲ ἀγωνία ν' ἀνοιχτῇ ἡ διαθήκη του, γιατὶ ὅλοι ἐλπίζανε νὰ πάρουν γενναῖο κληροδότημα. «Ο συχωρεμένος εἶχε τόσα χρήματα, τί θὰ τά 'κανε!» ἔλεγε ὁ καθένας ἀπὸ μέσα του. Σὲ ποιὸν ἄλλον θὰ τ' ἄφηνε παρὰ στοὺς φίλους του;».

Καὶ ρωτοῦσαν ὁ ἔνας τὸν ἄλλο:

— Μή σὲ κάλεσε μάρτυρα στὴ διαθήκη του; Μὴν ξέρεις πῶς μοίρασε τὰ ἑκατομμύριά του;

'Αλλὰ ὅχι, κανένας δὲν ἥξερε, ἔκτος, βέβαια, ἀπὸ τὸ συμβολαιογράφο, ποὺ αὐτὸς δὲν ἔλεγε τίποτε σὲ κανένα, κι ἀπὸ δυὸ μάρτυρες ξένους, ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, ποὺ δὲν τοὺς ἥξεραν οἱ φίλοι, γιὰ νὰ τοὺς ρωτήσουν.

"Ετσι, δὲν ἔμαθαν ἔκεινο ποὺ ἥθελαν, παρὰ μόνο τὴν

έπόμενη ήμέρα τῆς κηδείας, όταν ἡ διαθήκη ἀνοίχτηκε στὸ πρωτοδικεῖο.

Ἡταν ὅπως τὴν περίμεναν. Κανένα φίλο του δὲν εἶχε ξεχάσει ὁ γερο-Πλατίνης. Σ' ὅλους ἀφηνε ἀπὸ ἔνα κληροδότημα, κατὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ καθενὸς καὶ τὴν κλίση του. Σ' ἔνα νέο ζωγράφο, παραδείγματος χάρη, ἀφηνε διακόσιες χιλιάδες δραχμές, γιὰ νὰ πάη στὴν Εύρώπη καὶ νὰ τελειοποιηθῇ στὴν τέχνη του. Σ' ἔναν ἄλλο, ποὺ ἀγαποῦσε τ' ἀρχαῖα, χάριζε τὴν πολύτιμη νομισματολογική του συλλογή. Σ' ἄλλον, ποὺ εἶχε κλίση στὴ γεωπονία, ἀφηνε τὸν κῆπο ποὺ εἶχε στὰ Πατήσια. Σ' ἔναν καθηγητὴ τῆς φιλολογίας ἀφηνε τὴν πλούσια βιβλιοθήκη του. Σὲ μιὰ χήρα ἀξιωματικοῦ, μακρινή του συγγένισσα, ἀφηνε τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ του. Καὶ τέλος στὴν κόρη της, τὴ Μαρία, ποὺ ἦταν δεκαεφτά χρονῶν καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴ μουσική, ἀφηνε ἑκατὸ χιλιάδες δραχμές, γιὰ νὰ ἔξακολουθήσῃ τὶς σπουδές της στὸ 'Ωδεῖο, ὥσπου νὰ πάρῃ τὸ πτυχίο της.

"Ολους αὐτοὺς τοὺς φίλους ὁ γερο-Πλατίνης τοὺς εὐχαριστοῦσε στὴ διαθήκη του γιὰ τὴν ἀγάπη, ποὺ τοῦ εἶχαν δείξει ὅσο ζοῦσε, καὶ τοὺς παρακαλοῦσε νὰ μὴν τὸν ξεχάσουν μετὰ τὸ θάνατό του. Ἀπὸ λεπτότητα, ἀπὸ εὐγένεια, γιὰ νὰ μὴ θίξῃ τυχὸν τὴ φιλοτιμία κανενός, ὁ καλὸς ἀνθρωπος τοὺς ἔκανε μ' αὐτὸν νὰ καταλάβουν ὅτι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοὺς μοίραζε τὰ ὑπάρχοντά του. "Ισως νὰ τοὺς εὐγνωμονοῦσε κι ἀληθινὰ γιὰ τὴ φιλία τους, γιατὶ τί πιὸ πολύτιμο ὑπάρχει στὸν κόσμο γιὰ ἔναν ἀνθρωπο, ποὺ δὲν ἔχει πιὰ συγγενεῖς, ἀπὸ τοὺς καλοὺς φίλους, ποὺ τοὺς ἀναπληρώνουν; Μὰ ὁ καλὸς γέρος φαίνεται πώς ἦταν βέβαιος ὅτι ὅλοι οἱ φίλοι του δὲν τὸν ἀγαποῦσαν ἀληθινὰ καὶ γι' αὐτὸν σοφίστηκε ἔνα τέχνασμα, γιὰ νὰ φανερωθῇ ὁ πιὸ εἰλικρινῆς ἀπ' αὐτοὺς καὶ ν' ἀνταμειφθῇ μετὰ τὸ θάνατό του.

Καὶ νά μὲ τί τρόπο;

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα στοὺς φίλους, ὁ διαθέτης ἄφηνε καὶ γενναῖα ποσὰ σὲ διάφορα φιλανθρωπικὰ ἴδρυματα — ὄρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα κι ἄλλα — στὴ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων καὶ στὸ Ταμεῖο τοῦ Στόλου. Πάλι ὅμως ἔμενε ἀδιάθετο ἔνα μεγάλο ποσό... Τὸ εἶχε ξεχάσει; Δὲν εἶχε κάμει καλὰ τὸ λογαριασμό; "Οχι. Στὸ τέλος τῆς διαθήκης ὑπῆρχε κι αὐτὴ ἡ περίεργη διάταξη: 'Ο Πλατίνης ἔκανε γνωστὸ ὅτι στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶχε καταθέσει ἔνα κουτὶ μὲ μετοχές, ποὺ ἀξιζαν ἔνα ἑκατομμύριο καὶ μ' ἔνα «σημείωμα», ποὺ ἔλεγε γιὰ ποιὸν ἥταν τὸ τελευταῖο αὐτὸ κληροδότημα. 'Αλλὰ τὸ κουτὶ δὲ θ' ἀνοιγόταν παρὰ ἔνα χρόνο μετὰ τὸ θάνατό του μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς κληρονόμους, ποὺ τοὺς παρακαλοῦσε νὰ παρασταθοῦν γι' αὐτὸ τὸ ἀνοιγμα στὸ πρωτοδικεῖο.

"Ἐκπληξη καὶ συγκίνηση τοὺς κυρίεψε ὅλους. Ποιὸς ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἥταν ὁ εύτυχισμένος κληρονόμος τοῦ ἑκατομμυρίου; 'Απὸ τὴ διαθήκη δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν μαντέψουν. "Επρεπε νὰ περιμένουν ἔναν ὀλόκληρο χρόνο, γιὰ νὰ τὸν μάθουν ἀπὸ τὸ σημείωμα, ποὺ ἥταν μέσα στὸ κουτί. Τί παράξενη διαθήκη!..

Ποιὸς λίγο, ποιὸς πολύ, ὅλοι οἱ κληρονόμοι τοῦ γερο-Πλατίνη ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Μὰ ἀπ' ὅλους περισσότερο εὐχαριστήθηκε καὶ συγκινήθηκε ἡ Μαρία, ἡ κόρη τῆς χήρας. Εἶχε τώρα στὴ διάθεσή της ἑκατὸ χιλιάδες δραχμές! Πόσα πράματα μποροῦσε νὰ κάμη μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ περιουσία! 'Αλλὰ τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκε, ἥταν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφο τοῦ εὐεργέτη της καὶ νὰ τὸν στολίσῃ μὲ λίγα λουλούδια. Αὐτὸ λογάριαζε νὰ τὸ κάνη συχνά.

Πῆγε λοιπὸν μιὰ μέρα στὸ νεκροταφεῖο καὶ ζήτησε τὸν

τάφο του Πλατίνη. Ἀλλὰ μὲν μεγάλη τῆς ἔκπληξη καὶ λύπη τὸν βρῆκε μικρό, φτωχὸν καὶ ὀλωσδιόλου ἀστόλιστο.

— Πῶς; ρώτησε τὸ φύλακα, δὲ θὰ βάλετε μιὰ πλάκα, ἵνα σταυρό, ἵνα κάγκελο; Ἔτσι γυμνὸς θὰ μείνῃ ὁ τάφος ἐνὸς τόσο καλοῦ καὶ χρήσιμου ἀνθρώπου;

— Καὶ ποιὸς νὰ τὸν στολίσῃ, κόρη μου; ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας. Ὁ μακαρίτης, φαίνεται, δὲν ἀφῆσε τίποτε γιὰ τὸν τάφο του· καὶ ἐπειδὴ, βλέπεις, δὲν ἔχει παιδιὰ οὔτε ἄλλους στενοὺς συγγενεῖς...

— Μὰ καλά, εἶπε ἡ Μαρία· καὶ οἱ φίλοι του; Οἱ φίλοι ποὺ καθένας κληρονόμησε ἀπ' αὐτὸν ὀλάχερη περιουσία;...

— Ως τώρα δὲ φάνηκε κανένας, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας. Οὔτ' ἔλαβα καμιὰ παραγγελία γιὰ σταυρὸν ἢ γιὰ πλάκα.

— Ἐγὼ ὅμως ἤρθα, ψιθύρισε ἡ Μαρία.

Κι ἔμεινε λίγο συλλογισμένη. Ἔπειτα ρώτησε:

— Καὶ πόσο θὰ κόστιζε ἕνας σταυρός;

— Κατὰ τὸ σταυρό, κόρη μου, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας· ἕνας μαρμαρένιος, μὲ χρυσὴ ἐπιγραφή, θὰ γινόταν μὲ πέντε χιλιάδες δραχμές.

— Κι ἔνα κάγκελο σιδερένιο;...

— Μὲ ἄλλες τρεῖς χιλιάδες θὰ γινόταν καὶ αὐτό...

— Κι ἔνα φύτεμα λουλουδιῶν στὸ χῶμα τοῦ τάφου;

— Βάλτε ἄλλες δυὸς χιλιάδες δραχμές...

— Ναί, μὰ τὸ περιβολάκι αὐτὸν θὰ ἥθελε περιποίηση...

— Ἀναλαμβάνω ἐγὼ μὲ διακόσιες δραχμές τὸ μήνα.

— Ωραῖα! φώναξε ἡ Μαρία. Ἀναλαμβάνω καὶ ἐγὼ νὰ στολίσω αὐτὸν τὸν τάφο καὶ νὰ σοῦ δίνω διακόσιες δραχμές τὸ μήνα, γιὰ νὰ τὸν διατηρῆς.

Κι ἀφοῦ ἔριξε κι ἀπλωσε στὸ γυμνὸ χῶμα τὰ λίγα λουλούδια ποὺ εἶχε φέρει ἡ Μαρία, ἔψυγε ἀπ' τὸ νεκροταφεῖο καὶ πῆγε ἵσια στὸ πλησιέστερο μαρμαράδικο. Ἐκεῖ παράγ-

γειλε ἔνα σταυρὸ μὲ τ' ὄνομα τοῦ Πλατίνη χρυσοσκαλισμένο. 'Ο ἴδιος ὁ μαρμαρὰς δέχτηκε νὰ τοποθετήσῃ κι ἔνα κάγκελο δόλιγυρα στὸν τάφο. 'Ο φύλακας πάλι φρόντισε γιὰ τὸ φύτεμά του. Κι ἔτσι σὲ λίγες μέρες ὁ τάφος τοῦ Πλατίνη, ἀν καὶ φτωχικὸς πάντα, φάνταζε πράσινος, στολισμένος καὶ περιποιημένος.

'Η Μαρία οὔτε συλλογίστηκε καθόλου πώς ἡ μικρή της περιουσία εἶχε λιγοστέψει κατὰ δέκα χιλιάδες δραχμές. Μὲ τὴ μεγαλύτερη προθυμία ἔδινε κάθε μήνα στὸ φύλακα καὶ τὶς διακόσιες δραχμές, γιὰ νὰ περιποιῆται τὸν τάφο, νὰ τὸν διατηρῇ πάντα πράσινο καὶ μὲ λουλούδια.

Καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸν ἔβλεπ' ἔτσι ὥραιο ἡ καλὴ κόρη αἰσθανόταν μιὰ μεγάλη ἀνακούφιση κι εὐχαρίστηση.

'Απὸ τοὺς φίλους ὡστόσο τοῦ μακαρίτη κανένας ἄλλος δὲ θυμήθηκε ποτὲ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφο του. Μόνο ἡ Μαρία, γεμάτη ἀγάπη κι εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸν εὐεργέτη της, πήγαινε ταχτικά.

Κι ὁ χρόνος πέρασε κι ἔφτασε ἡ μέρα πού, σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη, ἔπρεπε ν' ἀνοιχτῇ τὸ περίφημο κουτί. "Ω, αὐτὸ κανένας δὲν τὸ εἶχε ξεχάσει! Καὶ τὴν ὁρισμένη μέρα ὅλοι οἱ κληρονόμοι βρέθηκαν μαζεμένοι στὸ πρωτοδικεῖο καὶ περίμεναν μὲ χτυποκάρδι..."

Τὸ κουτί ἦταν ἔκει. Τὸ ἄνοιξαν μπροστὰ σ' ὅλους. Μέτρησαν τὶς μετοχές, ποὺ ἔκαναν σωστὸ ἔνα ἑκατομμύριο. Κι ἔπειτα διάβασαν τὸ ἴδιόχειρο «σημείωμα» τοῦ Πλατίνη, ποὺ ἔλεγε τ' ἀκόλουθα:

"Πολλὲς φορὲς ἄλλαξα τὴ διαθήκη μου, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔμεινα εὐχαριστημένος. "Οποιος ἔχει περιουσία ἔχει κι εὐθύνη. Τέλος νόμισα ὅτι βρῆκα τὸ καλύτερο ποὺ εἶχα νὰ κάμω. 'Αφοῦ μοίρασα τὴ μισή μου περιουσία ὅπως ἐπιθυμοῦσα,

ἀποφάσισα νὰ διαθέσω τὴν ἄλλη μισὴ γιὰ βραβεῖο ἀρετῆς. Στὴ ζωή μου πολλοὶ μοῦ ἔδειχναν φιλία, ἀγάπη κι εὔγνωμοσύνη, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ξέρει πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἥταν εἰλικρινεῖς. Αὐτὸ θὰ φαινόταν μετὰ τὸ θάνατό μου, ἀπὸ τὴν περιποίηση ποὺ θὰ ἔκαναν στὸν τάφο μου καὶ τὶς συγνὲς ἐπισκέψεις τους σ' αὐτὸν.

“Οσοι λοιπὸν ξεπλήρωσαν αὐτὸ τὸ χρέος τῆς εὔγνωμοσύνης, ποὺ εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ μεγαλύτερη ἀρετή, αὐτοὶ θὰ μοιραστοῦν μεταξύ τους τὴν ἄλλη μισή μου περιουσία, δηλαδὴ ἔνα ἑκατομμύριο. Ἄν ὅμως ἀποδειχτῇ πὼς κανένας στὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ χρόνου δὲ θυμήθηκε τὸν τάφο μου — πράμα ποὺ δὲ θέλω νὰ τὸ πιστέψω — τότε καὶ τὸ ἑκατομμύριο αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ μοιραστῇ στὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ποὺ ἀναφέρω στὴ διαθήκη μου».

Πρὶν τελειώσῃ ἀκόμα τὸ διάβασμα τοῦ σημειώματος, οἱ φίλοι, ἔνας ἔνας, ἀρχισαν νὰ φεύγουν μὲ τρόπο... Δὲν ἥταν μόνο ἀπελπισμένοι γιὰ τὸ ἑκατομμύριο· ἥταν καὶ μετανιωμένοι καὶ ντροπιασμένοι γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη ποὺ εἶχαν δεῖξει... Ἀπὸ τόσους κληρονόμους στὴν αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου δὲν ἔμειναν πιὰ παρὰ ἡ Μαρία καὶ ἡ μητέρα της.

Οἱ ἀνθρωποι κοίταζαν τὴν νέα κόρη, ποὺ στεκόταν κατακόκκινη καὶ συγκινημένη, καὶ ψιθύριζαν: «Αὐτή, αὐτὴ θὰ πήγαινε στὸν τάφο του... αὐτὴ θὰ κληρονομήσῃ τὸ ἑκατομμύριο!...».

Αὐτὸ θὰ σκέφτηκε κι ὁ πρόεδρος. Γιατὶ κοιτάζοντας κι αὐτὸς τὴ Μαρία, ρώτησε:

— Κανένας ἄλλος λοιπὸν δὲν ἔχει ἀξιώσεις;...

— “Ω, μὰ σύτ’ ἐγώ! φώναξε ἡ Μαρία. “Ο, τι ἔκαμα δὲν ἀξίζει, βέβαια, ν’ ἀνταμειφθῇ μὲ μιὰ τόσο μεγάλη δωρεά!

— Αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα, εἶπε χαμογελώντας ὁ πρόεδρος. ἐσεῖς πήγατε καμιὰ φορὰ στὸν τάφο τοῦ μακαρίτη;

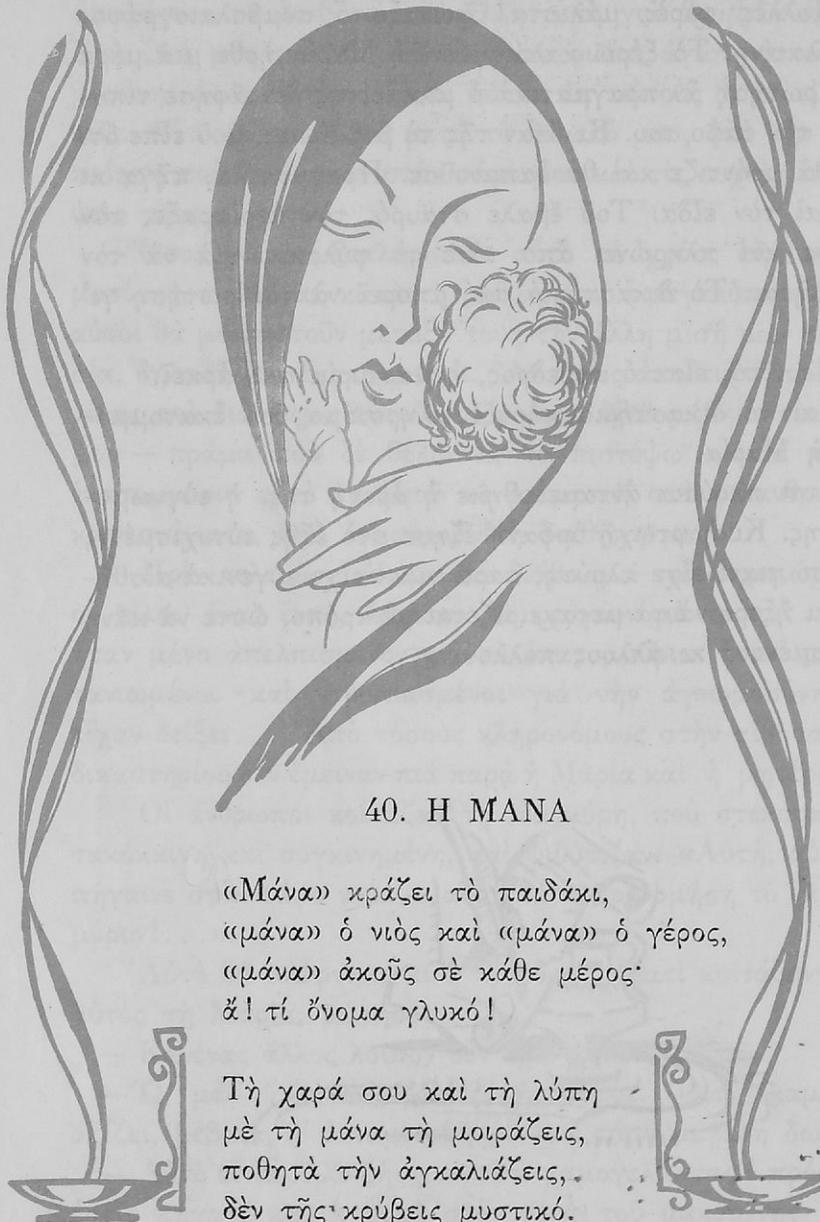
— Πολλές φορές μάλιστα! φώναξε ό συμβολαιογράφος του Πλατίνη. Τὸ ξέρω καλά, γιατὶ ἡ Μαρία ἥρθε μιὰ μέρα νὰ μὲ ρωτήσῃ ἀν πραγματικὰ ὁ μακαρίτης δὲν ἀφησε τίποτε γιὰ τὸν τάφο του. Κι ὅταν τῆς τὸ βεβαίωσα, μοῦ εἶπε ὅτι αὐτὴ θὰ φρόντιζε καὶ θὰ δαπανοῦσε. Πραγματικά, πῆγα κι ἔγὼ καὶ τὸν εἶδα. Τοῦ ἔβαλε σταυρό, τὸν περίφραξε, τὸν ἐφύτεψε καὶ πληρώνει ἀπὸ τότε τὸ φύλακα, γιὰ νὰ τὸν περιποιῆται. Τὸ δικαστήριο σας μπορεῖ νὰ τὸν ρωτήση γι' αὐτό.

— Περιπτό, εἶπε ό πρόεδρος, ἡ μαρτυρία σας ἀρκεῖ.

Καὶ τὸ δικαστήριο κήρυξε κληρονόμο τοῦ ἑκατομμυρίου τὴ Μαρία.

"Ετσι πλούσια ἀνταμείφθηκε ἡ ἀρετὴ της, ἡ εὐγνωμοσύνη της. Κι ἡ φτωχὴ ὀρφανὴ ἔζησε στὸ ἔξης εὔτυχισμένη, ὅχι τόσο γιατὶ εἶχε πλούτη, παρὰ γιατὶ εἶχε εὐγενικὰ αἰσθήματα κι ἤξερε νὰ τὰ μεταχειρίζεται μὲ τρόπο, ὡστε νὰ κάνῃ εὔτυχισμένους κι ἄλλους πολλούς. ☺

40. Η MANA

«Μάνα» αράζει τὸ παιδάκι,
«μάνα» ὁ νιὸς καὶ «μάνα» ὁ γέρος,
«μάνα» ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος·
ἄ! τί ὅνομα γλυκό!

Τὴ χαρά σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴ μάνα τὴ μοιράζεις,
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,
δὲν τῆς χρύβεις μυστικό.

Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲ θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύῃ
σὰν τὴ μάνα ποὺ λατρεύει,
σὰν τὴ μάνα ποῦ πονεῖ.

Τὴν ύγειά της, τὴ ζωή της,
ὅλα ἡ μάνα τ' ἀψηφάει
γιὰ τὸ τέκνο π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο ποὺ φιλεῖ.

"Οπου τρέχεις, πάντα ἡ μάνα
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει,
σὲ προσμένει, σὲ γυρεύει
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἂν σκληρὸς ἐσύ, φαρμάκια
τὴν ποτίζης τὴν καημένη,
πάντα ἡ μάνα σ' ἀπανταίνει
μὲ ὀλόθερμα φιλιά.

Δυστυχῆς ὅποιος τὴ χάνει!
Ο καημὸς εἶναι μεγάλος!
Σὰν τὴ μάνα δὲν εἴν' ἄλλος
εἰς τὸν κόσμο θησαυρός.

Κι δποιος μάνα πιὰ δὲν ἔχει
«μάνα!» κράξει στ' ὄνειρό του.
πάντα «μάνα!» στὸν καημό του
εἴν' ὁ μόνος σπαραγμός!

Γεώργιος Μαρτινέλης

41. ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟ ΠΟΥΛΙ

Κατεβαίναμε κι οι τρεῖς μας. "Ηταν διακοπές. Τη δύναμή μας τη γνωρίζαμε. "Ημαστε τρία παιδιά του σχολείου..."

"Οποιος μᾶς ἔβλεπε αύτὸ τὸ ἀπόγευμα νὰ τραβοῦμε πρὸς τὴν ἐρημιά, θὰ ρωτοῦσε, βέβαια: «Μὰ ποῦ πᾶνε αὐτὰ τὰ τρία παιδιά;». Δὲν τὸ ξέραμε. Πηγαίναμε! Ψάχναμε τ' ἀμπέλια μὲ τὰ μάτια, σὰν κτήματά μας. Μόλις φαινόταν οὐρανόι δέντρο στραβὸ ἡ παράδοξο, πλησιάζαμε καὶ τὸ κοιτάζαμε, σὰ νὰ μᾶς περίμενε. Καὶ πάλι, ὅταν κανένα σκιάχτρο τέντωνε τ' ἄδεια μανίκια του ἡ φοροῦσε στραβὰ τὸ παλιό του καπέλο, πηγαίναμε κοντά του, γιὰ νὰ τοῦ δείξουμε πώς δὲν εἴμαστε γελασμένοι. Τὰ παιδιά καὶ τὰ σκυλιά ἔχουν τὴν

ἰδέα πώς τίποτα δὲν πρέπει νὰ γίνεται χωρὶς αὐτά. Ὡταν προσβολή μας νὰ μᾶς ἀγνοοῦν κι αὐτὲς ἀκόμα οἱ πέτρες. Πλησιάσαμε σ' ὅλα. Ἐξουσιάσαμε ὅλον ἐκεῖνον τὸν πράσινο κόσμο. Τὸν πετροβολήσαμε. Δὲν ἔμεινε τίποτε ἄλλο. Τὸ ἔργο μας εἶχε τελειώσει. Ἔρχόταν ἡ νύχτα.

— Μιὰ φωλιά! εἶπε ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος ἀπ' τοὺς τρεῖς μας γιὰ τὶς φωλιές, ὁ Τρίκας.

Γενήκαμε σοβαρὸι κι οἱ τρεῖς. Πλησιάσαμε. Μὰ τί μάτι εἶν' αὐτό; Ὡταν ἀλήθεια μιὰ φωλιά, ποὺ οὔτε γάτα δὲν μποροῦσε νὰ τὴ δῆ, μὲ τόση πρόνοια εἶχε κρυφτῇ. Ὡταν ἀπάνω σ' ἔνα κλῆμα, καταμεσῆς στ' ἀμπέλι, στὴν κορφὴ σχεδὸν τοῦ βλαστοῦ! Κι ἔστεκε ὥραῖα, ἔτσι σὰ νὰ τὴν ἀπίθωσε κάποιος. Δὲν ὑποψιάστηκε αὐτὸ τὸ πουλὶ πώς κάποτε θὰ περνούσαμε...

— Κι ἔν' αὐγό! φώναξε ὁ Τρίκας, ποὺ ἔσκυψε στὴ φωλιὰ πρῶτος.

Ὡταν κι ἔνα αὐγό, τόσο δά, ἔνα καὶ μοναχό. Μὰ εἶχε γαλάζια κεντήματα, μιὰν ἀπερίγραπτη ἐλαφρὴ ζωγραφιά. Τὸ πῆραν στὸ χέρι τους πρῶτα ὁ Τρίκας, ἔπειτα ὁ Διαμαντής. Τὸ ξαναπῆρε ὁ Τρίκας. Ἐγὼ ἥμουν μικρότερος ἀπ' τοὺς τρεῖς. Περίμενα. "Οταν τ' ἀφησαν καὶ στὴ δική μου χούφτα, αἰσθάνθηκα τὴν ἀφή του σὰ χάδι ἀγγέλων. Μοῦ φάνηκε πώς ἥρθα σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ἴδια τὴν καλοσύνη. Ὁ Διαμαντής μοῦ ζήτησε νὰ τὸ ξαναδῆ. Ὁ Τρίκας ὅμως τὸ πῆρε κι ἀπὸ τὰ δικά του χέρια καὶ τὸ βαλε στὴ φωλιά.

— Βάλτε σημάδια, μᾶς εἶπε.

— Γιατί νὰ βάλωμε σημάδια;

— Γιὰ νὰ τὴν ξαναβροῦμε, ἅμα ἡ μάνα βγάλη τὸ πουλί. Νά! Ἡ καμπούρα ἡ ἐλιὰ εἶναι καλὸ σημάδι.

Κοιτάξαμε τὴν καμπούρα ἐλιά. Χαράξαμε στὸ νοῦ μας μιὰ γραμμὴ πρὸς τὸ δρόμο, πρὸς τὸ ἐκκλησάκι ποὺ φαι-

νόταν ἀπέναντι. Σημαδέψαμε και μιὰ πέτρα. Μὲ τέτοια σημάδια ἡ φωλιὰ εἶν' ἀδύνατο νὰ μὴν ξαναβρεθῆ. Σὲ πέντε μέρες τὸ πουλάκι θὰ εἶναι βγαλμένο. Σὲ δέκα θὰ εἶναι στὸ κλουβί μας. Μ' ὅλη τὴ φωλιά! Ξεκινήσαμε νὰ φύγωμε.

Δὲν εἴχαμε κάμει λίγα βήματα, όταν ὁ Τρίκας σταμάτησε.

— Κι ἀν τὴ βροῦν ἄλλα παιδιά; ρώτησε.

— Σώπα, καημένε Τρίκα! Μέσα σὲ χιλιάδες κλήματα!

— "Αν τὴ βροῦν; ξανάπε.

'Ο ἀνήσυχος νοῦς του συλλογιζόταν κάθε πιθανότητα. Δὲν ἦταν παιδί ἀπ' αὐτὰ ποὺ χαρίζουν τίποτα στὸν ἄλλον. Τὰ ἥθελε ὅλα δικά του. Προσβολὴ δὲν ὑπόφερε. Δειλία δὲ γνώριζε. 'Αποφάσιζε γρήγορα. Μισοῦσε εὔκολα. "Εδερνε.

— Ξαναρχόμαστε, Τρίκα, τοῦ εἶπα.

— Γιὰ νὰ μᾶς πάρουν ἀπὸ πίσω καὶ νὰ τὴ μάθουν! Τί ξέρεις ἐσὺ ἀπὸ φωλιές;

— "Ε, ἀς τὴν ἀφήσωμε στὴν τύχη της! εἶπε ὁ Διαμαντής, σὰ νὰ εἴχε φοβηθῆ κανένα κακό.

Μόλις τὸ εἶπε τὸ κακὸ ἔγινε. 'Ο Τρίκας προχώρησε χωρὶς δισταγμό. Προτοῦ προφτάσουμε νὰ φωνάξωμε, ἀπλωσε τὸ χέρι του στὸ κλῆμα καὶ σπάραξε τὴ φωλιά.

— "Ας ἔρθουν τώρα νὰ τὴν πάρουν! εἶπε.

'Η φωλιὰ ἀντιστάθηκε λίγο. 'Η περίπλοκη τέχνη της, ἡ ἀνιστόρητη σοφία της, δὲν ἥθελαν νὰ σβήσουν ἀδιαμαρτύρητα. Μὰ ἦταν τόσο μικρὴ ἡ ἄμυνα, ποὺ δὲν ξόδεψε τίποτα ἀπὸ τὴν ἄγρια δύναμη τῶν χεριῶν του ὁ Τρίκας. "Ηταν περιττή. "Ετσι δὰ ἔκαμε κι ἡ φωλιὰ σκόρπισε. Τὸ εὔκολωτερο πράγμα στὸν κόσμο εἶναι νὰ χαλάσῃς τὸ καλὸ ἔργο. Τὸ δυσκολώτερο νὰ τὸ φτιάσῃς. Σουρούπωνε.

— Πᾶμε! εἶπε.

"Εριξα μιὰ τελευταία ματιὰ στὰ συντρίμματα τῆς φω-

λιᾶς. Ἡταν ἀγνώριστη. Τὸ μικρὸ αὐγὸ εἶχε κομματιαστῆ καὶ στὰ σκόρπια τσόφλια του κάτω στὸ χῶμα φάνταζαν ἀκόμα σπαραγμένες οἱ ἐλαφρὲς γαλάζιες ζωγραφιές, ποὺ εἶχε χαράξει ἀπάνω του μὲ τόση ύπομονὴ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Μόλις ξεκινήσαμε νὰ φύγουμε, νά, ή μάνα! Ερχόταν γρήγορα. Δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ παραστήσῃ αὐτὸ τὸ λάλημα τοῦ πόνου.

Πετοῦσε γύρω στὸ κλῆμα μὲ κύκλους πρῶτα μεγάλους, ἔπειτα πιὸ μικρούς, πιὸ στενούς, γρήγορους, δριμητικούς καὶ μοιρολογοῦσε: «Τρί! τρί! τρί!». Τὸ τρελό της πέταγμα, τὸ ἀπελπισμένο σάλεμα τῆς ἀσπρης κι ὅμορφης οὐρᾶς της, ὅσο κι ἀν σουρούπωνε, τὰ εἴδαμε καθαρὰ στὸν οὐρανό. Αὕτα δὲν ξεχνιοῦνται ποτέ.

— Γιὰ πές μου, καημένε, νὰ ζήσης, μοῦ λεγε ὁ Διαμαντῆς (τριάντα χρόνια Ũστερα ἀπ' τὸ μοιρολόγι τῆς μάνας), ἀκοῦς συχνὰ κι ἐσύ σὰν κι ἐμένα ἐκεῖνο τὸ λάλημα; Γιὰ πές μου, γιατί ξανάρχεται;

— Δὲν ξέρω, Διαμαντή.

Καὶ δὲν ἦταν ἀρκετὸ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ μιὰ φορά; Πρέπει νά λεγεται κάθε τόσο στὸν ὑπνο μας καὶ στὸν ξύπνιο;

— Δὲν ξέρω, Διαμαντή.

— Εἶναι μῆνες ὀλάκεροι ποὺ τὸ ξεχνῶ. Κι ἔξαφνα, ἐκεῖ ποὺ πάω νὰ πιάσω ἔναν καρπὸ ἡ νὰ πιῶ μιὰ γουλιὰ νερό..., τρί! τρί! τρί!, νά το καὶ τ' ἀκούω.

Zax. Παπαντωνίου

42. Ο ΠΟΝΟΣ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

“Οταν τῆς πῆραν τὴ φωλιὰ
μὲ τὰ μικρά της τὰ πουλιά,
σὲ μαῦρο ἀρχίνησε κλαδί¹
πολὺ πικρὰ νὰ κελαχήδῃ :
«Τιριτιτιό, τιριτιτιό!».
Κι ἀκούστηκεν ώς τὸ Θεό.

Φεύγει ὁ μικρὸς ὁ κυνηγός,
ποὺ τὰ πουλάκια της κρατᾶ,
μὰ ἔφτασεν ἄγγελος γοργὸς .

ἐδῶ στὴ γῆ καὶ τὸν ζητᾶ·

«τιριτιτιό, τιριτιτιό!».

— Παιδάκι ἀσπλαχνο, ἔλα δῶ!

Καθὼς ἐπῆρες τὰ μικρά,
ἔτσι κι ἐγώ θενὰ σὲ πάρω.

Γιὰ στάσου νὰ σὲ πάω στὸ Χάρο,
νὰ κλάψῃ ἡ μάνα σου πικρά.

— «Τιριτιτιό, τιριτιτιό!».

Τίνος παράπονο εἴν' αὐτό;

Τρέμει σὰ φύλλο τὸ παιδί,
πέφτει στὰ γόνατα καὶ κλαίει.

— Τὴ μάνα μου λυπήσου, λέει.

Καὶ τὸ πουλάκι ἀπ' τὸ κλαδί:

— «Τιριτιτιό, τιριτιτιό,
μάνα δὲν ἥμουνα κι ἐγώ;».

‘Ο ἄγγελος παίρνει τὰ μικρὰ
καὶ μὲ τὴ θεία του καλοσύνη
σ’ ὀλάνθιστο κλαρὶ τ’ ἀφήνει
ἐκεῖ στὴ μάνα τους κοντά.

«Τιριτιτιό, τιριτιτιό»
κι ἐκείνη κελαηδεῖ στὸ Θεό:

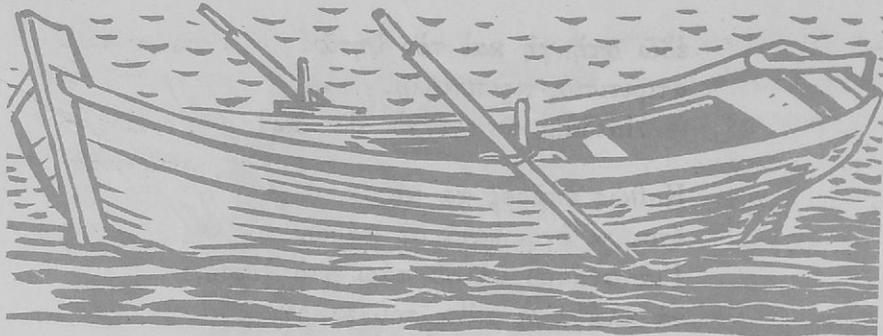
— «Μιὰ χάρη, Θέ μου, σου ζητῶ·
τῆς μάνας του νὰ μὴν πεθάνῃ!

Μήν τὸ παιδέψης ἄλλο, φτάνει·
κι ἀς μοῦ καμε πολὺ κακό.

Τιριτιτιό, τιριτιτιό!

Ξέρω ἀπ’ τῆς μάνας τὸν καημό».

Zax. Papantoniou

43. Ο ΜΑΡΑΣΜΟΣ

Ήταν σ' ἔνα λιμάνι τοῦ Κορινθιάκου κόλπου, πάνω στὴ ρουμελιώτικη ἀκτή. Τὰ σπίτια ἀνάρια καθρεφτίζονται στὸ γιαλὸ σὲ μιὰ γραμμὴ κι ἀγναντεύουν ἀντίκρυ τὸ Μοριά, ποὺ στεφανώνουν ψηλὰ οἱ κορφὲς τῆς Ζήριας. Θέλεις ήταν ἡ Βιτρινίτσα, θέλεις ἡ Ἰτιά.

Καμιὰ ἐκατοστὴ δργιές ἀνοιχτὰ ήταν ἀραγμένη μιὰ μπρατσέρα, ὅμορφο, καινούριο καραβάκι, ποὺ μόλις εἶχε πρωτοταξιδέψει ἀπ' τὸ Γαλαξίδι.

Ήταν ἔτοιμο νὰ φύγῃ. Τὰ πανιά του ήταν ἀπλωμένα κι ἀρχιζαν νὰ μαζεύουν τὴν ἄγκυρα.

"Αξαφνα βλέπω νὰ λύνουν τὴ βαρκούλα του ἀπὸ τὴν πρύμη καὶ νὰ τὴ στέλνουν ἔξω. "Ενας μονάχα ναύτης ήταν στὴ βάρκα καὶ δίπλα του δλόρθι ἔνα μεγάλο καραβόσκυλο, ποὺ οὔρλιαζε λυπητερά. Δὲν ήθελαν, φαίνεται, νὰ τὸ πάρουν μαζί τους καὶ τὸ ἔστελναν στὸ σπίτι.

Σὰν ἔφτασε ἡ βάρκα στὴν ἀκρογιαλιά, ὁ ναύτης ἀρπάξε τὸ σκύλο, τὸν χάιδεψε καὶ τὸν ἔριξε στὴ στεριά, φωνάζοντας:

— Σπίτι! πήγαινε σπίτι!

Μὰ τὸ σκυλὶ ρίχτηκε στὴ θάλασσα κι ηγώντας τὴ βάρ-

κα. "Εφευγε ή βάρκα γρήγορα, μὰ γρήγορα κολυμποῦσε κοντά της κι ὁ σκύλος λαχανιασμένος.

Ἡ ἀλυσίδα τῆς ἄγκυρας ἔτριξε δυνατὰ καὶ σὲ λίγο ἡ μπρατσέρα γλιστροῦσε σὰ χέλι πάνω στὰ νερά, ἀφήνοντας πολὺ μακριὰ τὸ πονεμένο σκυλί.

Ἐκεῖνο ἀπελπισμένο γύρισε τὸ κεφάλι κατὰ τὴ στεριὰ καί, μὲ κόπο κι ἀγωνία πολλή, πρόφτασε νὰ βγῆ καὶ νὰ πέσῃ σὰν ψόφιο πάνω στοὺς σωροὺς τῶν φυκιῶν.

Σὲ λίγο σηκώθηκε ὀλόρθιο καί, τεντώνοντας τὸ λαιμό του, οὔρλιαζε σπαραχτικὰ ἀγναντεύοντας τ' ἄσπρα πανιὰ τῆς μπρατσέρας, ποὺ χάνονταν στὴν καταχνιὰ τῆς θάλασσας.

Τὸ ἔβλεπα ἐκεῖ τρεῖς μέρες, καθισμένο πάντα στὸ ἀκρογιάλι, ν' ἀγναντεύη τὸ πέλαγο... Δὲ σάλευε ἀπὸ ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἐξέδρα.

Τὸ συμπόνεσα. Πήγαινα καὶ τοῦ ῥιχνα συχνὰ ψωμὶ καὶ κόκαλα. Μὰ τοῦ κάκου. Δὲν ἄγγιζε τροφή. Οὔτε γύριζε νὰ τὴ μυρίση. Κι ὅλο σούρωνε. Σὲ λίγον καιρὸ τὰ παῖδια του μποροῦσαν νὰ μετρηθοῦν κάτω ἀπ' τὸ πετσί του.

Μὰ αὐτὸ δὲν ἐννοοῦσε νὰ φύγη. Ἐκεῖ πάντα καθόταν, κάτω ἀπ' τὶς σανίδες τῆς ἐξέδρας.

Μιὰ μέρα, ἀφοῦ τὸ χάιδεψα, τοῦ ἔδεσα τὸ λαιμὸ μ' ἔνα μαντίλι κι ἔκανα νὰ τὸ πάρω μαζί μου στὸ σπίτι, ποὺ εἶχα στὸ γιαλὸ κοντά. Μ' ἀκολουθοῦσε χωρὶς ἀντίσταση κουνώντας τὴν ούρᾳ του. Σὰν ἔφτασα στὸ σπίτι, τὸ ἔλυσα καὶ τὸ χάιδεψα πολὺ. Μὲ κοίταζε μὲ τὰ μάτια τοῦ σκυλιοῦ, γεμάτα εὔγνωμοσύνη καὶ συμπάθεια, μάτια, ποὺ ζωγραφιζόταν μέσα τους ὅ βαθυς καημός, ποὺ τοῦ σπάραζε τὴν καρδιά. Καὶ γλείφοντας τὰ χέρια μου ἔφυγε σιγὰ σιγά. Σὲ λίγο γύρισε τὸ κεφάλι καὶ κουνώντας τὴν ούρᾳ μὲ ξανακοίταζε μὲ τὰ πονεμένα του μάτια καὶ τράβηξε. Σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε:

— Μή μὲ πάρης γιὰ ἀχάριστο. Μὰ θέλω κάτω ἐκεῖ στὴν ἔξεδρα, ποὺ τόσο μοιάζει μὲ τὸ καράβι μου, νὰ ξεψυχήσω, ἀγναντεύοντας τὸ πέλαγο καὶ ρουφώντας τὴν ἄρμύρα, ποὺ φέρνει δὲ μπάτης!

Σὰν ἀκουε τὴν ἀλυσίδα τῆς ἄγκυρας κανενὸς καϊκιοῦ, ποὺ ἀράζε, σηκωνόταν, ἔβγαινε ἀπ' τὴ σκοτεινή του τρύπα, κι ἀγνάντευε τὴ θάλασσα μυρίζοντας τὸν ἀέρα. Κι ὅταν καμιὰ βάρκα ζύγωνε στὴν ἀκρογιαλιά, σερνόταν ὡς ἐκεῖ κουνώντας τὴν οὐρά του στοὺς ναῦτες. Κι αὐτοὶ τὸ ἔδιωχναν μὲ περιφρόνηση σὰν παλιόσκυλο.

Μιὰ νύχτα πῆγα μὲ μιὰ βάρκα γιὰ ψάρεμα. Εἶχαμε ἀνοιχτῆ μακριὰ καὶ τὸ στεριανὸ ἀγέρι μοῦ ἔφερνε ξεψυχισμένο τὸ οὔρλιασμα τοῦ δυστυχισμένου τοῦ σκυλιοῦ! Γυρίζοντας τὴ χαραυγή, τὸ βρήκαμε ξαπλωμένο κι ἀκίνητο στὴν ἀμμουδιά. Ἀπὸ κεῖ ἀγνάντευε τὴ θάλασσα ὡς τὴ στερνή του ὥρα, περιμένοντας μὲ λαχτάρα τοῦ ἀγαπημένου του καράβιοῦ τὸ γυρισμό.

Ε 426,

Εμμ. Λυκούνδης

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

44. ΤΟ ΠΟΥΣΙ¹

Εἶχα πουλήσει τὸ ριζάρι στὴ Σαλονίκη σὲ καλὴ τιμή, φόρτωσα στὴ γολέτα² διάφορα ἐμπορεύματα, κάμαρε τὰ χαρτιά μας καὶ πρωὶ πρωὶ σαλπάραμε γιὰ τὴ Σκύρο. Φύγαμε μὲ καλοσυνάτο βοηθητικὸ καιρὸ καὶ τὴν ἄλλη μέρα λογαριάζαμε ν' ἀράξωμε στὰ Πωριά. "Ολη μέρα φυσοῦσε δυνατὸ ἀεράκι· παίρνανε ὅλα μας τὰ πανιὰ καὶ κατὰ τὸ σουρούπωμα φάνηκε βαθιὰ στὸ πέλαγο νὰ μολυβίζῃ τὸ ἀγαπημένο μας νησί. 'Αλλὰ μὲ τὸ πέσιμο τοῦ ἥλιου ἀρχισε νὰ πέφτη κι ὁ ἀέρας τόσο, ποὺ σχεδὸν μπουνατσάρισε ὀλότελα. Τὴ νύχτα μᾶς τὸν ἔφερε πάλι ὁ κόρφος καὶ τὸ καΐκι, ἀξιο καὶ μισο-ξεφόρτωτο, ἔτρεχε σὰν ἄτι.

"Οσα ταξίδια ἔκαμα στὴ ζωή μου — καὶ δὲν ἔκαμα λίγα — μοῦ ἀρεσε πάντα νὰ φτάνω στὴν πατρίδα τὴν αὐγὴ καὶ δὲν ξέρω πῶς, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς τὸ κατόρθωνα.

Εἶχα κοιμηθῆ νωρὶς καὶ στὶς δυὸ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ξύπνησα. 'Ανέβηκα στὴν κουβέρτα, ἔστριψα ἔνα τσιγάρο καὶ

1. Πούσι = 'Ομίχλη

2. Γολέτα = Εἶδος ιστιοφόρου

κάθισα δίπλα στὸν τιμονιέρη. Τὸν ρώτησα ποῦ βρισκόμαστε καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε πῶς δὲν εἴμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ Σκύρο.

"Εκανε ψύχρα καὶ σὰ νὰ ἔριχνε ψιλὴ ψιλὴ βροχή. Σκοτάδι πίσσα! «Τί ὅργη! Δυόμιση ἡ ὥρα καὶ τέτοιο σκοτάδι;» εἶπα μέσα μου. "Εξαφνα ὅμως ἀκουσα στὴν πλώρη τὴ μπουρού.

— Τί τρέχει; ρώτησα τὸν τιμονιέρη.

— Δὲ βλέπεις τί πούσι είναι, κύρι Γιώργη; μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ναύτης.

Κι ἀλήθεια, ἦταν ἔνα πούσι ποὺ δὲν ἔβλεπες τὸ δάχτυλό σου.

Σὲ λίγο ἄρχισε πάλι ἡ μπουρού καὶ ἀμα ἔπαψε, ἄρχισαν νὰ χτυποῦν τὸ καμπανάκι, ποὺ ἦταν μπρὸς στὴν μπόμπα.

'Η πιὸ δυνατὴ τριχυμία δὲν τρομάζει τοὺς ναυτικοὺς τόσο, ὅσο τὸ πούσι.

— Ξυπνῆστε τὸν καπετάνιο! ἀκούω νὰ φωνάζῃ ὁ λοστρόμος μὲ ἀνήσυχη φωνή.

'Ο τιμονιέρης χτύπησε μὲ τὴ γυμνὴ φτέρνα του τὴν κουβέρτα καὶ στὴ στιγμὴ ὁ καπετάν Γιώργης πρόβαλε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὸ ταμπούκι.

— Τί τρέχει; ρώτησε.

— Μᾶς βρῆκε τὸ πούσι, καπετάν Γιώργη, εἶπα ἐγώ.

Πετάχτηκε στὴν κουβέρτα, τυλιγμένος μέσα στὴν ἀμπαδένια² του γούνα, κι ἔτρεξε στὴν πλώρη. "Εδωσε ὅ, τι διαταγὴ εἶχε νὰ δώσῃ κι ἔπειτα γαντζώνει στὰ ξάρτια κι ἀνεβαίνει στὴν κόφα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ διακρίνη ποῦ βρισκόμαστε.

'Η μπουρού καὶ τὸ καμπανάκι δὲν ἔπαψαν νὰ χτυποῦν

1. Ταμπούκι = 'Η καμπίνα τοῦ καπετάνιου

2. Ἀμπαδένιος = 'Απὸ τρίχωμα καμήλας

ἀδιάκοπα πότε τὸ ἔνα, πότε τὸ ἄλλο. 'Εγώ, θές ἀπὸ τὴν ψύχρα, θές ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ κινδύνου, ἔτρεμα σὰν τὸ ψάρι.

"Τστερα ἀπὸ λίγο ὁ καπετὰν Γιώργης κατέβηκε ἀπὸ τὸ κατάρτι καὶ πρόσταξε νὰ μαϊνάρουν τὸν παπαφίγκο. Σὲ λιγάκι φώναξε νὰ ρίξουν τὴ γάμπια¹.

"Εξαφνα ἀκούω ἀπὸ τὴν πλώρη τὴ φωνὴ τοῦ λοστρόμου, φωνὴ τρομαγμένη :

— Καπετὰν Γιώργη! κράζει, πετεινὸς στὴν πλώρη μας! Αὐτὸ θὰ πῆ πώς εἴμαστε κοντὰ στὴ στεριά! Μὰ ποῦ βρισκόμαστε;

— Μπρούλια τρίγκο! φωνάζει δυνατὰ ὁ καπετὰν Γιώργης. Δεξιὰ τὸ τιμόνι σου! λέει τοῦ τιμονιέρη καὶ τρέχει μπρός.

'Εγώ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ περίμενα πιὰ ν' ἀκούσω τὸ χτύπημα τῆς γολέτας ἀπάνω σὲ κανένα βράχο καὶ δόξαζα μονάχα τὸ Θεό, ποὺ δὲν ἤταν φουρτούνα καὶ δὲν εἶχα φόβο νὰ σκυλοπνιγῶ.

Σηκώθηκα κι ἐγώ μὲ τρεμουλιαστὰ πόδια καὶ πῆγα νὰ βοηθήσω νὰ τὰ γυρίσωμε.

—"Ορτσα λαπάντα²! φωνάζει ὁ πλοίαρχος μὲ ἄγρια φωνή, ἀλλὰ μὲ τὸ «օρτσα λαπάντα» ἀκοῦμε πάλι τὴ φωνὴ τοῦ πετεινοῦ ἀπὸ τὴ πλώρη μας.

— Μὰ τί τρέχει ἐδῶ! μπροστὰ στεριὰ καὶ πίσω στεριά;

'Η γολέτα τὰ εῖχε πιὰ γυρίσει, ὅταν ἐγώ θυμήθηκα πώς κάτω ἀπὸ τὸ κάσαρο τῆς πλώρης εἶχα βάλει ἔνα κλουβὶ μὲ πέντ' ἔξι κότες κι ἔναν πετεινό, ποὺ ἀγόρασα ἀπὸ τὴ Σαλονίκη!

Τὸ πρωὶ τὸ πούσι διαλύθηκε καὶ στὶς ὄχτις φουντάραμε στὰ Πωριά.

1. Γάμπια = Τὸ δεύτερο πάνω ἀπ' τὸ κατάστρωμα τετράγωνο πανί

2. Ορτσα λαπάντα = Φέρε κατὰ τὸ ρεῦμα τοῦ ἀνέμου

45. ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

Α Σύννεφα, σύννεφα! Νύχτα καὶ μέρα
πῶς ταξιδεύετε μὲ τὸν ἀγέρα!

μελ 62 αθίσην νέσοι
Κάποτε μοιάζετε μὲ ἀρνιῶν κοπάδι,
ποὺ βόσκει ἀτάραχα μὲς στὸ λιβάδι. ○

Α Κάποτε μοιάζετε πουλιὰ χαμένα
κι ἀπὸ τὸν ἄνεμο κυνηγημένα.

Σύννεφα! "Εφτασε τοῦ τρύγου ἡ ὥρα.
Κρέμεστε ἀνήσυχα, γεμάτα μπόρα. ○

Χῶρες ἀφήνετε, σὲ χῶρες πᾶτε,
βουνὰ σηκώνεστε, ἀχνὸς σκορπᾶτε.

Κι ὅταν ἡ ὄψη σας στὴ δύση ἀνάβῃ,
γίνεστε δλόχρυσο λαμπρὸ καράβι,

ποὺ μὲ τὰ ξάρτια του καὶ τίς ἀντένες
φεύγει σὲ θάλασσες ὄνειρεμένες.

Ζαχ. Παπαντωνίου

46. ΟΥΤΕ ΠΟΥΝΕΝΤΕΣ¹ ΟΥΤΕ ΛΕΒΑΝΤΕΣ²

ξρ.

Ἐκεῖ ποὺ περπατοῦσα στὴν ἀκρογιαλιὰ μὲ κατεβα-
σμένο τὸ κεφάλι καὶ βαθιὰ συλλογισμένος, βλέπω τὸ τρεχα-
τήρι τοῦ καπετάν Κωσταντῆ, δεμένο δίπλα στὸ μικρὸ ἔ-
λινο μόλο, νὰ τὸ φορτώνουν λεμόνια.

- Γειά σου, καπετάν Κωσταντή!
- Καλῶς τὸν κύρο Πάνο.
- Γιὰ ποῦ μὲ τὸ καλό;
- Γιὰ τὸν Πειραιὰ μὲ λεμόνια.
- Γιὰ τὸν Πειραιά! Δόξα σοι ὁ Θεός. Τύφλα να χη τὸ
βαπτόρι· ποτὲ μὴ σώσῃ κι ἔρθη.

— Τί! Μὴν εἶσαι γιὰ τὸν Πειραιά; Πήδα μέσα στὸ κα-
ράβι κι ἔτσι γλιτώνεις καὶ τὸ δίφραγκο.

— Ναί, γιὰ τὸν Πειραιά, ἀλλά... Καὶ στάθηκα συλλογι-
σμένος. Μέσα σ' ἓνα τέτοιο σκαφιδάκι νὰ μπιστευτῇ κανεὶς
ἥταν πολὺ τολμηρό. Τὸ θωροῦσα λοιπὸν τὸ τρεχαντήρι
ἀπ' τὴν πρύμη ὡς τὴν πλώρη, σὰ νὰ μετροῦσα τὴ δύναμή του.

— "Ε, τί, μικρὸ σοῦ βγαίνει; ρώτησε ὁ καπετάν Κωνσταν-
τῆς, γιατὶ κατάλαβε τὶς σκέψεις μου.

— Χμ! μικρὸ δε μοῦ βγαίνει, ἀλλὰ τί νὰ σοῦ πῶ· δὲ μοῦ
βγαίνει οὕτε μεγάλο.

— Μικρὴ εἶν' ἡ θωριά του, ἀλλὰ μεγάλη ἡ δύναμή του.
Μὴ φοβᾶσαι· μ' αὐτὸν τὸ νοτιὰ θάξημερωθοῦμε στὸν Πειραιά.

Τέλος, νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, ἔκαμα τὸ σταυρό μου
καὶ τ' ἀποφάσισα. Τὸ δειλινό, κατὰ τὶς τέσσερεις ἡ ὥρα,
τελείωνε τὸ φορτίο καὶ μετὰ μισὴ ὥρα βγήκαμε ἀπὸ τὸ
λιμάνι. Σταύρωσε τὰ πανιά του τὸ κομψὸ τρεχαντήρι καὶ
σὰ γλάρος γλιστροῦσε στὴν καταγάλαζη θάλασσα.

* Πουνέντες = Δυτικὸς ἄνεμος

* Λεβάντες = Ἀνατολικὸς ἄνεμος

Τέσσερεις ψυχής ἔφερνε στόν... Πειραιά· τὸν καπετάν
Κωνσταντή, τὸ γερο - Στέλιο, ποὺ εἶχε φάει, ὅπως ἔλεγε,
τὴ μαύρη θάλασσα μὲ τὸ χουλιάρι, τὸ μοῦτσο, ἵνα γερὸ παιδί
δεκαπέντε χρονῶν, ποὺ τὸ ἔλεγαν Γιάννη, καὶ μένα. 'Ο κα-
πετάν Κωσταντῆς καθόταν στὸ τιμόνι καὶ κάπνιζε τὸ τσιγα-
ράκι του μὲ ἡσυχία, δ' γερο - Στέλιος, ξαπλωμένος ἀπάνω
σ' ἓνα σωρὸ σκοινιά, ἔκανε τὸ ἴδιο, δ' Γιάννης κι ἐγὼ βλέ-
παμε τὴ θάλασσα.

Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν ἦμουν μετανιωμένος, γιατὶ
προτίμησα τὸ τρεχαντήρι ἀπὸ τὸ βαπόρι. Πάστρα, ἡσυχία
κι ἀπλότητα ἦταν τὰ μόνα προσόντα, ἀλλὰ καὶ τὰ μόνα ποὺ
μοῦ ἀρέσουν.

Σὲ λίγο ὁ ἥλιος βουτήχτηκε στὰ γαλάζια νερὰ τῆς
θάλασσας· καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰ σκοτεινιάσῃ, βγῆκε ἀπὸ
τὸ ἄλλο μέρος τ' οὐρανοῦ γεμάτο τὸ φεγγάρι καὶ σκόρπισε
τὸ ἀργυρό του φῶς σ' ὅλη τὴ φύση.

"Οταν κανένας ταξιδεύῃ μὲ τρεχαντήρι, δὲν εἶναι ἀνάγ-
κη νὰ κοιτάξῃ τὸ ρολόι του, γιὰ νὰ δειπνήσῃ. 'Ο καθαρὸς
ἀέρας τῆς θάλασσας ἀνοίγει γρήγορα τὴν ὄρεξη. Χωρὶς με-
γάλη πολυτέλεια στρώσαμε μιὰ πετσέτα στὴν κουβέρτα, κον-
στὰ στὸ τιμόνι, καὶ φέραμε καθένας τὸ κουμάντο του. 'Εγὼ
ἔνα καπόνι φητό, μιὰ μπουγάτσα ξεροψημένη, μιὰ χιλιάρα
κρασὶ παλιό· ἐκεῖνοι ἔνα λαυράκι ως τριακόσια δράμια βρα-
στό. Καθίσαμε σταυροπόδι γύρω γύρω καί... μοῦ φαίνεται
πώς κι ὁ βασιλιάς ἐκεῖνο τὸ βράδι δὲ θὰ ἔφαγε καλύτερα
ἀπὸ μᾶς.

'Αφοῦ πιὰ γλείψαμε καὶ τὸ τελευταῖο κόκαλο καὶ τὰ
δάχτυλά μας ἀκόμα, ἀρχίσαμε τὴν κουβέντα.

— Πουνέντε θὰ ἔχωμε αὔριο τὸ πρωί, καπετάν Κωσταντή,
εἴπε ὁ γερο - Στέλιος.

✓ — Λεβάντε θὰ ἔχωμε αὔριο τὸ πρωί, γερο - Στέλιο, εἴπε
ὅ καπετάν Κωσταντής.

— Εμένα δὲ μὲ γελοῦν τὰ σημάδια. Κοίτα τὸ γύρο τοῦ
φεγγαριοῦ.

— "Ισα ἵσα κι ἐγὼ αὐτὸ κοιτάζω καὶ σοῦ λέω πώς αὔριο
τὸ πρωὶ θὰ ἔχωμε λεβάντε ζόρικο.

— "Οσο καταλαβαίνω ἐγὼ ἀπὸ ἀλέτρι, ἄλλο τόσο βλέπω
πώς καταλαβαίνεις κι ἐσύ ἀπὸ καιρό, καπετάν Κωσταντή.

— Πάντα ἔνας καπετάνιος καταλαβαίνει περισσότερα ἀπὸ
ἔνα λοστρόμο, εἴπε μὲ θυμὸ δ καπετάν Κωσταντής.

— Καπετάνιος! Μωρὲ καπετάνιος ἀπὸ τὸ νησὶ ώς τὸν Πει-
ραιά! Τῆς γάτας τὸ πήδημα ώς τὸν ἀχυρώνα! εἴπε κάπως
περιφρονητικὰ δ γερο - Στέλιος. Πρέπει νὰ ξεμπουκάρης
ἀπ' τὸ μπογάζι τῆς Πόλης στὴ Μαύρη θάλασσα μὲ βοριὰ
ἢ νὰ ταξιδεύῃς γιὰ τὴ Μαρσίλια μὲ πουνέντε ἢ γραιγολεβάν-
τε καὶ τότε νὰ μιλῆς γιὰ τοὺς καιρούς.

— Κι ἐγὼ λοιπὸν σοῦ λέω, μὲ δῆλα τὰ μπογάζια σου καὶ
τὶς Μαρσίλιες σου, δτὶ αὔριο τὸ πρωὶ θὰ ἔχωμε λεβάντε.

— Κι ἐγὼ σοῦ λέω, μὲ δῆλα σου τὰ καπετανλίκια, δτὶ αὔριο
τὸ πρωὶ θὰ ἔχωμε πουνέντε.

— Λεβάντε!

— Πουνέντε!

Καὶ φουσκωμένος ἀπ' τὸ θυμό, μὲ τρία μεγάλα βήμα-
τα, δυσανάλογα μὲ τὴν ἡλικία του, βρέθηκε δ γερο - Στέλιος
στὴν πλώρη. Ξαπλωμένος ἐκεῖ φυσοῦσε δυνατότερα ἀπὸ τὸν
πουνέντε, ποὺ περίμενε. 'Ο καπετάν Κωσταντής ἔμεινε στὸ
τιμόνι κι ἐγὼ κάθισα καταμεσῆς ἀπάνω στὸ σκέπασμα τοῦ
ἀλπαριοῦ.

— Γιάννη, ἄκουσ' ἐδῶ, εἴπ' ὁ γέρο Στέλιος ἀπὸ τὴν πλώ-
ρη· πρὶν κοιμηθῆς, νὰ κάμης μοῦδες, γιατὶ αὔριο θὰ ἔχωμε
πουνέντε δυνατό!

— Καλά.

— Γιάννη, ἄκουσ' ἐδῶ! φώναξε ὁ καπετάν Κωσταντής ἀπὸ τὸ τιμόνι. Σιγούρα καλὰ τὸν κόντρα φλόκο, γιατὶ αὔριο τὸ πρωὶ θὰ ἔχωμε δυνατὸ λεβάντε!

— Μά... ὁ μπαρμπα - Στέλιος μοῦ εἶπε νὰ δέσω μοῦδες.

— Ἐκεῖνο ποὺ σοῦ λέω ἐγώ! Νὰ δέσης τὸν κόντρα φλόκο· ἐγώ εἶμαι νοικοκύρης ἐδῶ μέσα!

— Καλά.

Καὶ περιώντας ἀπ' ἐμπρός μου, μοῦ λέει σιγανά:

— Θὰ τοὺς δέσω καὶ τοὺς δυό.

‘Ορμητικὰ ὁ ὑπνος μὲ τραβοῦσε στὴν ἀγκαλιά του. ‘Εστρωσα λοιπὸν στὴν κουπαστὴ κοντὰ καί, φαρδὺς πλατύς, ἔαπλωθηκα στὰ δροσερὰ στρωσίδια. Τὸ κύμα γλυκὰ μὲ νανούριζε κι ὁ ὑπνος μὲ τὰ μαλακὰ του χέρια γρήγορα σφάλισε τὰ μάτια μου.

Ἐπάνω στὴ γλύκα τοῦ πρώτου ὕπνου, ἔξαφνα ἀγρικῶ ἔνα πόδι νὰ μὲ σκουντᾶ καὶ μιὰ φωνὴ νὰ μὲ φωνάζῃ:

— Κύρ Πάνο, κύρ Πάνο! Σήκω, στρῶσε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος νὰ κοιμηθῆς. Αὔριο πολὺ πρωὶ θὰ ἔχωμε δυνατὸ πουνέντε καὶ θὰ σὲ βρέξη ἡ θάλασσα! Ἡταν ὁ γερο - Στέλιος.

Σήκωσα λοιπὸν τὰ στρωσίδια μου καὶ πέρασα στὸ ἄλλο μέρος.

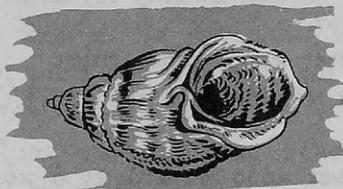
Δὲν πρόφτασα ὅμως καλὰ καλὰ νὰ κλείσω τὰ μάτια μου κι ἀγρικῶ ἄλλο πόδι νὰ μὲ σκουντᾶ καὶ ἄλλη φωνὴ νὰ μὲ κράζῃ:

— Κύρ Πάνο, κύρ Πάνο! Σήκω στρῶσε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος νὰ κοιμηθῆς. Αὔριο πρωὶ θὰ ἔχωμε δυνατὸ λεβάντε καὶ θὰ σὲ βρέξη ἡ θάλασσα! Ἡταν ὁ καπετάν Κωσταντής.

Τότε ἐγώ σκέφτηκα τὸ ρητό, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντα στὴ μέση, ἔστρωσα καταμεσῆς, ἐπάνω στὸ σκέπασμα τοῦ ἀμπαριοῦ καὶ κοιμήθηκα ἥσυχος.

.....
 "Ενα τσούξιμο δυνατό στά μάτια μ' έκαψε νὰ ξυπνήσω.
 'Ηταν ὁ ἥλιος. 'Ανασηκώθηκα καὶ βλέπω. 'Η θάλασσα
 ἦταν λάδι, τὰ πανιά κρεμασμένα σὰν τὰ μάγουλα τοῦ γερο-
 Στέλιου. 'Ο καπετάν Κωσταντῆς κι ὁ γερο-Στέλιος, πνιγμέ-
 νοι στὸν ίδρωτα, τραβοῦσαν κουπί, φιλιωμένοι τώρα!

Οὔτε πουνέντες οὔτε λεβάντες. ✓

47. ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ

Ⓐ Μὲ τὰ πρωτοβρόχια θά ρθουν τὰ μηνύματα
 τοῦ χειμώνα: τὸ ποτάμι θὰ θολώσῃ,
 θὰ τριζοβολοῦν ξερὰ τὰ πλατανόφυλλα,
 θὰ κρυώσῃ ἡ νύχτα καὶ θὰ μεγαλώσῃ.

Θὰ δροσοσταλάζουν κόκκινα τὰ κούμαρα,
 κυκλαμίες θ' ἀνθοῦν στὸ χῶμα ταίρια ταίρια,
 θὰ καπνίζουν σφαλιστὰ τὰ χωριατόσπιτα
 καὶ θ' ἀρχίσουν τὰ σπιτιάτικα νυχτέρια. Ⓛ

Ⓐ Θὰ σωπάη ὁ τζίτζικας κι ἐτοιμοτάξιδα
 γι' ἄλλων τόπων ἄνοιξη, μακριὰ ἀπ' τὰ χιόνια,
 βράδυ βράδυ ως τὰ μεσούρανα θὰ χύνωνται
 μαῦροι φτερωτοὶ σταυροὶ τὰ χελιδόνια.

G. Δροσίνης

48. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιατί τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

’Αλήθεια, κάνει κρύο δυνατὸ κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάγη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάγη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ’ ἄλλα ταξιδιώτικα πουλιά δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει πὼς ἔκει καὶ ζέστη θὰ βρῆ κι ἀφθονα ἔντομα, γιατὶ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πεῖσμα.

Καὶ χτυπᾶ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποὺ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσὶ κι οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν στ’ ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἐνα καταπράσινο σκέπασμα πάνω στὸν τοῖχο. "Αν πῆς γιὰ φαῦ, ἀς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες τους, ποὺ μοιάζουν μὲ χοντρὰ σκάρια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκὲς σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινόγλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ωριμάζουν στὴν ὥρα ποὺ λείπουν ἔκεινα καὶ εἶναι πολὺ καλές καὶ θρεπτικές.

— "Επειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαῦ σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιατί τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι...

Αλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πετσὶ κι ὁ καρπός του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Αλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. "Αμαὶ ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δανείσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. "Οχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν· καὶ τότε..."

— Τότε θὰ είμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, σύλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα κι ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. "Η παγωνιὰ ὅχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾶ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Αδύνατο νὰ κρατηθῇ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατεβῶ στὶς ρεματιές, λέει. "Εκεῖ καὶ νὰ πέσῃ τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λιώσῃ. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τό 'καμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρύ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του. Δὲν μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλὴ ὥρα ψηλὰ κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ σὲ χαμόκλαδα νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. "Όλα του εἶναι μαῦρα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιὰ ἀπὸ κοράλι. Κι ἡ σπαθωτὴ ούρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὁλομέταξη βεντάλια.

III. Έτσι, πότε πετώντας και πότε ήσυχάζοντας σε δέντρο, σε πέτρα ή χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλὲς ρεματιές.

Κάνει χρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Τώρα ὁ κότσυφας, τεντώνοντας τὸ ἔνα ποδαράκι του, λέει:

— Ούτε χρύο ούτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλά.

Στάθηκε πάνω σ' ἔνα χαμόκλαδο και κοίταζε γύρω του τὴν κοιλάδα.

— Σωστὸς παράδεισος! εἶπε μὲ χαρά.

A Ἀλήθεια, σωστὸς παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λιώσει και πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὅμορφη ζωή. Κελάρυζαν και κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιὰ κι αὐτὴ ἀνοίγε τὴν ἀγκαλιά της και τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Οπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες, χρυσορόδινες σπίθες κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιὰ φύτρωναν δάφνες και μυρτίες μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλὲς ρῶγες τους και στὶς πλαγιὲς ψήλωναν λυγερὲς ἀγριελιὲς κι ἥμερες ἐλιὲς μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. Ό κότσυφας πεινοῦσε και δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτε! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ κι ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα ποὺ πεινῶ και δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ και τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Και τῆς ἀγριελιᾶς οἱ ἐλιὲς εἶναι γλυκές, μὰ και τῆς ἥμερης γλυκύτερες και πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω;

Ἐκεῖ, ποὺ συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριά του ἔνα χαμόκλαδο, ποὺ τοῦ ἄλλαξε ὀλωσδιόλου τὴν σκέψη. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὅρθα καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Πάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, ποὺ ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— “Α, τὰ κούμαρα!... φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γύρω του. Γύρισε δῶθε κεῦθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, ποὺ νὰ θαμπώνη τοῦ κυνηγοῦ. τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, ποὺ ἀδύνατο νὰ τὸν βρῆ λαγωνικό. “Ετσι γλίτωσε. Κι ὅταν κατάλαβε πῶς οἱ ἔχθροί του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξη στὰ κούμαρα. “Εφαγε, ὅσο ποὺ χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Τώρα ὅμως πάει τὸ κρύο. Ἡρθε ἡ ἄνριξη κι ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ ὀμορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίση τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμη

τὰ παιδιά του. Βρῆκε κάτι δύμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἐνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθισε. Συνάζει ρίζες λεπτὲς καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. 'Η κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξι αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. 'Εκεῖ τὰ κλωσᾶ κι ὁ κότσυφας κάθεται στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου καὶ φυλάει, νὰ μὴν τύχῃ κανένας κίνδυνος. Φυλάει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὔτυχία του. Τὸ κελαηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα κι ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. 'Απὸ τὸν κότσυφα καὶ τὸ ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανένας πώς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πώς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ, ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

'Ο κότσυφας ἀγαπᾶ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τὸ ἀηδόνι.

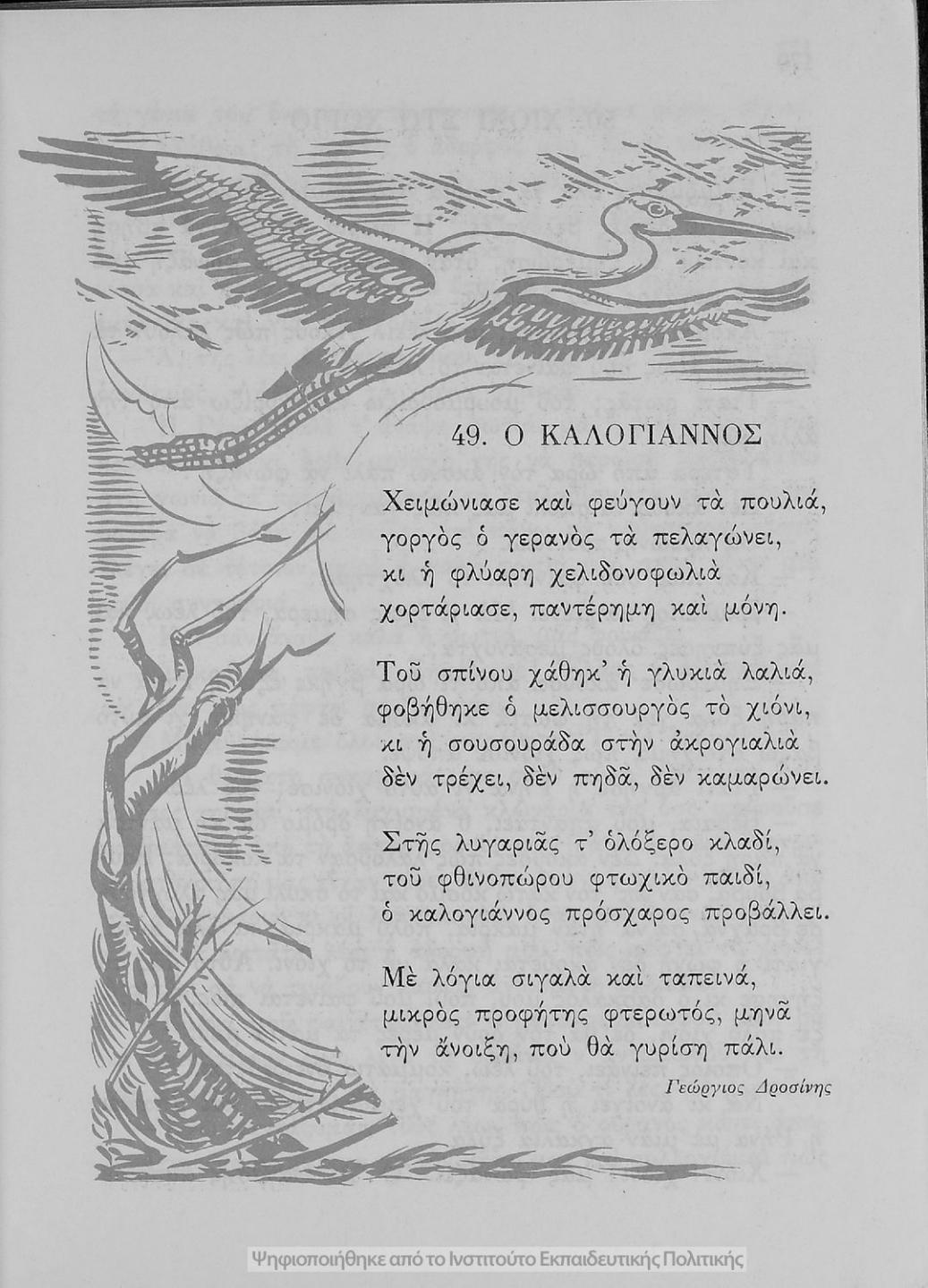
"Οταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τὸ αὐγό, εἶναι ὀλόγυμνα. 'Απὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἥσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιά του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἥσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. "Οταν εἶναι πάνω στὸ χῶμα, πηδᾶ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. "Οταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἐπάνω τὴν ούρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθη ὁ χειμώνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωή:

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!

Αντρέας Καρκαβίτσας

49. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
κινήθησε καὶ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε, παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκ' ἡ γλυκιὰ λαλιά,
φορήθηκε ὁ μελισσουργὸς τὸ χιόνι,
κινήθησε καὶ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὅ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἄνοιξη, ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεωργίος Δροσίνης

50. XIONI ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Κοιμόμαστε ὅλα τὰ παιδιά στὸ χειμωνιάτικο, κουκουλωμένα μὲ διπλές βελέντζες. Ἡ φωτιὰ ἔπαιρνε νὰ σβήσῃ καὶ κόντευε νὰ ἔξημερώσῃ, ὅταν ἀκούω νὰ μὲ φωνάζῃ ἀπὸ πέρα ὁ μεγάλος μου ἀδερφός.

—'Ακόμα δὲν ξύπνησες; μοῦ λέει. 'Ακοῦς πῶς λαλοῦν τὰ κοκόρια; Πῶς σου φαίνεται τὸ λάλημα;

— Γιατί ρωτᾶς; τοῦ μουρμουρίζω καὶ γυρίζω ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά.

— Γύστερα ἀπὸ ὥρα τὸν ἀκούω πάλι νὰ φωνάζῃ :

— Δὲν ἀκοῦς τὸ σκυλί μας πῶς γαυγίζει;

— Θὰ κρυώνη; τοῦ λέω.

— Καὶ πῶς σου φαίνεται τὸ ἀλύχτημα;

— Σκυλίσιο, καημένε. Μὰ τί ἔχεις σήμερα, τοῦ λέω, καὶ μᾶς ξύπνησες ὅλους μεσάνυχτα;

— Εημέρωσε· ἀκουσα ἀπὸ τί ὥρα βγῆκε ἔξω ἡ Ρήνα νὰ πάρη ξύλα γιὰ τὴ φωτιὰ κι ἀκόμα δὲ φάνηκε· γι' αὐτὸ βάζω στοίχημα πῶς χιόνισε ἀπόψε.

— Γιατὶ ἄργησε ἡ Ρήνα γι' αὐτὸ χιόνισε; τοῦ λέω.

— Βέβαια, μοῦ ἀπαντάει, θ' ἀνοίγη δρόμο ὡς τὴ μάντρα νὰ πάρη ξύλα. Δὲν ἀκουσες πῶς λαλοῦσαν τὰ κοκόρια; Βουβάζουβά, σὰν ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο καὶ τὸ σκυλί μας ἀλυχτοῦσε βραχνά, σὰ νὰ ἤταν μακριά, πολὺ μακριά, κι ὅλα αὐτά, γιατὶ ἡ φωνὴ δὲν ἀκούεται καλὰ μὲ τὸ χιόνι. Αὐτὸ μᾶς τὸ ξήγησε κι ὁ δάσκαλός μου, πού, μοῦ φαίνεται πώς, ἀν ἔριξε πολὺ χιόνι, δὲ θὰ τὸν δοῦν μέρες τὰ μάτια μου..

—'Οποιος πεινάει, τοῦ λέω, κομμάτια ὁνειρεύεται.

Νά κι ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ χειμωνιάτικου καὶ μπαίνει ἡ Ρήνα μὲ μιὰν ἀγκαλιὰ ξύλα.

— Χιόνι! χιόνι! μᾶς φωνάζει. 'Ο 'Αι Θανάσης ἀσπρισε

τὰ γένια του· ἔνα γόνα τὸ σήκωσε κι ἀκόμα ρίχνει, ρίχνει.

— Αλήθεια; τὴ ρωτάει ὁ ἀδερφός μου. Εἶναι τόσα πολλὰ τὰ χιόνια, ποὺ νὰ μὴν περνοῦν τὰ παιδιά γιὰ τὸ σχολεῖο;

— Μή φοβᾶσαι, τοῦ λέει. 'Εγὼ θὰ σᾶς ἀνοίξω δρόμοι ὡς τὸ σπίτι τῆς γειτόνισσας· ἀπὸ κεῖ πάλι θ' ἀνοίξῃ ἡ γειτόνισσα καὶ πάρα πέρα ἄλλη κι ἔτσι θὰ κοπῇ ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ γιὰ τὸ σχολεῖο.

— Α, τῆς λέει ὁ ἀδερφός μου, τὴ δική σου τὴν ὅρεξη ἔχει ὁ κόσμος, ν' ἀλωνίζῃ τὰ χιόνια σήμερα.

'Η Ρήγα ἔβαλε ν' ἀνάψῃ φωτιά, μὰ ἡ μάνα μου ἦταν κακοδιάθετή κι ἥρθε μοναχή της νὰ στρώσῃ κάτω κάτω στὴ γωνιά τἀ προσανάμματα, τὰ ξεκλαδίσματα τῶν γιδιῶν. Ήστερα νὰ βάλη τὶς σκίζες καὶ πάνω τὰ κούτσουρα, γιατί, ἔλεγε, σὲ τέτοιον καιρὸν ἡ καλὴ φωτιά στὸ σπίτι εἶναι μιὰ καλὴ συντροφιά.

Καὶ σὰν ἀναψε καλὰ ἡ φωτιά, μᾶς φωνάζει:

— Σηκωθῆτε, παιδιά! Ξημέρωσε! Έλατε ν' ἀγναντέψετε τὸ χιόνι πῶς πέφτει σὰ βαμπάκι.

ΑΜαζευτήκαμε ὅλοι στὰ παράθυρα. Τί· νὰ δοῦμε!

'Η Θεόρατη συκαμινιά μας στὴν αὐλὴ χρατοῦσε στὶς πλάτες τῆς καὶ στὰ λυγισμένα κλωνάρια της ὅσο μποροῦσε νὰ βαστάξῃ ἀπὸ τὸ ἀσπρό φορτίο της. Τὰ μικρότερα δεν τρικά καὶ στὸν κῆπο μας εἶχαν γύρει ἄλλα ἀπὸ τὴ μιὰ κι ἄλλα ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά κι οἱ λεπτοκαρυὲς ἦταν ποὺ ἦταν θαμμένες.

— Γιὰ κοιτᾶτε, λέει ἡ ἀδερφή μου, πῶς πέφτει τὸ χιόνι! Μοιάζει σὰ νὰ τινάζουν καμιὰν ἀνθισμένη ἀχλαδιά.

— Εμένα μοῦ φαίνεται, λέει ὁ μεγάλος ἀδερφός μου, σὰ νὰ κατεβαίνουν λίγο λίγο τὰ οὐράνια ν' ἀνταμωθοῦν μὲ τὴ γῆ, ποὺ τὰ τραβάει σὰ μαγνήτης. 'Εσύ τί λές; μὲ ρωτοῦν.

— Εγὼ φαντάζομαι, τοὺς λέω, πῶς ὁ οὐρανὸς κάνει ἀποκριάτικο χαρτοπόλεμο μὲ τὸν κῆπο μας καὶ συλλογιέμαι πῶς

δὲ βγάλαμε χθὲς κάστανα ἀπ' τὸ σωρὸν καὶ τί θὰ ψήσωμε σήμερα στὴ γωνιά;

— Θὰ ψήσωμε σπουργίτια καὶ μικροπούλια, λέει ὁ ἀδερφός μου, κι ἔνοια σου. Σήμερα θὰ μᾶς πληρώσουν τοὺς παστουρμάδες, ποὺ κοντεύουν ν' ἀφήσουν τὶς κλωστὲς μονάχα, σὰ νὰ τοὺς κρεμάσαμε στὰ παράθυρα γιὰ τὴν ἀφεντιά τους. Σὰ σταυράσῃ τὸ χιόνι, δὲ πατέρας θὰ βάλῃ τὰ ποδήματα νὰ πάγια σὲ κανένα γείτονα κι ἔμεῖς θὰ κυνηγήσωμε στὰ παράθυρα.

“Ελα ποὺ δὲ συμφωνοῦσαν μὲ τὸ μικρότερο ἀδερφό μου! Ο ἔνας ἥθελε τὰ σπουργίτια γιὰ τὴ σουβλα, ὁ ἄλλος γιὰ τὸ κλουβί. Στὰ τελευταῖα συμβιβάστηκαν. “Ετσι, μοιράστηκαν οἱ παστουρμάδες καὶ τὰ παράθυρα.” Οσα θὰ ἔπιανε ὁ μεγάλος στὸ δικό του λημέρι, θὰ τὰ ἔβαζε στὴ σουβλα καὶ δὲ θὰ ἔδινε στὸ μικρὸν οὔτε ποδαράκι, κι ὅσα θὰ ἔπιανε ὁ μικρὸς στὸ δικό του τὸ ταμπούρι, θὰ τὰ ἔβαζε στὸ κλουβὶ καὶ θὰ τὰ εἶχε ὅλα μοναχός του.

Οἱ δυὸς παστουρμάδες ἦταν κρεμασμένοι ἀπάνω στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ ξεραθοῦν, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ παράθυρα, ποὺ κλειοῦσαν τὰ γυαλιά τους κατεβατά. “Ἐνα χαράκι ἀνάμεσα στὰ δυὸς γυαλιά, γιὰ ν' ἀφήνῃ τὴν παγίδα ἀνοιχτή, κι ἔνα σκοινὶ μακρύ, δεμένο στὰ χαράκια, γιὰ νὰ πέφτῃ τὸ γυαλὶ μὲ τὸ τράβηγμά του. Κι ἔτσι ἔστησε ὁ καθένας πλάι πλάι ἔτοιμη τὴ λαιμητόμο του, γιὰ τὰ πεινασμένα πουλάκια.

‘Εμεῖς οἱ ἄλλοι καθίσαμε στὸ χειμωνιάτικο καὶ ἀγναντεύαμε ἀπὸ τὰ παράθυρα κάτω τὸ χωριό.

Τὸ χιόνι εἶχε ξεκόψει καὶ κάποτε ἀκουόταν καμιὰ φωνὴ πουλίσια στὰ χιονοφορτωμένα δέντρα:

— Τσόν, στόν! Πίν, πίν!

Καὶ σὲ κάθε φτερούγισμα πουλιοῦ ἔνας χιονόσωρὸς γκρεμιζόταν ἀπὸ τὰ κλωνάρια του, ποὺ τὰ τίναζε φεύγοντας.

‘Η Ρήνα μας εἶχε ἀνοίξει δρόμο ὡς πέρα στὴ μάντρα

κι ἔλιωνε χιόνι στὸ καζάνι νὰ ποτίσῃ τὶς γίδες, ποὺ θὰ κάθονταν μέρες κλεισμένες, καὶ θὰ πάχγιαζαν καὶ θὰ κλάδιαζαν οἱ καημένες τώρα, καὶ κοντὰ στὴ φωτιὰ τοῦ καζανιοῦ δόδηγοῦσε ἔνα κατσικάκι, ποὺ ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο, νὰ βυζάξῃ ἀπὸ τὴ μάνα του.

Τέσσερεις πέντε γυναικες εἶχαν κινήσει ν' ἀνοίξουν δρόμο καί, χωμένες στὰ χιόνια ὡς τὸ ζουνάρι, συναλλάζονταν, πότε ἡ μιὰ μπροστά, πότε ἡ ἄλλη, μὲ τὴν ἀράδα, νὰ ξαποστάσουν, γιὰ νὰ κουβαλήσουν κλαρὶ γιὰ τὰ ζωντανά, ποὺ ἔκλεισε μέσα ἡ βαρυχειμωνιά.

Παραπέρα ξετίναζαν δυὸ τρεῖς ἄντρες τὰ δεντρικὰ ἀπὸ τὰ χιόνια, γιὰ νὰ μὴν ξεφλουδίσουν τὰ τρυφερὰ κορμιὰ καὶ τὰ θρεφτικὰ βλαστάρια οἱ λαγοί, ποὺ κατεβαίνουν τὴν νύχτα ἀπὸ τὸ βουνὸ στὰ περιβόλια, τυφλωμένοι ἀπὸ τὴν πείνα.

Οἱ κότες δοκίμαζαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ κοτέτσι τους καί, χωμένες στὰ χιόνια, μὲ τὰ φτερὰ ἀνοιγμένα, γύριζαν πίσω στὴν κατοικία τους. Νά κι ἡ γάτα μας, βουλιόταν νὰ ἔρθη ἀπὸ τὸ μαγεριὸ στὸ σπίτι, βάλτωσε στὸ χιόνι καὶ γύρισε πάλι, τινάζοντας τὰ χιονισμένα τῆς αὐτιὰ καὶ τὰ ποδάρια.

'Αδιάκοπο βέλασμα τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβάτων στὶς μάντρες, σύγνεφο ὁ καπνὸς ἀπὸ τὰ σπίτια ἀπάνω στὸ χωρὶ ἡ ἄχνιζε ἀντίκρυ μας ἡ βρύση τῆς γειτονιᾶς, σὰ νὰ ἔβγαινε χοχλαστὸ τὸ νερό της.

Σὲ δυὸ τρία σπίτια ξεχιόνιζαν τὶς σκεπές, γιὰ νὰ μὴ σωροβολιαστοῦν ἀπὸ τὸ χιόνι.

"Ενα γειτονόπουλό μας ξεχιόνιζε κι αὐτὸ στὸν κῆπο ἔνα σωρὸ ἀπὸ τσίπουρα ρακοκαζανιοῦ, γιὰ νὰ στήσῃ παγίδες στὰ δύστυχα μικροπούλια, καὶ παρακάτω ἔνα μεγαλύτερο ντουφεκοῦσε κοτσύφια στὸ μεγάλο δέντρο μὲ τὸν κισσὸ καὶ κόντευε νὰ τὸ θάψουν τὰ χιόνια, ποὺ ἔπεφταν ἀπάνω του σὲ κάθε ντουφεκιά.

‘Ο γύφτος τοῦ χωριοῦ θ’ ἀπόμεινε, φαίνεται, δίχως κρασὶ μὲ τέτοιο κρύο (γιὰ τὸ ψωμὶ δὲν τὸν ἔμελε καὶ τόσο) καὶ σὰν εἶδε κι ἀπόειδε, τραβοῦσε γιὰ τὸ σπίτι μας φορτωμένος ἀπὸ τὴν μιὰ μὲ τέσσερα πέντε δικέλλια, ποὺ τοῦ εἴχαμε δώσει νὰ βουλώσῃ, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ μιὰ μεγάλη κόφα ἄδεια, γιὰ νὰ τὸν σπλαχνίσωμε ἀπὸ κρασί, κι ἔσκιζε τὰ χιόνια κάτω στὸ δρόμο ἀποσταμένος κι ὅλο κοντοστεκόταν νὰ πάρῃ τὸν ἀνασασμό του.

— Ακούω φωνὲς ἀπάνω, μᾶς λέει ἡ μητέρα μου, καὶ θὰ μάλωσαν τὰ τρελόπαιδα· πές τους νὰ κατεβοῦν κάτω, γιατὶ γίνηκε κι ὁ τραχανάς, νὰ προγευματίσωμε.

Τὰ φωνάζομε νὰ κατεβοῦν κι ἔρχονται τ’ ἀδέρφια μου, πεισμωμένα καὶ τὰ δυό, χωρὶς νὰ πιάσουν οὔτε φτερό. “Οσα πουλιὰ κλειοῦσε δ’ ἔνας στὸ παραθύρι του, ἔφευγαν ἀπὸ τὸ παραθύρι τοῦ ἄλλου καὶ δὲν ἔδιναν χέρι δ’ ἔνας στὸν ἄλλο νὰ μὴν τοὺς ξεφύγουν, ὅσο ποὺ πῆραν μυρωδιὰ καὶ τὰ πουλιὰ τί τοὺς μαγείρευαν καὶ δὲ ζύγωνε ὕστερα κανένα.

Ἐκεῖ ποὺ τρώγαμε τὸν τραχανὰ καὶ τὸ ψημένο τυρὶ μὲ πυρωμένες φέτες ψωμιοῦ στὴ φωτιὰ λέει ὁ μικρός:

— Τάκη, δὲ θὰ μοῦ δώσης καὶ μένα καμιὰ φτερούγα ἀπὸ τὰ φητά σου σπουργίτια;

— Πάρε τὸ κλουβί σου ἀπὸ δῶ, καημένε Κώστα, τοῦ λέει ὁ μεγάλος, γιατὶ μᾶς ξεκούφαναν τὰ πουλιά σου.

— Καλύτερα ποὺ δὲν πιάσατε τίποτα, λέει ἡ μάνα μας. “Εχουν καὶ τὰ πουλιὰ μανάδες σὰν ἐσᾶς κι ἀδέρφια καὶ παιδιά, καὶ τὸ καθένα τὸ ταίρι του. Μιὰ χαψιὰ δική σας δὲν εἶναι κρύμα νὰ τὴν πληρώσουν τὰ καημένα μὲ χηριές κι ὄρφανιες. Υστερα τὰ πουλιὰ εἶναι χρειαζούμενα· δὲ σᾶς τὸ εἴπε ὁ δάσκαλός σας; Μᾶς καθαρίζουν τ’ ἀμπέλια μας, τοὺς κήπους μας καὶ τὰ δεντρικὰ ἀπὸ τὰ ζούδια, τὶς κάμπιες καὶ τὰ σαράκια. Γιὰ τέτοιο καλὸ ποὺ μᾶς κάνουν ἐσεῖς θέλετε νὰ τὰ σκοτώσετε;

51. Ο ΗΛΙΟΣ

Κάθε καλοκαίρι ό ήλιος τή χρυσή κλωστή ξεπλέκει
και τὸ γιούλι ἐδῶ κεντάει, τὸ ἀγιόκλημα παρέκει
και τὶς ἀντηλιές ὑφαίνει μὲν ὑπομονὴ και τάξη
ἀπὸ ρόδινο μετάξι.

Τὸ χειμώνα πιὰ δὲ βάζει οὔτε βελονιὰ στὰ κλώνια
σπάνε και λυγοῦν στὰ φύλλα τ' ἀκριβά του τὰ βελόνια
και ξεφτοῦν κι οἱ ἀντηλιές

κι οἱ χρυσές του οἱ ἀχτίνες τυλιγμένες στὰ κλωνάρια
κρέμονται χρυσὰ κουβάρια
στὶς πορτοκαλιές.

Tίμος Μωραΐτηνης

52. Ο. ΠΛΑΤΑΝΟΣ

‘Ο πλάτανος σάλευε ἀκόμη τὴ δύναμή του. Τὸ πράσινό του ἦταν σὰν καμπάνα γχρᾶς, ποὺ χτυπᾶ στὸ διάστημα.

Τὰ στρογγυλὰ σύννεφα τοῦ φθινοπώρου ὑψώθηκαν ἀκίνητα στὸν δρίζοντα καὶ τὸν κοίταζαν.

Τότε ἄρχισε νὰ ἔτοιμαζεται. Τὰ πρῶτα φύλλα του κιτρίνισαν. Κι ὁ πλάτανος ἀνατρίχιασε στὴ σκέψη πῶς συμπλήρωσαν πιὰ τὴν ἀποστολή τους καὶ θὰ τοῦ φύγουν. Μὰ ἔτσι θὰ κάμη καὶ τὶς οἰκονομίες του γιὰ τὸ χειμώνα.

‘Απὸ τὸ ρύάκι ποὺ τὸν ποτίζει δὲν παίρνει πιὰ τίποτε υλικό. Ἀκούει μονάχα τὸ τραγούδι τοῦ νεροῦ πρὸς τὸ φεγγάρι. Καὶ λίγο λίγο κιτρίνιζε. Λίγο λίγο ἔφταναν στὰ κλαδιά του χρυσοὶ στοχασμοί. ‘Ωσπου μιὰ μέρα ἔστησε μέσα στὸν κῆπο τὸν χρυσὸ πολυέλαιο τοῦ μαρασμοῦ του ἀκίνητο... Οὕτ’ ἔνα φύλλο δὲν τοῦ ἔμεινε πράσινο. Τίποτε πιὰ δὲν τοῦ θυμίζει τὸν κόσμο.

Σὰν ἄγγιξε ἔτσι τὴν τελειότητα, ἔριξε τὸ πρῶτο του μαραμένο φύλλο, μήνυμα πῶς εῖναι ἔτοιμος. Τ’ ἄλλα φύλλα τὸ εἶδαν μὲ ποιὰ γαλήνη ξεκίνησε. Φρόντισαν κι αὐτὰ νὰ πεθάνουν δίχως τὴ βοήθεια τοῦ ἀνέμου. ‘Αποχαιρετοῦσαν τὸ κλαδί τους καὶ σταματοῦσαν γιὰ μιὰ στιγμὴ στὸν ἀέρα σὰν πουλὶ ποὺ ζυγιάζει τὰ φτερά του. ‘Επειτα ἔπεφταν μὲ κίνημα ἄξιο τῶν ψυχῶν, ποὺ γνωρίζουν τὸ μοιραῖο.

— Καληνύχτα! εἶπε ὁ πλάτανος στ’ ἄλλα φυτά, ποὺ νύσταζαν κι ἐκεῖνα.

Μόλις ἄρχισε ὁ ἥλιος τοῦ Φλεβάρη νὰ πρωτοχαϊδεύῃ τὰ φυτά, νά σου καὶ πετάχτηκε νυφοστολισμένη κάτασπρα ἡ ἀμυγδαλιά. Χαμογέλασε στοὺς ἀνθρώπους κι ἄρχισε νὰ τοὺς λέη:

— ‘Η ἀνοιξη πλησιάζει. ‘Ο οὐρανὸς θ’ ἀνοιξη γαλάζιος,

δὲ κήλιος θὰ λάμψῃ ζεστός, δὲ βοριάς θὰ γίνη μαρωμένη αὔρα.
Τὰ χιόνια θὰ φύγουν καὶ θὰ στρωθοῦν πράσινα ἀνθοκεντη-
μένα χαλιά.

Τὰ ἐγγόνια τοῦ μπαρμπα-Φώτη τοῦ ζητοῦσαν ἀθισμένα
κλαδάκια ἀμυγδαλιᾶς.

— Πάρτε ἀπὸ μιὰ κορφούλα. Σᾶς φτάνει. 'Η ἀμυγδαλιὰ
δὲν κάνει μόνο λουλούδια. Κάνει καὶ καρπούς!

— Κοίταξε, παππού, ὀλόκληρα φορτώματα ἀπὸ κλώνους
ἀμυγδαλιᾶς κουβαλοῦν στ' ἀνθοπωλεῖα. Δὲν κάνει νὰ πά-
ρωμε κι ἐμεῖς τὸ κλαδί μας μέσα σὲ τέτοιο σπαραγμό; εἴπε
ἡ 'Ανθή.

— "Ισια ἴσια, γι' αὐτὸ δὲν κάνει. 'Επειδὴ δὲν μποροῦμε
νὰ ἐμποδίσωμε τὸ κακὸ ποὺ κάνουν οἱ ἄλλοι, πρέπει νὰ
πάρωμε κι ἐμεῖς τὸ μερίδιό μας;

'Η ἀμυγδαλίσα εὐχαριστήθηκε, ποὺ ἔσωσε τὰ παιδιά
της. Καὶ φώναξε τότε στὸν γείτονά της, τὸ γερο - πλάτανο:

— Παππού! Ξύπνα, καλέ... Πάει δὲ χειμώνας! Ξύπνα,
ξύπνα!

*Μ'*Ο πλάτανος, ποὺ τοῦ ἔκοψαν τὸν ὑπνο, τῆς εἶπε:

— Θεότρελη! Τόσες φορὲς σὲ ξεγέλασαν κι ἀκόμη δὲν
ἔβαλες μυαλό; Ποῦ ἀνοιξῆ ἀκόμη, ξεμυαλισμένη!...

Δὲν πέρασαν μιὰ δυὸ βδομάδες καὶ στολίστηκαν κι οἱ
βερικοκιές. Φόρεσαν κι αὐτὲς τὰ νυφικά τους κι ἔλεγαν
μεταξύ τους:

— Νά, γιὰ ἀκοῦστε!... Θαρρεῖς πῶς ηρθε πιά...

Κι ἐνθουσιασμένες χτύπησαν τὸ παράθυρο τοῦ πλα-
τάνου.

— "Ε, κύρ πλάτανε, τί λές; Θ' ἀνοιξῆς κι ἔσù τὸ σπί-
τι σου; "Εφυγε δὲ χειμώνας!...

— Μήν πολυβιάζεστε, κορίτσια μου, καὶ μπορεῖ νὰ με-
τανιώσετε. Μήν ἀκοῦτε πλανερὰ λόγια... Σταθῆτε νὰ δοῦμε!

Κι ἀλήθεια, δὲν ἦταν τὸ φόρεμα τῆς ἄνοιξης, που σερνόταν στὴ γῆ, ὅπως πίστεψαν οἱ βερικοκιές. Ἡταν ὁ ἀέρας που θρόιζε μέσα στὶς νερχντζοῦλες!...

Νά τώρα κι ἡ σειρὰ τῆς ροδακινίτσας μὲ τὰ φλόγινα αίματόχρωμα ροῦχα. Ἡταν χαρούμενη και στολισμένη σὰν Ἀνάσταση. Τὰ λουλούδια της ἔμοιαζαν μὲ μικρὲς ἐκρήξεις ἀπὸ τριανταφυλλὶ φῶς. Και δὲν ἦταν μόνο τ' ἀνοιχτά της λουλουδάκια· ἦταν κι ἔνα πλήθος ματάκια, που ἐσκασαν και ρόδισαν. Κι ὅλα ἀρχισαν νὰ τινάζουν τὶς σπίθες τους παντοῦ.

Χτυπᾶ κι αὐτὴ ἀνυπόμονα τὰ παραθυρόφυλλα τοῦ ἀπίστου:

- Γείτονα, ἐ γείτονα! "Εβγα νὰ δῆς. Πάει ὁ χειμώνας...
- "Α, μπά! Κάνε τὴ δουλειά σου! 'Αποκρίθηκε ἐκεῖνος.

Νά κι ἄλλες πεταχτὲς νυφοῦλες. Ἡ κερασιά, ἡ ἀχλαδιὰ κι ἡ μηλιά. 'Ολόλευκη ἡ πρώτη, σὰν παπαρούνα ἡ ἄλλη, πολύχρωμη ἡ φρόνιμη μηλιά, λευκὸ χρῶμα και κόκκινο και ρόδινο σὲ κάθε ἄνθος της, και μέλι στὴ ρίζα τοῦ κάθε ἀνθοῦ της.

Τρέχουν στὸ γερο-πλάτανο και τὸν ρωτοῦν:

- Τί λές κι ἐσύ, γείνοτα; Καιρὸς πιὰ ν' ἀνοίξωμε σπίτι!
- Τί νὰ σᾶς πῶ παιδιά μου! Πολλὰ εἶδαν τὰ μάτια μου. Δὲν ἔχω βεβαιωθῆ ἀκόμα πῶς ἡ ἄνοιξη ἄνοιξε τὰ τριανταφυλλιὰ φτερά της. Σταθῆτε νὰ ιδοῦμε...

Τὰ χαμομήλια ἄνθισαν. Τὰ πατοῦν τὰ παιδιὰ και μοσχομυρίζει ὁ τόπος. Τὶς σεμνὲς ἀνεμῶνες ἀρχισαν νὰ διαδέχωνται οἱ πρῶτες παπαρουνίτσες. Κρυφὰ κρυφὰ ἀφήνουν νὰ ξεσκεπάζεται ἔνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὴ φλογισμένη τους πορφύρα.

Ἡ λεύκα φορεῖ τὴν πράσινη στολή της κι ἀρχίζει. κι ἡ μουριὰ νὰ χνουδίζῃ.

Τώρα κι ο γερο-πλάτανος τὸ ἀποφασίζει ν' ἀνοίξη.
Καὶ στέλνει μήνυμα στὸ χελιδόνι νὰ ἔρθῃ.

Καὶ νά τος ὁ χαριτωμένος μαντατοφόρος τῆς θεᾶς ἄνοιξης. Φορεῖ τὸ φράκο καὶ τὸ κατάλευκο γιλέκο του. Στέκεται κομψός καὶ φρεσκοσιδερωμένος ἐπάνω στὸ σύρμα καὶ διαβάζει τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα στὴν ἐπίσημη γλώσσα:

— Τσιριτρί, τριτρί, τσιριτρίου!

Ποῦ νὰ τὸ μεταφράσης ὀλόκληρο τὸ μήνυμα αὐτό!

Τὸ καταλαβαίνεις ὅμως ὡς τὴν τελευταία του τρίλια:

— Εἰδατε τὸν πλάτανο μὲ πράσινα φυλλαράκια; Πάει πιὰ γιὰ καλὰ ὁ χειμώνας!

Κι ἀλήθεια!

A Οι χυμοὶ τῆς νέας ζωῆς ἔξορμοῦν παντοῦ.

‘Η γῆ γεννᾶ λουλούδια. ‘Ο οὐρανὸς γεμίζει χελιδόνια.
‘Ο ἥλιος στέλνει χιλιάδες ἀσημένιες πεταλοῦδες ἐπάνω στὴ θάλασσα, ποὺ χαμογελᾶ...’

Ναί, εἶναι ἄνοιξη. *Ανοί*

(Κατὰ Z. Παπαντωνίον, Σ. Μυριβήλη,
Γ. Ξενόπουλο, N. Γαγγοριάδη)

53. Ο ΓΕΡΟΠΛΑΤΑΝΟΣ

ΕΡΥΘΡΟΣ.

Τοῦ κάκου σὲ βαραίνουν τὰ χιυόπωρα!

Γεράματα δὲν ἔχεις, γεροπλάτανε.

Τὴν ἄνοιξη εἶσαι νιὸς καὶ πάλι πράσινος.

Μιὰ μέρα νὰ ξαπόσταινα στὸν ἵσκιο σου,
στὴ βρύσην, ὅπου πίνεις, νὰ ξεδίψαγα
καὶ νά 'βλεπα τὸ τ' εἶδες τὸν παλιὸ καιρό!

Γιὰ πές μου γιὰ τὰ χιόνια πῶς τὰ βάσταξες,
τὰ καλοκαίρια, πές μου, πῶς τραγούδησες,
πῶς ἔβλεπες τοὺς κλέφτες, τοὺς ἀρματολούς.

Α Γιὰ τὸ μικρό, γιὰ πές μου, τὸ κλεφτόπουλο,
που στὸ λιθάρι πρῶτο καὶ στὸ πήδημα
τὰ βόλια λαχταροῦσε, τὶς λαβωματιέσαι.

Z. Παπαντωνίου

54. Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αύγουστος μήνας.

Καθόμαστε στὸν ἐξώστη καὶ κοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο
κάμπο τῆς Θεσσαλίας, ώς ἔκει ποὺ ἔσμιγε μὲ τὶς κοντινὲς
ράχεις τῶν Χασιώτικων βουνῶν.

'Ο Πηγειὸς κυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντά μας, ἥσυχα
ἥσυχα, χωρὶς βοή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό.

Εἶχαμε μπρός μας ἔνα σωρὸ χωριά. Τὰ διακρίναμε ἀπὸ
τὰ δέντρα ποὺ εἶχαν κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ κοκκίνιζαν.

Απὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἥχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, ποὺ ἔβοσκαν ὀλόγυρα.

Ο οὐρανὸς ἦταν ξάστερος κι ἡ γῆ διψοῦσε γιὰ νερό, γιατὶ δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτιο. Σύννεφο δὲ φαινόταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλο τὸν κάμπο.

Σὲ λίγο ἔνα συννεφάκι ἄσπρο, κάτασπρο σὰν καθαρὸ ἀσήμι, κάθισε στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι. Μία ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούστηκε κατὰ τὸν "Ολυμπὸ κι ἀστραπὴ φεγγυοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ γιγάντευε καὶ θέριευε κι ἔγινε μιὰ στιγμὴ κατάχρυσο.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ξεφύτρωσε σὰν στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἔγινε γίγαντας καὶ χύθηκε σὲ ὅλο τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας. "Εμοιαζε μὲ φοβερὸ χταπόδι, ποὺ ἀπλώσε τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πήλιο κι ὡς τ' Ἀγραφα.

Αρχισαν γὰ πέφτουν ἀραιὲς οἱ πρῶτες σταλαγματιὲς τῆς βροχῆς καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ σὰ φλογισμένα φίδια. Σὲ λίγο ἡ Θεσσαλία λουζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ φεγγυοβούλησε ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Απὸ τὶς πρῶτες σταλαγματιὲς ἀφήσαμε τὸν ἔξωστη καὶ μπήκαμε μέσα. Κοιτάζαμε μὲ χαρὰ τὴ βροχή, ποὺ ἔπεφτε καὶ χτυποῦσε τὰ τζάμια τῶν παραθύρων.

Ἐκεῖ ποὺ καθόμαστε καὶ χαιρόμαστε τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ποὺ θὰ πότιζε τὴ διψασμένη γῆ ὡς τὰ ἔγκατά της, ἀκοῦμε: «τσάγκ! στὸ τζάμι τοῦ παραθύρου. Δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεχτα, τὸ ἔνα μπρὸς καὶ τὸ ἄλλο πίσω, μπήκαν μέσα.

Ολοι σηκωθήκαμε στὸ πόδι καὶ γλιτώσαμε τὸ θύμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιᾶ του. Τὸ πρῶτο πουλί, ποὺ γιὰ τὴ σωτηρία του πετοῦσε σὰ μολύβι κι ἔσπασε τὸ τζάμι, ἦταν

μία πετροπέρδικα. Τὸ ἄλλο, ποὺ τὴν κυνηγοῦσε μὲ μάτι
ἄγριο, ἡταν ἔνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκείνη μπρὸς κι αὐτὸ^ν
πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ώρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλο-
γο. Διότι μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται πετροπέρδικες:

...ποὺ χουν τὰ πλουμιστὰ φτερά,
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Πιάσαμε τὴ δειλὴ πέρδικα, ποὺ μαζεύτηκε σὲ μιὰ γω-
νιὰ κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της. Πιάσαμε καὶ τὸ ὄρμητικὸ
γεράκι, ποὺ εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο
καὶ φοβερό. Τὰ βάλαμε σὲ χωριστὰ κλουβιά.

Ἡ πέρδικα ἡταν τώρα προορισμένη νὰ μείνη στὸ κλου-
βί. Τὸ γεράκι θὰ πήγαινε δῶρο σὲ κανέναν κυνηγό. Αὐτὸς
θὰ μποροῦσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγᾶ στὸν ἀέρα πουλιά.

Κάποιος εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἡταν νὰ σκο-
τώσωμε τὸ γεράκι καὶ νὰ φάμε τὴν πέρδικα ψητή. Κι ἀνά-
φερε τὸ στίχο τοῦ τραγουδιοῦ :

...πέρδικα ψητή καὶ γλυκὸ κρασί.

Τὴ νύχτα, ὅταν πήγαμε νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μὲ κολλοῦσε
ὕπνος. Μὲ βασάνιζε ἡ ἴδεα τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερα-
κιοῦ.

Συλλογιζόμουν ὅτι ἡ πέρδικα ἥρθε στὴν κατοικία μας
ζητώντας σωτηρία καὶ βρίσκει σκλαβιά. Συλλογιζόμουν καὶ
τὸ τέλος της: κανένα φήσιμο στὴ σούβλα ἡ κανένα φάγωμα
ἀπὸ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔνοιαζε καὶ πολύ. Ἡ ἴδεα,
ὅτι ἔτρωγε πουλιά κι ὅτι θὰ ξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρ-
δικα, μ' ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ.

Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ ποὺ γύριζα ἀυπνος στὸ κρεβάτι,
ἄναψψ τὸ φῶς καὶ πῆγα ἐκεῖ ποὺ ἡταν κρεμασμένα τὰ δυὸ
κλουβιά, τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

‘Η πέρδικα πήγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἐνῷ τὸ κακοῦργο γεράκι κοιμόταν μὲ τὸ λαιμὸ χωμένο μέσα στὶς πλάτες. Μὲ τὸ φῶς ὅμως ἀνοίξε τὰ μάτια του καὶ γύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα.

Επεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο τζάμι. “Ανοίξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλάκι:

—“Αι στὸ καλό σου! Πέταξε στὰ κορφοβούνια σου καὶ στὶς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εύτυχία σου. ”Ισως ἔχεις ταίρι, ίσως ἔχεις μικρά, ποὺ σὲ καρτεροῦν!

‘Η πέρδικα τὴ στιγμὴ ποὺ ἀνοίξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ, σὰ νὰ μὴν πίστευε τὴν τόση εύτυχία, δίστασε νὰ πετάξῃ καὶ ν’ ἀποχτήσῃ τὴν ἐλευθερία της. ‘Αλλὰ κατόπι μ’ ἔνα δυνατὸ φτερούγισμα χάθηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας.

‘Η καρδιά μου χόρευε ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴν καλοσύνη ποὺ εἶχε κάμει. Κρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέση του καὶ γύρισα νὰ πάω στὸ δωμάτιό μου, νὰ κοιμηθῶ εύχαριστημένος. ‘Εκείνη τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντικρίστηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ μοῦ ζητοῦσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερία του. Σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή:

—‘Ελευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καημένο...

Επεκρέμασα καὶ τὸ κλουβὶ τοῦ γερακιοῦ καὶ τράβηξα πρὸς τὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο τζάμι. «’Αλλά... τί πάω νὰ κάμω;» εἶπα. ‘Απὸ ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα. Ν’ ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τὴ φτάση πουθενά...

Πῆγα στὸ παράθυρο, ποὺ ἤταν ὅλως διόλου ἀντίθετα ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. ‘Ανοίγω τὸ παραθυρόφυλλο καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο! Πάει! ‘Απόχτησε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερία του. Κρέμασα καὶ τὸ κλουβὶ τοῦ γερακιοῦ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ!

Κοιμήθηκα όπως στὸν Παράδεισο!
 "Ολος μου δ' ὑπνος ἦταν χρυσὰ ὄνειρα.
 Τέτοιον ὑπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ!"

Χρ. Χριστοβασίλης

55. Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

1.

"Γιάννη, γιατί ἔκοψες τὸν πεῦκο;
 Γιατί; Γιατί;".
 —«Ἄγέρας θά 'ναι», λέει δὲ Γιάννης
 καὶ περπατεῖ.

'Ανάβει ἡ πέτρα, τὸ λιβάδι
 βγάνει φωτιά·
 νά 'βρισκε δὲ Γιάννης μιὰ βρυσούλα,
 μιὰ ρεματιά!

Μὲς στὸ λιοπύρι, μὲς στὸν κάμπο
 νά ἔνα δεντρί...
 Ξαπλώθη δὲ Γιάννης ἀποκάτου
 δροσιὰ νὰ βρῆ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιά του
 καὶ περπατεῖ!

«Δὲ θ' ἀνασάνω», λέει δὲ Γιάννης,
 «γιατί; γιατί;».

2.

—« Γιάννη, ποῦ κίνησες νὰ φτάσης;».

—« Στὰ Δυὸ Χωριά».

—« Κι ἀκόμα βρίσκεσαι δῶ κάτου;
Πολὺ μακριά!».

—«'Εγώ πηγαίνω, ὅλο πηγαίνω.

Τί ἔφταιξα γώ;

Σκιάζεται ὁ λόγκος καὶ μὲ φεύγει,
γι' αὐτὸ εῖμαι δῶ.

Πότε ξεκίνησα; Εἶναι μέρες...

γιὰ δυό, γιὰ τρεῖς...

‘Ο νοῦς μου σήμερα δὲν ξέρω.
τ' εἶναι βαρύς».

—« Νά μιὰ βρυσούλα, πιές νεράκι
νὰ δροσιστῆς».

Σκύβει νὰ πιῇ νερὸ στὴ βρύση,
στερεύει εύθυς.

3.

Οἱ μέρες πέρασαν κι οἱ μῆνες,
φεύγει ὁ καιρός.

στὸν ἔδιο τόπο εἰν' ὁ Γιάννης,
κι ἂς τρέχῃ ἐμπρός...

Νά, τὸ χινόπωρο, νά οἱ μπόρες!
μὰ ποῦ κλαρί!

Χτυπιέται ὄρθος μὲ τὸ χαλάζι,
μὲ τὴ βροχή.

4.

« Γιάννη, γιατί ἔσφαξες τὸ δέντρο
τὸ σπλαχνικό,
πού ριχνεν ἵσκιο στὸ κοπάδι
καὶ στὸ βοσκό;

‘Ο πεῦκος μίλαε στὸν ἀέρα
— τ’ ἀκοῦς; τ’ ἀκοῦς; —
καὶ τραγουδοῦσε σὰ φλογέρα
στοὺς μπιστικούς.

Φρύγανο καὶ χλαρὶ τοῦ πῆρες
καὶ τὶς δροσιὲς
καὶ τὸ ρετσίνι του ποτάμι
ἀπ’ τὶς πληγές.

Σακάτης ἤτανε κι ὀλόρθος,
ώς τὴ χρονιά,
ποὺ τὸν ἐγκρέμισες γιὰ ξύλα,
Γιάννη φονιά!».

5.

— «Τὴ χάρη σου, ἐρημοκλησάκι,
τὴν προσκυνῶ.

Βόηθα νὰ φτάσω κάποιαν ὥρα
καὶ νὰ σταθῶ...»

· Ή μάνα μου θὰ περιμένη
κι ἔχω βοσκή...
κι εἰχα καὶ τρύγο... Τί ὥρα νά ναι
καὶ τί ἐποχή;

Ξεκίνησα τὸ καλοκαίρι
 — νὰ στοχαστῆς —
 κι ἥρθε καὶ μ' ἥβρεν ὁ χειμώνας
 μεσοστρατίς.

Πάλι 'Αλωνάρης καὶ λιοπύρι!
 Πότε ἥρθε; Πῶς;
 "Αγιε, σταμάτησε τὸ λόγκο,
 ποὺ τρέχει ἐμπρός.

"Αγιε, τὸ δρόμο δὲν τὸν βγάνω
 — μὲ τί καρδιά;—
 Θέλω νὰ πέσω νὰ πεθάνω,
 ἐδῶ κοντά).

6.

Πέφτει σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι...
 Βογκάει βαριά.
 Μακριά του στάθηκε τὸ δάσος,
 πολὺ μακριά.

'Εκεῖ τριγύρω οῦτε χορτάρι,
 φωνὴ καμιά.
 Στ' ἀγκάθια πέθανε, στὸν κάμπο,
 στὴν ἐρημιά.

Zax. Papantwriou

56. ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΤΗ

Ἐπειδὴ τὸ ψάρεμα μὲ τὴ συρτὴ εῖναι πολλῶν εἰδῶν, ἀνάλογα μὲ τὰ εἴδη τῶν ψαριῶν, ποὺ ψαρεύονται μ' αὐτή, κι οἱ ἐντυπώσεις ἀπ' αὐτὴ εἶναι διαφορετικές.

Σᾶς ἀρέσει ἡ ἴστιοπλοΐα μὲ δυνατὸ ἄνεμο, μὲ ὅλα τὰ πανιὰ ἀνοιχτά;

Σᾶς εὐχαριστεῖ νὰ σκίζῃ τὰ νερὰ ἡ βάρκα καὶ νὰ γέρνη περήφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῶ στὶς πλευρές της σκάζει τὸ κύμα καὶ σᾶς ραντίζει μὲ ἀριμωρὴ ὑγρὴ σκόνη καὶ κάπου κάπου σᾶς λούζει;

Σᾶς μεθᾶ αὐτὴ ἡ πελαγίσια ἴστιοπλοΐα, ποὺ ἔχει καμιὰ φορὰ καὶ τὸ θέλγητρο κάποιου κινδύνου;

Σᾶς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φτάνει τὸ μάτι, νὰ σκεπάζεται; ἀπέραντο βαθυγάλαξο λιβάδι, μὲ ἀσπρά

πρόβατα τ' ἀφρισμένα κύματα, ποὺ μακριά, πολὺ μακριά,
σβήνουν σ' ἔνα ὄμοιόμορφο μολυβένιο βάθος;

Σᾶς τέρπει νὰ ἐπιστρατεύωνται ὅλα τ' ἀναπνευστικά σας
ὅργανα, γιὰ νὰ εἰσπνέετε, ὅσο μπορεῖτε πιὸ βαθιά, τὸ ἀρ-
μυρὸ ἄρωμά της;

Σᾶς συγκινεῖ ἡ στιγμὴ που θὰ χτυπήσῃ τὸ φάροι, ὅσο
νὰ κατορθώσετε νὰ τὸ σύρετε ἀπάνω καὶ νὰ τὸ ρίξετε στὴν
κουπαστή;

Σᾶς συγκλονίζουν, ἐνῶ προσπαθεῖτε νὰ τὸ φέρετε, ὁ
φόβος μὴν ξαγκιστρωθῆ, μὴν κόψη τὴ συρτή, μὴ σᾶς φύγῃ,
κι ἡ ἐλπίδα, ὅτι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ τὸ δῆτε νὰ ζυγώ-
νη στὸ πλευρὸ τῆς βάρκας φουσκωμένο, ἀνίκανο πιὰ γιὰ
κάθε ἀντίσταση;

Κι ὥσπου νὰ φτάσετε σ' αὐτὴ τὴν τελικὴ νίκη, ἐνθου-
σιάζεστε πότε νὰ σύρετε δυνατὰ τὴ συρτή καὶ πότε νὰ τὴν
ἀπολύσετε ἀρκετὲς ὀργιές, ὥσπου νὰ φουσκώσῃ τὸ φάροι
σ' αὐτὸ τὸν ἀγώνα;

Ἄν ὅλα αὐτὰ σᾶς εὐχαριστοῦν, τότε, Βέβαια, ἡ προτί-
μησή σας θὰ εἶναι τὸ φάρεμα τῆς συναγρίδας μὲ τὴ συρτή.

Καὶ γίνεται κυρίως αὐτὸ τὸ φάρεμα μὲ ἴστιοπλοΐα
ἀπὸ κόλπο σὲ κόλπο, μὲ βόλτες στὰ στενὰ μεταξὺ νησιῶν
ποὺ γειτονεύουν, ἡ ἔξω ἀπὸ τὰ στόμια κόλπων.

Τὰ νησιὰ τῶν Κυκλαδῶν εἶναι πρόσφορα γι' αὐτὸ τὸ
φάρεμα. Πολλὲς φορὲς ἀπόλαυσα τὶς ἀπερίγραπτες συγκι-
νήσεις του, πότε ἀνασύροντας ἀπελπισμένος κομμένη συρ-
τὴ ἡ ἀκέρια, ἀλλὰ μὲ ξαγκιστρωμένη τὴ μεγαλόπρεπη
συναγρίδα, πότε ἀνασύροντας τρισευτυχισμένος χρυσοκόκ-
κινη συναγρίδα μέχρι τέσσερεις καὶ πέντε ὄκαδες.

Ἄλλὰ δὲν εἶπα ἀκόμη ποιά εἶναι ἡ συρτή, μὲ τὴν ὁποία
φαρεύονται οἱ συναγρίδες, ἀλλὰ κι οἱ τόνοι μαζί. Εἶναι δυ-
νατὸ μεταξωτὸ ἡ λινὸ ἀρμίδι μὲ πλεχτὸ φιλὸ σπάγκο.

Στὸ ἀγκίστρι δολώνεται στερεὰ ἔνας χάνος, ἀφοῦ περάση τὸ ἀγκίστρι ἀπὸ τὸ κεφάλι, ξανακαρφωθῇ στὴ μέση καὶ βγῆ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρά. Ἐλλ' ὁ χάνος πρέπει νὰ εἴναι γδαρμένος ὡς τὴν ούρα, ὥστε, καθὼς τρέχει ἡ βάρκα, τὸ δέρμα, ποὺ κρέμεται, νὰ σέρνεται πίσω ἀπὸ τὸ ἀγκίστρι σὰ φούντα. Ἀκόμη καὶ σαυρίδια δολώνονται στὴ συρτή τῆς συναγρίδας κι ἀλλα ἀνάλογα ψάρια, τὰ ὅποια ἀσημοκοποῦν. Τὸ μῆκος τῆς συρτῆς, ποὺ ξαμολάει ὁ ψαράς, πρέπει νὰ εἴναι δέκα ὡς εἴκοσι δργιές.

Ἐλλὰ ἵσως δὲ σᾶς ἐλκύει αὐτὸ τὸ ψάρεμα μὲ τρικυμία. Ἰσως προτιμᾶτε τὴ γαλήνια θάλασσα μὲ τὶς ἐντυπώσεις τὶς γλυκιές καὶ ἥρεμες, ποὺ δίνει τὸ γλυκοχάραμα καὶ τὸ σουρούπωμα. Τότε ψαρεύετε πάλι μὲ συρτή, ἀλλὰ πολὺ διαφορετικά. Ἡ βάρκα μὲ γαλήνη προχωρεῖ σιγὰ σιγὰ μὲ τὸ κουπὶ κοντὰ σὲ κολπίσκους, γύρω σὲ νησάκια καὶ κοντὰ σὲ ἀκτὲς μὲ βράχια.

Ἡ συρτή πιά, λεπτή καὶ μὲ μικρότερο σχετικῶς ἀγκίστρι, ποὺ λέγεται τότε συρταρόλι, σέρνεται ἀργὰ δίχως δόλωμα. Ἀντὶ γιὰ δόλωμα ἔχει δυὸ τρία φτερὰ γλάρου δεμένα πάνω στὸ ἀγκίστρι ἢ ἔνα λουρίδι ἀσπρό πετσὶ σὲ σχῆμα ψαριοῦ.

Αξίζει νὰ περιγραφῇ ἔνα ἄλλο εἶδος συρτῆς, μὲ τὸ ὅποιο ψαρεύονται ἀποκλειστικὰ τὰ γοφάρια στὸν πορθμὸ τοῦ Εύριπου, στὴ Χαλκίδα. Είναι πολὺ παράδοξη συρτή. Γιατί, ἐνῷ λέγεται συρτή, ἀκινητεῖ ἀπολύτως. Κι ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα τῆς καὶ δίπλα στὸ ἀγκίστρι, δεμένο μὲ ἴσχυρὸ πλεχτὸ σύρμα καὶ δολωμένο μὲ τὸ ψάρι, ποὺ τὸ λένε βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανο μὲ ἴσχυρὴ λάμψη, τὸ ὅποιο φωσφορίζει τὴ νύχτα, ποὺ γίνεται ἀντὸ τὸ ψάρεμα.

Είπα ότι ή συρτή ἀκινητεῖ κι ή θάλασσα τρέχει δίπλα της. Και τρέχει τόσο γρήγορα, ώστε γύρω στὸ ἀγκίστρι μὲ τὴ δολωμένη ζαργάνα ἡ βελανίδα, ποὺ ἀσημοκοπᾶ, γίνεται ἔνας ὄλκος ἀπὸ ἀφρό. Κι ἔτσι τὸ δολωμένο φάρι κάνει τὴν ἐντύπωση καὶ στὰ φάρια βέβαια, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι αὐτὸ φεύγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θάλασσας, ἐνῶ, ὅπως εἶπα, ἀκινητεῖ τελείως.

"Ἐτσι οἱ φαράδες τῆς Χαλκίδας ἐπωφελοῦνται! ἀπὸ τὰ μυστηριώδη ρεύματα τοῦ Εύριπου, ποὺ φεύγουν στριμωγμένα τὰ νερά ἀπὸ τὸ στενὸ πορθμό, πότε πρὸς τὸ βόρειο λιμάνι καὶ πότε πρὸς τὸ νότιο, γιὰ νὰ ρίχνουν τὶς συρτές τους, ἄλλοι ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ γέφυρα κι ἄλλοι ἀπὸ κάτω ἢ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς στεριᾶς.

Εἶναι ώραϊο, πολὺ ώραϊο, αὐτὸ τὸ φάρεμα, ποὺ γίνεται πάντοτε τὴν νύχτα.

Ροχθοῦν μὲ τόση γλυκιὰ μελωδία τὰ νερά, καθὼς στριφογυρίζουν στριμωγμένα, γοργοκίνητα, ὅταν τὸ ρεῦμα εἴναι στὴν ἔντασή του τὴ μεγάλη τόσο, ώστε μὲ δυσκολία κρατεῖ κανεὶς τὴν ἄκρη τοῦ ἀρμιδιοῦ του.

Κι ὅταν χτυπήσῃ τὸ φάρι μὲ τὸ σφοδρό του χτύπημα, πόση χρειάζεται προσοχὴ καὶ πόση ταχύτητα! Κι εἴναι ἀπὸ πρὶν βέβαιο ὅτι δὲ θὰ γνωρίσῃ τὴν εύτυχία νὰ ξαγκιστρώσῃ γοφάρι μὲ τὰ χέρια του ἐκεῖνος ποὺ συγκινεῖται, σαστίζει, τὰ κάνει.

Γιατὶ ὅλα τὰ φάρια ἀντιστέκονται, ζητοῦν νὰ φύγουν, καὶ γι' αὐτὸ ὁ φαράς πότε πρέπει νὰ τραβᾶ καὶ πότε ν' ἀπλώνῃ τὸ ἀρμίδι, γιὰ νὰ μὴν κοπῆ, ώσπου νὰ κουράσῃ τὸ φάρι. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὸ γοφάρι! Ἡ προσπάθειά του εἴναι πῶς νὰ κόψῃ τὸ ἀρμίδι μὲ τὰ μυτερά του δόντια. Κι ὅσο ἀποτυγχάνει στὸ σύρμα τῆς ἄκρης τὸ γοφάρι, τόσο τρέχει ἐμπρός, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν πετονιά, ὅπου μπορέσῃ.

Πρέπει λοιπὸν ὁ ψαράς νὰ μαζεύῃ τὴν ὄρμιὰ μὲ μεγάλη ταχύτητα. Γιατὶ ἀλλιῶς θὰ τὴν αἰσθανθῇ ἐλαφρὴ στὰ χέρια του, ἐνῶ τὸ γοφάρι θὰ ταξιδεύῃ ἐλεύθερο μὲ τὸ ἀγκίστρι στὸ στόμα καὶ μ' ἔνα κομμάτι σύρμα, ποὺ ἔκοψε, χωρὶς ἀπ' αὐτὸν νὰ κοπῆ καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, γιατὶ γνωρίζει νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτό. Ἀλλιῶς συχνότατα ψαρεύονται ψάρια μὲ παλιὰ ἀγκίστρια στὸ στόμα, γιατί, φαίνεται, στὰ ψάρια τὰ παθήματα δὲ γίνονται μαθήματα.

Τὸ ἀπόλαυστικότερο ψάρεμα μὲ συρτὴ εἶναι τὸ ψάρεμα σὲ μερικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδας, παράλια προνομιοῦχα, ἀπὸ τὰ δόποια τοὺς θερινοὺς μῆνες περνοῦν σὲ πυκνότατα στίφη ἔνα εῖδος ἀποδημητικῶν ψαριῶν, τὰ σαυρίδια.

Τὸ ψάρεμα αὐτὸν γίνεται μὲ συρταρόλι. Καὶ γίνεται τὴν ἡμέρα, ὅποιαδήποτε ὥρα κι ἀν εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχῃ κανένας τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ὥρες, ποὺ περνοῦν τὰ στίφη τῶν ἀποδημητικῶν τούτων ψαριῶν τοὺς θερινοὺς μῆνες. Μ' αὐτὰ τὰ συρταρόλια μποροῦν νὰ ψαρεύουν συγχρόνως δυὸ στὴν ἕδια βάρκα ἀπὸ τὰ δυὸ ἄκρα τῆς πρύμης.

Τὸ ἀπόλαυσα πολλὲς μέρες στὸ λιμάνι τῆς Ἰτέας, τοῦ ὥραίου τούτου ἐπινείου τῆς "Αμφισσας, τὸ ἑλκυστικὸ αὐτὸ ψάρεμα, ποὺ κοντὰ στ' ἄλλα του χαρίσματα ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἔξαιρετικό: ὅτι στ' ἄλλα ψαρέματα τῆς συρτῆς μπορεῖ νὰ χτυπήσῃ τὸ ψάρι, μπορεῖ κι ὅχι· καὶ πολλὲς φορὲς ὁ ψαράς τῆς συρτῆς, ἀντὶ γιὰ χοντρὰ ψάρια, ἐπιστρέφει χωρὶς κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τὶς ἐλπίδες καὶ τοὺς κόπους του. Καὶ τότε θυμᾶται ἔνα δίστιχο ὅχι καὶ τόσο ἐνθαρρυντικό:

...Τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ ψαρᾶ τὸ πιάτο
δέκα φορὲς εἰν' ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορᾶ γεμάτο.

Ψαρεύοντας ὅμως μὲ τὸ συρταρόλι τὰ σαυρίδια, δὲ διατρέχει ποτὲ αὐτὸν κίνδυνο, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πέρασμα ἀπὸ

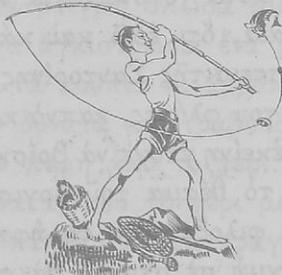
στίφη αύτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Καὶ τότε δὲν προφταίνει νὰ παίρνῃ ἐπάνω τὴν συρτή, νὰ ξαγκιστρώνῃ τὰ σαυρίδια καὶ νὰ τὴ φίγην πάλι, γιὰ νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀμέσως. Γίνεται τότε ἔνας διαγωνισμός, ποιὸν νὰ ἔχῃ τὴν εύτυχία ν' ἀρπάξῃ τὸ φτερό τοῦ γλάρου, ποὺ εἶναι δεμένο στ' ἀγκίστρι. Καὶ σπρώχνονται καὶ ὁχλαγωγοῦν σὰ διαδηλωτές, ποὺ ἔρχονται στὰ χέρια, καὶ παλεύουν καὶ πηδοῦν κι ἡ θάλασσα ἀφρίζει σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἔκταση, ὅπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαυριδιῶν. Σὲ λίγη ὥρα εἶναι τὸ πανέρι γεμάτο σαυρίδια, ποὺ ἀσημοκοποῦν, ἄλλα καὶ τὰ χέρια τοῦ ψαρᾶ μουδιασμένα.

“Εξαφνα κανένα σαυρίδι δὲ χτυπᾶ! Φοβήθηκαν; ἔγιναν δύσπιστα; Τίποτ' ἀπ' αὐτά. Πέρασε πιὰ τὸ στίφος, μεραρχία ἥταν, σῶμα στρατοῦ ἢ στρατιὰ ὀλόκληρη. Πολλοὶ ψαράδες τότε σταματοῦν ἐπὶ τόπου τὰ κουπιὰ κι ἀφήνουν τὴ βάρκα ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα, ἀν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα. Γιατὶ τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα τ' ἀποδημητικὰ ψάρια εἶναι ὅτι οἱ οὔριοι ἀνεμοὶ γιὰ τ' ἀποδημητικὰ πτηνά.

Πολλὲς φορὲς βραβεύεται αὐτὴ ἡ προσδοκία τους, γιατὶ παρουσιάζεται ἄλλο στίφος, ἄλλα κι αὐτὸ ἐπίσης περνᾶ.

«Ψαράδικες ίστορίες»

Έμμανουὴλ Λυκούδης

57. ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΨΑΡΟΣΟΥΠΑ

Στὰ πενήντα χρόνια ποὺ ψαρεύω ἔπιασα ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ψάρια, μικρά, μεγάλα, γνωστὰ κι ἄγνωστα. Ἐπιασα ἀκόμα καὶ ψάρια ποὺ εἶχανε στὸ σῶμα τους περίεργα σημάδια, δηλαδὴ παλιές πληγές. Μιὰ φορὰ ἔπιασα κι ἔνα μεγάλο ροφό, ποὺ εἶχε στὸ στόμα του καρφωμένα ἀγκίστρια, ἐνῶ στὴν πλάτη του ἤτανε κολλημένες πεταλίδες. "Ολ' αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι τίποτα μπροστὰ στὸ καταπληκτικὸ γεγονός ποὺ μοῦ συνέβη μιὰ φορὰ καὶ ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ξανασυμβῇ οὔτε σ' ἐμένα οὔτε σ' ἄλλον ψάρα. 'Ακοῦστε λοιπόν. 'Εγὼ μιὰ φορὰ ἀνέβασα ἀπὸ τὸ βυθὸ ἔνα ψάρι... βρασμένο. Μάλιστα! Τὸ ψάρι πιάστηκε ζωντανό, καθὼς ὅμως τὸ ἀνέβαζα, ἔβρασε καὶ βγῆκε βρασμένο.

Καταλαβαίνω ὅτι ἡ πληροφορία ποὺ σᾶς δίνω σᾶς προκαλεῖ μεγάλη ἔκπληξη. Βλέπω ὅτι μὲ κοιτάτε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα. Σπεύδω λοιπὸν νὰ σᾶς ἐξηγήσω πῶς ἀκριβῶς συνέβη τὸ καταπληκτικὸ αὐτὸ γεγονός, γιὰ νὰ ἡσυχάσετε :

Θὰ ξέρετε, βέβαια, ὅτι ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια ξαναζωντάνεψε τὸ ἡφαίστειο τῆς Σαντορίνης κι ὥρχισε νὰ βγάζη ἀπὸ τὰ ρουθούνια του φλόγες, καπνὸ καὶ λάσπη καυτερή. 'Ακριβῶς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔτυχε νὰ βρίσκωμαι κι ἐγὼ ἐκεῖ. Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸ θέαμα τοῦ ὀργισμένου ἡφαίστειου. "Ολο τὸ νησάκι, ποὺ φιλοξενοῦσε τὸ ἡφαίστειο, ἔτρεμε καὶ νόμιζες πῶς ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ τινάχτῃ στὸν ἀέρα.

σὰν πυροτέχνημα. "Ολος ὁ οὐρανὸς εἶχε γεμίσει καπνό, ἐνῶ γύρω ἡ θάλασσα ἔβραζε ἀπὸ τὴ λάβα, ποὺ χυνόταν σὰν ἔνας πύρινος χείμαρρος.

Τὴν ὥρα ποὺ ἀρχισε αὐτὸ τὸ πανηγύρι ἥμουν στὴ βάρκα καὶ φάρευα. Σὰν εἶδα τὸν καπνό, τραβήχτηκα μακριὰ ἀπὸ τὸ ἡφαίστειο μὲ γρήγορες κουπιές. Κάποια στιγμὴ βούτηξα τὸ χέρι μου στὸ νερὸ κι εἶδα ὅτι τὰ νερὰ ἤτανε σχετικῶς κρύα.

—"Εδῶ, εἶπα, θὰ σταθῶ, γιὰ νὰ φαρέψω. Εἶναι καλὰ ἐδῶ.

Ρίχνω λοιπὸν τὴν ἄγκυρα κι ἀφήνω ὅσο σχοινὶ εἶχα στὴ βάρκα, κάπου ἔξήντα δργιές. Μπά, ἀδύνατο νὰ φτάση ἡ ἄγκυρα στὸ βυθό. Τὰ νερὰ ἤτανε πολὺ βαθιά. Τότε ἀναγκάστηκα νὰ κρατήσω τὴ βάρκα στὰ κουπιὰ κι ἀρχισα τὸ φάρεμα μὲ μιὰ μεγάλη πετονιά, ποὺ ξεπερνοῦσε στὸ μάκρος τὶς ἑκατὸ δργιές. "Ητανε τόσο τὸ βάθος, ποὺ δὲν καταλάβαινα οὔτε τ' ἀγκίστρια καὶ τὰ δολώματα ἔφθαναν στὸ βυθό. Πάντως ἀρχισα νὰ παίρνω τσιμπιές. Πιὸ πολὺ ὅμως ἀπὸ τὸ φάρεμα εἶχα τὸ νοῦ μου στὸ ἡφαίστειο, ποὺ τὸ ἔβλεπα νὰ καπνίζῃ ἀπέναντί μου σὰν ἔνα πελώριο καμίνι. Εἶχα τόσο ξεχαστῇ κοιτάζοντάς το, ποὺ δὲν ἐπρόσεχα πιὰ στὶς τσιμπιές τῶν ψαριῶν κι οὔτε κατάλαβα ὅτι τὸ ἀεράκι μ' ἐσπρωχνε σιγὰ σιγὰ πρὸς τὸ ἡφαίστειο. "Οταν τὸ κατάλαβα, εἶχα πλησιάσει πολὺ. "Αρπαξα τὰ κουπιά, γιὰ νὰ ἀπομακρύνθω, ἀλλὰ τὴν ἵδια στιγμὴ ἔνιωσα μιὰ δυνατὴ τσιμπιὰ καὶ κατάλαβα ὅτι εἶχα ἀγκιστρώσει ἔνα μεγάλο φάρι.

Τότε ἀφησα τὰ κουπιὰ κι ἀρχισα ν' ἀνεβάζω τὸ φάρι, ποὺ ἀντιστεκόταν δυνατὰ καὶ τραβοῦσε τὴν πετονιά, σὰ νὰ ἥθελε νὰ μοῦ τὴν πάρη ἀπὸ τὸ χέρι. Μιὰ στιγμὴ μάλιστα τράβηξε τόσο δυνατά, ποὺ τὸ χέρι μου ἄγγιξε τὸ νερό.

—"Ωχ! ἔκαμα, κάηκα! Γιατί, πραγματικά, τὸ νερὸ ἤτανε ζεματιστό.

Μολαταῦτα δὲν ἀφησα τὴν πετονιά, ἀλλὰ ὀλοένα τὴν ἔπαιρονα ἀπάνω κι ἀνέβαζα τὸ ψάρι πού εἶχε πιαστῇ. Τώρα τὸ ψάρι τιναζόταν ἀσθενέστερα καὶ κάποια στιγμὴ ἔπαψε ὀλότελα νὰ δίνῃ σημεῖα ζωῆς. Δὲ σάλευε. Ἐπὸ τὸ βάρος ὅμως καταλάβαινα ὅτι τὸ ψάρι ἦτανε στὴ θέση του, δηλαδὴ ἀπάνω στ' ἀγκίστρι.

Γιατί ὅμως δὲ σάλευε τὸ ψάρι; Τί ἔπαθε τὸ ψάρι καὶ δὲν ἔδινε πιὰ σημεῖα ζωῆς; Γεμάτος περιέργεια ἄρχισα ν' ἀνεβάζω γρήγορα τὴν πετονιά. Τέλος σὲ κάμποση ὥρα τὸ ψάρι ἄρχισε νὰ διακρίνεται, καθὼς ἀνέβαινε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια. Δυὸ λεπτὰ ἀργότερα ἦτανε στὰ χέρια μου. "Ητανε μιὰ σφυρίδα δυὸ δκάδων. Τότε κατάλαβα γιατί τὸ ψάρι δὲ σάλευε, καθὼς τὸ ἀνέβαζα. "Ητανε νεκρό. Ἀλλὰ δὲν ἦτανε ἀπλῶς νεκρό δηλαδὴ δὲν ἔμοιαζε μὲ τὰ νεκρὰ ψάρια ποὺ βλέπομε στὴν ἀγορά. Τὸ χρῶμα του ἦτανε ἀλλιώτικο, ἀσπρουλιάρικο καὶ τὸ δέρμα του ξεγδαρμένο ἔδω κι ἐκεῖ. Τέλος τὸ σῶμα του ἦτανε κοκαλωμένο καὶ τὸ στόμα του ὁρθάνοιχτο. Κι ἐπιπλέον εἶχε τὴ μυρουδιὰ τοῦ βρασμένου ψαριοῦ! . . .

"Εμεινα ἄλλαος, ξερός. Δὲν πίστευα στὴ μύτη μου. "Αγγιξα τέλος τὸ ψάρι μὲ τὰ χέρια μου. Καὶ τότε βεβαιώθηκα τελείως ὅτι εἶχα μπροστά μου ἓνα ψάρι βρασμένο.

— Βρέ, τί πράμα εἶναι τοῦτο; φώναξα.

"Αρχισα νὰ σταυροκοπιέμαι. Δὲν μποροῦσα νὰ ἔξηγήσω τὸ φαινόμενο. Ἀμέσως ὅμως ἀστραψε ὁ νοῦς μου καὶ κατάλαβα τί εἶχε συμβῆ. Κάτω στὸ βυθό, στὸ μεγάλο ἐκεῖνο βάθος πού πιάστηκε τὸ ψάρι, τὰ νερά εἶχανε τὴ φυσική τους θερμοκρασία. Αὐτὸ τὸ πράμα ὅμως δὲ συνέβαινε στὰ ὑψηλότερα στρώματα τοῦ νεροῦ. "Οσο τὸ ψάρι ἀνέβαινε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια, τόσο ἄλλαζε γύρω του ἡ θερμοκρασία ἔξαιτίας τοῦ ἡφαιστείου. Σὲ μιὰ στιγμὴ τὸ ψάρι ἔφτασε στὴ

ζώνη, ὅπου τὸ νερὸν ἥτανε καυτό. Τότε ἀρχισε νὰ βράζῃ
 Καὶ τέλος ἦρθε ἀπάνω βρασμένο. Ἡ σφυρίδα εἶχε βράσει
 μέσα στὴ θάλασσα, ὅπως θὰ ἔβραζε μέσα στὸ τσουκάλι.
 Συνέβη μάλιστα νὰ βράσουν μαζί της καὶ μερικὰ κρεμμύδια,
 ποὺ εἶχαν πέσει ἀπὸ κάποιο καΐκι ποὺ περνοῦσε. Βρῆκα
 ἐνα δυὸ βρασμένα μέσα στὸ ἀνοιχτὸ στόμα τοῦ ψαριοῦ.
 Ἔβαλα τὴ σφυρίδα κατευθεῖαν μέσα σὲ μὰ γαβάθα, ἔκοψα
 τὰ κρεμμύδια, ἔριξα λάδι, ἔστυψα λεμόνι, ἔριξα καὶ μερικὲς
 κουταλιὲς βραστὸ θαλασσινὸ νερὸ κι εἶχα μιὰ τέλεια ψαρό-
 σουπα, ποὺ δὲν τῆς ἔλειπε μάλιστα οὔτε ἡ ντομάτα, γιατὶ
 ἐκεῖ κοντὰ οἱ Σαυτορινιοὶ συνήθιζαν νὰ πλένουν τὶς βοῦτες
 ἀπὸ τὸν μπελτὲ κι ἔτσι τὸ νερὸ εἶχε πάντοτε τὴν ἀνάλογη
 ντομάτα.

Απὸ τὸ βιβλίο «Ο Ψευτοθόδωρος»

Θέμος Ποταμιάνος

58. Ο ΚΥΝΗΓΟΣ

Ακόμα λάμπει τῆς αύγης στὸν οὐρανὸν τ' ἀστέρι,
καὶ νά σου βγαίνει ὁ κυνηγὸς μὲ δίκανο στὸ χέρι.

Θὰ δεκατίσῃ ὄρτυκια
ώς ἑκατὸν κιώνων,
ξυλόκοτες, περδίκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Σκυλὶ μὲ μύτη ἀλάθευτη καὶ μὲ γοργὰ ποδάρια
μπροστά του τρέχει φάγνοντας σὲ θάμνους καὶ θυμάρια.

Παντοῦ ζητάει περδίκια
ώς ἑκατὸν κιώνων,
ξυλόκοτες, ὄρτυκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Στὸν τοῦχο τσάντες ἥταν τρεῖς, ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη,
μ' αὐτὸς διαλέγει κι ἀπ' τὶς τρεῖς, φοράει τὴν πιὸ μεγάλη.

Γιὰ νὰ χωράῃ περδίκια
ώς ἐκατὸ καὶ χίλια.
ξυλόκοτες, ὄρτύκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Γλυκοβραδιάζει κι ἄρχισε νὰ κελαηδάη τ' ἀηδόνι,
καὶ πίσω ὁ κυνηγὸς γυρνᾶ χωμένος μές στὴ σκόνη.

Στοὺς κάμπους βρῆκε ὄρτύκια
ώς ἐκατὸ κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, περδίκια
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

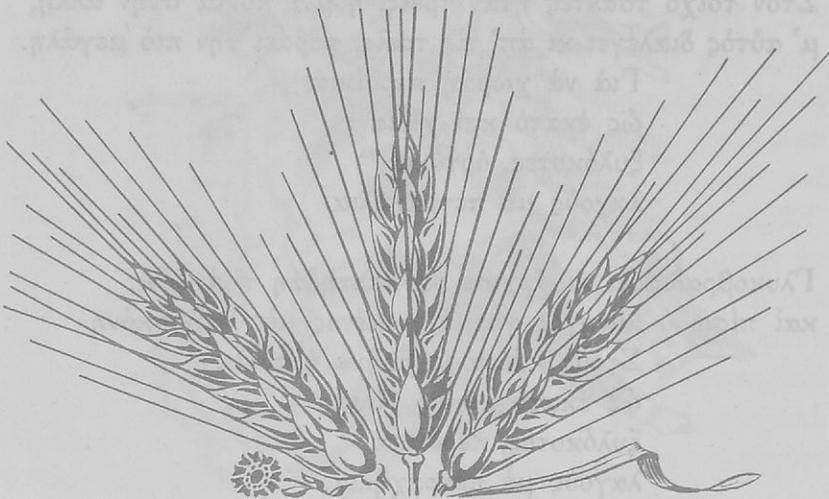
Λαχανιασμένο τὸ σκυλὶ ξωπίσω του πηγαίνει·
τὸ βῆμα τόχει σιγανό, τὴ γλώσσα κρεμασμένη.

"Εβαλε ὅμπρὸς περδίκια,
ώς ἐκατὸ κι ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὄρτύκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

"Ἐχει ριχτὴ τὴν τσάντα του ὁ κυνηγὸς στὴν πλάτη
μὲ λίγο ἀέρα δροσερὸ τῆς ἔξοχῆς γιομάτη.

Καὶ τὸν γελοῦν περδίκια,
ώς ἐκατὸ κι ὡς χίλια,
μποῦφοι γελοῦν κι ὄρτύκια,
λαγοὶ μὲ πετραχήλια.

•A. Πάλλης

59. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΟΙ

**Τὸ σιτάρι καὶ
ἡ καλλιέργειά του**

— Σήμερα, παιδιά, θὰ σᾶς διηγηθῶ
ένα ἀληθινὸ παραμύθι ἀπὸ τὴ ζωῆ
μου, εἶπε ὁ κύριος Λάμπρος.

Τὰ παιδιὰ ἀνοιξαν τέσσερα τὰ μάτια τους καὶ τέντωσαν
τ' αὐτάκια τους. "Ηξεραν καλὰ πόσα ὥραῖα πράγματα γνω-
ρίζει ὁ δάσκαλός τους! Μέσα στὴν τάξη ἀπόλυτη σιωπή.

— "Ημουν μικρός, εἶπε, στὴν ἡλικία σας πάνω κάτω.
"Ενα πρωινό, μόλις σχόλασα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, πῆγα στὸ χω-
ράφι μας, ὅπου βοτάνιζε ὁ πατέρας μου τὸ σιτάρι. Τὸν βοή-
θησα λίγο, ἀλλὰ κουράστηκα, γιατὶ ἡμουν ἀσυνήθιστος στὴ
δουλειά. Μὲ τὴν ἀδειά του πῆγα καὶ κάθισα στὴν ἄκρη,
κάτω ἀπὸ μιὰ μικρὴ φουντωτὴ ἐλιά.

— "Ηταν ὥραῖα ἀνοιξιάτικη μέρα καὶ τὸ εὐχάριστο ἀε-
ράκι της ἔφερνε ὡς ἐμένα μιὰ σιγανὴ γλυκύτατη φωνή:

— "Ακουσε, παιδί μου, ἔλεγε, τί θὰ σοῦ πῶ.

Τὰ ἔχασα μὲ τὴν ἀπροσδόκητη φωνή. Κοίταξα δεξιά,
ἀριστερά, νὰ δῶ ποιὸς μοῦ μιλοῦσε. Δὲν εἶδα κανέναν!

’Αλλὰ ἡ φωνὴ ἐξακολούθησε νὰ ἔρχεται καθαρὴ καὶ
γλυκιά:

— “Ολοι σας μὲ γνωρίζετε· εἶμαι τὸ εὐλογημένο σιτάρι,
ὅ σιτος, ὅπως μὲ λένε τὰ βιβλία σας. Πολλοὶ ἵσχυρίζονται
ὅτι ἡ γενιά μου κρατᾶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἢ τὴν Μεσοποταμία·
ἐγὼ δμως θέλω νὰ πιστεύω ὅτι εἶμαι καθαρὸς γέννημα τῆς
’Αττικῆς. Μὲ δώρισε ἡ θεὰ Δήμητρα στὸ βασιλιὰ τῆς Ἐλευ-
σίνας Τριπτόλεμο. ’Απὸ τότε εἶμαι παιδὶ τῆς ἐλληνικῆς γῆς.

’Αλλὰ τώρα τελευταῖα ἔφεραν στὴν πατρίδα μας κι
ἐκλεκτοὺς σπόρους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ποὺ δίνουν ἀφθονώ-
τερο καρπό. Σύντομα δμως κι αὐτοὶ μὲ τὴν προστασία
μου — καὶ ποιὸς δὲν ἀγαπᾶ τ’ ἀδέρφια του; — καὶ μὲ τὸν
γαλάζιο οὐρανό μας ἔγιναν “Ελληνες πολίτες!

Πολὺ παραξενεύτηκα ἀκούοντας τὰ λόγια αὐτά. Πῶς
εἶναι δυνατό, σκέφτηκα νὰ μιλοῦν τὰ φυτά! ”Αλλο καὶ τοῦτο!
εἶπα μέσα μου.

Καὶ τὸ σιτάρι, σὰ νὰ κατάλαβε τὸ λογισμό μου, ἀπάν-
τησε:

— Παραξενεύεσαι, βέβαια, παιδί μου, πῶς ἐγώ, ἔνα φυτό,
μπορῶ νὰ μιλῶ. Μάθε λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ που-
λάκια καὶ τὰ ζῶα ὅλα, ὅλα μιλοῦν· ἀλλὰ μιλοῦν μόνο στοὺς
φίλους τους, σὲ δσους δηλαδὴ τὰ ἀγαποῦν. Τότε λένε τὰ μυ-
στικά τους, γιατὶ ξέρουν ὅτι θὰ τὰ συμπονέσουν. Κι ἐσύ
εἶσαι φίλος μου, γιατὶ μὲ βοτάνιζες πρωτύτερα μὲ στοργή.

Τὰ λόγια αὐτὰ πολὺ μὲ κολάκεψαν· δὲν εἶναι μικρὸ
πράγμα νὰ εἶναι κανεὶς φίλος τοῦ σιταριοῦ, ποὺ μᾶς τρέ-
φει. Γι’ αὐτὸ καὶ μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ παρακολούθησα
τὴ συμπαθητικὴ φωνὴ τοῦ φίλου μου.

— Εἶμαι πολὺ εύτυχισμένο, συνέχισε, ὅταν ζῶ σὲ φιλόξενα χωράφια, ὅπως εἶναι τοῦ πατέρα σου. Μὲ καλλιεργοῦν μὲ τοὺς νέους τρόπους τῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἄλλαξαν τὴ ζωή μου καὶ πολλαπλασίασαν τὴν καρποφορία μου.

‘Ο καλὸς γεωργός, πρὶν σπείρη τοὺς σπόρους μου, διαλέγει γιὰ σπόρο τοὺς γερούς, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους. ’Επειτα τοὺς ἀπολυμαίνει, γιὰ νὰ τοὺς καθαρίσῃ ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες. ’Οργώνει δυὸ φορὲς τουλάχιστο τὸ χωράφι του, γιὰ ν' ἀνασηκωθῇ τὸ χῶμα, ν' ἀεριστῇ καὶ νὰ χορτάσῃ ἡ γῆ νεράκι, ποὺ εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στὴ ζωή μου.

’Επειτα μὲ σπέρνει ἀλλὰ ποτὲ δὲ μὲ σπέρνει στὰ «πεταχτά», δηλαδὴ σκορπιστὰ μὲ τὴ χούφτα του ἐδῶ κι ἐκεῖ, γιατὶ πάει χαμένος ἀρκετὸς σπόρος μου. Μὲ σπέρνει πάντοτε μὲ τὸ χέρι ἡ μὲ τὴ σπαρτικὴ μηχανὴ στὴ σειρά, αὐλακιὰ αὐλακιά, «κατὰ γραμμές», δηλαδὴ στὴ ζωή μου.

’Ετσι, ὅταν φυτρώσω, ἀερίζομαι περισσότερο, μὲ βλέπει καλύτερα ὁ ζωογόνος ἥλιος, ἀπλώνω περισσότερο καὶ βαθύτερα τὶς ρίζες μου βρίσκοντας ἄνετα τροφὴ καὶ νερό. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, μπορεῖ εὔκολα καὶ, χωρὶς νὰ μὲ βλάψῃ, νὰ μὲ σκαλίσῃ καὶ νὰ μὲ βοτανίσῃ. Βγάζει ἔτσι τὰ ζιζάνια, τ' ἀγριόχορτα, πού, ἀν τ' ἀφηνε, θὰ μ' ἔπνιγαν καὶ θὰ πέθαινα ἀπὸ ἀσφυξία.

Καὶ τελευταῖο: ὁ καλὸς γεωργὸς δὲ μὲ ἀφήνει ποτὲ νὰ πεινάσω περιμένοντας νὰ μὲ θρέψουν μόνο ἡ γῆ κι ὁ Θεός. Μοῦ δίνει κι αὐτός, σὰν καλὸς πατέρας, ἴδιαίτερη τροφή, δηλαδὴ μοῦ κάνει ἔνα εἶδος ὑπερσιτισμοῦ, γιὰ νὰ γίνω ἀκμαῖο καὶ καρπερό. Μὲ λιπαίνει λοιπὸν μὲ χωνεμένη κοπριὰ καὶ μὲ λιπάσματα, μὲ φωσφορικὸ λίπασμα στ' ὄργωμα καὶ μὲ νίτρο στὸ ἀδέρφωμα τῶν βλαστῶν μου.

Καλλιεργώντας με ὁ γεωργός, δηλαδὴ εἶπα, γεμίζει τὶς ἀποθῆκες του σιτάρι κι ἡ οἰκογένειά του θὰ χορτάσῃ ψωμί.

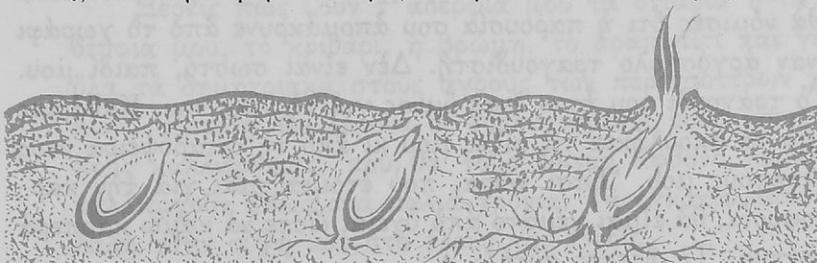
ΑΗ νοικοκυρὰ θὰ κάμη πλούσια τὰ πρόσφορα γιὰ τὴν ἐκ-
κλησία κι ὁ ἵερέας θὰ τελέσῃ μὲ τὸν εὐλογημένο ἄρτο τὸ
μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. "Οσο περισσεύω, θὰ μὲ
πουλήσῃ ὁ καλλιεργητής μου" καὶ θὰ μὲ στείλουν στὶς πόλεις
νὰ φᾶνε ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ ὡραῖο, φτηνὸ καὶ θρεπτικὸ
ψωμά.

Οἱ φίλοι του

Η ἀγάπη τοῦ καλοῦ γεωργοῦ δὲ σταματᾷ
σ' ἐμένα εἶναι πλατύτερη. Ἀγαπᾶ σὰν ἐ-
μένα καὶ τὰ πουλάκια, ποὺ κυνηγεῦν ἀδιάκοπα κι ἀλύπητα
τοὺς ἔχθρούς μου, ποὺ εἶναι κι ἔχθροὶ δλων τῶν φυτῶν. Κυνη-
γοῦν δηλαδὴ τὰ ἔντομα, τὰ τρωκτικὰ καὶ τὰ ἑρπετά· προπαν-
τὸς ὅμως τὰ ἔντομα. Κι ἐσύ, μικρέ μου φίλε, δὲν ἀγαπᾶς
τὰ πουλάκια;

Πρὶν προφτάσω νὰ πῶ τὸ «ναὶ» στὸν παράξενο ὅμιλη-
τή μου, τὸ σιτάρι ἐξακολούθησε:

— Μὲ τὰ ἔντομα καὶ τ' ἄλλα βλαβερὰ τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ
κήπου εἶναι ἀνίκανος ὁ ἄνθρωπος νὰ μετρηθῇ μόνος του
μαζί τους. Εἶναι φοβερὸς κι ἀκατάβλητος ἔχθρος. Πολλα-
πλασιάζεται σὲ ἀπίστευτους ἀριθμοὺς καὶ ξεχύνεται στὸν
ἀέρα, στὴ γῆ, στὰ νερά. Προσβάλλει ὁ ἴδιος ἢ μὲ τὰ σκου-
λήκια του καὶ τὶς κάμπιες του ὅλη τὴν φύση. Καταστρέφει
τοὺς ἀγρούς — κι ἐμᾶς τὰ δημητριακά, βέβαια — τοὺς κή-
πους, τὰ καρποφόρα δέντρα, τ' ἀμπέλια, τὰ δάση· μὲ λίγα

λόγια καταστρέφει ὅ, τι τρέφει τὸν ἀνθρωπὸν κι ὅ, τι τοῦ δίνει τὴν χαράν. Σκοτώνει ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀνθρωπὸν μὲ τοὺς πυρετούς καὶ τὶς ἄλλες ἀρρώστιες, ποὺ φέρνει.

Θὰ ἐρήμωναν τὴν γῆν, ἂν δὲν ἔστελνε ὁ Θεὸς γιὰ βοήθεια τὰ πουλάκια, ποὺ ἔξολοθρεύουν τοὺς καταστροφεῖς τῶν κόπων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς δικῆς μας καὶ τῆς δικῆς του ζωῆς. Τὰ καημένα τὰ πουλάκια! Τί χαριτωμένοι καλοὶ φίλοι!

Μᾶς ἐπισκέπτονται κάθε πρωί, ὅπως ὁ γιατρὸς τὸν ἄρρωστό του, καὶ μένουν μαζί μας ὅλη τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἔξετάζουν ἀπὸ τὴν κορυφὴν ὡς τὴν ρίζα, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἐπίβουλο ἐχθρὸν καὶ νὰ τὸν ἔξολοθρεύσουν. Καὶ γιὰ νὰ τὸν κατασκοπεύουν εὔκολα, ὥστε νὰ μὴν τὰ ὑποπτεύεται, καὶ γιὰ νὰ κάνουν εὐχάριστη τὴν ἐργασία τους, τραγουδοῦν διαρκῶς, ὅπως ὁ καλὸς ἐργάτης.

"Αν ἡ ζωὴ τοῦ γεωργοῦ κι ἡ δική μας δὲν εἶναι μονότονη, τὸ χρωστοῦμε στὴν πρόσχαρη μουσική τούς. "Ἐχομε, βλέπεις, κι ἐμεῖς στὰ χωράφια, ἀνάμεσα στὰ πράσινα φύλλα, τὰ κέντρα τῆς ψυχαγωγίας μας μὲ μουσικοὺς τὰ πουλάκια. "Ετσι δὲ ζηλεύομε τὰ κέντρα, ποὺ ἔχουν οἱ ἀστοὶ στὶς πολιτεῖες, ἀνάμεσα στὰ πολλὰ φῶτα καὶ τοὺς ἀσπρούς τοίχους, μὲ τὶς ὄρχηστρες, τὰ βιολιὰ καὶ τὰ ραδιόφωνα..."

Εἶδες, βέβαια, λίγο πρωτύτερα, ὅταν βοτάνιζες, ποὺ πέταξε ἀπὸ τὰ πόδια σου τραγουδώντας ἔνας κορυδαλλός. Θὰ νόμισες δτὶ ἡ παρουσία σου ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸ χωράφι ἔναν ἀργόσχολο τραγουδιστή. Δὲν εἶναι σωστό, παιδί μου. Τὸ τραγούδι του ἦταν ἔνας ὕμνος γιὰ τὴν νίκη του. Καθάρισε ἀπὸ τὰ σκουλήκια τὶς ρίζες μου κι ἀπὸ τὴν σιταρόφειρα τοὺς βλαστούς μου. "Ετσι τώρα, ποὺ ἔτοιμάζομαι γιὰ τὴν καρποφορία, θὰ είμαι γεμάτο ἀπὸ ὑγεία, ὥστε νὰ κάμω καρπερὰ στάχυα. Τὸ ἥξερες αὐτό;

— "Οχι, ψιθύρισα δειλά.

— Μάθε το λοιπόν και νὰ τὸ πῆς και στ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Τώρα θὰ σου πῶ και γιὰ ἔναν ἄλλο φίλο μου, ποὺ μὲ προστατεύει στὴ σπορά μου. Καλογιάννο ή κοκκινολαίμη τὸν λέτε σεῖς οἱ ἀνθρωποι.

Μισὴ μπουκιὰ εἶναι τὸ κορμάκι του· ἀλλὰ τί δουλευτής! "Οταν ὅργωνη ὁ γεωργὸς τὸ χωράφι του ἡ σκάβη τὸν κῆπο του, ὁ χαριτωμένος φίλος μου τὸν παρακολουθεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα αὐλακιὰ αὐλακιά. "Οποιος δὲν ξέρει, νομίζει ὅτι σκοτώνει ἔτσι τὴν ὥρα του, γιατὶ δὲν ἔχει τί νὰ κάμη.

Αὐτὸς ὅμως ἀπεναντίας ἐργάζεται σὰν πολύπειρος ἐργάτης μὲ μεγάλη εὔσυνειδησία. Θανατώνει χιλιάδες σκουλήκια κι ἔντομα. Σὰν ἐπιτήδειος χειρουργὸς μὲ τὸ μαχαιράκι του, τὸ ράμφος του, θὰ καθαρίσῃ πρῶτα πρῶτα τὸ σκαθάρι· κι ἔπειτα κι ἄλλον κι ἄλλον ἔχθρο μου κι ἔχθρό σας.

Χιλιάδες κόκκους μου σώζει αὐτὸς ὁ μικρούλης. Χωρὶς αὐτὸν κι ἄλλα πουλάκια μάταια θὰ περίμενε ὁ ἀγρότης νὰ φυτρώσωμε ἐγὼ και τὰ λαχανικά του. Τὸ ηξερες αὐτό;

— "Οχι, ψιθύρισα σαστισμένος.

— Μάθε το λοιπόν και νὰ τὸ πῆς και στ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Τὸ παράπονό του 'Αρκετά, μικρέ μου, σὲ κούρασα μὲ τοὺς φίλους μου, τὰ πουλάκια. Τώρα θὰ σου πῶ και τὸ παράπονό μου:

Ξέρεις πῶς ζοῦν τ' ἀδέρφια μου τὰ σιτάρια ἡ τὰ ἐξαδέρφια μου, τὸ κριθάρι, ἡ βρώμη, τὸ ἀραποσίτι και γενικὰ ὅλα τὰ δημητριακὰ στοὺς ἀγρούς τῶν περισσότερων χωρικῶν; 'Επειδὴ δὲν ξέρουν οἱ δυστυχισμένοι τοὺς νέους τρόπους καλλιέργειας, ποὺ θὰ τοὺς ἔδιναν ἀφθονο καρπό, τὰ καλλιεργοῦν ὅπως στὰ παλιὰ χρόνια. Τὰ ἐγκαταλείπουν δηλαδὴ στὴν τύχη και στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Αλλὰ αύτὸς ξεσπᾶ καὶ στὰ σπαρτὰ καὶ στοὺς ἔδιους, γιατὶ χάνουν τὴν πολύτιμη σοδειά τους. Γι' αύτὸς συμβαίνει στὴν Ἐλλάδα τὸ πρωτάκουστο· σπέρνουν 50 ή 100 κιλὰ σπόρο καὶ θερίζουν ἄλλα τόσα ή καὶ λιγότερο καμιὰ φορά!

Καὶ δὲ συμβαίνει μόνο σ' ἐμᾶς, τὰ δημητριακά, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε καλλιέργεια τοῦ γεωργοῦ, ποὺ ἀρκεῖται στὰ πατροπαράδοτα, λησμονώντας τὴν ἀξία καὶ τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ τὸ χειρότερο· τ' ἀνόητα παιδιά τους, ἵσως γιατὶ δὲν τὰ δίδαξε κανένας, κυνηγοῦν καὶ σκοτώγουν τοὺς καλύτερους βοηθούς στὸ ἔργο μας καὶ στὸ ἔργο τῶν γονιῶν τους, τὰ καημένα τὰ πουλάκια. Θλίβομαι κατάκαρδα, ὅταν τὰ βλέπω νὰ σκοτώνουν τοὺς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!...

'Εδῶ σταμάτησε ἡ φωνή.

Φαινόταν τώρα τελευταῖα ὄργισμένη καὶ πολὺ πικραμένη.

Στ' αὐτιά μου βούιζαν οἱ τελευταῖες λέξεις:

— Νὰ σκοτώνουν τὰ πουλάκια, τοὺς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!

Ντράπηκα καὶ μὲ τὰ δυό μου χέρια σκέπασα σκεφτικὸς τὸ πρόσωπό μου.

Nικόλαος Κοντόπουλος

60. Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ό ήλιος μ' ὅλη του τὴ χάρη
κι ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμο πλημμυρίζει.
Μὲς στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
ἀπὸ βόδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζῃ.

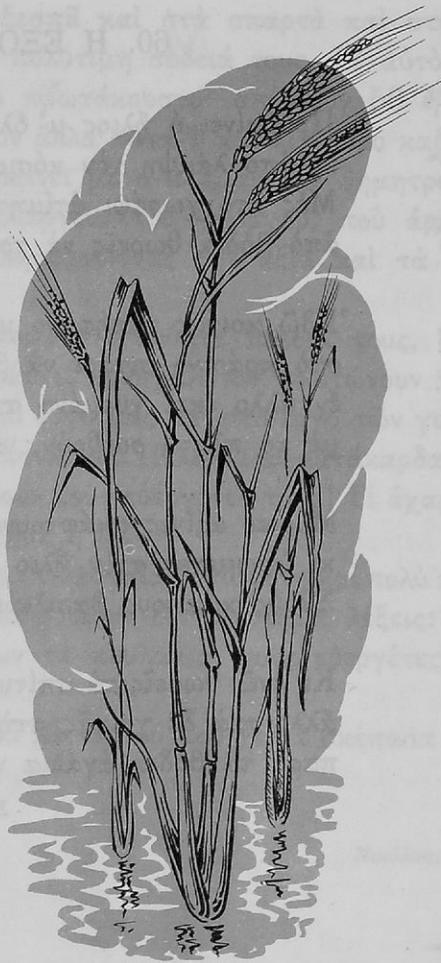
'Εδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι
στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζῃ.
Ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στὸ χορτάρι
μὲ τὸ πλατύ ρουθαύνι νὰ καπνίζῃ.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τὴ γῆ
κι ὑψωμένες στὸν ήλιο λαμπυρίζουν.
Στοὺς κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κι ἐνῶ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
ἄλλο πιὰ δὲ γρικᾶς στὴ χαραυγή,
παρὰ τὰ βόδια ἀγάλια νὰ μουγκρίζουν.

Στέφανος Μαρτζώκης

61. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

Τὸ ρύζι εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγαπητὲς τροφὲς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Κι ὅλοι τὸ ἔρομε πῶς παλιότερα ἤμαστε ἀναγκασμένοι νὰ εἰσάγωμε πολλὲς χιλιάδες τόνους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, τοὺς ὃποίους πληρώναμε

έκατομμύρια δολάρια. Ός τὸν τελευταῖο πόλεμο ἀπὸ τὶς εἴκοσι πέντε χιλιάδες τόνους, ποὺ χρειαζόμαστε κάθε χρόνο, μόνο διακόσιες χιλιάδες χιλὰ ἥταν ἡ δική μας παραγωγὴ ἀπὸ μερικοὺς ὄρυζῶνες τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο ἡ κατανάλωση τοῦ ρυζιοῦ σχεδὸν διπλασιάστηκε στὴν πατρίδα μας. Αὐτὸς ὁ διπλασιασμὸς δείχνει, βέβαια, πώς μᾶς ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ τροφή, δὲ δείχνει ὅμως πώς γινήκαμε τόσο πλούσιοι, ὥστε νὰ διαθέτωμε διπλασια δολάρια ἀπὸ τὰ προπολεμικά, γιὰ νὰ τὴν προμηθευθοῦμε. Απλούστατα διπλασιάστηκε ἡ κατανάλωση, γιατὶ σύγχρονα πολλαπλασιάστηκε ἡ Ἑλληνικὴ παραγωγὴ τοῦ ρυζιοῦ, σὲ σημεῖο μάλιστα ποὺ νὰ γίνεται καὶ ἔξαγωγὴ σὲ ἄλλες χῶρες.

Θὰ ρωτήσῃ ἵσως κανένας: Πῶς ἔγινε αὐτὸ τὸ θαῦμα; Καὶ γιατὶ νὰ μὴν ὑπάρχουν καὶ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια αὐτοὶ οἱ πολλοὶ ὄρυζῶνες, ἀφοῦ μάλιστα ἥταν γνωστὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ;

Γιὰ νὰ ἔξηγήσωμε αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς γεωργίας, πρέπει ν' ἀναφέρωμε μερικὰ σχετικὰ γεγονότα.

Τὸ ρύζι καλλιεργεῖται σὲ ἐδάφη, ποὺ σκεπάζονται μὲ νερὸ δλο τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς καλλιέργειας, καὶ σὲ κλίμα θερμό. Οἱ Κινέζοι, ποὺ ἔχουν τὸ ρύζι ἐθνικὸ φαγητό, λένε πώς τοῦ ἀρέσει νὰ ἔχῃ τὰ πόδια του στὸ νερὸ καὶ τὸ κεφάλι του στὴ φωτιά. Ἀκόμη τὸ ρύζι ἀναπτύσσεται πολὺ σὲ ἐδάφη, ποὺ ἔχουν πολὺ ἀλάτι, στὶς («ἀρμύρες»), ὅπως τὶς λέει ὁ λαός. Σὲ τέτοια ἐδάφη δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τίποτ' ἄλλο. "Οταν ὅμως καλλιεργηθῇ τρία τέσσερα χρόνια τὸ ρύζι, τὸ ἀλάτι ἐλαττώνεται πολὺ καὶ τότε τὸ χῶμα γίνεται κατάλληλο γιὰ κάθε καλλιέργεια.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε καὶ πολλὰ ἐδάφη κατάλληλα

γιατί τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ, ποὺ μποροῦν νὰ ποτίζωνται ή μὲ τὸ νερὸ τῶν ποταμιῶν ή μὲ ύπόγεια νερά, καὶ τὸ κλίμα της εἶναι ἀρκετὰ ζεστό, ὅσο χρειάζεται τὸ ρύζι. Στὰ παράλιά μας μάλιστα ύπαρχουν πολλὲς χιλιάδες στρέμματα «ἄρμύρες», ὅπου μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τὸ ρύζι. Κι ὅμως, ως τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου ή ὀρυζοκαλλιέργεια ἥταν τόσο περιορισμένη. Κι αὐτὸ ἀπὸ ἐναν πολὺ σοβαρὸ λόγο: τὸν κίνδυνο τῆς ἑλονοσίας.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ μεγαλύτερη πληγὴ τῆς πατρίδας μας ἥταν, ως πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ ἑλονοσία. Αὕτη ἡ τρομερὴ ἀρρώστια ἀνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ φοβοῦνται σὰν τὸ χάρο τὸ στάσιμο νερό, γιατὶ ἔκει ζῆ κι ἀναπτύσσεται ὁ φορέας της, τὸ κουνούπι.

Πῶς νὰ σκεφτῇ λοιπὸν κανένας νὰ πλημμυρίσῃ μὲ νερὸ διάκληρες πεδινὲς ἐκτάσεις, ἀφοῦ ἔτσι θὰ ἔφερνε τὴν ἑλονοσία σὲ ὅλο τὸ γύρω πληθυσμό; "Ἄσ ἔλειπε καὶ τὸ ρύζι καὶ τὰ καλά του, ἀρκεῖ νὰ ἔλειπε μαζί του κι ὁ τεταρταῖος πυρετὸς κι ἡ κατακίτρινη ὅψη τοῦ ἀνθρώπου. Κι ὅπου ἀποτολμοῦσαν νὰ καλλιεργήσουν τὸ ρύζι, τὸ πλήρωναν τόσο ἀκριβὲ μὲ τὴν ύγεια τους καὶ κάποτε μὲ τὴ ζωή τους.

Κατὰ τὴ διάρκεια ὅμως τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου οἱ σύμμαχοί μας "Αγγλοι καὶ Ἀμερικανοί, ἀναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν κοντὰ στὰ ἔλη τῆς "Απω 'Ανατολῆς, κατέρθωσαν ν' ἀνακαλύψουν τὸ ἐντομοκτόνο φάρμακο ντί - ντί - τί. Αὕτὸ τὸ θαυματουργὸ φάρμακο ἔφερε στὴν πατρίδα μας ἀνυπολόγιστες ὠφέλειες. Σήμερα σχεδὸν ἔχει ἐκλείψει ἡ ἑλονοσία. Καὶ τὸ νερὸ ποτίζει τοὺς κάμπους μας, χωρὶς νὰ φοβόμαστε πιά, γιατὶ τὸ ράντισμα μὲ τὸ ἐντομοκτόνο καταστρέφει τὰ κουνούπια.

"Αφοβά λοιπὸν ἀρχισαν καὶ οἱ γεωργοί μας τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ δοκιμαστικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ δοῦν

τὴν ἀπόδοσή του, μὲ μεγάλο ζῆλο ἔπειτα, ὅταν εἶδαν ὅτι τὸ εἰσόδημά του εἶναι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τοῦ σιταριοῦ καὶ κάθε ἄλλου προϊόντος. Κι ἔτσι κάθε χρόνο καὶ νέες χιλιάδες στρέμματα γίνονται δρυζῶνες καὶ τὸ ρύζι σήμερα εἶναι ἀπὸ τίς φτηνότερες τροφές μας.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

"Ας κάνωμε τώρα τὴν ἐπίσκεψή μας σὲ μιὰν ἀπὸ τίς πιὸ γόνιμες ἑλληνικὲς πεδιάδες, ὅπου σήμερα καλλιεργεῖται τὸ ρύζι. Πᾶμε στὴν πεδιάδα τοῦ Τρινάσου τῆς Λακωνίας, δυτικὰ ἀπὸ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὔρωτα, ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τὸ Βασιλοπόταμο. Αὐτὴ ἡ πεδιάδα χωρίζεται μὲ τὸν Εὔρωτα ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ "Ελους καὶ στὴν πραγματικότητα εἶναι μαζὶ τῆς μιὰ ἀπὸ τὶς εὐφορώτερες περιοχὲς τῆς πατρίδας μας, ποὺ διασχίζεται στὴ μέση ἀπὸ τὸν περίφημο ποταμὸ τῆς Λακωνίας.

‘Ως πρὸν ἀπὸ τριάντα πάνω κάτω χρόνια ἡ πεδιάδα τοῦ Τρινάσου ἦταν μεγάλο ἔλος ἀπὸ χιλιάδες στρέμματα, ποὺ ὅχι μόνο δὲν ἔδινε κανένα εἰσόδημα, ἀλλὰ ἦταν κίνδυνος θάνατος γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς περιφέρειας.

Κι ὁ Βασιλοπόταμος, τὸ ἥρεμο ποτάμι μὲ τὸ ἀνεξάντλητο νερό, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἕνα βράχο μέσα στὸ χωριὸ Σκάλα, ἀντὶ νὰ εἶναι ὁ μεγάλος εὐεργέτης τοῦ τόπου, ἦταν ὁ θανάσιμος ἔχθρος του, γιατὶ διατηροῦσε χειμώνα καλοκαίρι τ’ ἀρρωστημένα πράσινα νερά τοῦ βάλτου.

Εύτυχῶς, πρὸν ἀπὸ τριάντα πάνω κάτω χρόνια, ἰδρύθηκε ἡ ἑταιρία «‘Υδραυλικὰ Ἐργα Τρινάσου», ποὺ ἀποξήρανε τὸ βάλτο καὶ κατασκεύασε μόνιμα ἀποχετευτικὰ ἔργα, δηλαδὴ ἀντλιοστάσιο κι ὀλόκληρο σύστημα χαντακιῶν, ποὺ νὰ βγάζουν τὸ νερὸ στὸ Λακωνικὸ κόλπο.

‘Ο γονιμότατος κάμπος παραδόθηκε στοὺς καλλιεργητές του, ποὺ τὸν ἔσπερναν σιτάρι, καλαμπόκι καὶ βαμπάκι. ‘Ο μεγάλος κίνδυνος τῆς ἐλονοσίας εἶχε πιὰ περάσει κι ὁ κάμπος ἀπὸ καταραμένος τόπος ἄρχισε νὰ γίνεται εὔλογημένος γιὰ τοὺς κατοίκους του.

‘Η φοβερὴ ὅμως ἀρρώστια ἔλειψε ἐντελῶς μόνο ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ τὴ χρησιμοποίηση τοῦ ντί - ντί - τί. Τ’ ἀποχετευτικὰ ἔργα καὶ τὸ ἐντομοκτόνο μεταμόρφωσαν καὶ τὸ ποτάμι, τὸ Βασιλοπόταμο, ἀπὸ θανάσιμο ἔχθρὸ σὲ μεγάλο εὐεργέτη. Τ’ ἀνεξάντλητα νερά του μποροῦν νὰ ποτίσουν τὸ καλοκαίρι ὅλη τὴν περιοχὴ χωρὶς τὸν κίνδυνο τοῦ πυρετοῦ.

Τώρα πιὰ χωρὶς κανένα φόβο ἄρχισαν κι ἐδῶ, ὅπως καὶ σ’ ἄλλα ἐδάφη τῆς πατρίδας μας, τὴ δοκιμαστικὴ στὴν ἀρχὴ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ. Κι ὅταν εἶδαν οἱ γεωργοὶ μας πῶς καὶ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ποσότητα τῆς στρεμματικῆς παραγωγῆς ἦταν ίκανοποιητική, γιατὶ ἀφῆνε καθαρὸ κέρδος πολὺ

μεγαλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη καλλιέργεια, μεταμόρφωσαν τὸν ἄλλοτε σιτοβολώνα σὲ ποτιστικὸν ὄρυζώνα.

Τὰ χαντάκια, ἀντὶ νὰ πηγαίνουν τὸ νερὸν πρὸς τὴν θάλασσα, τὸ χύνουν ἀφθονο στὰ κτήματα τὰ σπαρμένα μὲ ρύζι. Ἡ γονιμότατη γῆ τοῦ Τρινάσου, ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη καλλιέργεια δὲ χρειαζόταν ἄλλο νερὸν ἀπ' ὅσο διατηροῦσε στὰ σπλάχνα τῆς καὶ τὸ πιὸ ζεστὸ καλοκαίρι, δέχεται τώρα μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ εἶναι διαρκῶς πλημμυρισμένη. Τόσο ἀχόρταγο εἶναι τὸ ρύζι, ποὺ μεγαλώνει τόσο περισσότερο, ὅσο φηλότερα στὸ ἀνάστημά του ἀνεβαίνει τὸ νερό. Κι δὲ Βασιλοπόταμος, πάντα ἀνεξάντλητος, γεμίζει τὰ χαντάκια καὶ πλημμυρίζει κάθε μέρα τὸν ὄρυζώνα.

Τὸ θέαμα τοῦ κάμπου, σπαρμένου σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μὲ ρύζι, εἶναι πρωτοφανέρωτο στὴν πατρίδα μας. Γιά φανταστῆτε στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ φεύγετε ἀπὸ τὴν κατάξερη Μάνη, ὅπου «ψήνει ὁ ἥλιος τὸ φωμί», ὅπως λέει ὁ λαός, καὶ ξαφνικὰ νὰ βρίσκεστε στὸν ὄλοπράσινο κάμπο, τὸν πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ ἀφθονο νερό!

‘Η πρώτη σας ἐντύπωση θὰ εἶναι πῶς ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀμφίβιοι. Τόση ἀφθονία νεροῦ τὴν ἔχομε χαρῆ μόνο σὲ κινηματογραφικὲς ταινίες, ποὺ παρουσιάζουν κάποιες μακριὲς χῶρες τόσο διαφορετικὲς ἀπὸ τὴν διψασμένη πατρίδα μας. Πόσες φορὲς καλοτυχίσαμε αὐτὲς τὶς τόσο προνομιούχες χῶρες μὲ τοὺς μεγάλους ποταμούς, ποὺ χαρίζουν παραδεισένιο πλοῦτο στοὺς κάμπους! Καὶ νὰ τώρα ἐδῶ, κοντὰ στὸν πιὸ ἄνυδρο τόπο τῆς πατρίδας μας, στὴν Μάνη, ἀφθονο τὸ νερὸν μᾶς χαρίζει ἔναν ὄλοπράσινο παράδεισο.

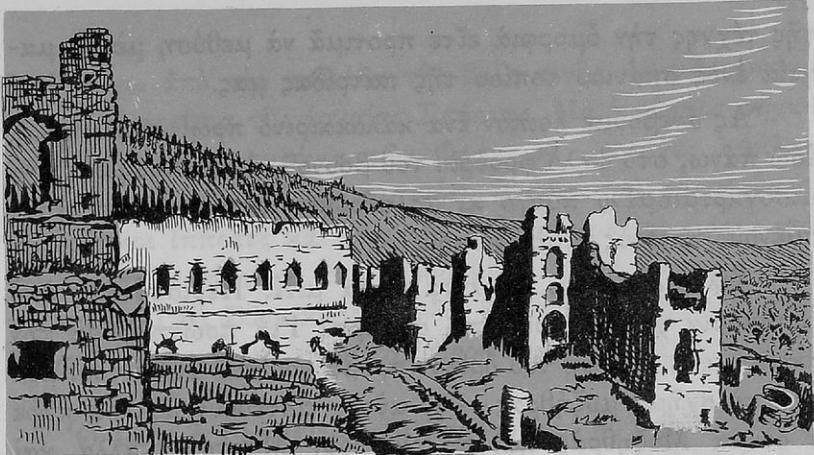
‘Η ὄρυζοκαλλιέργεια τοῦ Τρινάσου, καὶ μὲ ὅλα τὰ μηχανικὰ μέσα, χρειάζεται χιλιάδες ἐργατικὰ χέρια. “Ακουσα πῶς ἐφέτος ἀπασχολοῦσε πεντέμισι χιλιάδες ἐργάτες, ποὺ οἱ

περισσότεροι καλλιεργοῦσαν τὸ ρύζι γιὰ λογαριασμό τους. Στὴν πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς, στὴν κωμόπολη Σκάλα, ὅπου ἀλλοτε ἡ ζωὴ ἦταν ἀνυπόφορη ἀπὸ τὴν ἐλονοσία, σήμερα βλέπει κανένας μιὰν ἀσυνήθιστη γιὰ ἐπαρχιακὸ κέντρο κίνηση. Τὸ μεγαλύτερο κτίριο εἶναι τὸ νεόχτιστο Ἀποφλοιωτήριο μὲ τὸ σῆμα τοῦ «Σχεδίου Μάρσαλ». Νέα σπίτια καὶ καταστήματα χτίζονται.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, μικροὶ μεγάλοι, εἶναι σήμερα ἀγνώριστοι. "Οχι πιὰ οἱ μορφὲς οἱ κατάχλωμες καὶ πρόωρα ρυτιδωμένες, ποὺ σ' ἔκαναν νὰ λυπᾶσαι τοὺς ἀρρώστους. Σήμερα βλέπεις μορφὲς ροδοκόκινες καὶ γελαστὲς ἀπὸ ὑγεία καὶ ίκανοποίηση, ὅτι ὁ μόχθος τους, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πληρώνεται μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸν εὐλογημένο κάμπο τους καὶ τὸ μεγάλο εὔεργέτη τους, τὸ Βασιλοπόταμο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

62 ΜΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΟ ΜΙΣΤΡΑ

1. ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ

"Οποιος θέλει νὰ δῃ μὲ τὰ μάτια του μιὰ ἀρχαία πόλη μὲ τοὺς δρόμους της καὶ τὰ ἐρείπια της, ὅχι μόνο τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς τέχνης ἀλλὰ καὶ τῶν ἴδιωτικῶν σπιτιῶν, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν νεκρόπολη τῆς Δήλου. Καὶ ὅποιος θέλει νὰ δῃ μιὰ μεσαιωνικὴ νεκρόπολη μὲ τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους της, μὲ τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ παλάτια της ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὲς ἔκατον τάδες σπίτια ἴδιωτικά, ποὺ τὰ ὑπολογίζουν σὲ δυὸ χιλιάδες, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μιστρά.

Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι, ποὺ νὰ συνδυάζουν τόσο ἀρμονικὰ τὴν ἔνδοξη ἱστορικὴ παράδοση, τὰ πλούσια καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ ὑπέροχο φυσικὸ τοπίο. 'Οπωσδήποτε δὲ Μιστράς ίκανοποιεῖ τὸν κάθε ἐπισκέπτη του, εἴτε προτιμᾶ νὰ ταξιδέψῃ μὲ τὰ φτερὰ τῆς φαντασίας σὲ ἔνδοξα γεγονότα τῆς ιστορίας μας εἴτε προτιμᾶ νὰ θαυμάσῃ

τῆς τέχνης τὴν ὁμορφιὰ εἴτε προτιμᾶ νὰ μεθύσῃ μὲ τὴ μα-
γεία ἐνὸς σπάνιου τοπίου τῆς πατρίδας μας.

"Ας ἀνεβοῦμε λοιπὸν ἔνα καλοκαιρινὸ πρωΐ, πολὺ πρωΐ,
ἐδῶ πάνω, στὸ φηλὸ φρούριο τοῦ Βουνοῦ, ἃς καθίσωμε σ' ἔνα
μισογχρεμισμένο πύργο κι ἃς φέρωμε μπροστά μας περα-
σμένους καιρούς κι ἀνθρώπους.

Χίλια διακόσια σαράντα ἐννέα μ.Χ. Περισσότερα ἀπὸ
έφτακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα! Γιὰ πρώτη φορὰ τὴν
ἀκατοίκητη κορυφὴ τοῦ ὄρθιου προβούνου τοῦ Ταῦγέτου, ποὺ
ἔχει τὸ σχῆμα μυζήθρας — γι' αὐτό, πιστεύουν πολλοί, πῆρε
τ' ὄνομα Μυζήθρας καὶ τὸ γράφουν Μυστράς, ἀλλὰ καὶ
Μιστράς — κόσμος πολὺς τὴν ἀνεβαίνει. Τεχνίτες καὶ σύνερ-
γα καὶ μουλάρια φορτωμένα πέτρα κι ἀσβέστη μέρες καὶ μῆνες
δουλεύουν σὰ μέλισσες.

Σιγὰ σιγὰ ὀρθώνεται τὸ φράγκικο φρούριο τῶν Βιλ-
λαρδουίνων, ποὺ πῆραν στὸ μερίδιό τους τὸ Μορέα (τὴν
Πελοπόννησο), ὅταν οἱ Φράγκοι κι οἱ Βενετοὶ μοίρασαν
τὶς χῶρες τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ Φράγκοι βουλήθηκαν νὰ στεφανώσουν τὸ βουνὸ μὲ
τὸ φρούριο τὸ ἀπαρτο, γιὰ νὰ καθίσουν πιὸ ἀσφαλισμένοι
στὸν τράχηλο τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοριᾶ. Ἐλληνες ὅμως ἐπι-
στρατευμένοι μὲ τὴ βίᾳ εἶναι τὸ μελισσολό τῶν τεχνιτῶν καὶ
τῶν ἐργατῶν, ποὺ στερεώνουν ἀτράνταχτο αὐτὸ τὸ φρούριο.

Τί περίεργο, ἀλήθεια! Σὰν κάποια μυστικὴ φωνὴ νὰ
τοὺς λέη πώς πρέπει νὰ βάλουν ὅλη τους τὴν τέχνη κι ὅλη
τους τὴ δύναμη καὶ νὰ τὸ χτίσουν ὅσο γίνεται πιὸ στερεὸ
τὸ φρούριο, γιατὶ πολὺ γρήγορα θὰ πέση στὰ χέρια τῶν
Ἑλλήνων.

Χίλια διακόσια ἔξήντα δύο, δεκατρία μόλις χρόνια ὀρ-
γότερα. Τὸ νεόχτιστο φρούριο ὑψώνεται περήφανο καὶ φο-

βερὸ πάνω ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Βυζαντινῆς Λακεδαιμονίας κι ἀπὸ τὰ ἔρείπια τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Μὰ ὁ κόσμος σήμερα — δοῦλοι τόσα χρόνια τῶν Φράγκων — ἀνοίγει διάπλατα τὰ μάτια του καὶ δὲν πιστεύει. Σκυθρωποὶ κατεβαίνουν οἱ Φράγκοι ιππότες καὶ ξεκινοῦν μὲ βουρκωμένα μάτια γιὰ τὴν πρωτεύουσά τους, τὴν Ἀνδραβίδα, ἥ γιὰ κάπου ἄλλου, πιοιδὸς ξέρει! Κι ἄλλοι καβαλάρηδες ζωηροὶ καὶ γελαστοὶ ἀνεβαίνουν καὶ στήνουν στὸν ψηλότερο πύργο τὸ χρυσὸ δικέφαλο ἀιτό.

‘Ο ἕδιος ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, ποὺ τὸ ἔχτισε τὸ φρούριο, αἰχμάλωτος τρία τώρα χρόνια μὲ τοὺς δώδεκα βαρόνους του, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐλευθερία του, ἀναγκάστηκε νὰ παραδώσῃ στὸ νικητὴ τῆς μάχης τῆς Πελαγονίας Μιχαὴλ Παλαιολόγο τὰ φρούρια τοῦ Μιστρᾶ, τῆς Μάνης καὶ τῆς Μονεμβασίας.

Τὰ χρόνια περνοῦν κι ὁ Μιστρᾶς δρθώνεται πάντα ἀπαρτοὶ πιὰ μὲ τὸ βυζαντινὸ δικέφαλο κυρίαρχό του. Ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ πῶς ἀλλάζει μορφή! Δὲν εἶναι πιὰ ὁ ἐρημικὸς φύλακας τοῦ πλούσιου κάμπου μὲ τὴν πρωτεύουσά του τὴν Λακεδαιμονία καὶ τὰ πολλὰ χωριά του. ‘Η ἕδια ἥ πρωτεύουσα, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένη, ἔρχεται καὶ ριζώνει στὰ πόδια του. ‘Ο Μιστρᾶς γίνεται πολιτεία, μικρὴ στὴν ἀρχή, μεγάλη ἀργότερα, ἥ πρώτη τοῦ Μοριᾶ, ἥ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μορέως.

2. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο ξαναπερνοῦν ἀπὸ μπροστά μας δυὸ δόλοκληροι αἰῶνες ὡς τὰ χίλια τετρακόσια ἔξήντα μ.Χ., ποὺ πάτησε καὶ τὸ Μιστρᾶ τὸ πόδι τοῦ πορθητῆ Μωάμεθ τοῦ Β'. Βλαστάρια τῶν αὐτοκρατορικῶν βυζαντινῶν δυναστειῶν,

ποὺ ἀγωνίζονται νὰ ξαναστυλώσουν τὴ βαριὰ λαβωμένη αὐτοκρατορία τους, Καντακουζηνοὶ καὶ Παλαιολόγοι, ἔρχονται δεσπότες τοῦ Μιστρᾶ καὶ χτίζουν παλάτια καὶ διπλὰ τείχη, γιὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴν πόλη.

Φράγκοι, Βενετοὶ καὶ Τούρκοι περνοῦν ὅλοι μὲ τὴ σειρά τους, φοβερίζουν τὴν πόλη καὶ τὸ φρούριό της, φεύγουν δῆμως ἀνίκανοι νὰ τὴν πατήσουν.

Κι οἱ τελευταῖοι βυζαντινοὶ σοφοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, νιώθουν πῶς ἐδῶ κάτω, στὰ πόδια τοῦ περήφανου Ταῦγετου, δίπλα στοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, ὁ ἑλληνισμὸς ἀναπνέει πιὸ ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ποὺ τὴν περισφίγγει ἀσφυχτικὰ ὁ σουλτάνος.

Νά τος ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, κάτω ἀπὸ τὸν ἕσκιο μιᾶς καμάρας ποὺ διαβάζει. "Ετοιμος εἶναι νὰ ταξιδέψῃ γιὰ τὴ Φλωρεντία, ὅπου πρῶτος αὐτὸς θ' ἀνάψῃ τὸ πνευματικὸ φῶς, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ Δυτικοὶ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν Ἀναγέννηση.

Νά οἱ ἀρχιτέκτονες, ποὺ στολίζουν τὴν πολιτεία μὲ κοσμοξακουσμένες ἐκκλησίες, τὴ μιὰ πιὸ ὡραίᾳ ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν Παντάνασσα, τὴν Περίβλεπτο, τὸν "Άγιο Δημήτριο, τὴν Εὐαγγελίστρια, τοὺς Ἅγιους Θεοδώρους καὶ τὸ Ἀφεντικό.

Νά κι οἱ ζωγράφοι μὲ τὰ θαυματουργά τους χρώματα, ποὺ στολίζουν τὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Δὲν ἔχουν πιὰ τὸν παλιὸ πλοῦτο τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ πινέλα μὲ τὰ φτωχὰ χρώματα στὰ χέρια τῶν ὄρθιοδόξων ζωγράφων εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ θρησκευτικὴ πίστη.

'Ονόματα ἀς μὴν ἀναζητοῦμε. Μεγάλοι καὶ ταπεινοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, δούλεψαν καὶ δημιουργησαν κι ἀφησαν μνημεῖα ἀθάνατα, ὅχι γιὰ νὰ διαιωνίσουν τὰ ὄνο-

ματά τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσευχηθοῦν μὲ τὴ δική τους τέχνη, ὅπως προσεύχονται μὲ τὴ δική τους τέχνη κι οἱ ἀνώνυμοι ὑμνογράφοι.

Νά κι ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ποὺ ξεκινάει μὲ μικρὴ συνοδεία γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, ὅπου τὸν περιμένει τὸ ἀκάνθινο στεφάνι τοῦ ἐθνομάρτυρα. Τί παράξενη ἔκφραση ποὺ ἔχουν τὰ μάτια του, ὅπως στρέφει γιὰ τελευταία φορὰ ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸ Μιστρά! Τὸ νιώθει πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναδῆ καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ κλείσῃ στὴν ψυχή του ὀλοζώντανο τ' ὄραμά του.

Ποιὸς ξέρει! Ἰσως αὐτὸ τὸ ὄραμα τοῦ Μιστρᾶ, ὅπου ἔχει ἀναστηθῆ ὁ ἑλληνισμὸς μὲ δλη τὴ ζωντάνια καὶ τὴν πνευματική του ἀκτινοβολία, ἵσως αὐτὸ τὸ ὄραμα, περισσότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο, θὰ τοῦ δώσῃ τὴ δύναμη νὰ σταθῇ ἀκλόνητος τὴν ὥρα τοῦ μεγάλου ἡρωισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης θυσίας.

3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Ο ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ πλημμυρίζει τὸν κάμπο καὶ διαλύει τὴν ἀραχνένια πάχνη τῆς αὐγῆς. Τὸ ταξίδι μας στοὺς περασμένους αἰῶνες τελειώνει σὰν ὄνειρο, ποὺ τὸ διαλύει τὸ πρωινὸ φῶς τοῦ παραθυριοῦ.

Ευπνοῦμε κι ἐμεῖς ἐδῶ πάγω, στὴ νεκρὴ πιὰ πόλη, ὅπου μόνο λίγες ἐκκλησίες μένουν ἀπείραχτες ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα. Κάτι μᾶς σφίγγει τὴν καρδιά. "Ομως ἄκου τὴ λαλιὰ τῆς πέρδικας πόσο χαρούμενη μᾶς ἔχαλαφώνει! Κι ἔνας κότσυφας μὲ τὸ καλογερικό του ράσο καὶ τὸ χρυσό του ράμφος ἥρθε καὶ κάθισε ἀπέναντί μας, πάνω στὸ μισογκρεμισμένο τεῖχος, καὶ φλύαρος δὲ θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ παραδοθοῦμε στὴ μελαγχολία μας.

Ανοίγομε τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχή μας στὸ σημερινὸ θέαμα.

Πίσω μας, πρὸς τὴ δύση, μᾶς παραστέκει προστατευτικὰ ὁ γίγαντας τῶν βουνῶν, ὁ Ταῦγετος, μὲ τὶς γκρίζες κορυφές του. Κι ἐμπρός μας, ἀνατολικά, ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Μιστρᾶ ὡς πέρα στὰ ριζοβούνια τοῦ Πάρνωνα, μιὰ ἀπέραντη θάλασσα! Τόσο πλούσιο πράσινο, ποὺ νὰ σκεπάζῃ ἔναν κάμπο δόλοκληρο καὶ νὰ κρύβῃ τόσα χωριά, ἂν δὲν εἶναι θέαμα μοναδικὸ στὴ γυμνὴ πατρίδα μας, ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ σπάνιο.

Ο ἐλαιώνας μὲ τὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐλιές καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὶς λεμονοπορτοκαλιές δὲν ἀφήνουν οὔτ' ἔνα στρέμμα ἀσκέπαστο οὔτε μιὰ αὐλὴ σπιτιοῦ ἐλεύθερη. Στὸ βάθος μόνο ἡ κοίτη, ἡ σχεδὸν χωρὶς νερό, τοῦ Εύρωτα σὰν τεράστιο ἀσημένιο φίδι σχίζει ἀπὸ τὰ βόρεια πρὸς τὰ νότια τὴ θάλασσα τοῦ πράσινου.

Κι ἡ Σπάρτη, ἡ σημερινὴ πόλη, εἶναι σχεδὸν κρυμμένη καὶ μόνο ἡ μητρόπολη καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ψηλότερα κτίρια προβάλλουν τὶς στέγες τους, γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν παρουσία της.

Πόσο ἔορταστικό, πόσο χαρούμενο ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας τὸ λακωνικὸ τοπίο! Κι εἴτε τοὺς Σπαρτιάτες φανταστοῦμε νὰ γυμνάζωνται στὶς ὅχθες τοῦ Εύρωτα εἴτε τοὺς Φράγκους ἵππότες στὸ κονταροχτύπημά τους εἴτε τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ πολεμοῦν ἀπὸ τὸ φρούριό τους εἴτε τοὺς Τούρκους νὰ τὸ πατοῦν, ὅλα τὰ περνοῦμε γιὰ παιγνίδια τῶν ἀνθρώπων μέσα στὴν ὅμορφη πλάση, ποὺ τοὺς χάρισε ὁ Μεγαλοδύναμος.

Ἄς πᾶμε λοιπὸν κι ἐμεῖς νὰ προσευχηθοῦμε στὶς Βυζαντινὲς ἐκκλησίες τοῦ Μιστρᾶ, ν' ἀνάψωμε ἔνα κεράκι γιὰ..

τὶς ψυχὲς τόσων γενεῶν προγόνων μας, ποὺ τόσο τίμησαν
ἔδω πάνω καὶ τὸν ἑλληνισμὸν καὶ τὸ χριστιανισμό!

Ο "Ας γονατίσωμε στὸ πλακόστρωτο κι ας ὑψώσωμε τὸ
βλέμμα πρὸς τὸν Παντοκράτορα τοῦ τρούλου, ὅχι μόνο γιὰ
νὰ θαυμάσωμε τὴ μεγάλη τέχνη τοῦ ἀνώνυμου ζωγράφου,
ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε, ἔστω καὶ γιὰ λίγες
στιγμές, τὴ δική του μεγάλη πίστη." Ετσι μόνο θὰ γίνωμε
ἄξιοι νὰ ὑψώσωμε τὴν εὐχαριστία μας πρὸς Αὐτόν, γιατὶ
μᾶς ἀξίωσε νὰ ζήσωμε μιὰ τέτοια μέρα καὶ μέσα σὲ μιὰ
τέτοια πλάση, ὅπου ἡ ἱστορία, ἡ ὁμορφιὰ τῆς μεγάλης τέ-
χνης κι ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου ἔχουν συναντηθῆ σὲ
μιὰ τόσο ἀρμονικὴ συντροφιά.

Γεώργιος N. Καλαματιανὸς

63. ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Ήταν Μάιος του 1879, όταν γιὰ πρώτη φορὰ πήγαινα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς θεόρατους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόθρησκοι ἀνθρωποι, ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια, ἔστησαν τὶς Ἱερὲς φωλιές τους, ἀφοῦ ἔφυγαν μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ παράτησαν τὰ μεγάλα ἀξιώματα ποὺ εἶχαν σ' αὐτόν. Ἡμαστε μιὰ συντροφιά, περισσότεροι ἀπὸ δέκα, μὲ ἀρχηγὸ τὸ μητροπολίτη Λαρίσης. Εἴχαμε σκοπὸ νὰ περάσωμε μιὰ νύχτα ψηλὰ στὸν πιὸ μεγαλόπρεπο καὶ στὸν πιὸ φοβερὸ βράχο, ποὺ ἔχει πλάσει ἡ φύση στὸν κόσμο! Φαίνεται γίγαντας τῶν γιγάντων ἀνάμεσα στοὺς γιγάντιους ἀδερφούς του, ποὺ σχηματίζουν τὸ σύμπλεγμα τῶν βράχων, τὰ Μετέωρα.

¶ Τόσο ἔχωρίζει ὁ βράχος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους! Στὴν κορυφὴ του βρίσκεται τὸ μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ μόνο αὐτὸ ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα εἴκοσι τέσσερα μοναστήρια, ὅσα εἶναι ἔκει πέρα, λέγεται Μετέωρα.

Ο ἥγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ ἥταν εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸ πρωὶ πῶς θὰ πηγαίναμε καὶ μᾶς περίμενε.

Πρὶν φτάσωμε στὴ ρίζα τοῦ βράχου, μοῦ φαινόταν τὸ ἀνέβασμα παιγνιδάκι. "Οταν ὅμως φτάσαμε ἔκει καὶ εἶδα

τὸ φοβερὸ ὕψος, ποὺ χωρίζει τὴν κορυφὴν ἀπὸ τὴν ρίζαν του, καὶ περιεργάστηκα τὸ δίχτυ, τὸ καραβόσχοινο ποὺ τὸ κρατεῖ, τὴν ἀνεμόσκαλα μὲ τὰ ἔκατὸν καὶ περισσότερα σκαλιά, μ' ἐπιασέ λιποψυχία.

Καὶ δὲν εἶναι τὸ ὕψος μόνο, ποὺ προξενεῖ φόβο, ἀλλὰ κι ἡ ἀγριότατη ὅψη τῆς φύσης. Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὅλα σκυθρωπὰ καὶ φοβερά. Τίποτα δὲ γελάει. Νομίζει κανένας πώς ὅλα τὸν φοβερίζουν καὶ πώς ὅλα ἐπιβουλεύονται τὴν ζωήν του.

Ἀγριότερη φύση πουθενὰ στὸν κόσμο δὲν εἶδα. Πελώριοι βράχοι ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο, ποὺ ἡ κορυφὴ του ὑψώνεται διαικόσια πενήντα μέτρα καὶ περισσότερα ἀπὸ τὴν ρίζαν του, ως τὸ μικρότερο. Ἀληθινὸ δάσος ἀπὸ βράχους! Μόλις λίγος οὐρανός, κι αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ ὄρνια, ποὺ ἔχουν ἔκει γύρω τὶς φωλιές τους.

Εἴχαμε μαζευτῆ ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τῆς συντροφιᾶς κάτω ἀπὸ τὸ βράχο τῶν Μετεώρων. Περιμέναμε τὸ μητροπολίτη, ποὺ εἶχε ξεπεζέψει ἀπὸ τὸ ἄλογο πολὺ μακριά, κι ἀνέβαινε μ' ὅλα τὰ γεράματά του, τὸ ἀνηφορικὸ μονοπάτι.

Τὸ δίχτυ ἦταν καταγῆς. Οἱ καλόγεροι, ποὺ θὰ γύριζαν τὴν ἀνέμην, στὴ θέση τους. Δὲν ἔλειπε παρὰ νὰ φτάσῃ ὁ σεβασμιώτατος, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνέμη νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται καὶ νὰ σηκώνεται τὸ δίχτυ στὸν ἀνήφορο ἔχοντας μέσα του μιὰ ζωὴ ἔτοιμη νὰ χαθῇ, ἀν κοπῆ τὸ σχοινὶ ἡ χαλαρωθῆ ἡ ἀνέμη.

2. Η ΑΝΑΒΑΣΗ

Τέλος ἥρθε ὁ μητροπολίτης. Ἡ καρδιά μου ἀρχισε νὰ χτυπᾷ τὴν τάκη μὲ πολλὴ βίᾳ. Τὰ ποδάρια μου ἔτρεμαν, σὰ νὰ εἶχε γίνει τὸ σῶμα μου δέκα φορὲς βαρύτερο. Ἐτοιμαζόμουν νὰ παραμερίσω, νὰ κρυφτῶ, νὰ ἔξαφανιστῶ, νὰ φύγω,

γιὰ νὰ μὴ μὲ διατάξῃ ὁ μητροπολίτης νὰ μπῶ πρῶτος ἐγὼ σὺ δίχτυ, γιατὶ εἶχα μάθει πῶς στὸ ἀνέβασμα τῶν Μετεώρων ἀνεβαίνουν πρῶτα οἱ μικρότεροι στὴν ἡλικία κι ὕστερα οἱ μεγαλύτεροι.

Δὲν ἦταν μονάχα ὁ φόβος, ποὺ ἥθελα νὰ μὴν ἀνεβῶ πρῶτος, ἀλλὰ γιατὶ θὰ ἔχανα καὶ τὸ λαμπρὸ θέαμα τοῦ ἀνεβασμοῦ, ποὺ τὸ ἀπολαμβάνουν μονάχα ὅσοι μένουν τελευταῖοι. Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ πῶς ὁ μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευταῖος.

Ἐκεῖ ποὺ βρισκόμουν παραμερισμένος καὶ προσπαθοῦσα νὰ μὴ φαίνωμαι, ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ μητροπολίτη:

—Ἐμπρός! μέσα ὁ νεώτερος!

“(Ω, τί ἀτυχία!)» εἶπα μέσα μου καὶ μ' ἐπιασε τρεμούλα. Ν' ἀρνηθῶ; ἡ φιλοτιμία μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε. Τί νὰ κάμω; Μπροστὰ γκρεμὸς καὶ πίσω ρέμα, ποὺ λένε. “Ολη ἡ συντροφιὰ εἶχε τὰ μάτια πάνω μου καρφωμένα. Τέλος ἔκαμα τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία, προχώρησα λίγα βήματα, ἔκλεισα τὰ μάτια μου καὶ κάθισα μέσα στὸ δίχτυ ὠχρός, ἄφωνος, σὰ ν' ἀνέβαινα τὰ σκαλοπάτια λαιμητόμου.

“Ολο τὸ αἷμα μου ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε μαζευτῆ στὴν καρδιά μου. ” Ήθελα νὰ φωνάξω, νὰ πεταχτῶ ἔξω ἀπὸ τὸ δίχτυ. Ἀλλὰ τὰ πόδια μου δὲν εἶχαν δύναμη νὰ κινηθοῦν κι ἡ φωνὴ μου ἀπὸ τὸ φόβο μου εἶχε πνιγῆ στὰ στήθη μου.

“Εξαφνα τὸ σχοινὶ τραβήχτηκε ἀπότομα. ” Ενιωσα ἔνα βίαιο τράνταγμα καὶ βρέθηκα κρεμασμένος στὸ κενό. “Αρχισα νὰ σηκώνωμαι τὸν ἀνήφορο. Πάει πιά! Μοῦ φάνηκε πῶς ἥμουν πεθαμένος καὶ πῶς εἶχα ἀφήσει τὸ σῶμα μου στὴ γῆ κι ἡ ψυχή μου ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σκάλα τοῦ Ἰακώβ. ” Οσο ἀνέβαινα, τόσο μεγάλωνε μέσα μου ὁ φόβος τοῦ κινδύνου. “Ακουγα καθαρότερα τὸ ἀδιάκοπὸ τρίξιμο τῆς ἀνέμης καὶ τοὺς συντρόφους μόν κάτω, ποὺ μι-

λοῦσαν γιὰ μένα, καὶ μοῦ φαινόταν σὰ νὰ μοῦ ἔψελναν τὸν ἐπικήδειο.

‘Η ἀνέμη ἐξακολουθοῦσε νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται, τὸ δίχτυ ν’ ἀνεβαίνῃ κι ἐγὼ ἐξακολουθοῦσα τὴν ἐναέρια πορεία μου στὸν ἀνήφορο. Μέσα στὸ νοῦ μου εἶχε γεννηθῆ ἡ ἴδεα πώς εἶχα πεθάνει καὶ πώς τὸ σῶμα μου εἶχε μείνει κάτω στὴ γῆ κι ἡ ψυχή μου ἀνέβαινε στὴν οὐράνια κατοικία της ἀνάμεσα ἀπὸ πλῆθος ἀστεριῶν, ἀστέρι κι αὐτὴ μικροσκοπικό.

Κι ἐνῷ ἀνέβαινα, «τράπ» συγκρούομαι μ’ ἔνα σκληρὸ σῶμα. Στὴ στιγμὴ ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου εἶδα πώς ἥμουν πάνω στὰ Μετέωρα, μέσα στὸ δίχτυ σὰν φάρι. Πέντε ἔξι καλόγεροι καταγίνονταν νὰ μὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ σχοινιά.

Μόλις βγῆκα ἀπὸ τὸ δίχτυ, κάθισα μιὰ στιγμὴ σ’ ἔνα κάθισμα. Πόσο ἀνακουφίστηκα! “Επειτα τράβηξα πρὸς τὸ μοναστήρι ἔχοντας ὁδηγὸ ἔνα καλογεροπαίδι.

‘Η ψυχή μου φούσκωνε μέσα μου καὶ παρακάλεσα τὸ καλογεροπαίδι νὰ μὲ ὁδηγήσῃ στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ Βράχου. Μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι καὶ τράβηξα ἵσια πάνω.

3. ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Στάθηκα ἐκεῖ σὰ στήλη κι ἔφερα γύρω τὰ μάτια μου. ‘Η μέρα ἦταν ἀσυννέφιαστη, καθάρια, σωστὴ ἀνοιξιάτικη μέρα. ‘Ο ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὸ βασίλεμά του πίσω ἀπὸ τὰ χιονοσκέπαστα κορφοβούνια τῆς Πίνδου, ποὺ χάνονταν μέσα στὰ οὐράνια ὄψη.

Δυτικὰ ἀπλωνόταν ὁ καταπράσινος κάμπος τῶν Τρικάλων. ‘Ανατολικὰ ἀνοιγε ἡ κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ. Μεσημβρινὰ φαινόταν ἡ ὁροσειρὰ τῶν Ἀγράφων μὲ χιλιάδες κορυφογραμμὲς καὶ μυριάδες ὑψώματα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Πόρτας καὶ πάει νὰ λούσῃ τὰ πόδια τῆς στὸ

Αιγαῖο. Ἀνατολικὰ ἀσπριζαν τὰ Φάρσαλα μὲ τὴ φυσικὴ τους ἀκρόπολη κι ἔδειχναν τὶς μυτερές τους κορυφὲς τὸ Πήλιο κι ὁ Κίσαβος, ποὺ φοροῦσαν μικρὸ στεφάνι ἀπὸ χιόνι. Βορινὰ ἀπλωνόταν ἡ ὁροσειρὰ τῶν Χασιῶν.

Ἄπ' αὐτὴ τὴ λαμπρὴ εἰκόνα ἔλειπαν μόνο ὁ "Ολυμπος καὶ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, γιὰ νὰ εἶναι ἀκέραιο στὸ μάτι τοῦ παρατηρητῆ τὸ θεσσαλικὸ πανόραμα, ποὺ τ' ἀγκάλιαζε μὲ τὶς χρυσοπόρφυρες ἀκτίνες του ὁ ἥλιος κι ἔστελνε ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῆς Πίνδου τὸ πιὸ στερνὸ φίλημα ἐκείνης τῆς ἡμέρας στὰ κορφοβούνια τῶν Ἀγράφων, τῆς Γκούρας, τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Κισάβου.

Ο πατέρας τῆς ἡμέρας ἀκούμπησε τὸ κάτω τόξο του στὸ κεφάλι τῆς Πίνδου κι ὅλα τὰ κορφοβούνια ἄρχισαν νὰ παίρνουν χρυσοπόρφυρα χρώματα, νὰ ἴσκιώνουν τὰ λακκώματα καὶ νὰ γιγαντεύουν οἱ ἥλιαικὲς ἀκτίνες κι οἱ ἴσκιοι. Τὰ σύννεφα, ποὺ παραστέκονταν στὴ δύση, χρυσώθηκαν λίγο λίγο κι ἔγιναν πελώρια χρυσὰ κομμάτια, σὰ χρυσὰ νησιὰ μέσα σὲ ἀργυρὴ θάλασσα. Κι ὅσο ὁ ἥλιος κατέβαινε ἀργὰ ἀργά, τόσο τὰ χρώματα στὰ σύννεφα, στὰ κορφοβούνια καὶ στὸν οὐρανὸ ἄλλαζαν, ἄλλαζαν. Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔπεισε πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ κι ἄρχισαν νὰ ξεροδίζουν καὶ τὰ ψηλότερα κορφοβούνια, ἡ ντροπαλὴ Ἐσπέρα πρόβαλε δειλὰ ν' ἀνάψη, πρῶτα ἔνα κι ὕστερα πολλὰ πολλὰ μαζί, τὰ καντήλια τῆς οὐράνιας ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ὑποδεχτῇ τὴν πανέμορφη Νύχτα.

Μποροῦσα νὰ καθίσω ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα κουβεντιάζοντας τὸ ἀστέρια, ἀν δὲν ἐρχόταν τὸ γνωστὸ καλογεράκι νὰ μοῦ πῆ:

— Ορίστε μέσα, σᾶς περιμένουν.

Αὐτὸ μπροστὰ κι ἐγὼ πίσω μπήκαμε στὴν αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου ὁ δεσπότης κι ἡ ἄλλη-

συντροφιὰ ἔπαιρναν τὸ ὄρεκτικό τους κουβεντιάζοντας, ἐνῶ
ὁ περιποιητικὸς ἥγονόμενος ἐτοίμαζε τὸ τραπέζι τοῦ φαγή-
τοῦ ἐπιστατώντας ὁ ἕδιος σὲ ὅλα.

«Θεσσαλικὰ Διηγήματα»

Χρίστος Χριστοβασίλης

64. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

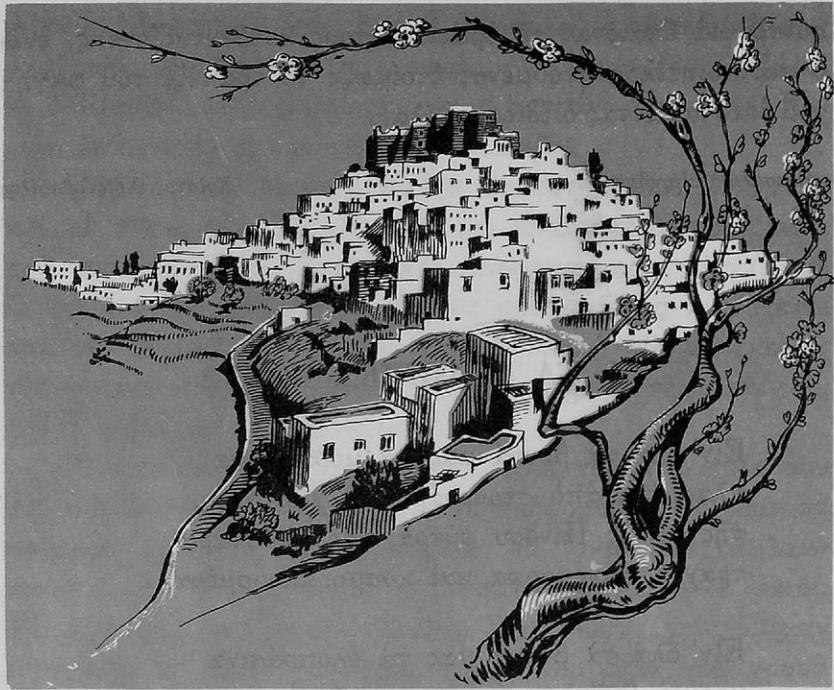
Εἰν' ὅλα τὰ βουνά μας τὰ μυριόχρονα
πλασμένα ἀπὸ στουρνάρι καὶ χιονόνερο,
τῆς μάνας Πίνδου φύτρα, παραβλάσταρα
τραχιά, πανέμορφα καὶ κοσμοξακουσμένα.

Εἰν' ὅλα τὰ βουνά μας τὰ ὄλοπράσινα
κορμιὰ θεῶν, γιγάντων, ποὺ λυγίσανε
καὶ πέσαν ἀπ' τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα
κι ἔτσι, στὴ γῇ πεσμένοι, πέτρωσαν καὶ μένουν.

Κι ἀν πέθαναν ἐκεῖνοι, ὅμως ἀθάνατη
τινάξανε φωτιὰ μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα τους
τοὺς Διάκους, τοὺς Λεωνίδες, τοὺς Ἀλέξανδρους
— ὁρμές ἀπ' τὰ θολά, ἀφρισμένα τους ποτάμια.

Καὶ στέκουν καὶ ψηλώνουνε περήφανα
πότε τους χιονισμένα, πότε πράσινα,
πότε μιλοῦν μὲ τ' ἀστρα, πότε παίζουνε
μὲ τ' ἀστροπέλεκα καὶ μὲ τὶς καταιγίδες.

Χάρης Σακελλαρίου

65. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

1. Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΜΑΣ

’Απὸ τ’ ἀκρογιάλια τῆς Ἰκαρίας χρόνια καὶ χρόνια τὴν ἀγνάντευα. Κάποτε θαρροῦσα πώς ἔχωριζα τοὺς μαυροφορεμένους καλογέρους νὰ πηγαινοέρχωνται στὶς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ της. Δεκαοχτώ μίλια μόλις χώριζαν τὰ δύο ἑλληνικότατα νησιά. Καὶ μιὰ βαρκούλα μὲ πανὶ θὰ μποροῦσε μὲ γαλήνη νὰ μᾶς πάη προσκυνητὲς μέσα σὲ λίγες ὥρες. ”Ετσι γινόταν πρὶν πέση ἡ Πάτμος στὰ χέρια τῶν ’Ιταλῶν.

Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς μὲ κράτησαν

κι έμένα μακριά ἀπὸ τὰ νησιά μας. Μὰ τὸ ὄραμα τῆς Πάτμου ἦταν πάντα φυλαγμένο βαθιὰ στὴν ψυχή μου. Καὶ νά ποὺ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946 ἦταν γραφτό μου νὰ πατήσω τ' ἄγια χώματά της.

Μόλις ἔφτασα στὴν Ἰκαρία, πληροφορήθηκα ὅτι μερικοὶ φίλοι προετοίμαζαν μιὰ ἐκδρομή γιὰ τὴν Πάτμο. "Άλλο ποὺ δὲ γύρευα..."

Στὶς 24 τοῦ Αὔγουστου ἔγινε ἡ ἐκδρομή μας.

'Απὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὶς πέντε τὸ ἀπόγευμα κράτησε τὸ ταξίδι μας. 'Ο καπετάνιος σήκωσε καὶ τὸ πανί, ποὺ μᾶς ἔγινε περιζήτητο ὅχι τόσο γιὰ τὴ βοήθεια του στὴν ταχύτητα τοῦ πλοιαρίου μας, ὅσο γιὰ τὸν ἵσκιο του.

Πλέομε πρὸς τὰ N.A. 'Αριστερά μας ἀπλώνεται ἡ Σάμος μὲ τὰ μικρασιατικὰ παράλια στὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντα. Πολὺ πιὸ κοντά μας, πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνση, εἶναι οἱ Φούρνοι. Μόλις τοὺς προσπερνᾶμε, εἴμαστε στὰ μισὰ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ μπαίνομε στὰ νερὰ τῆς Δωδεκανήσου. Τὸ πέλαγος μᾶς δροσίζει κάπως μέσα στὴ ζέστη τοῦ Αὔγουστου. Μὰ πιὸ πολὺ μᾶς δροσίζει ἡ ἀνέκφραστη χαρά, γιατὶ μπήκαμε στὰ πολυπόθητα νερὰ τῶν ἐλεύθερων πιὰ νησιῶν μας.

'Απ' ἐδῶ καὶ κάτω, πρὸς τὸ νοτιά, μίλια πολλὰ τὸ Αίγαϊο εἶναι τώρα πέρα γιὰ πέρα ἐλληνικό, ἀπὸ τὴν Πάτμο ὡς τὴ Ρόδο, κι αὔριο ἀκόμη πιὸ πέρα ὡς τὴν Κύπρο μας. "Οσο κι ἂν ἀγωνίστηκαν νὰ τὴ μολύνουν τὴ θάλασσά μας τόσοι καὶ τόσοι κατακτητές, νά την σήμερα ἀμόλυντη, τόσο ἐλληνική, ὅσο ἦταν καὶ πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Καὶ μεῖς ἔχομε τὴ μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζωμε ἔπειτ' ἀπὸ τόσων αἰώνων σκλαβιὰ πρὸς τὰ ἡλιόχαρα νησιά μας.

Τώρα πλησιάσαμε τὶς ἀκτὲς τῆς Πάτμου κι ἔτσι μποροῦμε νὰ περιεργαστοῦμε τὴν ἐδαφική της διαμόρφωση καὶ τὴ βλάστησή της. 'Η γύμνια της καὶ τὸ χαμηλό της ὕψος

μᾶς θυμίζουν τὴ Μύκονο, ἀν καὶ ξεχωρίζομε σὲ λίγο μερικές μικρές δάσεις μὲ ἀμπέλια καὶ συκιές. Παραπλέομε ἀπὸ τὸν ἔνα κοιλότσο στὸν ἄλλο, ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς δαντέλας μὲ πολλοὺς γύρους. "Οταν κάποτε ἀντικρίζωμε στὸ βάθιος ἐνὸς κόλπου τὸ γραφικότατο χωριό της, τὸν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σὲ μεγάλο μάκρος μέσα στὴν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν δέντρων του, θαρροῦμε πὼς βρισκόμαστε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ τόσο νοικοκυρεμένα χωριὰ τῆς Σύρου μὲ τοὺς περίφημους κήπους.

"Ολο καὶ πλησιάζομε στὸ μοναδικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στὴ Σκάλα, χτισμένη στὸν πιὸ βαθὺ κόλπο καὶ πολὺ κοντὰ στὸν πιὸ στενὸ λαιμό του, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ δείχνει ὁ χάρτης τὴν Πάτμο σὰ δυὸ νησιὰ ἐνωμένα. "Ολοι μᾶς καμαρώνομε τὰ πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια τῆς Σκάλας καὶ τῆς Χώρας λίγα χιλιόμετρα πιὸ πάνω, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ὀλόγυρα στὸ κοσμοξακουσμένο μοναστήρι.

Εἶχα θαυμάσει πολλὲς φορὲς ὡς τώρα τὴ λευκότητα καὶ τὴν καθαριότητα τῆς Μυκόνου καὶ θαρροῦσα πὼς καμιὰ ἄλλη πόλη δὲν τὴν ξεπερνάει. Κι ὅμως, πιὸ ἀσπρη καὶ πιὸ καθαρὴ εἶναι ἡ Πατμος. "Ολα τὰ σπίτια τῆς φρεσκοασπρισμένα κι οἱ αὐλές της καὶ τὰ πεζοδρόμια κι οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου ἀκόμη, ποὺ ἐνώνει τὴ Σκάλα μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τὴ Χώρα. Κανένα ἄλλο χρῶμα δὲ διακρίναμε ἀνάμεσα στὰ σπίτια, ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κάπου ἔνα δέντρο, κάπου ἔνα μικρὸ περιβόλι.

2. Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

Χαιρετιστήκαμε χαρούμενα μὲ δυὸ τρεῖς βαρκοῦλες, ποὺ πρωταπαντήσαμε στὸ λιμάνι. Κάμποσος, κόσμος μαζεύτηκε στὴν προκυμαία. Στὰ μελαψά τους πρόσωπα διαβάζα-

με μιὰν εὐχάριστη ἔκπληξη. "Ημαστε ή δεύτερη ἐκδρομή, που δεχόταν τὸ νησί τους ἀπὸ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἑβδομάδες πρὶν μᾶς εἶχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, δπως μᾶς εἶπαν μόλις βγήκαμε. Στὴν τοπικὴ ἀστυνομία μᾶς καλοδέχτηκαν ἀδερφικὰ καὶ γρήγορα γρήγορα μᾶς ἔδωσαν τὶς ἀπαραίτητες γιὰ τὴ διαμονὴ μας πληροφορίες. Μάθαμε πώς τὰ τρόφιμα ἦταν ἀκόμη πολὺ σπάνια. Εύτυχῶς μᾶς παρηγόρησαν μερικές κυρίες τῆς συντροφιᾶς μας, που εἶχαν ὑπεραρκετὴ προμήθεια.

Οἱ κουβέρτες, που εἶχαμε φορτωθῆ, μᾶς ἤταν ἄχρηστες, γιατὶ καὶ ξενοδοχεῖο τοῦ ὕπνου βρήκαμε καὶ οἱ ξενῶνες τοῦ μοναστηριοῦ ἤταν διαθέσιμοι.

Γαϊδουράκια καὶ μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσφέρθηκαν σὲ πολὺ χαμηλὴ τιμὴ νὰ μᾶς ἀνεβάσουν στὸ μοναστήρι, δπου ἀποφασίσαμε νὰ περάσωμε τὴν νύχτα οἱ περισσότεροι. Καὶ νά σου ἡ συνοδεία μας ἀνηφορίζει ἀκολουθώντας τὸν παλιὸ δρόμο, ὅλο πλακόστρωτο, γιὰ συντομία. Οἱ ἀγωγιάτες μας ἤταν ἡ εὐγένεια κι ἡ προθυμία προσωποποιημένη, ἀδύνατοι καὶ φτωχοντυμένοι, ἀλλὰ καὶ πλημμυρισμένοι χαρά, γιατὶ στὶς μέρες τους ἥρθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, που τόσους αἰῶνες τὴν ὁνειρεύτηκαν οἱ πρόγονοι τους.

Στοὺς ὄλασπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφὲς μαρτυροῦσαν τὴν μεγάλη τους εύτυχία: «Σᾶξι περιμέναμε 34 χρόνια!», «Ζήτω ἡ "Ενωση!"», «Καλῶς ἥρθατε, ἀδέρφια!». Πόσο ἀγνὸ διατήρησαν τὸν πατριωτισμό τους αὐτοὶ οἱ ἥμεροι νησιῶτες!

Προσπερνᾶμε τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μὲ τὰ ἔρείπια τῆς περίφημης Πατμιάδος Σχολῆς, γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἀλλη μέρα στὸ γυρισμό μας ἀπὸ τὸ μοναστήρι, καὶ φτάνομε στὴν εἴσοδο τοῦ κάστρου - μοναστηριοῦ μὲ τὸ ἥλιοβασίλεμα. Στὸ γενικό του σχέδιο εἶναι ἀπαράλ-

λαχτο, ὅπως τὸ πρωτόχτισε ὁ "Οσιος Χριστόδουλος τὸν 11ο αἰώνα.

Οἱ καλόγεροι εἶναι ὀλοπρόθυμοι νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν μὲ τὶς περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατὶ στὸ μεταξὺ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ ἀστυνομία ἀπὸ τὴ Σκάλα. 'Ο ἡγούμενος μᾶς προσκαλεῖ στὸ ἡγουμενεῖο, ὅπου μᾶς προσφέρεται θαυμάσιος καφές. Νιώθομε νὰ στενοχωρῇ τους καλογέρους ἡ ἀδυναμία τους νὰ μᾶς φιλοξενήσουν, γιατὶ εἶναι τόση ἡ ἔλλειψη τῶν τροφίμων. Προσπαθοῦμε νὰ τους καθησυχάσωμε βεβαιώνοντάς τους πώς δὲ μᾶς λείπει τίποτε. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ μᾶς προσφέρεται δροσερώτατο καρπούζι.

3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

Νύχτα νύχτα μᾶς ξύπνησε ἡ φαλμωδία τοῦ "Ορθρου, ποὺ ἔφτανε σὰν ἀπόκοσμη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὡς ἐπάνω στους κοιτῶνες. Γιὰ χάρη δικῆ μας ὁ "Ορθρος ἀρχισε στὶς τρεῖς τὴ νύχτα, ἀντὶ γιὰ τὶς δύο, ποὺ εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τὶς 5 ὡς τὶς 8.30' τὸ πρωί.

"Ετσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορὰ νὰ ζήσω τρεῖς ὥρες σ' ἓνα γνήσιο βυζαντινὸ περιβάλλον μὲ παπάδες καὶ ψάλτες καλογέρους, μὲ τὸ καλογεροπαίδι κανονάρχο νὰ πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὸν ἕνα ψάλτη στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοῦ κανοναρχάη, μὲ τὴν ἀνόθευτη βυζαντινὴ μουσική, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὁχλοβοσή, ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ συγκεντρωθῆ. Νιώθαμε νὰ μᾶς ἔξαγνίζῃ πιὸ θερμὴ ἡ πίστη.

"Οσες ὥρες μᾶς ἔμεναν, τὶς διαθέσαμε, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν περίφημη βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευοφυλάκιο, τ' ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. "Οχι ὥρες, ἀλλὰ μέρες κι-

έβδομάδες θὰ ἔπρεπε νὰ εἴχαμε στὴ διάθεσή μας, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ προσέξωμε ὅλα τὰ κειμήλια κι ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ ὅποια μὲ τόση στοργὴ καὶ ἀφοσίωση κατόρθωσαν νὰ σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεὲς καλογέρων.

Εἶναι θαῦμα πῶς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δὲν ἀποτόλμησε τὴν παραμικρὴ ἱεροσυλία. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαζε καὶ τοὺς ἀλλόπιστους ἀκόμη ὅχι μόνο νὰ σέβωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύουν πολλὲς φορὲς τὸ μοναστήρι του.

Ἡ βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καὶ 4500 παλαιὰ ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πολλὰ εἶναι πολυτιμότατα, ὅπως ὁ «Πορφυροῦς κῶδις», χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε' μ.Χ. αἰώνα, γραμμένο πιθανότατα ἀπὸ τὸν καλλιγράφο αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸ Μικρό. Πολλὰ χρυσόβουλα, δηλαδὴ διατάγματα Φράγκων βασιλέων κι Ἐνετῶν δόγηδων, ἀκόμη καὶ φιρμάνια σουλτάνων, φανερώνουν τὴ μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ χρυσόβουλο τοῦ Ἀλεξίου Α', μὲ τὸ ὅποιο δωρίζει τὸ νησὶ στὸν ὅσιο Χριστόδουλο στὰ 1080 μ.Χ., γιὰ νὰ ἰδρύσῃ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἀπὸ τ' ἀφθονώτατα κειμήλια κι ἔργα τέχνης ἃς ἀναφέρωμε τὴν ἀλυσίδα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μὲ τὴν ὅποια τὸν μεταφέρανε δεμένο ἀπὸ τὴ Ρώμη στὴν Πάτμο, τὸ λείψανο τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, τὸ μεγαλύτερο σωζόμενο Τίμιο Ξύλο σὲ σταυρό, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α', καὶ μιὰ καντήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β'. Μόνο ὁ Πανάγιος Τάφος, μᾶς εἴπαν οἱ πάντοτε πρόθυμοι κι ἀκούραστοι καλόγεροι, ξεπερνάει τὸ μοναστήρι στὸν πλοῦτο.

Αξίζει ν' ἀναφέρωμε πώς κάτω ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο μοναστήρι εἶναι ἡ στέρνα του, τόσο μεγάλη κι αὐτή, ποὺ ἐπαρκοῦσε γιὰ τοὺς διακόσιους καλογέρους τῆς παλαιότερης ἐποχῆς καὶ τοὺς πολλούς ἐπισκέπτες. Σὲ περασμένους αἰῶνες, τότε ποὺ τὸ μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, χρησιμοποιοῦσε ἔνα φοῦρο μεγάλο σὰν ἄλωνι καὶ μιὰ σκάφη σὰ μεγάλη βάρκα, ποὺ σώζονται ἀκόμη καὶ τὰ εἰδάμε.

Βιαστικοὶ περάσαμε ἀπὸ τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Νά ἐδῶ ἡ θέση, ὅπου ἀλυσοδεμένος ὁ Εὔαγγελιστῆς Ἰωάννης εἶδε τὸ ὄραμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἐπτασφράγιστο βιβλίο, μὲ τὸ σάλπισμα τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων, μὲ τὸ ἐπτακέφαλο θηρίο καὶ μὲ τὴ Δευτέρα Παρουσία. Στοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη μᾶς ἔχαναζωντανεύουν τὸ ὄραμα. "Ενα ρίγος μᾶς συγκλονίζει, οἱ γυναῖκες δακρύζουν καὶ γονατίζουν. Σπιγμὲς ἀλησμόνητες γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ μας.

'Η τρουμπέτα μᾶς ἀναζητάει κάμποση ὥρα καθυστερημένους. 'Ο καπετάνιος μας δὲν τὴν πολυπιστεύει τὴ γελαστὴ θάλασσα. Ποιὸς ξέρει ἀν δὲν τὴν πιάσουν οἱ ξαφνικοὶ θυμοὶ της! Γυρίζομε λοιπὸν καταμαγεμένοι γιὰ ὅσα εἰδάμε καὶ ζήσαμε, ἀλλὰ καὶ μετανιωμένοι, γιατὶ δὲν εἶχαμε ὑπολογίσει πιὸ πολὺ τὸ χρόνο. Κι ὅλοι μας τάζομε πώς μὲ τὴν πρώτη εύκαιρία θὰ ξαναπάμε στὴν Πάτμο μας, στὸ ἀσπρόνησὶ τῶν θρησκευτικῶν μας θρύλων.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

66. ΜΙΑ ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

‘Ο άνθρωπος έδω καὶ χιλιάδες χρόνια εἶχε γίνει κύριος κι ἔξουσιαστής τῶν ζώων τῆς γῆς, γι’ αὐτὸ καὶ τὸν ἔλεγαν Δαμαστή.

Ἐκεῖνα ποὺ μποροῦσαν νὰ τὸν ὀφελήσουν, νὰ κάνουν τὸ θέλημά του, τὰ ἡμέρωσε καὶ τὰ ἔκαμε συνεργάτες του. Τ’ ἀλλα τ’ ἄφησε, ὅσο δὲν τὸν πείραζαν. “Οταν ὅμως τοῦ γίνονταν ἐμπόδιο στὴ ζωή του, τὰ πολεμοῦσε καὶ τ’ ἀνάγκαζε νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν πώς ηταν ὁ μόνος κύριος κι ἔξουσιαστής τῆς ζωῆς τους.

Τὰ ζῶα ποὺ ἡμέρωσε, σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ τὸν καιρό, ἔγιναν διαφορετικὰ ἀπὸ τ’ ἀδέρφια τους, ποὺ ζοῦσαν μονάχα τους ἐλεύθερα καὶ μὲ κάθε τρόπο ὑπερασπίζονταν τὴ ζωή τους. Τόσο συνήθιζαν στὴ νέα ζωή, ποὺ ἀν τύχαινε κανένα νὰ φύγη καὶ νὰ γυρίση στ’ ἀδέρφια του, τ’ ἄγρια, πολὺ γρήγορα ἔχανε τὴ ζωή του, δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ. Τὸν καιρὸ ποὺ ἀρχιζε ἡ ἱστορία ποὺ θὰ σᾶς διηγηθῶ, ὁ Δαμαστής εἶχε στήσει μιὰ ὡραία καλοκαιρινὴ σκηνὴ ἀπὸ δέρματα ἄγριων ζώων σ’ ἓνα λιβάδι κοντά στὴν ἀκρογιαλιά.

Μιὰ φορὰ ὁ Δαμαστής καθόταν κάτω ἀπὸ τὴ σκηνὴ αὐτή. ‘Η οἰκογένειά του κοιμόταν ὕστερ ἀπὸ τὶς βαριές δου-

λειές τῆς ἡμέρας. Τὰ ζῶα του, ξαπλωμένα στὴ χλόη, ἀναμασοῦσαι τὴν τροφή τους. Ὁ Πιστός, ὁ σκύλος του, ὁ φίλος καὶ πρόθυμος ὑπηρέτης του, ἥταν ξαπλωμένος στὰ πόδια του καὶ σήκωνε τ' αὐτιά του, μόλις ἀκουε τὸν ὄποιοδήποτε παραμικρὸ θόρυβο. Κοιμόταν μὲ τὸ ἔνα του μάτι κι ἀγρυπνοῦσε μὲ τὸ ἄλλο. Μόνο ὁ Δαμαστής δὲν κοιμόταν. Ἡταν γέρος πιὰ καὶ δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ πολὺν ύπνο. Ἐπειτα δὲν ἥταν τόσο κουρασμένος, ὅσο τὰ παλιὰ τὰ χρόνια· γιατὶ τώρα εἶχε πολλὰ παιδιά καὶ παιδιά τῶν παιδιῶν του, ποὺ ἔκαναν τὴν πιὸ πολλὴ ἐργασία. Αὐτὸς τώρα ἔπρεπε ν' ἀνιστορῇ στὸ νοῦ του τὰ περασμένα, τοὺς ἀγῶνες του, γιὰ νὰ γίνη κύριος κι ἔξουσιαστής, δαμαστής τῶν ζώων, καλλιεργητής τῶν χρήσιμων φυτῶν, καὶ νὰ στοχάζεται τί μποροῦσε ἀκόμη νὰ κάμη.

“Οταν ἔτσι καθόταν καὶ στοχαζόταν, τοῦ φαινόταν πῶς ἀκουε σχέδια ἀπὸ παντοῦ. Τοῦ μιλοῦσε ἡ πηγή, τὰ δέντρα τοῦ σιγοφιθύριζαν καὶ τὸ βραδινὸ δροσερὸ ἀεράκι πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἡ πηγὴ σιγομουρμούριζε:

— Δαμαστή, κύριε τῆς γῆς, πρῶτε στὸ νοῦ καὶ στὴ σκέψη, δυνατὲ τῶν δυνατῶν.

— Δαμαστή, νικητὴ τῶν λιονταριῶν, φοβερὲ στ' ἀγρίμια, προστάτη τῶν ἡμερων ζώων, ψιθύριζαν τὰ δέντρα.

Κι ὁ ἀνεμος ἔλεγε μὲ βουητό:

— Δαμαστή, ποὺ κανένας δὲν σοῦ ἀντιστέκεται, κύριε καὶ ἔξουσιαστή ὅλων!

‘Ο Δαμαστής καθόταν καὶ πρόσεχε νὰ πάρη τὰ μυστικὰ ἀπὸ τὴν πηγή, τὰ δέντρα καὶ τὸ δροσερὸ ἀεράκι.

“Οταν προχωροῦσε ἡ νύχτα, τὸ ἀεράκι δυνάμωνε, ὁ ἀνεμος γινόταν δυνατὸς καὶ χτυποῦσε τὴ σκηνή του. Ὁ ψιθύρισμὸς τῶν δέντρων γινόταν βουητό. Τὰ κύματα τῆς θάλασσας ἔσκαζαν στὴν ἀκρογιαλιὰ κι οἱ ἀφροί, τοὺς τοῦ ράντιζαν τὸ πρόσωπο.

- Τί πάθατε; ρώτησε μιὰ νύχτα ὁ Δαμαστής, ποὺ ἀρχισε
νὰ κρυώνῃ καὶ τυλίχτηκε μὲ τὸ μαντύα του.
- Ποιὸς τὸ ξέρει! ἀπάντησαν οἱ φυλλωσιές τῶν δέντρων.
- Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀνακαλύψῃ τὰ μυστικά; ρώτησε ἡ πηγή.
- Ανάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχουν πολλά, ποὺ οὔτε
κὰν τὰ φαντάζεται ὁ Δαμαστής, εἶπε ὁ ἀνεμος.

‘Ο Δαμαστής στηρίχτηκε στὴ σκηνή του καὶ κοίταξε
γύρω του περήφανα.

— “Ἄσ έρθη ὅ, τι θέλει, εἶπε. Νίκησα τὸ λιοντάρι, ἔκαμα
ὑποταχτικούς μου τὸ ἄλογο καὶ τὸ βόδι. Μὲ τὸν καιρὸν ὅλα
θὰ τὰ ὑποτάξω.

Καθὼς εἶπε αὐτά, ἔνα δυνατὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου ἔριξε
κάτω τὸ Δαμαστή, ξεκόλλησε καὶ πῆρε σὰν πούπουλα τρία
χοντρὰ δέρματα ἀπὸ τὴ σκηνὴ καὶ ξύπνησε ὅσους κοιμοῦνταν
μέσα. ‘Ο σκύλος οὐρλιαξε κι ἔβαλε τὴν οὐρά του ἀνάμεσα
στὰ πόδια του.

‘Ο Δαμαστής περπατοῦσε καὶ σερνόταν μὲ τὰ τέσσερα.
Οἱ δικοὶ του σκόρπισαν καὶ μέσα ἀπὸ τὴ σκηνὴ ἀκούονταν
κραυγὲς καὶ θρῆνοι. Οἱ ἀγελάδες, οἱ γίδες, τὰ πρόβατα ἔτρε-
χαν, μούγκριζαν, βέλαζαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους καὶ τσαλα-
πατοῦσαν τὸ ἔνα τὸ ἄλλο. Πολλὰ ἔπεσαν σὲ γκρεμοὺς κι
ἔσπασαν τὰ πόδια τους. Τ' ἄλογα τὸ βαλαν στὰ πόδια, ἔτρε-
χαν τρελά, ὥσπου ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὴν πολλὴ κούραση.

Τὸ μεγάλο δέντρο, ποὺ ἡ κορυφή του ἦταν ἀπάνω ἀπὸ
τὴ σκηνὴ τοῦ Δαμαστῆ, τσακίστηκε σὰν καλαμιά!

“Ολη τὴ νύχτα οὐρλιαζε ἡ θύελλα. Μόλις χάραξε, ὁ
Δαμαστής κάθισε κι ἔκλαιγε γιὰ τὴν καταστροφή, ποὺ ἔβλε-
πε γύρω του. Λησμόνησε τοὺς δικούς του, δὲν ἔτρεξε νὰ
συμμαζέψῃ τὰ ζῶα του, δὲν καταπιάστηκε νὰ ξαναφτιάξῃ
τὴ σκηνὴ του, παρὰ τυλιγμένος στὸ μαντύα του κοίταζε σὰ
μαρμαρωμένος.

— Κακέ, κακέ! εἶπε δείχνοντας τὶς γροθιές του στὸν ἄνεμο. Γιὰ μιὰ νύχτα μοῦ κατάστρεψε ὅτι κι ἀν εἶχα καὶ λίγο ἔλειψε νὰ σκοτώσῃς ὅλους τοὺς δικούς μου. Κι ἀν ξαναφτιάσωμε τὴ σκηνή μας καὶ ξαναπιάσωμε τὰ ζῶα μας, ἐσὺ μπορεῖς νὰ ξανάρθης νὰ τ' ἀφανίσης.

— Ναί, αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη, εἶπε ὁ ἄνεμος.

— Κακέ, κακέ!

— Κακὸς δὲν εἴμαι, ἀποκρίθηκε ὁ ἄνεμος.

— Πρέπει λοιπὸν νὰ σὲ πῶ καλόν; φώναξε ὁ Δαμαστῆς.

— Καλός δὲν εἴμαι! ἀπάντησε ὁ ἄνεμος.

— Λοιπὸν δὲν εἶσαι μήτε καλός μήτε κακός; ρώτησε ὁ Δαμαστῆς.

— Πολὺ σωστά. "Ετσι εἶναι. Δὲν εἴμαι μήτε καλός μήτε κακός.

— Δὲν τὸ καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Δαμαστῆς. Μὰ μπορεῖς νὰ μοῦ πῆς τί μ' ὡφελεῖ ποὺ νίκησα τὸ λιοντάρι καὶ δάμασα τὸ βόδι, τὸ ἀλογο, τὴν καμήλα καὶ τὸν ἐλέφαντα, ἀφοῦ ἐσὺ μπορεῖς γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ μοῦ τὰ καταστρέψῃς; Μπορεῖς νὰ μοῦ πῆς πῶς νὰ σὲ δαμάσω κι ἐσένα καὶ νὰ σὲ κάνω ύποταχτικό μου;

— Τίποτα δὲν μπορῶ νὰ σοῦ πῶ, ἀπάντησε ὁ ἄνεμος. Πιάσε με, δάμασέ με καὶ κάνε με ύποταχτικό σου.

Κι ἔτρεξε πέρα παρασέρνοντας ἔνα κομμάτι ἀπὸ τὰ δέρματα τῆς σκηνῆς. Τὸ σήκωσε ψηλὰ καὶ τὸ πέταξε πέρα μακριὰ στὰ νερά. 'Ο Δαμαστῆς κοίταζε καὶ παρακολουθοῦσε τὸ κομμάτι τὸ δέρμα, ώσπου τὸ ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Τότε ἦρθε ὁ μεγαλύτερός του γιός. Αὐτὸς τοῦ εἶπε:

— Δὲν μποροῦμε νὰ καθίσουμε πιὰ ἐδῶ. 'Η θύελλα κατάστρεψε τὰ σπαρτὰ καὶ τὴ χλόη καὶ τὰ ζῶα μας δὲν ἔχουν πιὰ τίποτε νὰ φᾶνε. Δὲν ξέρω τί πρέπει νὰ κάμωμε.

Πίσω ἀπὸ τὸ λόφο περνοῦσε πλάτυς ποταμὸς καὶ χυ-

νότανε στή θάλασσα. Στὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ εἶχε ρίξει ὁ ἄνεμος τὸ δέρμα τῆς παλιᾶς σκηνῆς. 'Ο Δαμαστῆς ἀγνάντεψε κατὰ κεῖ καὶ εἶδε μακριὰ καὶ πέρα μιὰ χώρα. "Ω! πόσο ἥτανε καταπράσινη.

—'Εκεῖ πέρα, μακριά, ᾔχει καλὴ βοσκή, εἶπε.

— Καὶ τί ὡφελεῖ; ἀπάντησε τὸ παιδί του. Τὰ νερὰ εἶναι βαθιὰ καὶ τὸ ρέμα ὅρμητικό, ποτὲ δὲ θὰ μπορέσωμε νὰ περάσωμε πέρα.

—'Απὸ ποῦ φυσᾶ ὁ ἄνεμος; ρώτησε ὁ Δαμαστῆς.

— Φυσᾶ ἀπὸ τὴ δύση πρὸς τὸ νησάκι ποὺ φαίνεται, ἀπάντησε ὁ γιός του. "Έχεις τὴ γνώμη νὰ περάσωμε πέρα;

— Τὸ βρῆκες, ἀπάντησε ὁ Δαμαστῆς. 'Αποφάσισα νὰ κάμω ὑποταχτικό μου τὸν ἄνεμο.

* * *

'Ο γιός του τὸν κοίταζε, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ τὰ λόγια του. 'Ο Δαμαστῆς δύως κάλεσε τὴν οἰκογένειά του καὶ πρόσταξε ν' ἀφήσουν τὴ δουλειὰ ποὺ ὁ καθένας εἶχε ἀρχίσει. Πρόσταξε νὰ μαζέψουν τὰ δοκάρια ποὺ εἶχε κόψει κι ὅσα στήριζαν τὴ σκηνὴ καὶ νὰ τὰ δέσουν τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο, νὰ κάμουν μιὰ μεγάλη σχεδία. "Επειτα πρόσταξε τοὺς ἄντρες νὰ κάμουν ἔνα μεγάλο κατάρτι κι οἱ γυναῖκες νὰ ράψουν δέρματα, γιὰ νὰ γίνη ἔνα μεγάλο πανί. Τὸ πανὶ τὸ σήκωσαν ὡς τὴν κορυφὴ τοῦ καταρτίου καὶ τὸ δέσανε καλὰ πάνω στὴ σχεδία. 'Η σχεδία ρίχτηκε στὸ ποτάμι. 'Ο ἄνεμος φούσκωνε τὸ πανί, μὰ ἡ σχεδία ἥταν δεμένη ἀπὸ τὴν ὅχθη μὲ γεράκιανιά.

Τότε πρόσταξε ὁ Δαμαστῆς ν' ἀνεβῆ ὅλη του ἡ οἰκογένεια καὶ τὰ ζῶα του ἀπάνω στὴ σχεδία. "Ελυσαν τὰ σκοινιά, ὁ ἄνεμος φούσκωσε τὸ πανὶ καὶ κοντὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα ἔβγαιναν στὴν καταπράσινη χώρα.

"Ενας ἀπὸ τοὺς γιους τοῦ Δαμαστῆ εἶχε δουλειά του ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ φροντίζῃ τὴ σχεδία. Ὁ νέος εἶχε τὸν ἐφευρετικὸν νοῦ τοῦ πατέρα του καὶ διόρθωνε τὴ σχεδία. Ἀπὸ σχεδίᾳ ἔκαμε βάρκα κι ἀπὸ βάρκα μπόρεσε κι ἔκαμε ἀληθινὸν καράβι. Τὴν πλώρη του τὴν ἔκαμε μυτερή, γιὰ νὰ σκίζη εύκολα τὰ νερά. Στὸ ἀμπάρι ἔβαλε βάρη, ἄμμο καὶ πέτρες, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ ὁ ἀνεμος νὰ τὸ ἀναποδογυρίζῃ. "Εφτιαξε τὰ κουπιὰ καὶ τὸ τιμόνι. "Εμαθε νὰ μεταχειρίζεται τὸν ἀνεμο καὶ ὅταν ἥτανε πρύμος καὶ ὅταν ἥταν ἀντίθετος. Σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ τὸν καιρὸν ὁ νέος δαμαστῆς τοῦ ἀνέμου ἔμαθε νὰ πλέη μακριὰ στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, νὰ πιάνη ψάρια καὶ νὰ γυρίζῃ εὐχαριστημένος στὸ σπίτι του.

'Ο Δαμαστῆς καθόταν πάλι μπροστὰ στὴ σκηνή του καὶ στοχαζόταν.

— Λοιπόν, βλέπεις πώς σ' ἔκανα ὑποταχτικό μου, δουλεύεις γιὰ μένα, ἔλεγε στὸν ἀνεμο, ποὺ φυσοῦσε γύρω στὸ κεφάλι του. Κι ὅμως δὲν εἴμαστε ἀκόμη στὸ τέλος. Περίμενε. Πρέπει νὰ δουλεύῃς ὅπως τὰ βόδια καὶ τ' ἄλογα.

— "Οπως θέλεις, ἀπάντησε ὁ ἀνεμος. Είμαι ὅπως μὲ βλέπεις κι ἐσύ κάμε με ὅπως πρέπει νὰ εἴμαι. Πιάσε με, δάμασέ με, βάλε με νὰ δουλεύω.

'Ο Δαμαστῆς καθόταν καὶ κοίταζε τοὺς δικούς του, ποὺ ἀλεθαν στὸ μύλο τὰ γεννήματα, γιὰ νὰ κάμουν ἀλεύρι, νὰ τὸ ζυμώσουν καὶ νὰ φήσουν φωμί.

'Απὸ πολλὰ χρόνια πρὶν εἶχε γουβώσει ἐνα λιθάρι καὶ μ' ἐνα ἄλλο λιθάρι στρογγυλό, ποὺ τὸ κυλοῦσαν ἀπάνω στὸ πρῶτο οἱ γυναῖκες, ἀλεθαν τὸ σιτάρι.

'Αργότερα ἀπάνω ἀπὸ ἐνα ἵσιο καὶ ὅμαλὸ λιθάρι γύριζε ἄλλο κι ἀλεθε τὰ γεννήματα. Στὸ ἀπάνω λιθάρι εἶχε στερεωθῆ ἐνα μακρὺ δοκάρι, εἶχε ζέψει στὴν ἄλλη ἄκρη ἐνα βόδι καὶ καθὼς τὸ βόδι γύριζε γύρω γύρω, γύριζε καὶ τὸ βαρὺ

λιθάρι κι ἀλεθε. Τότε ἦταν περήφανος γιὰ τὴν ἐφεύρεσή του.

Καὶ τώρα ποὺ τὸ βόδι γύριζε ύπομονετικὰ τὸ λιθάρι ἔνας ἀπὸ τοὺς γιούς του ρωτοῦσε ἀν εἰχαν ἀρκετὸ ἀλεύρι, γιατὶ τοῦ χρειάζονταν ὅλα τὰ ζῶα στὸ χωράφι. Οἱ γυναικες φώναζαν πώς τοὺς χρειάζοταν πολὺ ἀλεύρι ἀκόμη. 'Ο Δαμαστῆς τοὺς ἀφηγε νὰ φιλονικοῦν κι ἔμεινε κεῖ στοχαστικὸς ὡς τὸ βράδυ.

— Τί συλλογίζεσαι; τὸν ρώτησε ὁ ἄνεμος ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸν φυσᾶ στὸ πρόσωπο.

— Ναί! εἶπε ὁ Δαμαστῆς καὶ πήδησε ἀπάνω ὁρθός. Τὸ βρῆκα. Σ' ἔζεψα στὴ σχεδία καὶ σ' ἀνάγκασα νὰ μοῦ κουβαλήσῃ ἐδῶ, στὸν ὠραῖο τόπο, τοὺς δικοὺς μου καὶ τὰ ζῶα μου. Γιατὶ νὰ μὴ σὲ ζέψω νὰ γυρίσης καὶ τὸ μυλολίθαρό μου;

— "Αν μπορῆς, πιάσε με! εἶπε ὁ ἄνεμος.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Δαμαστῆς ἀρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ τὰ σχέδιά του. Σ' ἔνα λόφο ὑψώσε μιὰ παράγκα ψηλή. "Εφτιαξε τέσσερα φτερὰ ἀπὸ δέρματα καὶ τὰ στήριξε σὲ τέσσερεις σταυρωτὲς ἀχτίνες ἀπὸ ξύλο. Στὸ κέντρο εἶχε περάσει ἄξονα. Αὐτὰ τὰ ἔβαλε στὴ στέγη τῆς παράγκας. 'Ο ἄνεμος φυσοῦσε στὰ δέρματα κι οἱ ἀχτίνες γύριζαν καὶ μαζὶ γύριζε κι ὁ ἄξονας. Τὸν ἄξονα τὸν ἔνωσε μὲ δοκάρια καὶ σκοινιὰ μὲ τὸ ἀπάνω μυλολίθαρο. "Ετσι ἔγινε ὁ πρῶτος ἀνεμόμυλος.

Τὰ παιδιά του εἶχανε μαζευτῆ καὶ κοίταζαν μὲ θαυμασμό.

— Δὲν εἴμαστε ἀκόμη ἔτοιμοι, εἶπε ὁ Δαμαστῆς. Κι ἔκανε τὴ σκεπὴ νὰ γυρίζῃ ἔτσι ποὺ νὰ βάζῃ τὴ φτερωτὴ τοῦ μύλου κατακεῖ ποὺ φυσοῦσε ὁ ἄνεμος.

— Τώρα θ' ἀλέσωμε, εἶπε.

Κι ὁ ἄνεμος φυσοῦσε καὶ γύριζε τὴ φτερωτή. Κι ὁ μύλος γύριζε κι ἦταν μιὰ χαρὰ στὸ ἀλεσμα. Στὸ ἀπάνω μυλολίθαρο, στὴ μέση, ἦταν μιὰ τρύπα. 'Απὸ τὴ γερτὴ σκαφίδα

έπεφτε σὰν ποταμάκι ξανθὸ μέσα στὴν τρύπα τὸ σιτάρι καὶ τὸ μυλολίθαρο γύριζε καὶ πετοῦσε τὸ ἀλεύρι γύρω. Μὰ γύρω ἦταν σανίδες καὶ μονάχα μπροστὰ μιὰ τρύπα καὶ στὴν τρύπα αὐτὴ ἀνοιχτὸ τὸ σακί, ποὺ δεχόταν τὸ κάτασπρο, λεπτὸ ἀλεύρι.

- Σ' ἔπιασα πάλι, καλέ μου, εἶπε ὁ Δαμαστῆς στὸν ἄνεμο.
- Τὸ πρωὶ θὰ φυσήξω ἀπὸ ἄλλη μεριά, φώναξε ὁ ἄνεμος.
- Εγγοια σου καὶ πῆρα τὰ μέτρα μου. Ἀπ' ὅπου νὰ φυσήξῃς, δοῦλος μου εἶσαι.

Κατὰ τὸ βράδυ μὲ λοστούς γύρισε τὴ φτερωτὴ ὁ Δαμαστῆς στὴν ἀντίθετη μεριά. "Οταν φύσηξε ἀπὸ κεῖ ὁ ἄνεμος, ὁ μύλος γύριζε κι ἀλεθεὶ ἴδια κι ἀπαράλλαχτα.

- Αὔριο θὰ πάψω νὰ φυσῶ, εἶπε ὁ ἄνεμος.
- Οπως σοῦ ἀρέσει κάμε, ἀπάντησε ἀδιάφορα, σηκώνοντας τοὺς ὄμους του ὁ Δαμαστῆς. "Αμα μοῦ χρειαστῇ ἀλεύρι, μποροῦν νὰ γυρίσουν, ὅπως πρῶτα, τὸ μυλολίθαρο τὰ βόδια μου καὶ τ' ἀλογά μου. Πάλι κάποτε θὰ ξαναφυσήξῃς.
- Ποιὸς σοῦ εἶπε πώς θὰ ὑποχρεωθῶ νὰ ξαναφυσήξω; φώναξε ὁ ἄνεμος.

— Δὲν τὸ ξέρω. Μὰ τὸ συλλογίζομαι κι αὐτὸ καὶ θὰ τὸ βρῶ. Ναί, πίστεψέ με. Χίλιες σκέψεις καὶ στοχασμοὶ ἔρχονται, ὅταν κανένας ἔχῃ μάτι νὰ παρατηρῇ τὰ πράματα. "Οσο μπορῶ νὰ συμπεράνω ἀπ' ὅσα ὡς τὰ τώρα παρατήρησα καὶ στοχάστηκα, ὁ ἥλιος σᾶς διευθύνει.

- Απὸ ποῦ τὸ ξέρεις; ρώτησε ὁ ἄνεμος.
- Εχω παρατηρήσει, ἀπάντησε ὁ Δαμαστῆς, πώς, ὅταν ἀλλάζῃ ὁ καιρὸς ἀπὸ τὴν ψύχρα στὴ ζέστη κι ἀντίθετα, ἀλλάζεις κι ἐσύ διεύθυνση.

— Πόσο ἔξυπνος εἶσαι! εἶπε ὁ ἄνεμος. "Ομως σοῦ λείπουν πολλὰ ἀκόμη. Γιατὶ δὲν μπόρεσες νὰ καταλάβῃς πώς μπορῶ νὰ φυσήξω μὲ τόση δύναμη, ποὺ νὰ σοῦ ρίξω τὸ μύλο,

νὰ σοῦ πετάξω τὸ καράβι στοὺς βράχους; νὰ τὸ κάμω κομμάτια καὶ νὰ πάθης ὅσα κι ἄλλοτε ἔπαθες.

— Αὐτά, βέβαια, μπορεῖς νὰ τὰ κάμης, ἀπάντησε ὁ Δαμαστής, καὶ γι' αὐτὸ δὲ θὰ σοῦ θυμώσω, γιατὶ ἔμαθα πιὰ πώς δὲν εἶσαι μήτε καλὸς μήτε κακός.

— Ναι, ναί, ἔτσι εἶναι, σφύριξε ὁ ἄνεμος. Τώρα θὰ ἡσυχάσω γιὰ πολλὲς ἡμέρες. Ο μύλος σου θὰ πάψῃ νὰ γυρίζῃ.

— Φυσικά, εἶπε ὁ Δαμαστής. Μὰ αὐτὸ τὸ σκέφτηκα. "Ελα νὰ δῆς.

Προχώρησε στὸ ρυάκι κι ἔδειξε ἔναν ἄλλο μύλο, ἔνα νερόμυλο, ποὺ εἶχε φτιάξει. Αὐτὸς ὁ μύλος δὲν εἶχε φτερά παρὰ ἔναν τροχὸ μὲ πλατιές ἀχτίνες ἀπὸ σανίδες. Στὶς ἀχτίνες χυνόταν νερὸ κι ἔκανε τὸν τροχὸ νὰ γυρίζῃ.

— Νά κι ὁ νερόμυλός μου, εἶπε ὁ Δαμαστής περήφανα.

"Ἐπειτα γύρισε στὴ σκηνὴ του νὰ κοιμηθῇ. Κι ὁ ἄνεμος ἔπεισε νὰ κοιμηθῇ κι αὐτός, ὅπως εἶχε πεῖ στὸ Δαμαστή.

* * *

'Η γενιὰ τοῦ Δαμαστῆ ὅλο κι αὔξαινε. Ζοῦσε σκορπισμένη ἐδῶ κι ἐκεῖ σὲ μιὰν ὅμορφη πεδιάδα, ὅπου κυμάτιζαν τὰ σπαρτὰ στὰ χωράφια καὶ τὰ κοπάδια βοσκοῦσαν σὲ παχιά, ψηλή καὶ τρυφερή χλόη. Μερικοὶ ἄντρες ἥταν ναυτικοί, ἄλλοι καλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια, ἄλλοι ἔβοσκαν τὰ κοπάδια κι ἄλλοι ἔκοβαν δέντρα στὸ δάσος κι ἔκαναν σανίδες, δοκάρια κι ἄλλα. Οἱ γυναῖκες δούλευαν στὸ σπίτι, ἔγνεθαν κι ὑφαίναν, ἔτοιμαζαν τὸ φαγητὸ καὶ τὰ τέτοια.

Παντοῦ ὅπου ὑψωνόταν στὴν πεδιάδα λόφος ἥταν κι ἔνας ἀνεμόμυλος. Κι ὅπου ρυάκι, γύριζε πολλοὺς νερόμυλους.

'Ο Δαμαστής παρατηροῦσε τὰ πάντα γύρω του καὶ ζητοῦσε νὰ ἔξηγήσῃ γιατὶ γινόταν τὸ ἔνα καὶ τὸ ἄλλο. "Ολοι τὸν σέβονταν σὰ γεροντότερο τῆς φυλῆς καὶ σοφὸ τῶν σοφῶν

στὸν κόσμο. Κι ὅλοι τὸν συμβουλεύονταν καὶ τοῦ ζητοῦσαν τὴ γνώμη του καὶ τὴ βοήθειά του.

Στὴ μέση τῆς πεδιάδας ὑψωνόταν ἔνα κωνικὸ βουνό. Ἀπὸ τὴν κορυφὴ του σηκωνόταν πότε πότε καπνός. Πολλὲς φορὲς παρατηροῦσε αὐτὸ τὸ βουνὸ ὁ Δαμαστῆς.

Μιὰ φορὰ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ καὶ κοίταξε τὴν τρύπα ἀπ' ὅπου ἔβγαινε ὁ καπνός. "Ομως ἀπὸ τὴν ἴδια τρύπα ἔβγαινε ἔξω τόση ζέστη, που δὲν μπόρεσε νὰ μείνη πολλὴν ὥρα.

"Ετσι γύρισε στὸ σπίτι του καὶ κοίταξε τὸ βουνὸ καὶ συλλογιζόταν τί νὰ γινόταν μέσα στὰ σπλάχνα τοῦ βουνοῦ. Γνώριζε βουνά, ποὺ ἔκρυβαν σίδερο καὶ χρυσάφι κι ἄλλα μέταλλα, κι εἶχε μάθει τους ἀπογόνους του νὰ τὰ βγάζουν, νὰ τὰ λιώνουν καὶ νὰ φτιάνουν ἔνα σωρὸ χρήσιμα πράματα κι ἐργαλεῖα καὶ στολίδια. "Ομως ἔνα τέτοιο βουνό, ποὺ νὰ καπνίζῃ, ἦταν πολὺ περίεργο.

Μιὰ μέρα, καθὼς ἤταν βυθισμένος στὶς σκέψεις του, ἀκούσε, ὅπως πάντοτε, διάφορες φωνές. Ἡ φοινικιὰ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ψιθύριζε:

— Δαμαστή, δυνατὲ καὶ μεγάλε. Εἶσαι κύριος κι ἔξουσιαστὴς τῆς γῆς κι ὅλων ὅσα ὑπάρχουν ἀπάνω τῆς.

Κι ὁ ποταμός, ποὺ χυνόταν στὴ θάλασσα, μουρμούριζε:

— Καὶ κύριος κι ἔξουσιαστὴς τῶν νερῶν. Τοῦ γυρίζομε τοὺς μύλους του, τοῦ πηγαίνομε τὰ καράβια του ὅπου θέλει καὶ τοῦ δίνομε γιὰ τροφή του τὰ ψάρια.

Κι ὁ ζεστὸς ἀνεμος φυσοῦσε:

— Ο Δαμαστῆς ἔκαμε κι ἐμένα ὑποταχτικό του. Τὸν δουλεύω ὅπως τὸ βόδι καὶ τὸ ἄλογο. Ἀπ' ὅπου κι ἀν φυσῶ, αὐτὸς μὲ πιάνει καὶ μ' ἀναγκάζει νὰ δουλεύω.

Κι ὁ Δαμαστῆς ποὺ τὰ ἔβρισκε ὅλα σωστὰ κι ἀληθινά, χάιδευε τὰ μακριὰ κάτασπρα γένια του κι ἔγερνε τὸ κεφάλι χαρούμενος καὶ περήφανος.

Ξαφνικά ἀκούστηκε παράξενο μπουμπουνητό. Φαινόταν πώς ζέβγαινε μέσ' ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς. "Ομως ἀπὸ ποιὰ διεύθυνση ἐρχόταν δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ. Γιατὶ ὁ οὐρανὸς ἥταν ξάστερος κι ὁ ἥλιος ἥταν λαμπρὸς κι ἔχυνε φῶς καὶ ζέστη. Κι ἥταν καταμεσήμερο.

— Τί ἥταν αὐτό; ἀναρωτήθηκε ὁ Δαμαστής.

— Ποιὸς μπορεῖ νὰ ξέρη, ἀπάντησε ἡ φοινικιὰ καὶ κουνήθηκε, τρεμάμενη ὡς κάτω στὶς ρύζες της. Ποιὸς μπορεῖ νὰ ξέρη τὶς δυνάμεις ποὺ κρύβονται στὴ φύση;

— Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ πῆ; βούιξε τὸ πέλαγος καὶ σήκωσε ψηλὰ τὰ κύματά του ἀπὸ τὸ φόβο του.

— Καμιὰ ἴδεα δὲν ἔχομε γι' αὐτά, εἶπε κι ὁ ἄνεμος καὶ σηκώθηκε, ὅπως ἡ τίγρη τὴν ὥρα ποὺ πηδάει. 'Η γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ δυνάμεις, που λίγα πράματα γι' αὐτὲς ξέρομε.

"Αλλο μπουμπουνητὸ ἀντήχησε. 'Ο Δαμαστής σηκώθηκε. Κοίταξε κατὰ τὸ κωνικὸ βουνὸ κι εἶδε πώς ὁ καπνός, ἀπὸ λιγνὸς ποὺ ἥταν ἀλλοτε, εἶχε γίνει μεγάλο, κατάμαυρο σύννεφο, που γρήγορα μεγάλωνε κι ἀπλωνόταν ὡς ἐκεῖ ποὺ τὰ μάτια του μποροῦσαν νὰ δοῦν.

Τώρα εἶχε κρύψει τὸν ἥλιο, τὰ κύματα τοῦ ποταμοῦ ὑψωμένα ἄγρια συναπαντιοῦνταν μὲ τὰ κύματα τῆς θάλασσας, που εἶχαν ὄρμήσει ἔξω στὴ στεριά, κι ὁ ἄνεμος σηκώθηκε ἄγριος. Σὲ λίγο δυνατὴ καταιγίδα ξέσπασε. "Ενας σίφουνας σηκώθηκε.

Κι ἀσπου νὰ τὸ καλοσυλλογιστῇ ὁ Δαμαστής, βρέθηκε μέσα σὲ βαθὺ σκοτάδι.

"Αναψε φῶς, μὰ σβήστηκε. Εἶδε κάτι ἀπὸ τὸν οὐρανὸν νὰ πέφτη, χωρὶς νὰ ξέρη τί ἥταν. Ψάχουλευτὰ προχώρησε πρὸς τὸ στάβλο, ὅπου ἥταν τ' ἀλογό του. Τὸ βρῆκε, τὸ ἔλυσε, τὸ καβαλίκεψε κι ἔφυγε ὅσο μποροῦσε γρήγορα ἀπὸ τὸ

βασίλειο τοῦ κακοῦ. Καὶ τὸ ζῶο φοβισμένο ἔτρεχε ὅσο μποροῦσε.

Τὸ δάχτυλό του δὲν τὸ ἔβλεπε, ἀλλ' ἀκουε παντοῦ καὶ γύρω στὴν πεδιάδα κραυγές καὶ θρήνους. Ξεχώριζε τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη κραυγή, μὰ δὲ στάθηκε, ἔτρεχε μέσα στὴν καταιγίδα, ὥσπου τὸ ἄλογό του σωριάστηκε χάμω.

Τότε ἄρχισε νὰ τρέχῃ, ὅσο μποροῦσαν τὰ πόδια του. Σκουντουφλοῦσε, ἔπεφτε καὶ πάλι σηκωνόταν νὰ τρέξῃ, ἐνῶ ἀντηχοῦσαν οἱ κραυγές γύρω του, ἀνακατωμένες μὲ τὰ χουγιάσματα τῆς καταιγίδας καὶ τὰ μπουμπουνητὰ ἀπὸ τὸ βουνό.

Κάποιο λιθάρι τὸν χτύπησε κι ἔνιωσε πῶς ἀπὸ τὸ λαιμό του ἔτρεχε αἷμα. Τὸ πόδι του πάτησε ξαφνικὰ μέσα σὲ κάποιο ύγρό, ποὺ ἔμοιαζε μὲ κοχλαστὸ νερό. "Εριξε μιὰ κραυγή, τράβηξε τὸ πόδι του κι ἔτρεχε σὲ ἄλλη διεύθυνση. Τέλος δὲν ἤξερε πιὰ τί ἔκανε καὶ ποῦ πήγαινε. "Οταν συνῆρθε, εἶδε πῶς ἦταν ἀπάνω σ' ἓνα ὑψωμα στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κάμπου. Γύρω του ἦτανε καμιὰ δεκαριὰ δίκοι του, τρελοὶ ἀπὸ τὸ φόβο τους, ὅπως κι αὐτὸς ὁ ἴδιος. Δὲ μιλοῦσαν, παρὰ κοίταζαν, σὰ νὰ τὰ εἶχαν χαμένα, καὶ τὰ χέρια τους τρέμανε.

"Ο Δαμαστῆς ἔβαλε τὸ χέρι του πάνω ἀπὸ τὰ φρύδια του καὶ κοίταξε κατὰ τὸν κάμπο. "Οπως ξαφνικὰ εἶχε γίνει θεοσκότεινα, ἔτσι ξαναγύρισε ἡ ξαστεριά. Τὰ μαῦρα σύννεφα εἶχαν ἀποτραβηχτῆ κι ὁ ἥλιος βασίλευε δλοκόκκινος καὶ χρυσός. Στοὺς γύρω λόφους εἶχαν μαζευτῆ καὶ κάμποσα ζῶα. κι ὁ Δαμαστῆς ἔνιωσε τὸν Πιστό του νὰ τοῦ γλείφῃ τὸ χέρι.

"Ολη ἡ χώρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὑψώματα, θάφτηκε κάτω ἀπὸ μιὰ κοχλαστὴ θάλασσα σὰν καυτὴ λάσπη, ποὺ σήκωνε φουσκάλες καὶ ποὺ γρήγορα ἔκαμε ἀπάνω μιὰ πέτσα. "Όλα τὰ σπίτια κι οἱ μύλοι εἶχαν πέσει κι εἶχαν χαθῆ μέσα στὴν πηγή καὶ κοχλαστὴ θάλασσα. "Ανθρώποι, ἀκόμη καὶ ζῶα,

εἶχαν θαφτῆ. "Ολη ἡ πλούσια, ἡ ὅμορφη πεδιάδα φαινόταν σὰ μιὰ ἔρημος, χωρὶς καμιὰ ζωή. Καὶ στὴ μέση ὑψωνόταν τὸ βουνό, ψηλὸ καὶ μεγαλόπρεπο, μὲ τὸν καπνὸ σὰ σκοινὶ στὴν κορυφή του. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Δαμαστῆ ἀρχισαν νὰ μαζεύουν ὅ,τι σώθηκε.

Μὲ θρήνους καὶ κραυγὲς ἔφυγαν, μὲ τὰ λίγα ποὺ σώθηκαν, ἀπὸ τὴν ἔρημωμένη χώρα, ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Οἱ γυναῖκες σήκωναν τὰ παιδιά τους καὶ κλαίγανε τοὺς χαμένους. Οἱ βοσκοὶ μετροῦσαν τὰ λιγοστὰ ζῶα ποὺ ἀπόμειναν. Οἱ ναυτικοὶ τοῦ κάκου κοίταζαν τὴ θάλασσα, μὴ δοῦν κανένα καράβι.

— "Ελα, πατέρα, εἴπαν στὸ Δαμαστή. "Ας φύγωμε ἀπὸ τὸν καταραμένο τόπο. Κάπου θὰ βροῦμε ἄλλον τόπο καὶ ὅ,τι χάσαμε θὰ τὸ ξαναποχτήσωμε.

"Ομως ὁ Δαμαστῆς κουνοῦσε τὸ κεφάλι.

— Πηγαίνετε, ἀργοψιθύρισε, θά 'ρθω ὕστερα.

* * *

Αὐτοὶ φύγανε. Ἐκεῖνος σὰ μαρμαρωμένος κοίταζε τὸ παράξενο βουνό, ποὺ ἦταν ἡ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς τρομερῆς καταστροφῆς. 'Ως ἀργὰ τὴ νύχτα κοίταζε καὶ δὲν ἦταν κανένας κοντά του ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σκύλο, τὸν Πιστό, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήσῃ. 'Ο κανπὸς πότε πότε περνοῦσε ἀπὸ κεῖ, παρασυρμένος ἀπὸ τὸν ἄνεμο. Τὸν πρόσεξε καλύτερα, δὲν ἦταν καπνός, παρὰ ἐλαφρὸς ἀτμός.

— Ποιὸς τὰ 'καμε ὅλ' αὐτά; Ποιός; ἀναρωτιόταν ὁ Δαμαστῆς.

— 'Εγώ, εἴπε ὁ ἀτμός.

— 'Εσύ; Ποιὸς εἶσαι σύ, ποὺ περνᾶς σὰν δミχλη ἀπὸ μπροστά μου; Πῶς εἶχες τόση δύναμη νὰ τὰ κάμης ὅλα αὐτά; Ποιὸς εἶσαι;... Ποῦθε ἔρχεσαι;

— Είμαι ό ατμός κι ερχομαι από κενο κενο το βουνό.
Χύθηκα ξέω νά βρω την έλευθερία μου. "Εσπασα τη φυλακή μου, έρήμωσα όλο τὸν τόπο. Τώρα μοῦ πέρασε ό θυμός, είμαι ειρηνικός κι όπως μὲ βλέπεις.

— Αχ, έσύ, κακέ, κακέ!

— Δὲν είμαι κακός.

— Είσαι λοιπὸν καλός; Έρήμωσες τὸν τόπο, μοῦ σκότωσες τὰ παιδιά μου καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν μου καὶ τὰ περισσότερα ζῶα μου. "Οσα ἀπόχτησα μὲ τόσους κόπους καὶ σὲ τόσα χρόνια, ὕστερ' ἀπὸ τόση σκέψη, τ' ἀφάνισες μέσα σὲ λίγες ὥρες, χωρὶς νὰ σὲ πειράξω, καὶ λές πώς είσαι καλός;

— Δὲν είμαι καλός.

— Α, δὲν είσαι μήτε καλός μήτε κακός. Κάτι τέτοιο ἄκουσα καὶ κάποτε ἄλλοτε στὴ ζωή μου. Γιὰ στάσου... "Α, ναί, δὲν είμαι μοῦ τὸ εἶπε, ὅταν κι αὐτὸς μὲ κατάστρεψε.

— Πολὺ σωστά, εἶπε ό ατμός. Δὲν είμαι μήτε κακός μήτε καλός, ἔτσι όπως τὸ εἶπε δὲν είμαι. Δὲν τὸ παραδέχτηκες τότε;

— Ναί, ναί, ἀπάντησε σιγὰ ό Δαμαστής.

— Δὲν ἀνάγκασες τὸν ἀνεμο νὰ σὲ δουλεύῃ; ρώτησε ό ατμός. Τὸν ἐπιασες καὶ τὸν ἔζεψες στὴ σχεδία σου καὶ στὸ μύλο σου. Βρῆκες καὶ τὶς ἄλλες του ἰδιότητες καὶ τὶς χρησιμοποιήσες γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σου. Δὲν εἶν' ἔτσι;

— Ναί, ναί, ἀπάντησε ό Δαμαστής, ἔγινα ό ἀφέντης του κι εἶναι δοῦλος μου ό ἀνεμος. "Ομως τόσο δυνατότερος ποὺ είσαι σύ, δὲν ξέρω πῶς νὰ σὲ δαμάσω καὶ νὰ μεταχειριστὼ τὴ δύναμή σου.

— Πιάσε με καὶ μεταχειρίσου τὴ δύναμή μου, κάμε με ύποταχτικό σου, εἶπε ό ατμός. Είμαι ό δυνατότερος.

‘Ο Δαμαστής ἀρχισε νὰ συλλογίζεται. Κοίταξε τὴν ἔρημωμένη πεδιάδα, τὸν ἥλιο ποὺ τὸν ἔβλεπε σᾶ νὰ μὴν ἔγινε

τίποτε καὶ τὸν ἀτμὸν ποὺ περνοῦσε ἥσυχα. Δὲν ἔβλεπε σπίτι, δέντρο, πουλί.

“Οταν κοίταξε καὶ τοὺς δικούς του, τοὺς εἶδε μακριά, πολὺ μακριὰ στὸν ὁρίζοντα. Μόλις φαίνονταν καὶ σὲ λίγο χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια του. Μὰ δὲ σκοτίστηκε ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους του.

— Ποιὸς εἶσαι ἐσύ; ξαναρώτησε τὸν ἀτμό. Πές μου κάτι παραπάνω, νὰ καταλάβω τί πράμα εἶσαι.

— Τώρα εἶμαι ὅπως μὲ βλέπεις. ἀπάντησε ὁ ἀτμός. Κοίταξε καὶ στὴ θάλασσα νὰ μὲ δῆς κι ἐκεῖ.

— Εκεῖ δὲ σὲ βλέπω.

— Δὲν ξέρεις τίποτε. Πρῶτα κι ἀρχὴ ἡμουν νερό.

— Γιατί; λέγε.

— Σοῦ τὸ εἶπα. Νά, εἶμαι τὸ νερὸ τῆς θάλασσας. Ἀπὸ κεῖ διαπερνώντας τὴ γή, μπῆκα καὶ μέσα σὲ κεῖνο τὸ βουνό. Ἀνάμεσα ἀπὸ χιλιάδες δρόμους πῆγα κεῖ. Ἀλλὰ μέσα στὸ βουνὸ ὑπάρχει ἀκοίμητη φωτιά, ποὺ ποτέ της δὲ σβήνει. “Οταν τὸ νερὸ πλησιάζῃ φωτιά, γίνεται ἀτμὸς κι ὁ ἀτμὸς μαζεύεται στὶς ὑπόγειες σπηλιὲς τοῦ βουνοῦ, ὅσο ὑπάρχει τόπος καὶ χωράει. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ μαζεύεται τόσος, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ. “Οσο στενοχωριέται, τόσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ δύναμή του. Κι ἔρχεται ὥρα ποὺ πετάει στὸν ἀέρα πέτρες, βράχους, ὅ,τι βρῆ μπροστά του. Παρασέρνει κι ὅ,τι λιώνει ἡ φωτιά καὶ κάνει τὸ βουνὸ νὰ τὸ ξερνᾶ. ”Ετσι σχηματίστηκε τὸ πύρινο ποτάμι, ποὺ σκέπασε τὸν κάμπο. Λάβα τὸ λένε. Δὲν τὸ εἶδες; “Ολα τὰ εἶδες! ”Ετσι, πρέπει νὰ ξέρης πὼς δὲν ἀνέχομαι φυλακές. “Οταν μὲ παρασφίξουν, τὰ κάνω ὅλα κομμάτια. Κατάλαβες;

‘Ο Δαμαστὴς ἔγειρε τὸ κεφάλι.

— Εἶδες τὸ λεπτό, σὰ σκοινί, καπνό, ποὺ βγαίνει κάθε μέρα ἀπὸ τὸ βουνό; Εἶναι πάντοτε μιὰ τρύπα ἀνοιχτή, μιὰ δι-

κλείδα, ὅπως τὴ λένε, ποὺ ἀπὸ κεῖ πάντοτε ζεφεύγει ἔνα μέρος ἀπὸ μένα. Ἀλλὰ στὸ τέλος δὲ χωράω νὰ περάσω καὶ τότε τὰ πετῶ ὅλα στὸν ἀέρα. Ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔμαθες, σκέψου, δὲν πρέπει νὰ ξανακατοικήσῃς κοντὰ σὲ τέποια βουνά, γιατὶ ἡ ζωή σου δὲν εἶναι σίγουρη, πάντα θὰ κινδυνεύῃ.

— Δὲ μ' ἀρέσει ν' ἀφῆσω στὴν ἐξουσία σου ὅλο τὸ ἔδαφος, θέλω νὰ σὲ κάνω ὑποταχτικό μου. Εἶσαι ἡ πιὸ μεγάλη δύναμη ποὺ γνώρισα. Θὰ σὲ κάνω δοῦλο μου, ὅπως τὸ βόδι, τὸ ἄλογο καὶ τὸν ἄνεμο.

— Ἄν μπορῆς, πιάσε με κι ἀνάγκασέ με νὰ σὲ δουλέψω, φώναξε ὁ ἀτμός.

— Καλά, ἀπάντησε ὁ Δαμαστῆς. Θὰ δοκιμάσω. Μὰ πές μου, τί θὰ γίνης τώρα ποὺ κυματίζεις ἀπάνω στὸν ἀέρα;

— Θὰ κρυώσω... καὶ τότε θὰ γίνω ὅμιχλη, νερό, βροχή, ὅ, τι θέλεις.

— Κι ἔπειτα πέφτεις στὴ θάλασσα. Ἀπὸ κεῖ μπαίνεις στὸ βουνό, ὃπου ὑπάρχει φωτιά, καὶ γίνεσαι πάλι ἀτμὸς κι ἔτσι ξαναρχίζεις πάντοτε. Ἔτσι γίνεται;

— Ἔτσι εἶναι, ὅπως τὸ λές, βεβαίωσε ὁ ἀτμός.

“Επειτα κυματιστὰ πέρασε πάνω ἀπὸ τὸν ἐρημωμένο τόπο καὶ χάθηκε στὴ θάλασσα. Ὁ Δαμαστῆς τὸν κοίταξε κι ἔπειτα κοίταξε καὶ τὸ βουνό, ποὺ κάπνιζε ἥσυχα ὅπως καὶ πρίν.

“Ολη τὴ νύχτα ἔμεινε ἄγρυπνος καὶ συλλογιζόταν. “Ἐπειτα σηκώθηκε, φώναξε τὸ σκύλο του κι ἀκολούθησε τὸ δρόμο ποὺ εἶχαν πάρει οἱ δικοί του.

* * *

‘Ο Δαμαστῆς κι οἱ δικοί του βρῆκαν νέα χώρα.

Ξανάχτισαν τὰ σπίτια τους, καλλιέργησαν χωράφια, θέρισαν γεννήματα, ἀπόχτησαν νέα κοπάδια.

Απὸ τὸ δάσος ἔκοβαν ξύλα κι ἔχτιζαν νέα καράβια.

Ουμως δὲ Δαμαστῆς δλο καὶ στοχαζόταν καὶ βασανιζόταν μὲ τὴν πολλὴ τὴν σκέψη. Γιὰ τὴν καταστροφή, βέβαια, οὕτε ποὺ σκοτιζόταν. Εἶχε χάσει πολλοὺς καὶ πολλὰ κι ὅμως οἱ ἀπόγονοί του τώρα ἦταν τόσο πολλοί, ποὺ δὲ γνώριζε μήτε τ' ὄνομά τους μήτε καὶ πόσοι ἦταν. Ἡ σκέψη του ὅλο καὶ γύριζε στὸν ἀτμό.

Ἐβλεπε τὸν ἄνεμο νὰ γυρίζῃ τὰ φτερὰ τοῦ ἀνεμόμυλου ἢ νὰ σπρώχνῃ τὰ καράβια στὴ θάλασσα καὶ γελοῦσε περιπαιχτικά. Τοῦ φαινόταν πῶς κινοῦνταν πολὺ ἀργά. Κι ὅταν ἦταν καταιγίδα, τὰ καράβια κινδύνευαν κι οἱ ἀνεμόμυλοι δὲν ἄλεθαν. "Οταν ἦταν ὁ ἄνεμος πολὺ δυνατός, ἀναγκάζονταν τὰ καράβια νὰ κατεβάσουν τὰ πανιὰ ἢ νὰ ζητήσουν κάπου νὰ σωθοῦν, κι ὅταν πάλι δὲ φυσοῦσε, ἔμεναν ἀκίνητα. Τί νὰ σοῦ κάμουν τότε τὰ κουπιά!

— Δὲ μοῦ κάνεις γιὰ δοῦλος, ἀγαπητέ μου ἄνεμε, ἔλεγε ὁ Δαμαστῆς. 'Ο ἀτμὸς θὰ εἶναι διαφορετικός.

Καθόταν κι ἔσπαζε τὸ κεφάλι του νὰ βρῆ πῶς περιορίζεται μέσα στὸ βουνὸ δὲ ἀτμός. Πῶς μεμιᾶς εἶχε τόση δύναμη νὰ σκοτίσῃ τὸν ἥλιο, νὰ πετάξῃ ὅ,τι ἔβρισκε μπροστά του καὶ σὲ λίγες ὡρες νὰ καταστρέψῃ μιὰν ὀλόκληρη χώρα. Ἡ γρηγοράδα του προπάντων τοῦ σκότιζε τὸ μυαλό. Τὸ δίχως ἄλλο δὲ ἀτμὸς θὰ εἶναι ἡ μοναδικὴ δύναμη στὸν κόσμο.

Κι ὁ ἀτμὸς εἶχε πεῖ στὸ Δαμαστὴ πῶς γίνεται ἀπὸ τὸ νερό, ὅταν αὐτὸ τὸ νερὸ πλησιάση φωτιά.

'Ο Δαμαστῆς παρατηροῦσε μιὰ μικρὴ χύτρα, ποὺ εἶχε ἀπάνω στὴ φωτιά του. "Οσο ζεσταινόταν τὸ νερό, ἀνέβαινε ἀπ' αὐτὸ ἀσπρος ἀτμός.

Πῆρε ἔνα κομμάτι γυαλὶ καὶ τὸ κράτησε ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀτμό. 'Ο ἀτμὸς τότε κάθισε ἀπάνω στὸ γυαλὶ καὶ πῆρε τὴ μορφὴ τοῦ νεροῦ, ἔγινε μικρές νεροσταλίδες.

— Κι αύτὸς εἶναι σωστό, πῶς ὁ ἀτμὸς ξαναγίνεται νερό, εἶπε μέσα του ὁ Δαμαστῆς.

Καὶ κοίταξε πῶς σκέπασαν τὴν χύτρα, γιὰ νὰ διατηρῆται ἡ ζέστη. "Οταν ἥτανε μεγάλη ἡ φωτιά, γινόταν περισσότερος ἀτμὸς κι ἔκανε τὸ σκέπασμα τῆς χύτρας νὰ χορεύῃ.

— Αὐτὸς γίνεται, γιατὶ δὲν ἔχει ἀρκετὸ χῶρο ὁ ἀτμὸς νὰ συμμαζευτῇ, εἶπε ὁ Δαμαστῆς. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ βουνὸ ποὺ βγάζει φωτιά.

"Ἐβαλε ἀπάνω στὸ καπάκι μιὰ πέτρα καὶ δυνάμωσε τὴν φωτιά. Στὸ τέλος ὁ ἀτμὸς πέταξε καὶ καπάκι καὶ πέτρα.

— Τώρα ὁ ἀτμὸς σφεντονίζει τὰ κομμάτια τοῦ βουνοῦ στὸν ἀέρα, εἶπε ὁ Δαμαστῆς τρίβοντας τὰ χέρια του ἀπὸ εὐχαρίστηση.

"Ἐπειτα ἔχτισε ἔνα σπίτι κι ἔβαλε μέσα ἔνα μεγάλο καζάνι ἐπάνω σὲ μιὰ πελώρια φωτιά. Διατηροῦσε ἀκοίμητη τὴν φωτιὰ καὶ δοκίμαζε τὴν δύναμη τοῦ ἀτμοῦ καὶ συλλογιζόταν πῶς θὰ μεταχειριστῇ αὐτὴ τὴν δύναμη. Μαζί του εἶχε μονάχα ἔνα ἐγγονάκι του, ποὺ ἦταν πολὺ ἔξυπνο καὶ τοῦ εἶχε ἐξηγήσει καὶ καταλάβαινε τὶς δοκιμές ποὺ ἔκανε. Πολλὲς φορὲς κάθονταν οἱ δυό τους καὶ τὴν νύχτα καὶ δούλευαν. Προσπαθοῦσαν νὰ φέρουν τὸν ἀτμὸν νὰ ἐνεργήσῃ σὲ ὁρισμένη διεύθυνση καὶ μὲ δόρισμένη δύναμη. Κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς δυό τους. "Ολοι οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὴν γενιὰ τοῦ Δαμαστῆς κοίταζαν μὲ θαυμασμὸ τὸ σπίτι του, γιατὶ ἤξεραν πῶς ἐργαζόταν γιὰ τὸ καλὸ ὅλης τῆς φυλῆς.

Μερικοὶ πίστευαν πῶς θὰ κατόρθωνε νὰ γίνη κύριος καὶ τοῦ ἀτμοῦ, ὅπως καὶ τόσων ἄλλων.

Οἱ πιὸ πολλοὶ νόμιζαν πῶς δὲ θὰ πέτυχαινε ποτὲ καὶ πῶς θὰ εἶχε κακὸ τέλος, ἀφοῦ τολμοῦσε νὰ καταπιάνεται μὲ τὶς μυστικὲς τεράστιες φυσικὲς δυνάμεις.

"Ολοι τους ὄμως, κι ὅσοι πίστευαν στὴν ἐπιτυχία κι ὅσοι δὲν πίστευαν, περνοῦσαν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Δαμαστῆ, γιατὶ ἥξεραν πολὺ καλὰ πώς μέσα κεῖ κρυβότανε μεγάλος κίνδυνος..."

"Ολοι, ὅσοι εἶχαν δεῖ τὴν ἀλησμόνητη καταστροφή, εἶχαν πεθάνει τώρα καὶ πολλὰ χρόνια. "Ομως ἀκόμη ἥτανε ζωντανὴ στὴ φυλὴ ἡ ἀνάμνηση τῆς φριχτῆς ἐκείνης ἡμέρας κι ἡ φυγὴ τοῦ Δαμαστῆ καὶ γι' αὐτὸ συλλογίζονταν πώς μποροῦσε κάποτε, κάποια μέρα, κάποια στιγμή, ξαφνικὰ νὰ δείξῃ ὁ ἀτμὸς τὴ δύναμή του.

"Ο Δαμαστῆς ὄμως καθόλου δὲ σκοτιζόταν γιὰ τοὺς φόβους τῶν ἀπογόνων του.

Κατασκεύαζε νέα καζάνια, μὲ παράξενες μορφές, μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ πρωτυτερινά, γιὰ νὰ χωροῦν περισσότερον ἀτμό, καὶ πιὸ δυνατά, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ ὁ ἀτμὸς νὰ τὰ σπάσῃ. Πρόσταξε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ βγάζουν πετροκάρβουνο ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὸ ἔβαζε σὲ σκάρες νὰ καίη, γιατὶ αὐτὸ ἔβγαζε περισσότερη ζέστη καὶ γρήγορα ἔκανε τὸ νερὸ ἀτμό. Μὲ κάθε χρόνο ποὺ περνοῦσε, νόμιζε πώς ἔφτασε ἡ μέρα νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σκοπό του. Κάποτε πάλι τὸν κυρίευε ἡ ἀμφιβολία.

Μιὰ μέρα ἔσπασε τὸ καζάνι. "Ενα κομμάτι πλήγωσε τὸ Δαμαστῆ στὸ πρόσωπο, καὶ τὸ ἐγγονάκι, ὁ βοηθός του, ἔμεινε στὸν τόπο νεκρό.

"Ετρεξαν ὅλοι τότε καὶ θρηνοῦσαν καὶ κλαίγανε.

"Ο Δαμαστῆς ὄμως σκούπισε τὴν πληγή του καὶ παρατηροῦσε πολλὴν ὥρα τὰ κομμάτια τοῦ καζανιοῦ. "Επειτα γύρισε καὶ κοίταξε τὸ νεκρὸ ἐγγονάκι του.

— Καημένο παιδί! εἶπε. Τόσον καιρὸ ἥσουν εύχαριστη- μένο νὰ μὲ βοηθᾶς, νὰ πετύχῃ τὸ μεγάλο μου ἔργο. Καὶ τώρα

μοῦ πέθανες. Όραῖος ἦταν ὁ θάνατός σου, γιατὶ πέθανες γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν ἀδερφῶν σου. Θάψετε τὸ μου καὶ χτίστε του ἔνα ὥραῖο μνῆμα!

Τότε πῆγαν νὰ τὸ σηκώσουν τὸ λείψανο καὶ νὰ τὸ πάρουν, ὁ Δαμαστῆς ὅμως τοὺς κράτησε λέγοντας:

— Περιμένετε λίγο... Θέλω στὴ θέση τοῦ νεκροῦ νά 'χω ἔνα βοηθό. Θέλει κανένας νὰ πάρῃ τὴ θέση του; Ξέρετε τί μπορεῖ νὰ σᾶς βρῆ· ἵσως ὁ θάνατος, ἵσως γιὰ πολλὰ χρόνια ἡ ἀπογοήτευση, ὥσπου νὰ πετύχωμε. Ἀκόμη ὁ βοηθός μου πρέπει νὰ λογαριάζῃ καὶ τὰ περίγελα ἐκείνων, που τίποτε δὲν καταλαβαίνουν ἀπὸ τὸ μεγάλο ἔργο που καταπιάστηκα!

Πρόθυμοι παρουσιάστηκαν ἑφτά. Γιατὶ μ' ὅλο τὸ φόβο ποὺ ἔνιωθαν, τοὺς τραβοῦσε τὸ μυστήριο κι οἱ κινδυνοί. "Επειτα σ' ὅλη τὴ φυλὴ ἡ μεγαλύτερη τιμὴ ἦταν νὰ συνεργάζεται κανένας μὲ τὸ Δαμαστή.

Διάλεξε ἔναν ἀπὸ τοὺς ἑφτά, τὸν πῆρε μαζί του στὸ ἔργαστρο, τοῦ εἶπε τὰ μυστικά του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πῆραν τὸ νεκρὸ βοηθὸ καὶ πῆγαν νὰ τὸν θάψουν.

* * *

Τὰ χρόνια περνοῦσαν. Μιὰ μέρα οἱ ἀνθρωποι εἶδαν τὸ Δαμαστὴ νὰ στέκεται στὸ κατώφλι τῆς πόρτας του, νὰ κουνᾶ τὰ χέρια του καὶ νὰ τοὺς φωνάζῃ. "Απ' ὅλες τὶς μεριές μαζεύονταν ν' ἀκούσουν τὶς ἥθελε νὰ τοὺς πῇ.

— Τὸ βρῆκα! Τὸ βρῆκα! φώναζε αὐτός.

Πῆρε τοὺς γεροντότερους καὶ τοὺς ἔδειξε ἔνα μεγάλο σιδερένιο σωλήνα, ποὺ εἶχε κατασκευάσει. Στὸ ἐπάνω μέρος ὁ σωλήνας εἶχε μιὰ τρύπα, ποὺ συγκοινωνοῦσε μὲ ἄλλο σωλήνα.

Στὸν πρῶτο σωλήνα ὑπῆρχε ἔνα βούλωμα ἀπὸ σίδερο, ποὺ προσαρμοζόταν ἀκριβῶς στὸ σωλήνα ἔτσι, ποὺ νὰ μπορῇ ν' ἀνεβοκατεβαίνῃ, κι ἡταν ἀλευμένο μὲ λάδι, γιὰ νὰ γλιστρᾶ εύκολα. Κάτω ἀπὸ τὸ σωλήνα ἦταν τὸ καζάνι μὲ νερὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ καζάνι αὐτὸ ὑπῆρχε ἡ σκάφα μὲ τὴ φωτιά.

‘Ο Δαμαστῆς ἔβαλε φωτιά. Τὸ νερὸ ἔγινε ἀτμός, ὁ ἀτμὸς ἀνέβηκε στὸ σωλήνα καὶ σήκωσε ὡς τὴν ἐπάνω ἀκρη τὸ βούλωμα. Ἀπὸ τὴν τρύπα ξέψυγε ὁ ἀτμὸς καὶ μπῆκε στὸν πλαινὸ του σωλήνα, ὅπου κρύβεται κι ἔγινε πάλι νερό. Τὸ νερὸ αὐτὸ χύθηκε στὸ καζάνι, ὅπου ξαναζεστάθηκε καὶ ξανάγινε ἀτμός. “Οταν ξέφευγε ἀπὸ τὴν τρύπα ὁ ἀτμὸς, τὸ βούλωμα γλιστροῦσε πάλι ὡς τὸ κάτω μέρος τοῦ σωλήνα καὶ τέτε πάλι νέος ἀτμὸς τὸ σήκωνε ὡς τὸ πάνω μέρος. Ἐποι ἀδιάκοπα κινιόταν τὸ βούλωμα πάνω καὶ κάτω μέσα στὸ σωλήνα.

— Κοιτάξτε, ἔλεγε ὁ Δαμαστῆς καὶ τὰ μάτια του λαμποκοποῦσαν ἀπὸ περηφάνια καὶ χαρά. Κοιτάξτε, ἔπιασα τὸν ἀτμὸ καὶ τὸν ἔκλειστα μέσα στὸ σωλήνα. “Οταν βάζω φωτιά, τὸ νερὸ γίνεται ἀτμὸς κι ὁ ἀτμὸς σηκώνει τὸ βούλωμα. Κάνει δὲ τὸν προστάζω. Στὸν ἄλλο σωλήνα ξαναγίνεται νερὸ κι δταν ἐγὼ προστάξω, τὸ νερὸ γίνεται ἀτμός. Ἐποι ἔκαμπα δοῦλο μου τὸν ἀτμό, ὅπως ἔκαμπα τὸ βόδι, τὸ ἄλογο καὶ τὸν ἀνεμο. Καὶ τώρα πηγαίνετε στὸ καλό, εἰπε ὁ Δαμαστῆς. “Αμα περάση ἔνας χρόνος, νὰ ξαναρθῆτε καὶ θὰ δῆτε πῶς θὰ δουλεύῃ ὁ νέος μου σκλάβος. “Οταν θὰ τὸν δῆτε καὶ θὰ τὸν καταλάβετε, θὰ μπορέσετε νὰ ἔργαστήτε κι ἔσεις καὶ νὰ βρῆτε πῶς καὶ σὲ τὶ νὰ μεταχειρίζεστε τὴ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ. Τοῦτο μπορῶ νὰ σᾶς πῶ τώρα, πῶς ὁ νέος σκλάβος, ἀμμα θὰ μάθετε νὰ τὸν μεταχειρίζεστε ὅπως πρέπει, θ’ ἀλλάξη δλωσδιόλου πὴν δψη τοῦ κόσμου.

“Ἐπειτα μπῆκε μέσα στὸ ἔργαστήρι του κι ἔκλεισε τὴν

πόρτα του. 'Ολόχαρος κοίταζε τὴ νέα του μηχανή.

— Χά, χά, χά, καλέ μου ἀτμέ, ἔλεγε. Τώρα σ' ἔχω στὴν ἔξουσία μου. Καὶ μπορῶ νὰ σὲ δυναμώνω καὶ νὰ σὲ ἀδυνατίζω. Καὶ πάντοτε θὰ ὑποχρεωθῆς νὰ μένης μέσα στὸ σωλήνα καὶ θὰ κάνης τὴν προσταγή μου.

Μπορῶ νὰ κάνω τὸ σωλήνα μεγαλύτερο καὶ μικρότερο... μπορῶ νὰ κάνω τὸ βούλωμα βαρύτερο ἢ ἐλαφρότερο... κι ὅμως ἐσύ νὰ τὸ κάνης νὰ κινῆται ἔξακολουθητικὰ πάνω κάτω. Δὲν εἶναι ἔτσι, ἀτμέ μου;

— Τώρα μὲ λές καλόν, εἴπε ὁ ἀτμός. Τότε ὅμως ποὺ πέταξα στὸν ἀέρα ἔνα μέρος τοῦ βουνοῦ κι ἐρήμωσα τὸν κάμπο, μ' ἔλεγες κακό.

'Ο Δαμαστῆς γελοῦσε κι ἔτριβε ἀπὸ εὐχαρίστηση τὰ χέρια του.

— Ναί, ἀλήθεια, ἀλλὰ ποῦ νὰ σὲ μεταχειριστῶ; φώναξε. Νὰ σὲ ζέψω στὸ ἀμάξι, ἀντὶ νὰ ζεύω τὸ ἄλογό μας; Νομίζω πῶς θὰ τρέχης πάρα πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸ ἄλογο. Νὰ μοῦ κινῆς τὰ καράβια; Θὰ μπορῆς νὰ πηγαίνης καὶ ἀντίθετα στὸν ἄνεμο. Μήπως δὲ θὰ μπορῆς νὰ κινήσης τὸ μύλο; "Ω! κι αὐτὸν κι ἄλλα πολλά, κι ἄλλα πολλά!..."

'Ο Δαμαστῆς ἔσβησε τὴ φωτιά. Τὸν ἄλλον καιρὸ ὅλο καὶ διόρθωνε, βελτίωνε καὶ τροποποιοῦσε τὴ μηχανή του.

Μιὰ σπουδαία προσθήκη ἦταν νὰ βάλη στὸ βούλωμα ἔνα σιδερένιο ραβδί, ἔμβολο νὰ ποῦμε, κι αὐτὸ τὸ ἔμβολο νὰ τὸ συνδέσῃ μὲ μιὰν ἄκρη ἄλλου ραβδιοῦ καὶ τὴν ἄλλη ἄκρη αὐτοῦ τοῦ ραβδιοῦ μὲ μιὰ ρόδα.

Κατασκεύασε μιὰν ἄμαξα, ἔβαλε ἀπάνω τὴ μηχανή του καὶ συνέδεσε τὴν ἄκρη τοῦ δεύτερου ραβδιοῦ μὲ τὶς ρόδες τῆς ἄμαξας. Αύτὸς ὁ ἵδιος ὁ Δαμαστῆς ἀνέβηκε στὸ πίσω μέρος τῆς ἄμαξας, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ἡ σκάρα, μὲ τὴ φωτιά. Οἱ ρόδες ἔτριξαν κι ἡ ἄμαξα κινήθηκε πρὸς τὰ ἐμπρός.

Οι ἄνθρωποι τῆς φυλῆς ἔτρεξαν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές καὶ κοίταζαν καὶ θαύμαζαν τὴν παράξενη ἄμαξα.

Οι περισσότεροι φώναξαν ἀπὸ τὸ φόβο καὶ ἔφυγαν μακριὰ ἀπὸ τὸ θεριό. Μονάχα οἱ πιὸ μυαλωμένοι κατάλαβαν τὴν ἀξία τῆς καινούριας ἄμαξας.

— Πατέρα, εἶπε ἔνας ἀπὸ τοὺς γεροντότερους, κατέβα κάτω. Φοβόμαστε πῶς θὰ πάθης κακό. 'Ο ἀτμὸς θὰ σφεντονίσῃ τὴν ἄμαξα καὶ θὰ σὲ σκοτώσῃ, δπως τότε τὸ βοηθό σου.

— "Ισα ἵσα ὁ σκοτωμός του μ' ἔμαθε νὰ εἴμαι προσεχτικός, εἶπε ὁ Δαμαστής. 'Ελάτε νὰ δῆτε.

Καὶ τοὺς ἐξήγησε πῶς λογάριαζε τῇ δύναμῃ τοῦ ἀτμοῦ καὶ πόσον ἀτμὸ χρειάζεται, γιὰ νὰ κινήσῃ τὴν ἄμαξα.

"Οσο περισσότερος ἀτμὸς γινόταν, τόσο γρηγορώτερα γύριζαν οἱ τροχοὶ καὶ ἔτρεχε ἡ ἄμαξα. "Οσο πιὸ χοντρὸ καὶ δυνατὸ ἦταν τὸ καζάνι, τόσο περισσότερον ἀτμὸ χωροῦσε, χωρὶς νὰ κινδυνεύῃ νὰ σπάσῃ.

Καὶ σ' ἔνα μέρος τοῦ καζανιοῦ ἦταν στερεωμένη μία ἀσφαλιστικὴ δικλείδα, ἔνα ἄλλο βούλωμα, νὰ ποῦμε.

Αὐτὴ τὴ δικλείδα δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἀνοίξῃ ὁ ἀτμός, ὅσο εἶχε τῇ δύναμῃ ποὺ χρειαζότανε νὰ κινιέται ἡ ἄμαξα. "Οταν ὅμως τύχαινε νὰ ὑπάρχῃ ὑπερβολικὸς ἀτμός, σηκωνόταν ἡ δικλείδα καὶ ἀπὸ τὴν τρύπα ποὺ σκέπαζε ξέφευγε ὁ περιπτὸς ἀτμός.

— Σᾶς παραδίνω τὴν ἀτμομηχανή, εἶπε ὁ Δαμαστής. Κοιτάξτε νὰ δῆτε πῶς κινεῖται καὶ πῶς μπορεῖτε νὰ τὴν μεταχειριστῆτε. Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς μπορεῖτε νὰ βρῆτε νέες προσθῆκες καὶ τροποποιήσεις, ἀν βάλετε τὸ μυαλό σας νὰ δουλεύῃ, ὅπως τὸ δικὸ μου μυαλό. Οἱ σιδεράδες, σύμφωνα μὲ τὰ σχέδιά σας καὶ τὶς ὁδηγίες σας, μποροῦν νὰ σᾶς βοηθήσουν.

Αύτὰ εἶπε ὁ Δαμαστής καὶ μπῆκε στὸ ἔργαστήρι του.
"Αρχισε ν' ἀναλογίζεται τί κατώρθωσε ὡς τότε καὶ τί μπο-
ροῦσε νὰ πετύχῃ ἀκόμη μὲ τὴν ἀδιάκοπη παρατήρηση καὶ
σκέψη.

Οἱ πιὸ ἔξυπνοι ἀπὸ τὴν φυλὴν ἄρχισαν νὰ δουλεύουν μὲ τὴν
ἀτμομηχανή. Καθὼς περνοῦσαν τὰ χρόνια, ὅλο κι ἀλλαζε ἡ
ἀτμομηχανή, διορθωνόταν, τροποποιόταν, ἔπαιρνε νέες προ-
σθῆκες καὶ νέες μορφές.

Στρώσανε τὴν γῆ μὲ σιδερένιες γραμμὲς κι ἐπάνω σ' αὐ-
τὲς γλιστροῦσαν καὶ γύριζαν πιὸ εύκολα οἱ ρόδες, κι ἡ ἀτμο-
μηχανὴ μποροῦσε νὰ σέρνη πίσω της πολλὲς βαρυφορτωμέ-
νες ἄμαξες, τὰ βαγόνια. Μέσα σὲ λίγες ἡμέρες ἢ λίγες ἑβδο-
μάδες μποροῦσε κανένας νὰ ταξιδέψῃ σὲ τόπους ποὺ πρὶν
χρειαζόταν μῆνες καὶ χρόνια γιὰ νὰ φτάσῃ. Τὰ προϊόντα
τῆς γῆς ἥταν ἀφθονώτερα καὶ φτηνότερα καὶ μποροῦσαν νὰ
μεταφερθοῦν ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη τῆς γῆς στὴν ἄλλη.

Βάλανε τὴν ἀτμομηχανὴ στὰ πλοῖα καὶ μποροῦσαν νὰ
ταξιδεύουν καὶ χωρὶς ἀνεμο κι ἐνάντια στὸν ἀνεμο καὶ στὰ
ρεύματα. Μεταχειρίστηκαν τὴν ἀτμομηχανὴ γιὰ νὰ ὀργώνη,
νὰ σπέρνη, ν' ἀλωνίζῃ καὶ ν' ἀλέθῃ τὰ γεννήματα. Καὶ ποιὸς
ξέρει σὲ τί ἄλλο θὰ τὴ μεταχειρίζονταν τὴν θαυμαστὴ ἀτμο-
μηχανὴ...

'Η ἀτμομηχανὴ ἀλλαζε τὴν ὄψη τοῦ κόσμου, ὅπως εἶχε
προφητέψει ὁ Δαμαστής.

'Ο Δαμαστής παραχέρασε. 'Η γενιά του ὅλο καὶ πλή-
θαινε καὶ ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴν γῆ. "Οταν σ' ἔναν τόπο δὲν
μποροῦσαν νὰ ζήσουν ὅλοι, μερικοὶ φεύγανε καὶ πήγαιναν
νὰ βροῦν ἄλλον τόπο. Τὸν καλλιεργοῦσαν, ἔβγαζαν μέταλλα
καὶ τὰ καράβια τους ἀρμένιζαν σὲ θάλασσες, σὲ λίμνες καὶ
σὲ μεγάλους ποταμούς. Οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὸ ἀτμόπλοια
ταξίδευαν ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη τῆς γῆς στὴν ἄλλη.'

Οι διάφορες φυλές ζοῦσαν χωριστά, μακριά ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, μιλοῦσαν διαφορετικὲς γλῶσσες καὶ δὲ γνώριζαν πιὰ πῶς ὁ πρῶτος γενάρχης ἦταν ὁ Δαμαστής. Σ' ὅλες τὶς χῶρες ζοῦσαν σοφοὶ ἀντρες κι ἔκαναν νέες ἐφευρέσεις, ποὺ εὔκόλυναν τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ αὔξαιναν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐτυχία.

"Ομως, ὅπως εἶπα, ὁ πατέρας καὶ γενάρχης ὅλων τῶν φυλῶν ἦταν ὁ Δαμαστής.

Αὐτὸς δὲν ἤξερε πιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀπογόνων του καὶ οὕτε ποὺ σκοτιζόταν νὰ τὸν μάθῃ. Πήγαινε καὶ κατοικοῦσε πότε στὴ μιὰ καὶ πότε στὴν ἄλλη φυλή, σὲ ἴδιαίτερο σπίτι δικό του, γιὰ νὰ στοχάζεται στὴ μοναξιά του μονάχος, νὰ παρατηρῇ, νὰ ξεδιαλύνῃ καὶ νὰ ἐργάζεται, γιὰ νὰ παίρνουν μορφὴ οἱ στοχασμοί του, νὰ γίνωνται χρήσιμα πράγματα γιὰ δλους τοὺς ἀνθρώπους.

Πότε πότε ἐρχόταν στὸ σπίτι τοῦ Δαμαστῆ κανένας πατέρας μὲ τὸ μικρό του, γιὰ νὰ δῆ ὁ μικρὸς τὸ σοφὸ τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου.

"Αν εἶχε τὴν τύχη νὰ βρῇ λόγια, ποὺ ν' ἀγγίζουν τὴ γέρικη καρδιὰ τοῦ Δαμαστῆ καὶ νὰ τοῦ προκαλέσουν τὴν προσοχή, τότε γύριζε ὁ Δαμαστής καί, βάζοντας τὰ χέρια στὸ κεφαλάκι τοῦ μικροῦ, ἔλεγε:

— Νὰ μὴ γίνης μωρὸς κι ἀνόητος, μικρέ μου. Μωρὸς κι ἀνόητος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ ἔξηγήσῃ τὰ πράματα ποὺ δὲν ξέρει, ἀλλὰ δὲν τὰ παρατήρησε, οὔτε κάθισε νὰ σκεφτῇ ποτέ του σοβαρὰ γι' αὐτά.

67. Η ΠΑΝΤΕΞΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ θάματα
δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο,
ποὺ νά' ναι σὰν τὸν ἄνθρωπο
περήφανο, μεγάλο.

Σὲ φουσκωμένα κύματα,
σὲ θάλασσα ἀφρισμένη,
αὐτὸς ζέρει καὶ μπαίνει,
καὶ φύσαγε, νοτιά!

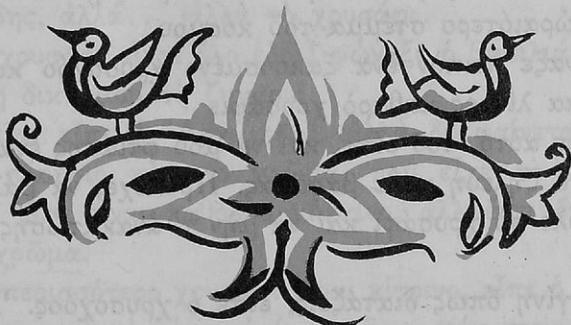
Καὶ τὴ θεὰ τὴν ὑπέρτατη,
τὴ Γῆ τὴ φαρδιοπλάτα,
ποὺ ἀκούραστα τὰ χαίρεται
τ' ἀθάνατά της νιάτα,
ζεύει στ' ἀλέτρι τ' ἀλογα
καὶ τὴν περικυκλώνει,
βαθιὰ τηνε πληγώνει
καὶ τὴν καταπονᾶ.

Πιάνει πουλιὰ γοργόφτερα,
βουνίσια ἀγρίμια πιάνει·
τὰ ψάρια ἀπὸ τὴ θάλασσαν
αὐτὸς μὲ δίχτυα βγάνει.
Αὐτὸς τὸν ταῦρο, τ' ἄλογο
ζέρει νὰ μεταπείσῃ,
καὶ τὰ καρδιὰ τὴ λευτερὶὰ ν' ἀφήσῃ
καὶ στὸ ζυγὸ νὰ μπῇ.

Αύτὸς καὶ γλώσσαν ἔμαθε,
καὶ σπίτια νὰ σκεπάζῃ·
καὶ νόμους ἐστερέωσε
καὶ φρόνημα σπουδάζει.
Μὲ χίλιους τρόπους ἔρχεται
καὶ χίλιους τρόπους ξέρει,
καὶ μόνο δὲ θὰ φέρη
θανάτου ἀποφυγή!

ιπὸ τὴν «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλῆ

Μετάφραση Κ. Μάνου

68. Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Ζοῦσε μιὰ φορὰ στὶς Συρακοῦσες ὁ βασιλιάς Ἱέρωνας. Ἡ χώρα ποὺ κυβερνοῦσε ἦταν πολὺ μικρή, ἀλλὰ ἤθελε νὰ φορῇ τ' ὡραιότερο στέμμα τοῦ κόσμου.

Φώναξε λοιπὸν ἔνα ξακουσμένο χρυσοχόο καὶ τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι.

— Πάρε αὐτό, τοῦ εἶπε, καὶ νὰ μοῦ φτιάσης ἔνα στέμμα, ποὺ νὰ τὸ ζηλεύῃ κάθε βασιλιάς. Πρόσεχε, νὰ βάλης μέσα σ' αὐτὸ ὅλο τὸ χρυσάφι καὶ νὰ μὴν τ' ἀνακατώσης μὲ ἄλλο μέταλλο.

— Θὰ γίνη ὅπως διατάξεις, εἶπε ὁ χρυσοχόος. Ἐδῶ μοῦ δίνεις δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι· σ' ἐνενήντα ἡμέρες θὰ σου γυρίσω τὸ στέμμα ἔτοιμο καὶ θά χη ἀκριβῶς τὸ ἵδιο βάρος.

“Γετερ’ ἀπὸ ἐνενήντα ἡμέρες, πιστὸς στὸ λόγο του ὁ χρυσοχόος, ἔφερε τὸ στέμμα στὸ βασιλιά. Ἡταν ὡραῖο, λεπτοκαμωμένο καὶ μὲ μεγάλη τέχνη δουλεμένο. “Ολοι; ὅσοι τὸ εἶδαν, εἶπαν πώς δὲν ἦταν ἄλλο τέτοιο στὸν κόσμο. “Οταν

ό βασιλιάς 'Ιέρωνας τό βαλε στὸ κεφάλι του, τὸν στενοχωροῦσε κάπως, ἀλλὰ δὲ διαμαρτυρήθηκε. Ὡταν βέβαιος πώς κανένας ἄλλος βασιλιάς δὲν εἶχε τόσο ἔξοχο ἀριστούργημα. 'Αφοῦ τὸ θαύμασε ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ζύγισε στὴ δική του ζυγαριά. Εἶχε ἀκριβῶς τὸ βάρος, ποὺ εἶχε τὸ χρυσάφι ποὺ εἶχε δώσει.

— Σοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμή, εἶπε στὸ χρυσοχόο. 'Εκαμες πολὺ καλὴ δουλειὰ καὶ δὲν ἔχασες οὔτ' ἔναν κόκκο ἀπὸ τὸ χρυσάφι μου.

Στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ ζοῦσε τότε ἔνας πολὺ σοφὸς ἄνθρωπος, ποὺ λεγόταν 'Αρχιμήδης. "Οταν τὸν φώναξαν νὰ θαυμάσῃ κι αὐτὸς τὸ στέμμα τοῦ βασιλιᾶ, τὸ γύρισε ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ πολλὲς φορὲς καὶ τὸ ἐξέτασε προσεχτικά.

— Λοιπόν, τί ἴδεα ἔχεις γι' αὐτό; ρώτησε ὁ 'Ιέρωνας.

— Η ἐργασία εἶναι, ἀλήθεια, πολὺ ὡραία, ἀπάντησε ὁ 'Αρχιμήδης, ἀλλά... ἀλλά τὸ χρυσάφι...

— Τὸ χρυσάφι εἶναι ὅλο ἐδῶ! φώναξε ὁ βασιλιάς. Τὸ ζύγισα στὴ δική μου τὴ ζυγαριά.

— Ωραῖα, εἶπε ὁ 'Αρχιμήδης, ἀλλὰ δὲ φαίνεται νὰ ἔχη τὸ ἴδιο πλούσιο κόκκινο χρῶμα, ποὺ εἶχε τὸ ἀδούλευτο χρυσάφι. Δὲν εἶναι καθόλου κόκκινο, ἀλλ' ἔχει ἔνα ζωηρὸ κίτρινο χρῶμα.

— Τὸ περισσότερο χρυσάφι εἶναι κίτρινο, εἶπε ὁ 'Ιέρωνας· ἀλλὰ τώρα ποὺ τὸ λέτε αὐτό, θυμᾶμαι πώς, πρὶν δουλευτῆ, εἶχε πιὸ κόκκινο χρῶμα.

— Κι ἀν ὁ χρυσοχόος κράτησε μιὰ ἢ δυὸ λίτρες ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ συμπλήρωσε τὸ βάρος μὲ ἀσήμι ἢ μπροῦντζο; ρώτησε ὁ 'Αρχιμήδης.

— "Ω! δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ κάμη αὐτό, εἶπε ὁ 'Ιέρωνας· τὸ χρυσάφι ἄλλαξε τὸ χρῶμα του, ὅταν δουλεύτηκε.

— Αλλ' ὅσο περισσότερο συλλογιζόταν τὸ ζήτημα αὐτό,

τόσο λιγότερο ήταν εύχαριστημένος μὲ τὸ στέμμα του. Στὸ τέλος εἶπε στὸν Ἀρχιμήδη:

— Δὲν εἶναι κανένας τρόπος νὰ ἔξακριβώσωμε ἀν ὁ χρυσοχόος αὐτὸς πραγματικὰ μὲ γέλασε ἡ ἄν, σὰν τίμιος ἀνθρωπος, μοῦ ἔδωσε πίσω τὸ χρυσάφι μου;

— Δὲν ξέρω κανέναν τρόπο, ηταν ἡ ἀπάντηση.

Ο Ἀρχιμήδης ὅμως δὲν ηταν ὁ ἀνθρωπος ποὺ θά λεγε πώς ἐνα πράγμα ηταν ἀδύνατο. Εύχαριστιόταν πάρα πολὺ νὰ καταγίνεται νὰ λύνῃ δύσκολα προβλήματα κι ἄμα ἐνα ζήτημα τὸν ἔφερνε σὲ στενοχώρια, ἔξακολουθοῦσε νὰ τὸ μελετᾶ, ὥσπου νὰ βρῆ κάποια λύση.

Ἐτσι λοιπὸν κάθισε καὶ συλλογιόταν πολλὲς μέρες, νὰ βρῇ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ μποροῦσε νὰ δοκιμαστῇ τὸ χρυσάρι, χωρὶς νὰ πάθῃ τὸ στέμμα τίποτε.

Μιὰ μέρα εἶχε στὸ νοῦ του τὸ ζήτημα αὐτό, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ κάμη λουτρό. Ἡ μπανιέρα ηταν γεμάτη νερὸ ώς ἐπάνω καὶ καθὼς ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε μέσα, μιὰ ποσότητα νεροῦ χύθηκε ἔξω, πάνω στὸ πέτρινο πάτωμα. Τὸ ἵδιο πράγμα εἶχε γίνει πολλὲς φορὲς πρωτύτερα, αὐτὴ ὅμως ηταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὸ παρατήρησε ὁ Ἀρχιμήδης.

«Πόσο νερὸ διώχνω, ὅταν μπαίνω μέσα στὴν μπανιέρα;» εἶπε μέσα του. «Ο καθένας μπορεῖ νὰ δῆ πώς ἔδιωξα τόσο νερό, ὅσο εἶναι τὸ σῶμα μου. "Ἐνας ἀνθρωπος, ποὺ ἔχει τὸ μισὸ ἀνάστημα ἀπὸ μένα, θὰ ἔδιωχνε τὸ μισὸ νερό.

»Τώρα, ἀν ὑποθέσωμε πώς, ἀντὶ νὰ μπῶ ἐγὼ στὴν μπανιέρα, ἔβαζα μέσα τὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, θὰ ἔδιωχνε τόσο νερό, ὅσο εἶναι αὐτό. »Α, γιὰ νὰ ἴδω... Τὸ χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπὸ τὸ ἀσήμι. Δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι ἔχουν λιγότερο δύκο ἀπὸ ὅσο δύκο ἔχουν ἑπτὰ λίτρες. χρυσάφι ἀνακατωμένες μὲ τρεῖς λίτρες ἀσήμι. »Αν τὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα εἶναι καθαρὸ χρυσάφι, θὰ ἔκτοπίσῃ τὸν ἵδιο-

όγκο νεροῦ, ὅπως καὶ κάθε ἄλλες δέκα λίτρες καθαρὸς χρυσάφι. "Αγόμως εἶναι νοθευμένο μὲ ἀσήμι, θὰ ἐκτοπίση μεγαλύτερο ὅγκο. 'Επιτέλους τὸ βρῆκα! τὸ βρῆκα!».

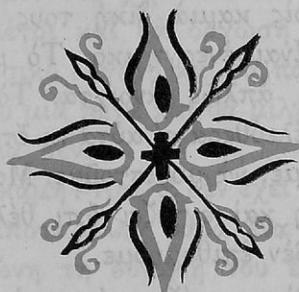
Τα λησμόνησε ὅλα καὶ πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὸ λουτρό. Χωρὶς γὰ σταματήση νὰ ντυθῇ, ἔτρεξε μέσα στοὺς δρόμους πηγαίνοντας στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ καὶ φωνάζοντας: «Εὔρηκα! Εὔρηκα!».

Τὸ στέμμα δοκιμάστηκε. Βρέθηκε πώς ἐκτόπιζε περισσότερο νερὸ ἀπὸ ὅ,τι ἐκτόπιζαν δέκα λίτρες χρυσάφι καθαρό. «Η ψευτιὰ τοῦ χρυσοχόου ἀποδείχτηκε χωρὶς καμιὰ ἀμφιβολία. »Αν ὅμως τιμωρήθηκε ἡ ὄχι δὲν ξέρω οὕτε μᾶς ἐνδιαφέρει.

«Η ἀπλὴ ἀνακάλυψη, ποὺ ἔκαμε ὁ Ἀρχιμήδης στὴν μπανιέρα του, ἀξίζε πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ στέμμα τοῦ Τέρωνα. *εργασία*

(Διασκευὴ)

Δ. Κοντογιάννης

69. ΤΟ ΧΕΡΙ

Τὰ παιδιά τῆς πέμπτης τάξης ἐνὸς δημοτικοῦ σχολείου τῶν Ἀθηνῶν πῆγαν μιὰ μέρα ἐκδρομὴ στὴν Καισαριανή. Μὲ ἀφορμὴ ἔνα ἀτύχημα ποὺ εἶδαν στὸ δρόμο ἄρχισαν νὰ συζητοῦν ποιὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη σωματικὴ βλάβη.

‘Ο δάσκαλος ἀκουε τὴ συζήτηση· ἄλλο παιδὶ ἔλεγε πώς τὸ χειρότερο ἀπ’ ὅλα εἶναι νὰ χάσῃ κανένας τὸ πόδι του, ἄλλο ἔλεγε τὸ μάτι, ἄλλο τὸ χέρι, ἄλλο τὴ λαλιά.

—“Αμα φτάσωμε στὴν Καισαριανή, θὰ σᾶς πῶ κι ἐγὼ τὴ γνώμη μου, παιδιά, τοὺς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Καὶ πραγματικά, σὰν ξεκουράστηκαν στὸν ἵσκιο τῶν ψηλῶν δέντρων, ποὺ ’ναι κοντὰ στὴ Βρύση, καὶ χόρτασαν δροσερὸ νερό, ὁ δάσκαλος θυμήθηκε τὴν ὑπόσχεσή του.

—“Ο, τι καὶ νὰ χάσῃ ὁ ἄνθρωπος, παιδιά μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι κακὸ καὶ ψυχρό· μὰ ἐγὼ νομίζω πώς τὸ πολυτιμότερο ἀπ’ ὅλα εἶναι τὸ χέρι.

Τὸ ὅργανο τῆς ἀφῆς εἶναι τὸ πιὸ θαυμαστὸ ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητήρια. Τὰ ὅργανα τῶν ἄλλων αἰσθήσεων δέχονται τὶς ἐντυπώσεις χωρὶς καμιὰ δική τους κίνηση. Μόνο τὸ ὅργανο τῆς ἀφῆς εἶναι ἐνεργητικό. Τὸ μάτι, τὸ αὐτί, τὰ ρουθούνια στέκονται ἀπλῶς ἀνοιχτά. Τὸ φῶς, ὁ ἥχος, ἡ μυρουδιὰ μπαίνουν ἐλεύθερα σ’ αὐτὰ κι ἔτσι ἀναγκαζόμαστε νὰ δοῦμε, ν’ ἀκούσωμε, νὰ μυριστοῦμε. Μὰ τὸ χέρι διαλέγει αὐτὸ ποὺ θὰ ἐγγίξῃ καὶ ἐγγίζει ὅ, τι θέλει. Ἀπομακρύνει τὰ πράγματα, ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦμε.

‘Αλλὰ τὸ χέρι δὲ φροντίζει μόνο γιὰ ὅ, τι χρειάζεται ἡ ἀφή, βοηθάει καὶ τὶς ἄλλες αἰσθήσεις, ὅταν δυσκολεύωνται στὴ δουλειά τους. Τὸ χέρι τοῦ τυφλοῦ τὸν ὀδηγεῖ στοὺς δρόμους καὶ τὸν φυλάει ἀπὸ τὶς κακοτοπιές. Τὸ χέρι τοῦ

τυφλοῦ διαβάζει βιβλία μὲ τὰ ἔκπατα γράμματα κι
ἔτσι τὸν μορφώνει καὶ τὸν ψυχαγωγεῖ.

Καὶ στὸν ἀτυχὸν τὸν κωφάλαλο τὰ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ
μιλοῦν μὲ πολλὴ εὐγλωττία κι ἀναπληρώνουν τὴν ἀκοήν.^A

Γενικά, τὰ ὄργανα ὄλων τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, καὶ στὴ
μεγαλύτερῃ ἀκόμα τελειότητά τους, ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπε-
ροχὴν καὶ τὴν δύναμην τοῦ χεριοῦ. Τὸ χέρι κατασκευάζει γιὰ
τὸ μάτι τὸ τηλεσκόπιο καὶ τὸ βοηθᾶ μ' αὐτὸν νὰ φτάνῃ τὸ
βλέμμα του ὡς τ' ἀστέρια. Τὸ χέρι δηλίζει τὸ μάτι μὲ τὸ
μικροσκόπιο, ποὺ τοῦ φανερώνει ἔναν καινούριο κόσμο μὲ
θαυμαστὰ πράγματα. Τὸ χέρι κατασκευάζει γιὰ τὸ αὐτὸν
ἐργαλεῖα, ποὺ μεγαλώνουν σημαντικὰ τὸν ἥχο. Τὸ χέρι
διαλέγει τὸ λουλούδι, ποὺ ἀρέσει στὴν ὄσφρηση κι ἐτοιμάζει
ὅλες τὶς εὐχάριστες μυρουδίες.^m

~~Αλλ'~~ ἂν τὸ χέρι μὲ κάθε τρόπο ὑπηρετῇ τὸ σῶμα, ὅμως
βοηθάει καὶ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά. Αὐτὰ μὲ τὴν δικήν του
βοήθεια φανερώνουν τὴν ἐξυπνάδα, τὸ θάρρος, τὴν στοργή,
τὴν ἀντρίκεια θέληση καὶ τὴν δύναμη.

Βάλε ἔνα σπαθὶ στὸ χέρι καὶ θὰ πολεμήσῃ γιὰ σένα.
Δῶσε του ἔνα ἀλέτρι καὶ θὰ ὄργωσῃ γιὰ τὸ χατίρι σου.
Δῶσε του ἔνα μουσικὸ ὄργανο καὶ θὰ παίξῃ, γιὰ νὰ σ' εὐχα-
ριστήσῃ. Δῶσε του μιὰ πένα καὶ θὰ μιλήσῃ, θὰ παρακαλέσῃ,
θὰ προσευχηθῇ γιὰ σένα.

Καὶ τί δὲ θὰ κάμη! Καὶ τί δὲν ἔχει κάμει! Μιὰ ἀτμομη-
χανὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἔνα μεγάλο χέρι καμω-
μένο, γιὰ ν' ἀπλώνῃ τὴν δύναμή του ἔνα μικρὸ ἀνθρώπινο
χέρι. "Ενας ἡλεκτρικὸς τηλέγραφος εἶναι γιὰ τὸ μικρὸ αὐτὸν
χέρι μιὰ μεγάλη πένα, γιὰ νὰ γράψῃ ὅσο θέλει κι ὅπου θέλει.
Κι ὅλα τὰ κανόνια καὶ τ' ἄλλα πολεμικὰ ὅπλα, μὲ τὰ ὅποια
σκοτώνομε τ' ἀδέρφια μας, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ
χέρι τοῦ Κάιν, μεγαλύτερο, δυνατότερο, αίματηρότερο.

Τί εἶναι ἀκόμα ἔνας σιδηρόδρομος, ἔνα ἀτμόπλοιο, ἔνας φάρος, ἔνα ἀνάκτορο; Τί εἶναι, ἀλήθεια, μιὰ ὀλόκληρη πόλη, μιὰ χώρα, ὅλες οἱ πόλεις τοῦ κόσμου, ὀλόκληρη ἡ γῆτινη σφαιρά, ὅπως τὴν ἔχει μεταβάλει ὁ ἄνθρωπος; Τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐργασία ἔνὸς γιγάντιου χεριοῦ τῆς ἀνθρωπότητας.

"Οταν σκέπτωμαι ὅλα ὅσα ἔκαμε τὸ ἀνθρώπινο χέρι, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Εὔα ἀπλωσε τὸ πλανεμένο χέρι της στὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ ὡς τὴ σκοτεινὴ ὥρα, ποὺ τὰ ἄχραντα χέρια τοῦ Χριστοῦ μας καρφώθηκαν ἀπάνω στὸ Γολγοθᾶ· ὅταν σκέπτωμαι τί καλὸ καὶ τί κακὸ ἔκαμαν ἀπὸ τότε τ' ἀνθρώπινα χέρια, σηκώνω τὸ χέρι μου καὶ τὸ κοιτάζω μὲ θαυμασμὸ καὶ μὲ ἔκσταση. Τί ἐργαλεῖο γιὰ καλό!... Τί ὅργανο γιὰ κακό!... Καὶ δὲ μένει ποτὲ ἀργό..."

Πολὺ ἀσυλλόγιστα ὄνομάζομε «χειρῶνακτα» τὸν ἐργατικὸ ἄνθρωπο. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀνήκει σὲ κάθε τίμιο καὶ δραστήριο ἄντρα ἡ γυναίκα. Γιατὶ στὸ χέρι τοῦ βασιλιά εἶναι τὸ σκῆπτρο, στὸ χέρι τοῦ στρατιώτη τὸ σπαθί, στοῦ ἔυλουργοῦ τὸ πριόνι, στοῦ γεωργοῦ τὸ ἀλέτρι, στοῦ ναύτη τὸ κουπί, στοῦ γλύπτη ἡ σμίλη, στοῦ ποιητῆ ἡ πένα. Γιὰ κάθε ἄντρα καὶ γιὰ κάθε γυναίκα μὲ θέληση τὸ χέρι εἶναι ἔνα ἐργαλεῖο, ποὺ πρέπει νὰ μάθη νὰ τὸ μεταχειρίζεται. "Ολοι ὅμως πρέπει νὰ γνωρίζωμε ὅτι: «Ο, τι δὴ ποτε κι ἀν ἔχη προοριστῇ νὰ κάνῃ τὸ χέρι μας, πρέπει νὰ τὸ κάνῃ μὲ ἀνθρωπιά, σωστὰ κι ὑπεύθυνα».

70. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑ·Ι·ΔΑ

Τὸν περασμένο Αὔγουστο ὁ πατέρας μου, πραγματοποιώντας παλαιότερη ύπόσχεσή του, μὲ πῆρε μαζί του σ' ἔνα ταξίδι ποὺ θὰ ἔκανε ώς τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλὰ γιὰ τὴ δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας, τὴν ὅμορφη «νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ», κι εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ.

Ξεκινήσαμε λοιπὸν ἔνα πρωινὸν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, περάσαμε τὴ Θήβα καὶ βρισκόμαστε κατὰ τὶς 12 τὸ μεσημέρι στὸ χωρὶδι Μούλκι.

Δεξιά μας ἀπλωνόταν μιὰ ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, ποὺ σκέπαζε σὲ μεγάλη ἀπόσταση τὴ γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσίτιές! Καὶ πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό! Δὲν μπορῶ νὰ τὰ μετρήσω, καθὼς τρέχομε, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ καθένα πέντε κι ἔξι.

Τὸ αὐτοκίνητο προχωροῦσε μὲ ταχύτητα σαράντα περίπου χιλιόμετρα τὴν ὥρα κι ἐμεῖς μπορούσαμε νὰ διακρίνωμε δεξιά μας, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἀραποσίτια, τὶς θερισμένες ἔκτάσεις τῶν σιταριῶν, τὶς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καὶ τὰ περιβόλια, στὰ ὅποια οἱ καλλιεργητὲς μὲ τὰ φανταχτερά τους φορέματα φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ σὰν κινούμενα ἄνθη μέσα στὸν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

‘Η ἔκταση αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ μεγάλη, 250.000

στρέμματα, ἀλλὰ καὶ πολὺ γόνιμη. 'Αξίζει νὰ τὴ θαυμά-
ζωμε! "Αν ἥξερες ὅμως καὶ τὴν ιστορία της, δὲ θὰ θαύμαζες
τόσο τὴν πρασινάδα καὶ τὴν πλούσια παραγωγή, ὅσο τὴ
σκληρὴ καὶ ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουρ-
γῆσῃ αὐτὸ ποὺ βλέπεις. "Αν ἥξερες τὴν πάλη, ποὺ ἔκαμε
ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσης ὁ ἀνθρωπός, γιὰ νὰ με-
ταβάλη πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπὸ ἐστίες δυστυχίας
σὲ πηγὲς εύτυχίας!..."

— Βέβαια, πατέρα, πολλὲς φορὲς ἀκουσα στὸ σχολεῖο μας
γιὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας
πρὸ πάντων ἡ τῆς Θεσσαλίας. Κι ἀπ' ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δά-
σκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θὰ ἐργάστηκε καὶ τί χρόμα-
τα θὰ ξόδεψε τὸ Κράτος γιὰ τὴν ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε
ν' ἀγωνιστῇ στὴ Μακεδονία ἐναντίον τῶν τρομερῶν πλημμυ-
ρῶν, τῶν καταστροφῶν καὶ τῆς ἑλονοσίας!

—"Α! αὐτὴ ἡ ἑλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακὸ γιὰ
τὴν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ὅτι ὑπέφερε ἀπὸ αὐτὴ
ὅ περισσότερος πληθυσμός. Στὶς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας
καὶ σὲ ἄλλα μέρη οἱ κάτοικοι ζοῦσαν ὀλόκληρο τὸ χρόνο
μὲ τὸ κινίνο στὴν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι
γιὰ ἐργασία. Εύτυχῶς ὅμως τώρα γλίτωσαν.

Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν,
τοῦ ποταμοῦ 'Αξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιανιτσῶν, ποὺ ἔχουν
ἀποδώσει στὴν καλλιέργεια περισσότερα ἀπὸ 1.600.000
στρέμματα, γλίτωσαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἑλονο-
σία καὶ τὶς καταστροφές.

'Αλλ' ἀς συνεχίσωμε τὴ συζήτηση γιὰ τὴν περιφέρεια
αὐτή, τὴν ὅποια ἔχομε μπροστά μας, γιὰ νὰ δῆς ἀπὸ πόσο
μακριὰ ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑποτάξῃ τὰ
στοιχεῖα τῆς φύσης στὴ δύναμή του! 'Απὸ τόσο μακριά, ὕστε
κινδυνεύει νὰ χαθῇ μέσα στὰ βάθη τῶν αἰώνων.

Καὶ στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια καὶ στὰ νεώτερα ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκταση, ποὺ τώρα βλέπεις νὰ είναι μιὰ καταπράσινη πεδιάδα, ἦταν μιὰ λίμνη, ἡ Κωπαΐδα, ἡ μεγαλύτερη ἵσως ἀπ' ὅλες τις λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικὰ μέρη της, τὰ ψηλότερα, ξεραίνονταν τὸ καλοκαίρι καὶ τὰ καλλιεργοῦσαν, ἐνῶ τὰ λίγο βαθύτερα ἔμεναν λιβάδια καὶ βάλτοι, οἱ ὅποιοι παντοῦ ἄφηγαν στάσιμα νερά, ποὺ ἦταν διαρκής καὶ μόνιμη ἑστία τῆς ἐλονοσίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας ὑπόφεραν πολὺ ἀπὸ τὶς ἀσθένειες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀποξήρανσή της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδο, πρὶν ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθῆ ἀπὸ τοὺς τότε κατοίκους της, τοὺς Ὀρχομενίους. Αὔτοὶ μάλιστα εἶχαν τότε ἀπὸ τὸ εὐφορώτατο ἔδαφός της τόσα πολλὰ προϊόντα, ποὺ τοὺς χάρισαν ἄφθονα πλούτη.

'Αλλὰ οἱ Θηβαῖοι, κατὰ τὸ 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὀρχομενίων, γιὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ πλούσια κτήματα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς νικήσουν, ἔφραξαν τὶς καταβόθρες, τὶς ὅποιες εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τὴν περιοχὴ καὶ μαζὶ ἔπνιξαν πολλὲς πόλεις, ποὺ ἦταν ἐκεῖ χτισμένες.

'Αργότερα, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π.Χ.), ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάδια κι ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ τὸ ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπὸ τοὺς Βοιωτοὺς καὶ σταμάτησε.

"Ετσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὡς τὰ 1876. Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος ἐλεύθερο πιὰ ἀπὸ τὴν μακροχρόνια σκλαβιά, ἀρχισε τὴν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιὰ νὰ καλυτερέψῃ τὴ θέση τῶν πολιτῶν του. 'Αναθεσε τότε καὶ τὴν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαΐ-

δας σὲ μιὰν. ἀγγλικὴ ἑταιρεία, ἡ ὅποια ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐργάζεται ως τὰ τελευταῖα χρόνια.

‘Η ἑταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιὰ νὰ σκάβουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ πετοῦν τὰ χώματα, ἄλλα γιὰ νὰ φτιάνουν τ’ ἀναχώματα ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη στὶς διώρυγες, τὶς ὅποιες κατασκεύαζε, ἄλλα γιὰ νὰ τρυποῦν τοὺς βράχους· καὶ τί δὲν ἔφερε!

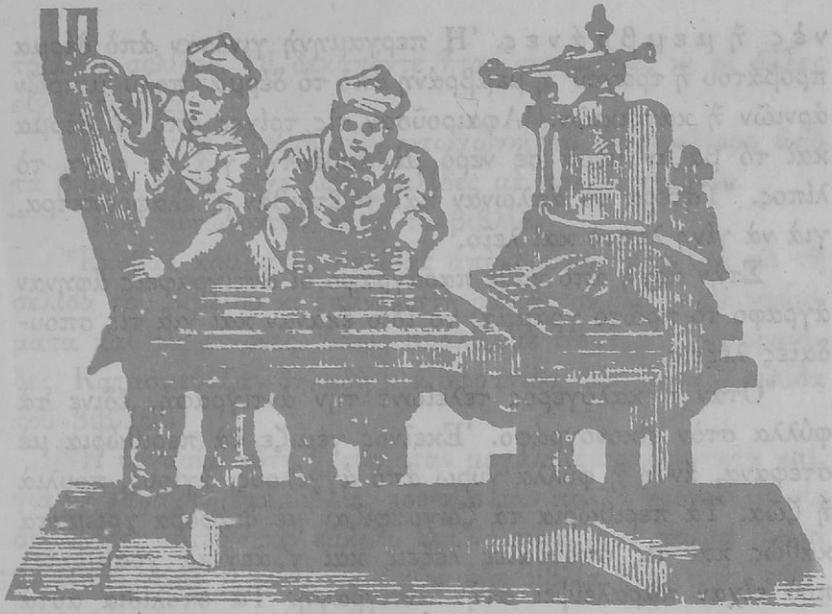
Καὶ χρησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτὴ ἐρεύνησε καὶ βρῆκε τὰ παλιὰ ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὁχετούς, πηγάδια καὶ καταβόθρες καὶ διοχέτευσε τὰ νερά τῆς λίμνης ἀνάμεσ’ ἀπὸ τὸ βουνὸ Σκορπονέρι στὴ θάλασσα τοῦ Εὔβοϊκοῦ αόλπου.

‘Η ἐργασία αὐτὴ κράτησε πάρα πολλὰ χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικὰ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στὰ χρόνια τῶν πολέμων καὶ πάλι ἐπαναλαμβανόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδὸν ὀλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ νερά, καὶ ἡ περιοχὴ ὀλόκληρη γλίτωσε ἀπὸ τοὺς πυρετούς καὶ τὶς ἀσθένειες.

Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ κτήματά τους ἀπὸ τὸ πρωὶ ως τὸ βράδυ καὶ δὲν παύουν νὰ εύγνωμονοῦν τὸ Κράτος, ποὺ δὲ λυπήθηκε μόχθους κι ἔξοδα, γιὰ νὰ τοὺς χαρίσῃ τὴν εύτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

71. Η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΚΟΥΤΕΜΠΕΡΓΚ

"Οταν δέ Χριστόφορος Κολόμβος — δέ μεγάλος θαλασσοπόρος, πού ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ — ἦταν μικρός, ὑπῆρχαν πολὺ λίγα βιβλία κι ἦταν ἡ χειρόγραφα ἢ χοντρά, ξυλογραφημένα. Τὰ χειρόγραφα ἦταν ἀντίγραφα τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἢ ἔργων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων.

Πολλοὶ εἶχαν ὡς ἐπάγγελμα νὰ σχεδιάζουν ἢ ν' ἀντιγράφουν τέτοια βιβλία. Οἱ περισσότεροι ἦταν καλόγεροι. Ζοῦσαν στὰ μοναστήρια καὶ χρειάζονταν ἕνα χρόνο, γιὰ ν' ἀντιγράψουν ἕνα βιβλίο σὰν τὴν Ἀγία Γραφή. "Αν ἥθελαν νὰ εἴναι ὀραῖο καὶ καλλιγραφημένο τὸ βιβλίο, χρειάζονταν δυὸς καὶ τρία χρόνια.

Τὰ χειρόγραφα βιβλία γράφονταν πάνω σὲ περγαμη-

νὲς ἡ μεμβράνης. Ἡ περγαμηνὴ γινόταν ἀπὸ δέρμα προβάτου ἢ τράγου· ἡ μεμβράνη ἀπὸ τὸ δέρμα πολὺ μικρῶν ἀρνιῶν ἢ κατσικιῶν. Ἀφαιροῦσαν τὶς τρίχες ἀπὸ τὸ δέρμα καὶ τὸ βαζανίσμα μέσα σὲ νερὸ μὲ ἀσβέστη, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ λίπος. "Τστερα τὸ ἀπλωνᾶν καὶ τὸ ἔτριβαν μ' ἐλαφρόπετρα, γιὰ νὰ γίνη λεπτὸ καὶ λεῖο.

Στὴν ἀρχὴ ἀπὸ κάθε παράγγραφο οἱ ἀντιγραφεῖς ἄφηναν ἄγραφο τὸ πρῶτο γράμμα· τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ γιὰ τὶς σπουδαῖες λέξεις.

"Οταν ὁ καλόγερος τελείωνε τὴν ἀντιγραφή, ἔδινε τὰ φύλλα στὸν εἰκονογράφο. Ἐκεῖνος γέμιζε τὰ περιθώρια μὲ στέφανα, ἀνθηὶς φύλλα γύρω ἀπὸ ἀγγέλους, ἀγίους, πουλιὰ ἢ ζῶα. Τὰ περιθώρια τὰ ζωγράφιζαν μὲ διάφορα χρώματα καθὼς καὶ τὶς σπουδαῖες λέξεις καὶ τ' ἀρχικὰ γράμματα, ποὺ εἶχαν παραλείψει στὴν ἀντιγραφή. Τὰ στολίδια αὐτὰ ἔδιναν στὰ βιβλία χάρη κι ὠραιότητα, ποὺ δὲν τὴ βρίσκομε πιὰ στὰ σημερινὰ βιβλία.

"Οταν τελείωνε ἡ διακόσμηση τῶν φύλλων, τά στελναν στὸ βιβλιοδέτη. "Αν εἶχε καὶ ἡ βιβλιοδέτηση διακόσμηση, μεταχειρίζονταν δέρμα μόσχου ἢ γίδας· ἀν ὅχι, μεταχειρίζονταν δέρμα χοίρου. Γιὰ τὴ διακόσμηση σπουδαίων βιβλίων ἐργάζονταν χρυσοχόοι, ζωγράφοι, χαράκτες κλπ.

Πολλὰ βιβλία ἦταν στολισμένα μ' ἐλεφαντοκόκαλο, μ' ἀσήμι, ἀκόμα καὶ μὲ χρυσὸ καὶ πολύτιμους λίθους.

'Ο καθένας καταλαβαίνει ἀπ' αὐτὰ πῶς ἡ τιμὴ τέτοιων βιβλίων ἦταν πολὺ μεγάλη καὶ μόνον οἱ πλούσιοι μποροῦσαν νὰ τ' ἀγοράσουν. Μιὰ 'Αγία Γραφὴ καλλιγραφημένη καὶ δεμένη στοίχιζε ἑκατὸ χιλιάδες σημερινὲς δραχμές.

Τ' ἄλλα βιβλία, ποὺ τὰ ὄνόμαζαν «βιβλία τῶν φτωχῶν», εἶχαν λίγες εἰκόνες καὶ μερικὲς ἐξηγήσεις, ἢ ἐκκλησιαστικὰ ρητά. Οἱ «Εὐαγγελιστές», τὸ πρῶτο τέτοιο βιβλίο, εἶχαν

τριάντα σελίδες. Οι δεκαπέντε ήταν τυπωμένες κι οι άλλες είχαν εικόνες.

Η «'Αγία Γραφή τῶν φτωχῶν», τὸ διασημότερο ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτά, είχε λίγες σελίδες μὲ πολλές εἰκόνες.

Πῶς τυπώνονταν αὐτὰ τὰ βιβλία;

Ἐκοβαν κομμάτια σανίδας ἀπὸ δρύινο ξύλο ἵσα μὲ τὴ σελίδα τοῦ βιβλίου κι ἐπάνω στὴ σανίδα σκάλιζαν τὰ γράμματα καὶ τὶς εἰκόνες, ὅπως σκαλίζομε σήμερα τὶς σφραγίδες. Κατασκεύαζαν δηλαδὴ μιὰ σφραγίδα, ὅσο ηταν ἡ σελίδα τοῦ βιβλίου.

Αἱ ἔργασία αὐτὴ χρειαζόταν μεγάλη ἐπιτηδειότητα καὶ, γιὰ νὰ χαραχτῇ ἔνα βιβλίο, χρειάζονταν πολλὰ χρόνια· μὲ τὶς σφραγίδες αὐτὲς ηταν εὔκολο πιὰ νὰ τυπώνουν πολλὰ δμοια ἀντίτυπα. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ τυπωμένα βιβλία ηταν πολὺ φθηνότερα ἀπὸ τὰ χειρόγραφα.

Μόνο μικρὰ βιβλία δμως μποροῦσαν νὰ τυπωθοῦν ἔτσι. "Αν ἐπιχειροῦσαν νὰ τυπώσουν τὴν 'Αγία Γραφή, θὰ χρειάζονταν τριάντα δλόκληρα χρόνια. Γι' αὐτὸ καὶ κανένας δὲ σκέφτηκε νὰ ἐπιχειρήσῃ τέτοιο πράγμα.

Ο ΓΚΟΥΤΕΜΠΕΡΓΚ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

"Ολη αὐτὴ τὴν κατάσταση τὴν ἀλλαξε ὁ Γκούτεμπεργκ μὲ τὰ κινητὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Είχε γεννηθῆ σὲ μιὰ πόλη τῆς Γερμανίας στὰ 1400. Οι γονεῖς του ηταν πλούσιοι κι εὐγενεῖς. Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη θεωροῦσαν ταπεινωτικὸ γιὰ ἔνα πλουσιόπαιδο νὰ γίνη τεχνίτης. "Ο Γκούτεμπεργκ δμως ἔμαθε ὅχι μιά, ἀλλὰ δυὸ τέχνες. "Εμάθε νὰ κατεργάζεται πολύτιμους λίθους καὶ νὰ κατασκευάζῃ καθρέφτες. Καὶ σὲ ἡλικία τριάντα πέντε ἔτῶν είχε ἐγκατασταθῆ στὸ Στρασβούργο καὶ κέρδιζε πολλὰ χρήματα ἀπὸ τὴν ἔργασία του κι ἀπὸ τοὺς μαθητές του.

‘Ο Γκούτεμπεργκ σκέφτηκε ότι σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου οἱ λέξεις γράφονται μὲ λίγα γράμματα. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἔχει 24 γράμματα, ἡ λατινικὴ 25, ἡ γερμανικὴ 26 κλπ.

“Αν κατασκεύαζε κανένας ἀρκετὰ ἀπ’ αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ τὰ τοποθετοῦσε τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο, θὰ ἦταν εὔκολο νὰ κάμη μιὰ καὶ περισσότερες λέξεις καὶ σελίδες. “Αμα τύπωνε τὶς σελίδες αὐτές, θὰ μποροῦσε νὰ διαλύσῃ τὰ γράμματα καὶ μ’ αὐτὰ νὰ τυπώσῃ ἄλλες σελίδες. ”Ετσι θὰ τυπώνονταν μεγάλα βιβλία σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα καὶ σὲ πολλὰ ἀντίτυπα.

‘Η ἵδεα αὐτὴ τὸν κυρίεψε τόσο, ὥστε ἀφησε κάθε ἄλλη ἐργασία κι ἀφιέρωσε τὸν καιρό του καὶ τὴν ἐργασία του στὸ σκοπὸ αὐτό.

Στὴν ἀρχὴ προσπάθησε νὰ κατασκευάσῃ στοιχεῖα ἀπὸ ξύλο. Αὐτὸ τοῦ φαινόταν εὔκολο, ἐνῷ πραγματικὰ ἦταν πολὺ δύσκολο. Μ’ ὅλη τὴν ἐπιτηδειότητά του δὲν μποροῦσε νὰ κατασκευάσῃ ἔνα μικροσκοπικὸ στοιχεῖο ἀπὸ ἔνα κομματάκι ξύλο, οὕτε καὶ νὰ κατασκευάσῃ ὅμοιο τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο. ‘Ακόμα κι ὅταν ὁπωσδήποτε τὸ κατόρθωνε, ἡ μελάνη μαλάκωνε τὰ ξύλινα στοιχεῖα κι ἔπειτα ἀπὸ λίγα τυπώματα τὰ στοιχεῖα τυπώνονταν μουντζουρωμένα καὶ δυσανάγνωστα. Γι’ αὐτὸ κι δ’ Γκούτεμπεργκ ἀφησε τὴν ἵδεα τῶν ξύλινων στοιχείων.

Σκέφτηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ μολύβι. Τὸ μολύβι ἦταν μαλακὸ κι εὔκολα ἔκοψε καὶ χάραξε τὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ τὴν ὥρα τοῦ τυπώματος τὰ μολυβένια στοιχεῖα πλάταιναν ἀπὸ τὴν πίεση καὶ τὰ γράμματα ἔβγαιναν σχεδὸν ἀγνώριστα.

‘Αφοῦ τὸ μολύβι ἦταν πολὺ μαλακὸ γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτή, δ’ Γκούτεμπεργκ σκέφτηκε τὸ σίδερο. ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ κατασκευάσῃ σιδερένια στοιχεῖα· κατόρθωσε ὅμως νὰ χα-

ράξη μερικά. Άλλα στὸ τύπωμα τὰ σιδερένια στοιχεῖα χρειάζονταν μεγάλη πίεση· ἔτσι ὅμως τὰ στοιχεῖα προχωροῦσαν πολὺ βαθιὰ κι ἐσκιζαν τὸ τυπογραφικὸ χαρτί. "Ετσι, μὲ τὰ μολυβένια καὶ τὰ σιδερένια στοιχεῖα, χάθηκαν πολλοὶ μῆνες.

'Απὸ τὶς δοκιμές αὐτὲς ὁ Γκούτεμπεργκ εἶδε ὅτι, γιὰ νὰ γίνουν καλὰ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα, ἐπρεπε νὰ βρεθῇ μέταλλο σκληρότερο ἀπ' τὸ μολύβι καὶ μαλακότερο ἀπ' τὸ σίδερο.

Δοκίμασε διάφορα μίγματα. Πότε δοκίμαζε μολύβι καὶ χαλκό, πότε μολύβι καὶ ὀρείχαλκο (μπροῦντζο). 'Εβδομάδες καὶ μῆνες περνοῦσαν μὲ τὶς δοκιμές. Κι ἐπιτέλους βρῆκε ὅτι τὸ καλύτερο μίγμα ἦταν πέντε μέρη μολύβι, τέσσερα ἀντιμόνιο κι ἕνα κασσίτερος.

ΜΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΩΤΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ

Γιὰ τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ ξυλόγραφα βιβλία δὲ χρειάζοταν πιεστήριο. "Οταν ὅμως

ὅ Γκούτεμπεργκ βρῆκε τὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα, εἶδε δέ, γιὰ νὰ μεταφερθοῦν τὰ γράμματα στὸ χαρτὶ ἢ στὴν περγαμηνή, χρειαζόταν μεγάλη πίεση. Ἡταν λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐφευρεθοῦν πιεστήρια.

Πῆρε γιὰ παράδειγμα τὸ πιεστήριο, ποὺ μεταχειρίζονται, γιὰ νὰ στίψουν τὰ σταφύλια. Κατασκεύασε λοιπὸν ἔνα παρόμοιο πιεστήριο· κι αὐτὸν χρησιμοποιήθηκε ἑκατὸ πενήντα χρόνια καὶ παραπάνω.

"Τοτερα εἶδε δέ, ὅτι ἡ μελάνη, μὲ τὴν ὁποία ἔγραφαν τὰ χειρόγραφα βιβλία, δὲν ἦταν κατάλληλη στὴν τυπογραφία. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴ οἱ Ἰταλοὶ ζωγράφοι ἀρχισαν νὰ μεταχειρίζωνται μιὰ νέα βαφὴ ἀπὸ καπνιὰ καὶ λινέλαιο. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ Γκούτεμπεργκ πῆρε τὴν ἴδεα γιὰ τὴν τυπογραφικὴ μελάνη του· κι ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα ἡ τυπογραφικὴ μελάνη γίνεται μὲ τὸν ἕδιο τρόπο.

'Ο Γκούτεμπεργκ ἔφτασε στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του· ἀλλὰ νέα βάσανα τὸν περίμεναν.

Χρόνια δλόκληρα βασανίστηκε γιὰ τὴν ἐφεύρεσή του. Σ' αὐτὴν ἀφιέρωσε τὴν ζωή του. Σ' αὐτὴ δαπάνησε τὰ πρωσαπικά του κέρδη καὶ τὴν πατρικὴ κληρονομιά του. Γιὰ νὰ προχωρήσῃ ὅμως ἡ ἐργασία, χρειάζονταν πολλὰ χρήματα. "Ετσι ἀναγκάστηκε νὰ κάμη συνεταιρισμὸ μὲ τρεῖς ἄλλους καὶ συμφώνησαν νὰ μοιραστοῦν τὰ κέρδη.

"Οπως ἦταν τότε συνήθεια, οἱ συνεταῖροι ὄρκιστηκαν νὰ κρατήσουν μυστικὴ τὴν ἐφεύρεση. Τὸ σχέδιό τους ἦταν νὰ τελειοποιήσουν τὴν ἐφεύρεση καὶ νὰ τυπώσουν τὴν Ἄγια Γραφή, ποὺ θὰ εἶχε μεγάλη κυκλοφορία.

Τὸ τί στοίχισε ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ καὶ πόση ἦταν ἡ πεποίθηση τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχία της φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη συνομιλία ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς μὲ μιὰ κυρία:

— Μὰ δὲ σκοπεύετε λοιπὸν νὰ σταματήσετε λίγο, γιὰ νὰ κοιμηθῆτε κι ἐσεῖς καμιὰ ώρα;

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ τελειώσω πρῶτα αὐτὴ τὴν ἔργασία.

— Άλλὰ πόσα χρήματα ξοδεύετε!... Θὰ σᾶς κόστισε τὸ λιγότερο δέκα χιλιάδες φράγκα.

— Τί λέτε! φαντάζεστε πῶς κόστισε μόνο τόσα;

— "Αν εἴχατε τὰ χρήματα, ποὺ ξοδέψατε γι' αὐτὴ τὴν ἔργασία, θὰ ήσαστε ἔξασφαλισμένος γιὰ ὅλη σας τὴ ζωή.

— Γι' αὐτὴ ξόδεψα τὴν κληρονομιά μου καὶ τὴν ἀξία ὅλου τοῦ ἔργοστασίου μου.

— "Αν ὅμως δὲν πετύχετε, τί θὰ κάμετε;

— Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν πετύχωμε. Πρὶν κλείσῃ χρόνος, θὰ ἔχωμε μαζέψει τὰ κεφάλαιά μας καὶ θὰ εἰμαστε πλούσιοι.

Δυστυχῶς ὁ συνέταιρος αὐτὸς πέθανε σὲ λίγες μέρες. 'Ο θάνατος αὐτὸς ἔφερε τὸν Γκούτεμπεργκ σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Οἱ ἄλλοι δυὸς συνεταῖροι ἔχασαν τὸ θάρρος τους κι ἥταν ἔτοιμοι ν' ἀφήσουν τὴν ἐπιχείρηση. 'Ο Γκούτεμπεργκ ἀρχισε νὰ φοβᾶται γιὰ τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης του. 'Εστειλε στὸ σπίτι τοῦ πεθαμένου συντρόφου του καὶ παρακάλεσε τοὺς δικούς του νὰ μὴν ἐπιτρέψουν σὲ κανένα νὰ δῆ τὸ πιεστήριο.

'Ο ἀδερφὸς τοῦ νεκροῦ ζητοῦσε τώρα νὰ μάθῃ τὸ μυστικὸ ἦ τὸ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν τὰ κεφάλαια τοῦ ἀδερφοῦ του.

'Ο Γκούτεμπεργκ ἀρνήθηκε κι ἡ ὑπόθεση ἔφτασε στὸ δικαστήριο. Καὶ σ' ἔνα χρόνο βρῆκε τὸ δίκιο του. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἥταν εύχαριστημένος ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐφευρέσεις του.

'Αφοῦ πέρασαν ἔνα δυὸς χρόνια, ἀρχισε πάλι νὰ συλλογίζεται τὴν ἐφεύρεσή του καὶ νὰ περνᾶ τὶς νύχτες του μ' αὐτὴ. Στὸ τέλος ἀποφάσισε νὰ κάμη τυπογραφεῖο μόνος του.

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Τέσσερα ή πέντε χρόνια ἀργότερα ἔκαμε τὴν πρώτην ἐκτύπωσην. Ἡ ἐπιτυχία ἦταν τόσο μεγάλη, ὡστε ἓνας πλούσιος τοκογλύφος ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπιχείρησην. Ἀποφάσισαν νὰ τυπώσουν διάλογο τὴν Ἀγία Γραφήν. Θὰ τυπωνόταν λατινικὰ κι ἔπρεπε νὰ είναι ὅμοια μὲ τὰ καλύτερα χειρόγραφα βιβλία.

"Οταν τυπώθηκε, εἶχε 1282 σελίδες κι ἦταν δεμένη σὲ δυὸς τόμους. Είναι ή πρώτη μεγάλη ἐργασία ἀπὸ τυπογραφικὸ πιεστήριο.

Ο τοκογλύφος ὅμως δὲ συνεταιρίστηκε μὲ τὸ Γκούτεμπεργκ μόνο γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ στὴν ἐκτύπωση τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Κι ἐπειδὴ πέντε χρόνια τώρα δὲν εἶχε εἰσπράξει οὔτε πεντάρα, βρῆκε εύκαιρία, μὲ τὴν ἐκτύπωση τῆς Ἀγίας Γραφῆς, νὰ κερδοσκοπήσῃ.

"Ἐκαμε ἀγωγὴ στὸ δικαστήριο ζητώντας ἀπὸ τὸν Γκούτεμπεργκ τὰ κεφάλαιά του καὶ τοὺς τόκους του. Κι ἓνας ἀδικος δικαστὴς ἔβγαλε ἀπόφασην κακὴ γιὰ τὸν Γκούτεμπεργκ. Κι ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, ὁ τοκογλύφος τοῦ ἔκαμε ἔξωση ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο καὶ τοῦ πῆρε ὅλα τὰ βιβλία...

Γιὰ καλή του τύχη ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ τόπου δὲν ἀφῆσε τὸν Γκούτεμπεργκ νὰ κακοπαθήσῃ. Ξεπληρώνοντας τὶς ὑπηρεσίες του στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν πολιτισμό, τοῦ ἔδωκε τιμητικὸ τίτλο καὶ τοῦ χάρισε μηνιαία σύνταξη.

'Αλλ' ὁ Γκούτεμπεργκ δὲν πρόφτασε ν' ἀπολαύσῃ τὶς τιμὲς αὐτὲς πολὺν καιρό. Τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1468 ἀρρώστησε καὶ πέθανε.

Μεγάλες τιμὲς τοῦ ἔκαμαν μετὰ τὸ θάνατό του. Στὸ μνῆμα του τοποθέτησαν ἀναμνηστικὴ πλάκα μὲ τὴν ἀκόλουθη ἀφιέρωση:

«Τὸν Ἰωάννη Γκούτεμπεργκ, ποὺ βρῆκε τὰ ὄρειχάλκινα τυπογραφικὰ στοιχεῖα, ὅλος ὁ κόσμος ὀφείλει νὰ τὸν τιμᾶ».

Σε πολλὰ μέρη τοῦ ἔκαμαν μνημεῖα ἀναμνηστικά.

‘Αλλὰ τὸ μεγαλύτερο κι αἰώνιο μνημεῖο του εἶναι τὸ τυπωμένο βιβλίο.

(Διασκευὴ)

Δ. Κοντογιάννης

72. ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ, Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τὸ 1862 κυκλοφόρησε στὴν Εύρωπη ἐνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Σολφερίνο». ‘Ο ἄνθρωπος, ποὺ ἔγραψε τὸ βιβλίο — ὁ Ἐρρίκος Ντυνὰν — δὲν ἦταν στρατιωτικός, ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ φανταστῇ κανένας.

Ἔταν ἀπλούστατα ἄνθρωπος, μὲ τὴν πιὸ μεγάλη σημασίᾳ τῆς λέξης.

Δὲν ἴστοροῦσε τὸ βιβλίο αὐτὸ τὶς στρατιωτικὲς λεπτομέρειες τῆς μάχης, ἀλλὰ τὸν πόνο, τὴν κακουχία καὶ τὸ μαρτύριο τῶν στρατιωτῶν, ποὺ εἶχαν τραυματιστῇ στὴ μάχῃ κι ἔμεναν ξαπλωμένοι στὴ γῆ ἀβοήθητοι, ἀπροστάτευτοι κι ἐγκαταλειμμένοι. Καὶ μολονότι οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ ἀνήκαν σὲ δυὸ ἀντίθετες κι ἐχθρικὲς παρατάξεις — τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τῶν Αὐστριακῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη — τὸ βιβλίο δὲν τοὺς ξεχώριζε, δὲν τοὺς ἔβλεπε σὰν ἀντιπάλους κι ἐχθρούς μεταξύ τους, ἀλλὰ τοὺς ἀντίκριζε δόλους μὲ τὴν ἵδια συμπόνια κι ἀγάπη.

Ἐτσι τοὺς εἶχε δεῖ κι ὁ Ἐρρίκος Ντυνὰν τὴν τραγικὴ ἐκείνη ἐπαύριο τῆς μάχης. Κι ἐνῶ εἶχε φτάσει ἐκεῖ σὰν ἔμπορος κι ἐνῶ ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του ἦταν ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἐμπορικῶν του συμφερόντων, ἡ εὐαίσθητη καρδιά του τὰ παραμέρισε δλα καὶ πλημμύρισε ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο. «Ολοι οἱ ἄνθρωποι εἰναι ἀδέλφια. Γιατὶ νὰ προξενοῦν τόσον πόνο ὁ ἔνας στὸν ἄλλο; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνη τίποτε;».

Αὕτη ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου ἀναπήδησε ἀπὸ τὴ ζεστὴ καὶ τρυφερὴ καρδιά του κι ἀπευθύνθηκε στοὺς γύρω του ἀνθρώπους. Κι αὐτοὶ, ἀπλοὶ κι ἀγνοὶ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἄκουσαν καὶ τὴν ἔνιωσαν. Καὶ τρέχοντας δίπλα του ἐργάστηκαν μαζί του ὀλόκληρα μερόνυχτα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν, ν' ἀνακουφίσουν καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς τραυματισμένους στρατιῶτες.

Ἐκείνη τὴ μεγάλη κι Ἱερὴ στιγμή, ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε τὸ καθῆκον του ἀπέναντι στὸν ἀδερφό του, μπῆκε τὸ περῶτο θεμέλιο γιὰ τὴν ἰδρυση τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Πάνω στὸ αἵματοβαμμένο ἐκεῖνο πεδίο, τῆς μάχης εἶχε ἀνθίσει

τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὅρα τὸ θεῖο πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει τρία χρόνια ἀργότερα τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρρίκου Ντυνὰν «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τῇ μάχῃ τοῦ Σολφερίνο», τὸ ἵδιο πνεῦμα ποὺ ὁδηγοῦσε ἔπειτα ὅλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνέργειές του, ὅλα τὰ βήματα τῆς ζωῆς του. Ἐδώσε μὲ ἀπέραντη ἀφοσίωση καὶ πίστη, μὲ ἀνεξάντλητη αὐταπάρνηση κι αὐτοθυσίᾳ ὅλες τὶς πνευματικές καὶ ψυχικές δυνάμεις του, ἀκόμη κι ὅλη τὴν περιουσία του, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης.

Οἱ ἀνθρωποὶ τὸν ἀγνοοῦσαν, τὸν παρεξηγοῦσαν, τὸν περιγελοῦσαν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔμεινε πιστὰ προσηλωμένος στὸ μεγάλο ἀνθρωπιστικὸ καθῆκον του. Κι οὔτε ἡ κακουγία οὔτε ἡ φτώχεια οὔτε ἡ πείνα μπόρεσαν νὰ τοῦ μαράνουν τὸ ζῆλο καὶ τὴν πίστη στὴν ὑψηλὴ ἀποστολή του.

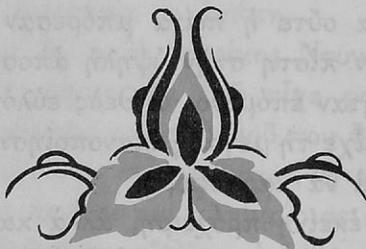
Κι ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸ ἔργο του. Καὶ στὸ τέλος εἶχε τὴ μεγάλη ἴκανοποίηση νὰ τὸ δῆ νὰ πραγματοποιῆται καὶ νὰ καρποφορῇ.

Ἡ πρώτη ἐκείνη πρόχειρη, ἀλλὰ καὶ τόσο αὐθόρμητη καὶ συγκινητικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης συμπόνιας, ποὺ εἶχε παρουσιαστῆ τότε κοντά στὸ Σολφερίνο, πῆρε ἀργότερα, τὸ 1864, τὴ συγκεκριμένη μορφὴ τῆς συνθήκης τῆς Γενεύης γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν περίθαλψη τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν τοῦ πολέμου. Κι ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἔγινε ἡ πολύπλευρη ὁργάνωση τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ποὺ, ἀγκαλιάζοντας ὀλόκληρο τὸν κόσμο, ἀγωνίζεται μὲ θαυμαστὴ ἀποτελεσματικότητα ἐναντίον κάθε ἀνθρώπινης δυστυχίας καὶ ἀνάγκης.

Τὸ 1901, ὅταν πιὰ ὁ μεγάλος Ἐρρίκος Ντυνὰν ζοῦσε ἀποτραβηγμένος στὸ ἥσυχο χωριό Χάυδεν, τιμήθηκε μὲ τὸ παγκόσμιο βραβεῖο Νόμπελ. Ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ εἶχε δώσει κάτι πολὺ μεγαλύτερο καὶ πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ

βραβεῖο· τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἀναγνώριση, τὸ σεβασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καὶ τὸν εἶχε ἀνακηρύξει ἐναντίον ἀπὸ τούς πιὸ μεγάλους εὑεργέτες τῆς.

Μελής Νικολαΐδης

Πάντα κι θεού σ' αντικρέσι
μὲ λαχτάρα σταυρών
καὶ περήφενα διακρύζω,
ταπεινά σὲ χιονόπε.

Δεξιά ἀθάνατη στολίδαι
καθε θεία σου ποντί^α
καὶ μαζί σου σταυρών
τῆς πατρόσας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

"Οταν Εάγουν τὸ χειλόν,
τὸ ἄγραψι τὸ θλαύψι.
μοιάζει κύρια, που τικάνε
μὲ χιονόλευκον φόρο.

Καὶ Στευρός, ποὺ λαμπτεῖ
στὴν φηλή του χειρού,
εἴν' ὁ φάρος, ποὺ φωτίζει
μὲν διπλίδα μας κρυρή.

Σὲ διορδό κι ἀναθίαροεύσω
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
οὖν ἄγια σὲ λατρεύει,
πὲ μυτέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι ἀπ' τὰ στήθη μου διεβάζει
μια γραπτώνα φωνή:
Νά ται πάντα δοξασμένη,
Δ. Σημαία γαλανή!
Τὰ ποντά διαπλατά

73. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι δπου σ' ἀντικρίζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ^ν
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδας ἡ ψυχή.

"Οταν ξάφνου σὲ χαιδεύῃ
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κύμα, ποὺ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

Κι ὁ Σταυρός, ποὺ λαμπυρίζει
στὴν ψηλή σου κορυφή,
εἰν' ὁ φάρος, ποὺ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφή.

Σὲ θωρῶ κι ἀναθαρρεύω τοτύχυλγ
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
σὰν ἀγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή:
Νὰ σαι πάντα δοξασμένη,
ὤ Σημαία γαλανή!
«Τὰ πρῶτα βήματα»

74. Η ΣΗΜΑΙΑ

Σύμβολον τῆς Πατρίδος, τῆς γλυκείας μητρὸς ὅλων ἡμῶν, εἶναι ἡ σημαία. "Οπως ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἡγιασμένον σύμβολον τοῦ χριστιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ σημαία παριστᾶ τὴν θρησκείαν τῆς Πατρίδος.

"Η Πατρίς ἐνσαρκώνεται εἰς τὴν σημαίαν, διότι βλέπουν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς Πατρίδος τὴν κυριαρχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμίν της.

"Η σημαία συμβολίζει τὴν μακροχρόνιον ἴστορίαν τῆς Πατρίδος. Εἶναι ἡ ὑπερήφανος εἰκὼν τῶν θριάμβων της. 'Ο δὲ σταυρὸς συμβολίζει τὰ μαρτύριά της, καὶ εἶναι ἡ φωτεινὴ καὶ παρήγορος ἐλπὶς ὅλων μας.

"Οταν κυματίζῃ εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὅποιον ταράσσεται ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς μακρινὰς θαλάσσας, κηρύγτει ὑπερήφανος ὅτι τὸ σκάφος ἐκεῖνο εἶναι τμῆμα ἀχώριστον τῆς ἐλληνικῆς Πατρίδος.

Εἶναι ώραία, πολὺ ώραία ἡ σημαία μας, ὅσον ώραία εἶναι ἡ Ἑλλάς. "Εχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροβόλου ἐλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου, ὅπως τὴν χαιρετίζει ἡ ἐθνική μας ποίησις:

Οὐρανοχρωματισμένη
καὶ σὰν κρίνο ἀγροῦ λευκή.

Αὕτη εἶναι καὶ ἡ ναυτικὴ σημαία, τὴν ὅποιαν βλέπεις ὑπερηφάνως ὑψωμένην εἰς τὸν ἴστον τῶν ἐθνικῶν πλοίων τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Αὕτη, τὴν ὅποιαν βλέπεις, ὅταν ὁ ἥλιος κρύπτεται ὅπισθεν τῶν ὄρέων, νὰ κατέργεται Βοαδέως

εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ναύτου. Καὶ ἐνῷ σαλπίζει ὁ σαλπιγκής, ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ πλήρωμα τὴν χαιρετίζουν εὐλαβῶς.

Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν εἰς τοὺς προμαχῶνας, νὰ ἐνθυμηθῆς ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ σημαία, τὴν ὅποιαν ὕψωσαν ἄλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου οἱ νικηταὶ καὶ εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Μεσολογγίου. Καὶ ὅταν βλέπης τὴν σημαίαν τοῦ ἐνδόξου στρατοῦ μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτὲ ὅτι ἔφεραν αὐτὴν καὶ ἐτίμησαν πάντοτε οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς χύνει τὴν χρυσῆν λάμψιν του ὁ Σταυρός, διὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἡνωμέναι καὶ ἀχώριστοι ἡ πίστις καὶ ἡ Πατρίς.

Ἡ σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ Ἐθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς της εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Πρὸς αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ὥραν τῆς μάχης. Αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὀφθαλμοί του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὅβιδων. Τὸ ἀφθονώτερον αἷμα χύνεται πέριξ αὐτῆς καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν της. "Οταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι ποῖος πρῶτος νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. Ποῖος πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας, τὰς ὅποιας παρέλυσεν ὁ ὑπέρ Πατρίδος θάνατος.

Ἄλλὰ τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς σημαίας ἔξω, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, αἰσθάνεται ὁ "Ελλην ἴσχυρότερον.

"Οταν διέρχεται ἡ σημαία, τὴν βλέπεις ὡσὰν νὰ συναντᾶς ἀσκεπῆ ἱερέα, ὁ ὅποιος κρατεῖ τὰ ἀχραντα μυστήρια.

"Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου"

¹Εμμανουὴλ Λυκούρδης

75. Η ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ

‘Ο γαλανὸς μικρὸς λιμὴν τῆς Τήνου, ἡμικύκλιον ἀπὸ λευκοὺς οἰκίσκους, στρογγυλὰς καμάρας καὶ μικρὰν προκυμαίαν, ὅπου τὸ κῦμα κτυπᾷ μὲ μεταλλικὸν ἥχον τὰ ἀσματάκια του, εἶναι γεμάτος θόρυβον, κίνησιν, ζωήν.

Παντοῦ γαλανόλευκοι σημαῖαι!... ’Ατελείωτον ἀνέμισμα ἀπὸ ταινίας λευκὰς καὶ γαλανὰς παιγνιδίζει εἰς τὸν ἀέρα.

Θαλαμηγοί, ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, ἴστιοφόρα κυκλαδικά, ἐμπορικά, σαμιώτικα, κρητικά καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην γωνίαν ἑλληνικῆς θαλάσσης ἀπλώνουν σήμερον μὲ δλην τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς των τὴν γαλανόλευκον σημαίαν.

Ἐν ἀπὸ τὰ κυπριακὰ ἔχει ἀγκυροβολήσει ἔξω, διότι δὲν χωρεῖ εἰς τὸν λιμενίσκον, καὶ ἡ μελανὴ κατατομὴ του μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ τὰ μεγάλα τηλεβόλα ζωγραφίζεται εἰς τὸ γαλανὸν τῆς θαλάσσης, ὡσὰν πλωτὸν φρούριον ριζωμένον μέσα εἰς τὰ βαθέα νερά.

’Ατμόπλοια ὑπερπλήρη, μερικὰ κλίνοντα εἰς τὸ πλευρὸν ἀπὸ τὸ βάρος, φθάνουν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὅλα ἀνεμίζοντα σειρὰς πολυχρώμων σημαιῶν, γεμίζοντα τὸν ἀέρα μὲ σφυρίγματα καὶ μουσικάς.

Ἐξω ἄλλα ἴστιοφόρα λοξοδρομοῦν, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὸν λιμένα, ἄλλα μὲ δέξύν τριγμὸν ἐτοιμάζονται νὰ ἀγκυροβολήσουν, πάντοτε δὲ νέα ἵστια προβάλλουν εἰς τὸν δρίζοντα ἔως κάτω, ὅπου γαλανίζουν τὰ βουνὰ τῶν γύρω νήσων.

Δύο φοράς τὸ ἔτος, Δεκαπενταύγουστον καὶ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Τῆνος παρουσιάζει θέαμα γραφικὸν καὶ ἀξιοπερίεργον. Δύο φοράς τὸ ἔτος, ἀπὸ κάθε γωνίαν ἐλληνικῆς θαλάσσης, σειραὶ ὀλόκληροι ἴστιοφόρων, ἐτοιμάζονται τὰ ἵστια των καὶ χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέουν, ὅπως συνέρρεον ἀλλοτε εἰς τὴν γειτονικὴν Δῆλον, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν Παρθένον καὶ νὰ φέρουν τὰ δῶρά των, ἀφιερώματα εὐγνωμοσύνης καὶ εὔχαριστιῶν.

Καὶ ἡ συρροὴ κατ’ ἔτος αὖξάνει. Οἱ ξένοι πάντοτε ἔρχονται περισσότεροι, ἡ πανήγυρις γίνεται μεγαλοπρεπεστέρα, ἀφορμὴ συγκεντρώσεως κόσμου, ἑορτὴ διὰ τοὺς κακοίκους, πανελλήνιον προσκύνημα δι’ ἐλευθέρους καὶ δούλους ἀδελφωμένους εἰς τὸν κοινὸν δεσμὸν πατρίδος καὶ πίστεως.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου!

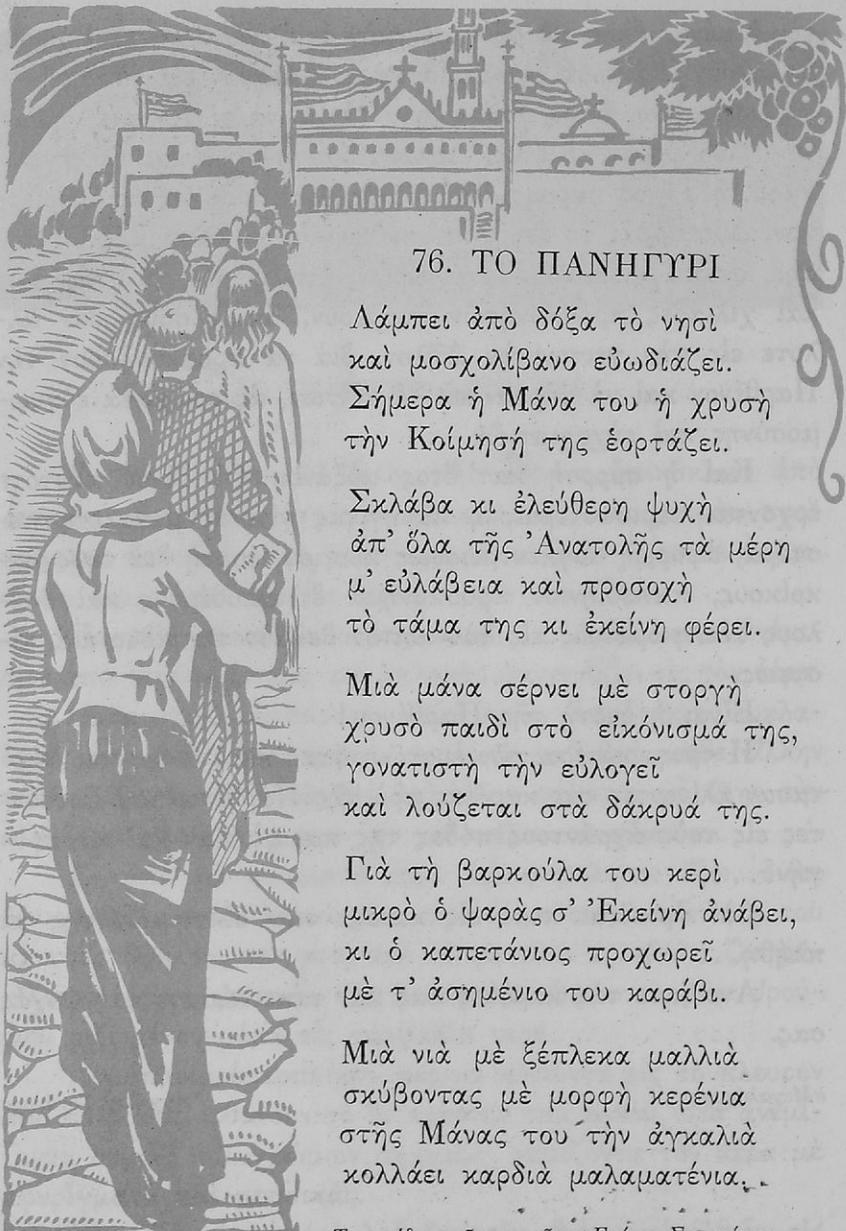
Ἡ τρυφερωτέρα τῶν ἑορτῶν, ὅσας ποτὲ ἀνθρωποι ἔωρτασαν κλίνοντες τὰς καρδίας πρὸ τῆς Παρθένου καὶ ζητοῦντες εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας τῆς παραμυθίαν καὶ καταφυγήν...

- Δὲν ἀρνεῖται ποτὲ εἰς κανένα τῶν οἰκτιρμῶν τῆς τὰ πλήθη...

Ανοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχάς σας.

«Μεγαλόχαρη»

*Αγγελος Τανάγρας

76. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Λάμπει ἀπὸ δόξα τὸ νησὶ^ν
καὶ μοσχολίβανο εὐωδιάζει.
Σήμερα ἡ Μάνα του ἡ χρυσή^ν
τὴν Κοίμησή της ἔορτάζει.

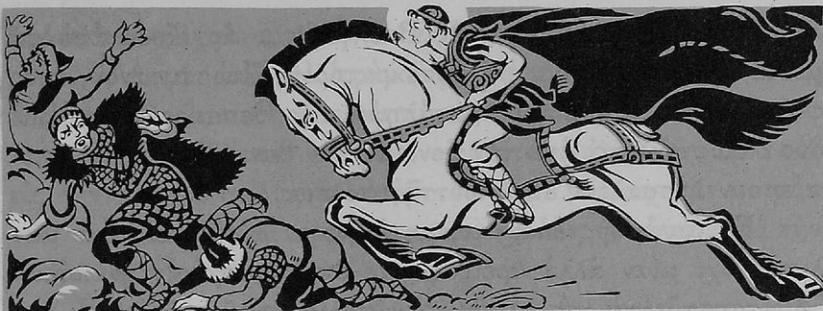
Σκλάβα κι ἐλεύθερη ψυχὴ
ἀπ' ὅλα τῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη
μ' εὐλάβεια καὶ προσοχὴ
τὸ τάμα τῆς κι ἐκείνη φέρει.

Μιὰ μάνα σέρνει μὲ στοργὴ^ν
χρυσὸ παιδὶ στὸ εἰκόνισμά της,
γονατιστὴ τὴν εὐλογεῖ
καὶ λούζεται στὰ δάκρυα της.

Γιὰ τὴ βαρκούλα του κερὶ^ν
μικρὸ δ ψαράς σ' Ἐκείνη ἀνάβει,
κι δ καπετάνιος προχωρεῖ
μὲ τ' ἀσημένιο του καράβι.

Μιὰ νιὰ μὲ ξέπλεκα μαλλιὰ
σκύβοντας μὲ μορφὴ κερένια
στῆς Μάνας του τὴν ἀγκαλιὰ
κολλάει καρδιὰ μαλαματένια.

(Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ) · Γεώργ. Στρατήγης

77. Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

“Ησαν φοβεραὶ αἱ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐκάλει τὸν ‘Αγιον Δημήτριον νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν πόλιν του.

‘Αγριοι καὶ πολυάριθμοι ἐπιδρομεῖς ἐπήρχοντο ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ Σλάβοι, ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τὸν 2ον - 3ον αἰῶνα μ.Χ. ἀρχίζουν οἱ Σλάβοι ως χείμαρρος ἀκράτητος νὰ κατέρχωνται πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου. Ἐπὶ τέσσαρας πέντε αἰῶνας αἱ ἐπιδρομαῖς των διασπείρουν τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας.

- ‘Ηλθεν ἐποχῇ, τὸν 7ον αἰῶνα, ὅτε οἱ Σλάβοι εἶχον καλύψει ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Καὶ ἐκινδύνευε τότε τὸ ‘Εθνος ἡμῶν τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Ἄλλὰ προπύργιον ἀγέρωχον ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ὑψώθη τότε ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ μεγάλη Θεσσαλονίκη. Καὶ εἰς τὰ κολοσσιαῖα αὐτῆς τείχη ἐθραύσθησαν τὰ πελώρια κύματα τοῦ σλαβικοῦ χειμάρρου.

‘Απὸ πολυαρίθμους φυλάς ἀποτελούμενοι οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας, σύροντες μεθ’ ἔαυτῶν καὶ ἄλλα βαρβαρικὰ φῦ-

λα, ώς τοὺς Ἀβάρους, τοὺς Βουλγάρους, ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ βού αἰῶνος, ἐπὶ αὐτοκρατορίας Ἰουστινιανοῦ, τοὺς φοβεροὺς πολέμους πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ δύο ὅλους αἰῶνας, ἀπὸ τὸν βού ἔως τὸν 8ον, κάθισ ὀλίγον ἐπιπίπτουν λυσαλέοι ἐναντίον τῆς πόλεως.

“Εξ πολέμους ἐπεχείρησαν ἐναντίον αὐτῆς, εἰς ἓνα μάλιστα ὅχι μίαν ἀλλὰ τρεῖς φορὰς ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Ἀμέτρητα εἶναι τὰ πλήθη τῶν πολιορκητῶν· ἔφθασαν καὶ ἔως ἑκατὸν χιλιάδες. Νομίζεις ὅτι ἦσαν «ἄλλοι στρατὸς τοῦ Ξέρξου». ‘Ως «νιφάδες τῆς χιόνος» πίπτουν ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν καί, διότι ἡ ἄμμος περικλείει τὴν θάλασσαν, ὅμοιως καὶ οἱ πολιορκηταὶ περιζώνουν τὰ τείχη, ώς μία «θανατηφόρος στεφάνη» περισφίγγουν τὴν πόλιν.

“Ολα τὰ ὅπλα, τὰ μηχανήματα τῆς πολιορκίας, φέρουν μαζί των καί, φοβερώτερον ἀπὸ αὐτά, τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν μανίαν των, διότι ἦσαν «θηριώδη ἀνήμερα φῦλα». Πολλοὺς σφοδροὺς πολέμους ὑπέστη ἡ πόλις ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, λέγουν οἱ παλαιοί, ἀλλὰ δὲν ὑπέστη σφοδροτέρους ἀπὸ τοὺς πολέμους ἐκείνους τῶν Σλάβων.

‘Αλλ’ ἡ μεγάλη πόλις ἔχει ἴσχυρὰ τὰ τείχη αὐτῆς καὶ ἀκόμη ἴσχυρότερα τείχη ἔχει τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν κατοίκων της. Οἱ Θεσσαλονικεῖς μάχονται «ὑπὲρ πατρίδος καὶ ναῶν παναγίων καὶ πίστεως».

Καὶ εἶναι πρὸς τούτοις ἡ πόλις «θεοφρούρητος, ἀγιοφύλακτος». Ἐχουν οἱ κατοικοι ἀήττητον στρατηγόν, τὸν ὑπερένδοξον αὐτῶν Ἀθλοφόρον, τὸν “Ἀγιον Δημήτριον. ‘Η «Οὐράνιος Πρόνοια», λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, «ἐφώτιζε τοὺς πολίτας καὶ ἔκαμνε μὲ τὴν ἀνδρείαν ὡς θώρακα τὰς ψυχάς των». ‘Η ἀγγελικὴ συμμαχία τοῦ Μεγαλομάρτυρος κάμνει ἀκαταγώνιστον τὴν ἀνδρείαν τῶν πόλιτῶν. Μὲ τὸ

πρόσωπον σκυθρωπὸν διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πόλεως του, ἐγέ-
ρεται δὲ Ἀγιος ἀπὸ τὴν ἱερὰν λάρνακα καὶ ἐμφανίζεται ἐν τῇ
δόξῃ αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως.

Δὲν τὸν ἔβλεπον εἰς τὸ ὄνειρόν των, ἀλλὰ τὸν ἔβλεπον
εἰς τὴν πραγματικότητα αὐτὸν τὸν ἕδιον νὰ μάχεται μεταξὺ⁵
τῶν στρατιωτῶν, νὰ προηγήται καὶ νὰ ὀδηγῇ αὐτοὺς εἰς τὴν
νίκην καὶ τὴν σωτηρίαν.

Καὶ ἄλλοτε τὸν ἔβλεπον ἐπάνω εἰς τὰ τείχη ὅμοιον πρὸς
ὅπλίτην πλήττοντα μὲ τὸ ξίφος του τούς βαρβάρους. "Αλλοτε
τὸν βλέπουν ἐνδεδυμένον μὲ χλαῖναν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ του
ἴππου καὶ κραδαίνοντα τὴν ἀήττητον λόγχην του νὰ προη-
γῆται εἰς ἔξόδους ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν. "Αλλοτε πάλιν
φορῶν λευκὴν χλαμύδα διατρέχει τὸ τείχος καὶ ἔπειτα τρέχει
ἐπὶ τῆς θαλάσσης δρομαίως περιπατῶν ὡς ἐπὶ στερεοῦ ἐδά-
φους καὶ διασκορπίζων τὸν στόλον τῶν βαρβαρικῶν μονο-
ξύλων.

Καὶ δὲν τὸν ἔβλεπον τὸν Ἀθλοφόρον μόνον οἱ πολῖται
τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχθροί, οἱ ὅποιοι κατελαμβάνον-
το ὑπὸ τρόμου καὶ διεσκορπίζοντο. "Οταν ἥρωτων μετὰ τὴν
νίκην τοὺς αἰχμαλώτους διατί ἔφυγον, ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο:
«Εἴδομεν ἔνα ἄνδρα ξανθὸν καὶ λαμπρόν, δὲ ὅποιος ἐκάθητο
ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καὶ ἐφόρει ἴμάτιον λευκόν». Καὶ τότε ἐν-
νόουν ὅλοι ὅτι ὁ πανένδοξος Ἀθλοφόρος ἦτο ὁ ὀδηγῶν τὸν
ἀγγελικὸν ἀόρατον στρατὸν καὶ συγχρόνως τὸν ὄρατὸν στρα-
τὸν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως του.

Καὶ ἀφοῦ ἔσωζε τὴν πόλιν του, ἐπέστρεψε πάλιν δὲ
Μεγαλομάρτυς εἰς τὸν πανάγιον Οἶκόν του. Καὶ τὸ πρόσω-
πόν του, λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, ἀπὸ τὴν χαρὰν «λαμπη-
δόνας ὡς ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπέπεμπεν».

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους καὶ
ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἔχθρούς, ἀπὸ τοὺς φοβερούς Σλάβους, σώ-

ζει τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν (τὸ 807 μ.Χ.) ὁ «ἀήττητος καὶ ἀκαταγώνιστος στρατηγὸς καὶ τροπαιοῦχος ἀπόστολος "Ἄγιος Ἀνδρέας».

Πόσας φοράς δὲν ἔσωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς πολιορκοῦντας ἐχθροὺς ἡ μεγάλη Ὑπέρμαχος Στρατηγός, ἡ Θεοτόκος;

Διὰ τὴν ἄγρυπνον αὐτὴν προστασίαν τῆς πόλεως του ἥτο ἀπέραντος ἡ εύγνωμοσύνη, βαθυτάτη ἡ λατρεία, ἀκλόνητος ἡ πίστις τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑπερένδοξον κηδεμόνα καὶ πολιοῦχον.

Συγκινητικὰ εἶναι τὰ ἀπειρα δείγματα τῆς λατρείας ταύτης. Μὲ κάθε τρόπον ἡ εύσέβεια τῶν πολιτῶν ἐζήτησε νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνῆμην τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἅγίου.

Μὲ ἀπειρον εὐλάβειαν διαβάζονται παλαιὰ βιβλία, εἰς τὰ ὅποια ἐγράφησαν μὲ τοὺς πολέμους τῶν Σλάβων τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ καλλινίκου μάρτυρος.

Καὶ μὲ τὴν τέχνην ἀκόμη ἐξύμνησεν ἡ εύσέβεια τῶν περασμένων αἰώνων τὸν ὑπερένδοξον Μεγαλομάρτυρα. Μὲ ὀραιότατα ψηφιδωτὰ καὶ τοιχογραφίας ἐξεικόνισαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν βίον, τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἅγίου Δημητρίου. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην θαυμάζομεν τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκκλησίαν, τὴν μίαν σωζομένην ἐκ τῶν τριῶν, τὰς ὅποιας ἀνήγειρεν εἰς τιμὴν τοῦ ὑπερενδόξου προστάτου τῆς πόλεως ἡ θερμὴ λατρεία τῶν κατοίκων.

«Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη»

Αδαμάντιος Ἀδαμαντίου

78. Ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Β' ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἡ πορεία του

Νέος ὁ Βασίλειος ἥρχισε τοὺς ἀγῶνάς του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Χωρὶς νὰ τοὺς σταματήσῃ ποτὲ καὶ χωρὶς νὰ κουρασθῇ ποτέ, ὡς νὰ ἥτο χαλύβδινος, τοὺς ἔξηκολούθησε μέχρις ὅτου ἐγήρασε· καὶ τότε μόνον, τὸ 1018 μ.Χ., κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸ σκληρὸν καὶ πολεμικὸν τοῦτο ἔθνος.

"Ολα τὰ βουλγαρικὰ φρούρια, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, εἶχον παραδοθῆ· ὁ τελευταῖος τσάρος εἶχε φονευθῆ· ἡ τσαρίνα μὲ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τῆς καὶ τὰς ἐξ θυγατέρας τῆς εἶχε πέσει εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, τὴν μητρόπολιν τῆς Βουλγαρίας, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιείκειάν του.

'Η νίκη ἥτο πλήρης καὶ ὁριστική. Βουλγαρικὸν κράτος δὲν ὑπῆρχε πλέον!

'Αντὶ ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ γηραιός πολεμιστὴς μέσω

Θεσσαλονίκης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ἡκολούθησε τὴν πρὸς νότον ὁδόν. Τί ἔζητει; Διατί τόσοι νέοι κόποι;

’Ασφαλῶς ἦθελεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νοτίους ἐπαρχίας, διὰ νὰ δώσῃ μόνος του τὰς ὁδηγίας εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς πᾶς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὰς συνεχεῖς βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς χώρας. ’Αλλὰ πρὸ παντὸς ἦθελε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας.

”Οταν ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἡ πορεία του μετεβλήθη εἰς ἀληθινὸν θρίαμβον. Οἱ ἀγρόται φαιδροὶ καὶ ἄδοντες προσήρχοντο εἰς τὸν δρόμον του κατὰ πλήθη, διὰ νὰ ἐπευφημήσουν τὸν ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλέα, ὃ ὅποιος τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν μισητὸν ἔχθρον. Τοῦ λοιποῦ θὰ ἔσπειρον καὶ θὰ ἐθέριζον χωρὶς τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς τοῦ κόπου των.

Διερχόμενος ἔπειτα τὸν Σπερχειὸν ἐστάθη νὰ θαυμάσῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπου πρὸ 24 ἑτῶν ὁ στρατηγός του Νικηφόρος Ούρανὸς ἡφάνισεν εἰς μίαν νύκτα δλόκληρον βουλγαρικὴν στρατιὰν καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἄγριον τσάρον Σαμουήλ. Καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασε καὶ ἐστάθμευσεν εἰς Ἀθήνας.

Τὸ προσκύνημα

Αἱ Ἀθῆναι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆναι· ἥσαν μία μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις τῆς ἀπεράντου Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. ’Η μετάβασις δύμως τοῦ Βασιλείου ἦτο μεγάλη τιμὴ δι᾽ αὐτὴν καὶ φανερώνει ὅτι δὲν εἶχε σβήσει ἀκόμη ἡ δόξα τῆς, καὶ ὅτι καμμία ἄλλη πόλις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηνῶν.

Αλλὰ ὁ Βασίλειος εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν. Μετὰ τὰς Βλαχέρνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ θαυματουργὸς Ὁδηγήτρια Θεοτόκος, εἰς τὴν καρδίαν τῆς Παναγίας ἦσαν αἱ Ἀθῆναι. Ἡ Παναγία «ἡ Ἀθηνιώτισσα» δὲν ἦτο μόνον προστάτης τῆς πόλεως· ἦτο καὶ ἐδῶ θαυματουργός.

Δι’ αὐτὸν αἱ Ἀθῆναι ἐθεωροῦντο ιερὰ πόλις καὶ ἡ Παναγία ἡ Ἀθηναία ἦτο ιερώτατον προσκύνημα· ὅχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ ἥρχοντο νὰ παρακαλέσουν τὴν Χάριν Τῆς.

Ναὸς τῆς Παναγίας ἦτο ὁ Παρθενών, ὁ ὄποιος ἦτο ἀκόμη ἀκέραιος καὶ εἶχεν ὅλον τὸ ἀρχαῖον κάλλος· τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιφήμου μνημείου εἶχε μεταβληθῆ εἰς λαμπρὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος.

Τὴν Παναγίαν λοιπὸν τὴν Ἀθηνιώτισσαν ἦλθε νὰ προσκυνήσῃ ὁ εὐσεβὴς Βασίλειος. Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν διπλαῦν προσκύνημα: διὰ τὴν δόξαν των καὶ διὰ τὴν πίστιν των.

Ἡ λησμονημένη πόλις, ὅταν ἐξύπνησεν, εἶδε παλαιὰς ἡμέρας δόξης. Τὰ αὐτοκρατορικὰ τάγματα, σκονισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν πορείαν, παρετάχθησαν μεγαλοπρεπῶς· αἱ σημαῖαι των μὲ τὸν δικέφαλον, ὑπερήφανοι διὰ τὰς τόσας νίκας, ἐκυμάτιζον εἰς ὑψηλοὺς κοντοὺς χαιρετίζουσαι τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ δαφνοστεφανωμένος βασιλεὺς παρέλαβε τὸν στρατόν του καὶ ἀνῆλθε μετ’ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἡ Ἀκρόπολις, ὁ ἐνδοξότερος λόφος τοῦ κόσμου, ἐλαυνόρυθη μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐνδοξοτέρου ἀνδρὸς τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὁ Παρθενών, ἡ καρδία τῆς Ἑλλάδος, εἶδε διὰ πρώτην φορὰν συγκεντρωμένα εἰς τὸν ιερὸν βράχον τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς

Μικρᾶς Ἀσίας ἔως τὴν βορειοτάτην Μακεδονίαν καὶ τὴν νοτιωτάτην Κρήτην, τὰ δόποῖα ἀπετέλουν τὰ παλαιμάχα τάγματα τοῦ Βασιλείου. Τί εὐλογημένη συγκυρία!

Ο ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ὑπεδέχθη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Παρθενῶνος τὸν νικητὴν τῶν Βουλγάρων. Γύρω ἀπὸ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ πρόκριτοι καὶ ὅλαι αἱ ἀρχαὶ τῶν Ἀθηνῶν, διοικητικαί, δικαστικαί, ἐκκλησιαστικαί, καθὼς καὶ ὅλης τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Ο λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἤκουσε τότε τοὺς πλέον θερμοὺς καὶ συγκινητικοὺς λόγους εὐγνωμοσύνης ὑπηκόων πρὸς τὸν ἄρχοντα, τὸν λυτρωτὴν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς· κάθε λόγον συνώδευον ζωηρόταται ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προκρίτων.

Ο Βασίλειος εἰσῆλθεν ἐπειτα εἰς τὸν γαόν, κατάφωτον ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα φῶτα καὶ ἐγονάτισε πρὸ τῆς θαυματουρ-

γοῦ εἰκόνος τῆς Παναγίας, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν νίκην...

’Αλλὰ δὲν ἡρκέσθη μόνον εἰς ἀπλᾶς εὐχαριστίας· καὶ μὲ ἔργα ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του.

”Ητο ἀρχαιότατον ἔθιμον νὰ ἀφιερώνεται ἐν μέρος τῶν λαφύρων εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Παρθενῶν ἐδέχθη δύο φοράς τὰ ἀφιερώματα δύο γενναίων τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ δποῖα κατὰ σύμπτωσιν ἥσαν Μακεδόνες.

’Ο ’Αλέξανδρος, τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, ἔστειλεν ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς νίκης του τριακοσίας περσικὰς πανοπλίας νὰ ἀναρτηθοῦν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· ἔξεδήλωντε τοιουτοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς θεούς.

Καὶ ὁ Βασίλειος δὲν ὑστέρησεν. Αἱ εὐσεβεῖς αὐτοκρατορικαὶ χεῖρές του ἐπλούτισαν τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Παναγίας τώρα, μὲ ἀνεκτίμητα κειμήλια, λάφυρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸν βουλγαρικὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Ἀχρίδος.

”Αφθονα ἥσαν τὰ προσφερθέντα δῶρα, ὅπως ἀναφέρουν οἱ ιστορικοί. Μία χρυσῆ περιστερά, σύμβολον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἀνηρτήθη ὑπεράνω τῆς Ἀγίας Τραπέζης. Εἴς χρυσοῦς λύχνος, ἀριστούργημα τέχνης, ἔκαιεν ἀκοίμητος ὡς κανδήλα εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ἀθηνιώτισσαν.

Μὲ βασιλικὴν δαπάνην ἐπεσκευάσθησαν ὅλοι οἱ ναοὶ τῆς πόλεως καὶ διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως μὲ γενναιοδωρίαν ἐφρόντισεν. Ἀσφαλῶς αἱ ψυχαὶ τῶν νικητῶν τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος ὡμίλησαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νικητοῦ τῶν Βουλγάρων!...

Τὸ προσκύνημα τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Παναγίαν μὲ ὥραίους στίχους ὕμνησε καὶ ὁ ποιητὴς Δροσίνης:

Βαριά, ἀπ' τὴ σαραντάχρονη καβάλλα σκουριασμένα,
τῶν Προπυλαίων τὰ μάρμαρα πατώντας ἀνδρειωμένα,
τοῦ βασιλιᾶ προσκυνητῆ βροντοῦ τὰ φτεριστήρια.

Στὴν Παναγιὰ Ἀθηνιώτισσα φέρνει τὰ νικητήρια.

Τὸ περιστέρι τὸ χρυσό, ποὺ τὰ φτερὰ ζυγίζει,
κι ἀνασαλεύει κρεμαστό, χωρὶς νὰ φτερούγιζῃ,
καὶ τὸ χρυσό, μονόφωτο θαυματουργὸ καντήλι,
πού 'χει τὸ λάδι του ἄσωστο κι ἄκαγο τὸ φιτίλι...

‘Ο Βασίλειος, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε πλέον τὸν σκοπόν του,
ἀπέπλευσε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ διὰ τὴν
βασίλισσαν πόλιν· ἐκεῖ τὸν ἀνέμενεν ὁ λαμπρὸς καὶ δίκαιος
θρίαμβος τοῦ νικητοῦ...

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

79. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Πεντήκοντα δύο ήμέρας ἐποιηόρκει τὴν ἀπόρθητον Πόλιν ὁ Μωάμεθ ὁ Κατακτητής, μὲ διακοσίας ἑξήκοντα χιλιάδας στρατοῦ καὶ μὲ τετρακόσια πλοῖα. Ἐλλ' ἡ Πόλις δὲν ἔπιπτεν. Ἡτο περιτειχισμένη μὲ διπλᾶ τείχη καὶ μὲ βαθεῖαν ἀδιάβατον τάφρον. Τὸ δὲ στόμιον τοῦ Κερατίου κόλπου, κλεισμένον μὲ σιδηρᾶς ἀλύσεις, δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ νὰ εἰσέλθουν. Ἀλλὰ πλέον ἀκλόνητος ἀπὸ τὰ τείχη καὶ πλέον ἀδιάσπαστος ἀπὸ τὰς ἀλύσεις ἐφρούρει τὴν Πόλιν ἡ ἀνδρεία τοῦ Αὐτοκράτορός της καὶ τῶν παλικαριῶν του. Μὲ πέντε χιλιάδας μαχητῶν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ἐφύλαττεν ἀγρύπνως τὴν ἱερὰν κληρονομίαν τῶν πατέρων του.

Μετὰ τὴν παρέλευσιν πεντήκοντα ήμερῶν, κατὰ τὰς ὁποίας εἶχε κατορθώσει ὁ Μωάμεθ νὰ διαπεραιώσῃ τὰ πλοῖα του ἔλκων αὐτὰ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἀπὸ τὸν Βόσπορον εἰς τὸν Κερατίου κόλπον, ἔστειλε κήρυκα πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον, παραγγέλλων εἰς αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὴν Πόλιν.

— Παραδώσε τὴν Πόλιν μὲ τὸ καλὸ καὶ εἶσαι ἐλεύθερος

νὰ φύγης καὶ νὰ μεταβῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ νὰ βασιλεύῃς ἐκεῖ ἀνενόχλητος.

‘Ο Κωνσταντῖνος ἀπεκρίθη ὡς ἀρχαῖος Σπαρτιάτης.

— Μολὼν λαβέ!

‘Ητο ἡ 28η Μαΐου. ‘Ο Μωάμεθ, χολωθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπερήφανον ἀπόκρισιν τοῦ Κωνσταντίνου, εἶχε διατάξει νὰ γίνῃ τὴν ἄλλην ἡμέραν γενικὴ ἔξοδος τῶν στρατευμάτων του. Σάλπιγγες καὶ τύμπανα ἀντήχουν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν βαρβάρων. Δερβίσαι περιεφέροντο παντοῦ καὶ ἐκατήχουν τοὺς πιστούς τοῦ Προφήτου.

— “Οποιος φονευθῇ ἀπὸ σᾶς θὰ μεταβῇ κατ’ εὐθεῖαν εἰς τὸν Παράδεισον τοῦ Μωάμεθ, ὅπου εἶναι βουνά τὸ πιλάφι καὶ τρέχει ὡς ποτάμι τὸ μέλι. Καὶ ἐκεῖ θὰ τρώγῃ καὶ θὰ πίνῃ αἰωνίως, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Προφήτου. Καὶ ὅσοι ζήσουν ἀπὸ σᾶς, θὰ μοιράσουν πλούτη ἀμέτρητα. Τρεῖς ἡμέρας ἔχετε τὸ ἐλεύθερον νὰ ἀρπάζετε ὅ, τι εὑρῆτε. ’Ιδικοί σας εἶναι οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ πλούτη τῶν Γκιαούρηδων.

‘Αλλαγμοὶ χαρᾶς διὰ τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου καὶ τοὺς θησαυρούς τῆς γῆς ἡκούοντο εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον. Τὴν ἐσπέραν ἥναψαν μεγάλας πυράς ἔξω τῶν τειχῶν καὶ ἐφωταγώγησαν ὅλα τὰ πλοῦτα εἰς τὸν Κεράτιον Κόλπον, ὡς νὰ ἦτο πανήγυρις. ‘Ενας πύρινος κύκλος ἔζωνε τὴν Πόλιν. Καὶ ἥστραψαν ἀπὸ τὰς ἀγρίας φλόγας ἡ Πόλις, ὁ λιμήν, ὁ Γαλατάς. Καὶ τὸ πυροβόλον τοῦ ἔχθροῦ διαρκῶς ἐκρότει καὶ διαρκῶς ἤνοιγε τὰς ὄπας εἰς τὰ τείχη, διὰ νὰ ἀνοίξῃ πύλας, νὰ εἰσέλθῃ ὁ ἔχθρος. ‘Εντὸς ὅμως τῆς πολιορκημένης Πόλεως, τὴν ὅποιαν ἔζωνον οἱ ἔχθροί, τίποτε δὲν ὡμοίαζε μὲ τὸ βάρβαρον αὐτὸ θέαμα. Οἱ πρόμαχοι τοῦ Γένους ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀποθάνουν διὰ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν Πατρίδα, ὅχι διὰ τὰ πιλάφια καὶ τὸ μέλι τοῦ Παραδείσου.

Αἱ φωταψίαι, αἱ μουσικαὶ καὶ οἱ ἀλλαγμοὶ τῶν ἔχθρῶν,

ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, τοὺς εἰδοποίουν, ὅτι εἶχε φθάσει ἡ μεγάλη, ἡ κρίσιμος στιγμή. Ὁ Αύτοκράτωρ εἶχε στείλει τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχούς νὰ ἐνθαρρύνουν τὰ πλήθη μὲ τὸ θαυματουργὸν εἰκόνισμα τῆς Παναγίας Ὀδηγητρίας. Καὶ ἐνῷ ἡ ἱερὰ λιτανεία διήρχετο τὰ τείχη, λαὸς ἀναρίθμητος, γυναῖκες καὶ παιδιά, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὄφθαλμους ἥκολουθουν φάλλοντες: «Κύριε ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον!!».

Ἄλλα θέλημα τοῦ Θεοῦ ἦτο ἡ πτῶσις τῆς Πόλεως. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἔφιππος ἐν μέσῳ τῶν πολεμιστῶν του, ἐπάνω εἰς τὰ τείχη, ἔδιδε παντοῦ τὰς τελευταίας του διαταγάς, διὰ τὴν μεγάλην στιγμήν, ἐμψυχώνων μὲ τὸ παράδειγμά του τὸ θάρρος των.

—Ο κίνδυνος εἶναι μέγας, ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμεθα. Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας.

Μιὰ βοὴ ὑψώθη τότε ἀπὸ χιλιάδας στόματα. Ὁ βομβαρδισμὸς εἶχε σταματήσει μίαν στιγμήν. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἐννοήσει, ὅτι ὁ ἔχθρὸς προετοιμάζεται διὰ τὴν μεγάλην ἕφοδον. Καὶ πρὸν πέσῃ μαζὶ μὲ τὸν τελευταῖον πολεμιστὴν ἐπάνω εἰς τὰ τείχη τῆς Πόλεως, ὡς βασιλεύς, ἥθελησε νὰ ἔκτελέσῃ τὸ τελευταῖον του χρέος ὡς χριστιανός. Καὶ ἐκέντησε τὸν ἵππον του διὰ τὸ «Μεγάλο Μοναστήρι». Μετ' ὀλίγον ὁ Κωνσταντῖνος εἰσήρχετο, μὲ τὴν κεφαλὴν εὐλαβῶς ἐσκυμμένην, εἰς τὸν δοξασμένον ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Αφοῦ διῆλθεν τὰς βασιλικὰς καὶ τὰς ἄλλας ἔξ πύλας τοῦ ἐσωνάρθηκος, ἐπροχώρησε διὰ μέσου τῶν μεγαλοπρεπῶν κιόνων τῆς μεσαίας στοᾶς, κάτωθεν τοῦ ὑπερλάμπρου θόλου, ὅστις ὡς ἄλλος οὐρανός, λουόμενος εἰς τὸ φῶς, ἀπλώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν πιστῶν. Ἡ λειτουργία εἶχεν ἀρχίσει. Καὶ ἦτο ἡ τελευταία λειτουργία τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Χριστιανοσύνης. Τὴν νύκτα ἐκείνην ὑπὸ τὸν θόλον

τῆς Ἀγίας Σοφίας ἔνας λαὸς ὄλόκληρος, γονατιστός, ἐδέετο διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς θεοφρουρήτου Πόλεως. Ὡτὸν ἐκεῖ ὅλη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τοῦ παλατίου, ὅλοι οἱ εὐπατρίδαι τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας ἡνωμένοι μὲ τοὺς πολεμιστὰς καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ.

— Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου!

“Ηστραπτὸν τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τοῦ ὥραίου ναοῦ, πράσινα, σμαράγδινα, λευκά, κόκκινα, κυανᾶ, ροδόχροα, τὰ μάρμαρα χιλίων τόπων καὶ χιλίων λατομείων, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν πολυελαίων. Ἐφάνταζαν θαυμαστὰ ἴστορήματα μὲ τὰ πλούσια μωσαϊκά. Ἔζωντάνευαν μέσα εἰς τὰ σύννεφα τοῦ λιβάνου τὰ εἰκονίσματα τῶν ἀγίων. εἰς τὸ τέμπλον καὶ τὰ εἰκονοστάσια, ὅπισθεν τῶν μεγάλων μανόνυχλίων. Καὶ αἱ

ἱεραὶ ψαλμωδίαι, ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ χοροῦ τῶν Ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, ἀνέβαιναν, ὡς ἀγγελικὰ ἔσματα, πρὸς τὸν θρόνον τοῦ πολυελέου Θεοῦ.

— Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου!

‘Ο Κωνσταντῖνος ἐπροχώρησε σκυμμένος καὶ ἐγονάτισεν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν, ἐνῷ τὰ χείλη του ἐσάλευον εὐλαβῶς. ‘Ο βασιλεὺς προσηγέρετο. Καὶ τὰ δάκρυα τῶν πιστῶν ἔτρεχον ἀκράτητα ὀλόγυρά του. Μία βαθυτάτη σιωπὴ ἐχύθη ὀλόγυρα. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς βαθείας σιωπῆς ἡκούσθη ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Ἱεροῦ:

— Μετὰ φόβου θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε!

‘Ο Κωνσταντῖνος ἤγέρθη πρῶτος, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ ἱερόν, μὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ χοροῦ τῶν διακόνων καί, ὡς νὰ εἴχε τὸ ἀξιωμα τοῦ Ἀρχιερέως, ὅπως ἐπεκράτει ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους Αὐτοκράτορας, ἐστάθη πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης, ἀπέναντι τῆς Ἀγίας Τραπέζης, ἀφαιρῶν τὸ στέμμα του, βασιλεὺς αὐτὸς τῆς γῆς, πρὸ τοῦ Βασιλέως τοῦ Οὐρανοῦ.

— Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντῖνος....

‘Ο Κωνσταντῖνος ἔλαβε μὲ εὐλάβειαν τὸ δισκοπότηρον. Τὸ ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του, τὸ ἡσπάσθη καὶ ὅπως ἦτο συνήθεια νὰ μεταλαμβάνῃ μόνος του ὁ βασιλεὺς, ἐκοινώνησε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Οὐδεὶς ἡμπόρεος νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα του. Μία βοὴ ἀπὸ πνιγομένους λυγμούς ἐπλημμύρισε τὸν ἀέρα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Χριστιανοσύνης.

Μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν ὁ Κωνσταντῖνος ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ καὶ κατηγορύθη πρὸς τὰ ἀνάκτορά του. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως δὲν εἰσήρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορά του ὡς βασιλεὺς. Εἰσήρχετο ὡς ἀμαρτωλός, ὅστις ἤρχετο νὰ ζητήσῃ χριστιανικῶς συγ-

χώρησιν καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον του ὑπηρέτην. «Συγχωρεῖτε με!». Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, γράφει κάποιος, δὲ δόποιος παρέστη ἐκεῖ, ἔπρεπε νὰ εἶναι κανεὶς ἀπὸ πέτραν ἢ ξύλου καμωμένος, διὰ νὰ μὴ δακρύσῃ.

Τὴν αὔτην ἔσπεραν ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος, ἔπιπτε νεκρός, πολεμῶν ὡς ὁ τελευταῖος στρατιώτης πρὸ τῆς πύλης τοῦ Ἅγίου Ρωμανοῦ. Καὶ τὸ αὐτὸ βράδυ ἔπιπτεν ἡ μᾶπαρτη» Πόλις. Ἡ τελευταία λειτουργία τῆς Ἅγιας Σοφίας ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὴν μεγάλην θυσίαν. «Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες...».

Δὲν ἐτελείωσεν ὅμως ἡ τελευταία λειτουργία. Μίαν ἡμέραν, τὴν δόπιαν θὰ δώσῃ ὁ Θεός, θὰ ἐπαναρχίσῃ ἀπ' ἐκεῖ, δῆπου ἐσταμάτησε. Καὶ θὰ εἶναι ἡ μεγάλη ἡμέρα, τὴν δόπιαν περιμένει τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων.

Παῦλος Νιοβάνας

80. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει δὲ Θιός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει καὶ ἡ Ἀγια - Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα καὶ ἔξηντα δυὸς καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.

Ψάλλει ζερβάδες βασιλιάς, δεξιὰ δὲ πατριάρχης,
καὶ ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν φαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νά βγη δὲ βασιλέας,
φωνὴ τοὺς ἥρθε ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:
«Πάψετε τὸ χερουβικὸ καὶ ἀς χαμηλώσουν τ' ἄγια,
παπάδες, πάρτε τὰ ιερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σβηστῆτε,
γιατ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ.

Μόν' στεῦλτε λόγο στὴ Φραγκιὰ νά ρθουν τρία καράβια:
τὸ νὰ νὰ πάρη τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τὴν "Ἄγια Τράπεζά μας..."

Ὕ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες
—Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζης,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά μας εἶναι.

N. G. Πολίτου : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»

81. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

Απροσδόκητος
έπισκεπτης

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιᾶς ἤκουσα
ἔνα μικρὸν θόρυβον, ὡς νὰ ἔρριπτον λιθά-
ρια εἰς τὸν ύαλοπίνακα τοῦ παραθύρου
μου. Στρέφω καὶ βλέπω ἔνα σπουργίτην νὰ κάθεται εἰς τὸ
κατώφλιον τοῦ παραθύρου.

Ἐγνώριζον ἀπὸ ἀναγνώσεις ὅτι τὰ πτηνὰ κάμνουν
τοιαύτας ἐπισκέψεις εἰς τὸν καιρὸν τῆς χιονιᾶς. Ἀληθῶς
ὅμως αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ ράμφος του τὸν ύαλοπί-
νακα; Τὴν ἀμφιβολίαν μοι διέλυσε νέον ράμφισμα, τὸ ὅποῖον
εἶδα τώρα μὲ τὰ μάτια μου. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεχίνησε
καὶ μάλιστα, ἀν θέλετε, μὲ ἐκολάκευσεν. (Ο) καγμένος ὁ
σπουργίτης μοῦ ἔκαμνε μίαν τιμητικὴν διάκρισιν, νὰ μὲ θεωρῇ
ώς ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω κακὸν καὶ ίκανὸν νὰ τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίασα σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον.

Ο σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μι-
κρὸν κίνημα πρὸς τὰ ὄπίσω. "Ἐπειτα ἐστάθη καὶ μὲ παρε-

τήρησε μὲ τὴν μεγάλην περιέργειαν, τὴν ὅποιαν ἔχει κάποτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν.

’Απεῖχον τώρα ἀπὸ τὸ παράθυρον δύο βήματα.

’Ο σπουργίτης ἔξηκολούθει νὰ μὲ παρατηρῇ. ’Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς του ὡς χαιρετισμόν. ’Αλλ’ ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἥπλωσα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν σύρτην, δ σπουργίτης ἐπέταξεν. ’Αδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

Συμφιλίωσις

”Ἐρριψα ψίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὅποιον ἐκαθάρισα ἀπὸ τὴν χιόνα, καὶ ἔκλεισα τὸ παράθυρον. Μετ’ ὀλίγον εἶδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν’ ἀρχίζῃ νὰ τρώγῃ λαιμάργως τὰ ψιχία.

Καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε νέον χαιρετισμόν· ἐπειτα ἐρράμφισε τὸν ὑαλοπίνακα καὶ ἔκινε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ διαχρίνῃ τὸ ἐγίνετο μέσα εἰς τὸ δωμάτιον. ’Αλλ’ ὅταν ἐπλησίασα ν’ ἀγοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

”Ἐρριψα νέα ψιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἔρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βάθιος τοῦ δωματίου ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ λεπτὰ καὶ δ σπουργίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δισταγμούς ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἔξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ πάτωμα ψιχία· ἥτο δικαστικὸς ἀνήσυχος πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ.

”Ἐπειτα μὲ ἐν πτερύγισμα ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετήρει· μὲ παρετήρει σχεδὸν

πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος.

Αλλὰ μόλις ἐκινήθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὔτε καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοικτόν.

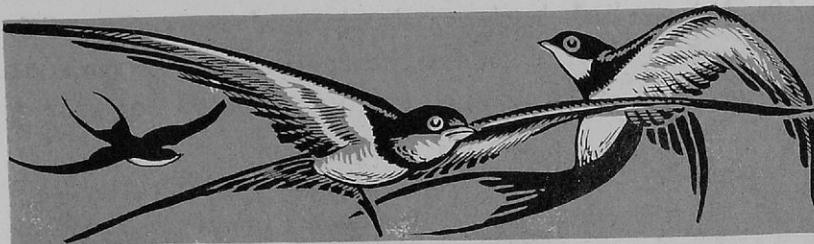
Ανέμενον τὴν ἐπομένην ἀνέμενον καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ράμφισμά του εἰς τὸ παράθυρον. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν χάριν ὄλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα. Εκείνου, δὲ ὅποῖς συχνὰ τὰ ἀνέφερεν εἰς τὰς παραβολάς του.

Αλλὰ δὲν ἥλθεν...

Ἐφημερὶς «Ἐμπρός» (Διασκευὴ N. A. Κοντοπούλου)

Ιωάννης Κονδυλάκης

82. ΑΙ ΧΕΛΙΔΟΝΕΣ

Προάγγελοι
τῆς ἀνοίξεως

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ όποῖα χαιρετίζουν τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦν τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπό τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. 'Η συναυλία τῶν μὲ εύφραίνει κάθε αὐγήν, ὅταν ἔξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου.

'Απέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ όποίου οἱ κλάδοι τώρα ἡρχισαν νὰ φουντώνουν καὶ νὰ πρασινίζουν. 'Επὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινόν των ἵμαντος οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γύρω πρασινίζουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδράκια τῆς αὐλῆς καὶ εἰναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοίξεως αὐτή, ἡ όποια παρουσιάζεται ἐμπρός μου κάθε πρωί, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρον.

Ναί, ἡ ἄνοιξις ἥλθεν! Μᾶς τὸ λέγει ὁ γαλανὸς ούρανός, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

"Ηλθεν ἡ ἄνοιξις καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα τῆς τὸ ἔσυραν αἱ χελιδόνες. "Ω, τὰ ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ προάγγελοι τῶν ὡραίων ἡμερῶν!

Τὰς εἴδατε, τὰς εἴδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην τῶν πτῆσιν τὸν γαλάζιον ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐπλη-

ρώθη ἀπὸ χαρὰν ἡ ψυχή σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν καὶ πιστῶν φίλων, αἱ ὅποῖαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιὰς τῶν φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ διαρκέσῃ ἡ ὥραία ἐποχῆ;

Ναί· δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! Ἐρχεται μαζὶ μὲ τὴν ἄνοιξιν καὶ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ζωῆς.

Αρεταὶ τῆς Ή χελιδὼν εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν της πλησίον τῶν κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς αὐτάς.

Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι πολὺ φιλόπονος, φιλόστορογος καὶ κοινωνική. Η παρουσία της θεωρεῖται ως καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ως εὐλογία Θεοῦ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός· δὲν μᾶς εὔχαριστεῖ ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματός της. Εἶναι καὶ εὐεργέτις τοῦ ἀνθρώπου· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ τὰ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

"Ἐπειτα χρησιμεύει κάποτε καὶ ως εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετῇ χαμηλά, προμηνύει βροχήν· ὅταν πετῇ ύψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Αἱ χελιδόνες εἶναι ὅχι μόνον εὐχάριστοι φίλοι, ἀλλὰ καὶ ὡφέλιμα καὶ εὐεργετικὰ πτηνά.

83. Ο ΜΑΪΟΣ

“Ηλθεν ὁ Μάιος.

Μεγάλη ἑορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κῆπον.
Ἄνθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἄνθη εἰς τὴν
χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἐναρμονίως
μὲ τὰ ἀρώματα. Αἱ κατακόκκιναι παπαροῦναι ἀδελφώνονται
μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρὺ ἔρωμα τῶν κρίνων
μὲ τὴν λεπτὴν εὐωδίαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωινὴ δρόσος
κατακοσμεῖ τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ
τοὺς ὅποιους παίζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου.

Εἰς τὴν καθαράν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαι-
ραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνὰ βομ-
βοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. Ἡ συναυλία των ἡ πανη-
γυρικὴ συμπληροῦ τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἑορτάσιμον· ἀντὶ[·]
τῶν ἀφθόνων ἀνθέων, τὰ ὅποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ

θαυμασμόν, φάλλουν τὰ πτηνά τὸν ὕμνον τοῦ Ματίου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἄνθη, ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των, ὡς διὰ ν' ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ ἄσμά των.

Καὶ λέγουν τὰ ἄνθη πρὸς τὰ πτηνά:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἶσθε εὔτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν μας! Ἡμεῖς εὐωδιάζομεν καὶ αἰσθανόμεθα· ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν ὅ,τι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνά πρὸς τὰ ἄνθη:

— Ή εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. Ἡμεῖς προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ σεῖς εἶσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανὸν μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν ἡ εὐωδία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης!

Καὶ τὸ ἀγνὸν παιδίον, τὸ ὄποιον ἔρχεται τὴν πρωινὴν ἐκείνην ὥραν, διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἄνθη τοῦ Ματίου, ἀκούει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει:

— Ναί, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, εἰς τὸν ὄποιον δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν. Εορτάζει ἡ φύσις. Τὰ πτηνά διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἐκπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γρηγόριος Ξερόπολης

84. ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

(Άπόσπασμα)

Τοῦ Μαγιοῦ ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
που ὥραιότερη ἡ φύση ξυπνάει,
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά.

"Ανθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιά κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
ἀσπροεντύματά, γέλια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.

Ναι, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴν νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά!

Διονύσιος Σολωμός

85. ΟΙ ΑΣΤΑΚΟΙ

—'Αστακοί! 'Αστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐγώ, ὁ ὅποιος κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοφόρον νῆσον, νὰ συγκινοῦμαι περισσότερον ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν πλανοδίων πωλητῶν τῶν ἀστακῶν. 'Αφήνω τότε τὴν ἔργασίαν μου καὶ σπεύδω πρὸς τὸ παράθυρον, ἵνα ἀπολαύσω διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὰ θαλασσινὰ τῆς πατρίδος μου.

Καὶ φαντάζομαι τότε τὸ ἐκλεκτὸν αὐτὸ δστρακόδερμον ὅχι εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ιχθυαγοράν, ἀλλ’ εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῷραν ἀλιευτικοῦ πλοιαρίου. Βλέπω μὲ τὴν φαντασίαν μου διαφόρου ἡλικίας καὶ μεγέθους ἀστακούς, ἐφήβους, νεοσυλλέκτους ἢ γηραιούς, ὄλοκληρον λόχον. "Ολοι εἶναι ώπλισμένοι, ὅλοι μοῦ φαίνονται ὅτι ἀναπαύονται, ως νὰ ἥρχοντο ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια, ἐπάνω εἰς τὴν πρῷραν τοῦ πλοίου. Θαυμάζω τοὺς ἀγκυλωτούς καὶ γαμψωνύχους ἀμετρήτους πόδας των — δέκα ἔκαστος!

"Ολοι εἶναι ώπλισμένοι μὲ τὸν ἀκανθώδη ὄπλισμόν, τὰ πιστόλια των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια των! Καὶ ὅλοι εἶναι θωρακοφόροι προστατευόμενοι ἀπὸ ἀκανθωτὰ

Θώρακα, ό δποιος περιβάλλει ισχυρῶς τὰ νῶτά των, ἀπὸ οὐρὰν ὁστρακοειδῆ καὶ ἐμπρὸς δύο ἀεικινήτους κεραίας, μακρὰς ὡς δύο δόρατα.

"Ω! ἔκεινος ό χρωματισμός των! Τί μαγεία! "Ολαι αἱ εὔγενεστεραι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ.

— 'Αστακοί! 'Αστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Παρετήρησα ὅτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦν συνήθως κατὰ Παρασκευήν. Διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει τὸ ἀτμόπλοιον ἀπὸ τὴν Σκῦρον, τὴν κατ' ἔξοχὴν ἀστακοτρόφον νῆσον.

"Ισως νὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος μῦθος περὶ γενεαλογίας τῶν ἀστακῶν, δ ὁποῖος νὰ ἐλησμονήθη. 'Ασφαλῶς ό μῦθος αὐτὸς θὰ ἔλεγεν ὅτι ό Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον Σκῦρον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἔπινξεν ὅλους τοὺς ἀρχαίους τῆς νῆσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, παραδοθέντας ἐνόπλως εἰς αὐτόν. "Ισως οἱ Δόλοπες οὗτοι, κατὰ τὸν μῦθον, νὰ εἴναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί. 'Εκεῖθεν θὰ διεδόθη τὸ ὁστρακόδερμον τοῦτο θαλασσινὸν εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ 'Αρχιπελάγους καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς 'Ελλάδος παραλίας.

'Αλλ' εἰς τὴν Σκῦρον ἡ ἀλιεία τῶν ἀστακῶν εἴναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν ἐρημικὴν ἔκεινην θαλασσαν τῆς νήσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων ἀστακοί. Γίνεται δὲ ὡς ἔξης ἡ ἀλιεία των:

Οἱ ἀλιεῖς ἔχουν ἔκει ἐπίτηδες δίκτυα δι' ἀστακούς μὲ μεγάλας ὀπάς, διὰ τῶν ὁποίων συλλαμβάνονται τὰ θαυμάσια αὐτὰ θαλασσινὰ εὔκολωτατα, ὅταν ἔξέρχωνται εἰς βοσκήν. Τὰ δὲ ὄπλα των ἔκεινα τὰ πολλὰ καὶ φοβερά, οἱ γαμψοὶ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι ἄκανθαι τοῦ θώρακός των, χρησιμεύουν μόνον διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτούς τοὺς μεταφέρουν οἱ ἀλιεῖς καὶ τοὺς ρίπτουν εἰς θαλασσίας μάνδρας, τὰς ὅποιας ἐπίτηδες ἔχουν εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους ὄρμους τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀτμοπλοίου. Τότε δὲ τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχὴν ἐντὸς καλάθων μεγάλων, τοὺς ὅποιους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχίνων ἢ ἄλλων θάμνων.

"Οσοι τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας κρεμοῦν εἰς τὴν θάλασσαν αὐτούς τοὺς καλάθους, τοὺς ἑτοίμους πρὸς ἔξαγωγήν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότερον εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας, ὅπου φυλάσσονται ἐλεύθεροι οἱ αἰχμαλώτοι ἀστακοί, εἰσχωρήσῃ κανεὶς ὀκτάπους.

Οὗτος εἶναι ὁ φοβερώτερος ἔχθρος τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρύτατον ὅπλισμόν, ὁ ἔχων θώρακα ἴσχυρότατον μὲ ἀναριθμήτους ἀκάνθας, καταλαμβάνεται ἀμέσως ὑπὸ ἀνεξηγήτου φόβου πρὸ τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὀκτάποδος. Κάμνει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας. Ἀναταράσσει τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπελπισμένος τοὺς πελωρίους ἐκείνους μύστακάς του καὶ κτυπᾷ ἀστραπιαίως τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὔραν του.

Τόσα δὲ ἄλματα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἀνατινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ζηράν, ὅπως σωθῇ ὁ δυστυχῆς στρατάρχης! Διότι δὲ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν φοβερὸς ἐκεῖνος ἔχθρός του μὲ τὴν πλαδαράν καὶ ὡς ζύμην μαλακὴν σάρκα του ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν δυστυχῆ ἀστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν φονεύῃ ἀπομυζῶν τὰς σάρκας του.

Αλέξανδρος Μωρᾶς Ιδίης

86. ΤΟ ΦΥΛΑΚΤΟΝ ΤΟΥ ΜΑΓΟΥ

‘Υπῆρχεν εἰς τι ὁρεινὸν χωρίον τῆς Ἀνατολῆς εἰς χωρικός, ὁ ὅποῖος δὲν ἦδυνατο νὰ προκόψῃ εἰς τίποτε. “Ολα τοῦ ἥρχοντο ἀνάποδα καὶ δι’ αὐτὸν ἐπίστευεν ὅτι τὸν κατατρέχει ἡ Τύχη του. Πρὸς τί νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ κοπιάζῃ; ἐσκέπτετο. Τὰ εἶχε παραμελήσει ὅλα καὶ εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην δυστυχίαν. ‘Ο ἀγρός του ἔμενεν ἀκαλλιέργητος, ἡ καλύβη του εἶχε καταντήσει ἑτοιμόρροπος, τὰ παιδιά του δὲν εἶχον πλέον φορέματα νὰ φορέσουν καὶ περιεφέροντο ρακένδυτα εἰς τοὺς δρόμους. Εἰς τὸ τέλος τοὺς εἶχε λείψει καὶ αὐτὸν τὸ φωμὶ καὶ ἔζων ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν γειτόνων.

— Καλὸς ἄνθρωπος ὁ Ἀργύρης, ἔλεγον καὶ οἱ γείτονες, ἀλλὰ ἀτυχος. Δὲν ἤμπορεῖ νὰ προκόψῃ.

Καὶ τὸν ἐλυποῦντο ὅλοι.

Μίαν πρωίαν δὲν ἀργύρης ἔφυγεν ἀπὸ τὴν καλύβην του καὶ ἐπλανᾶτο εἰς τὰ βουνά, χωρὶς καὶ ὁ ἴδιος νὰ γνωρίζῃ ποῦ πηγαίνει. Ὅτος τρελὸς ἀπὸ τὴν δυστυχίαν του. Κουρασμένος δπως ἦτο ἀπὸ τὸν δρόμον καὶ τὴν πεῖναν, ἐκάθισε εἰς τὴν σκιὰν ἐνὸς μεγάλου πεύκου ν’ ἀναπαυθῇ καὶ τὸν κατέλαβεν δύπνος. “Οταν ἤνοιξε τὰ μάτια, εἶδεν ἐνώπιόν του ἕνα ὑψηλὸν γέροντα μὲ μακρὰν λευκὴν γενειάδα, ὁ ὅποῖος τὸν ἐκοίταζε μὲ συμπάθειαν, στηριζόμενος ἐπάνω εἰς μίαν βακτηρίαν. ‘Ο γέρων τὸν ἐκαλημέρισε καὶ τοῦ εἶπε:

— Φαίνεσαι πολὺ λυπημένος, καλέ μου ἄνθρωπε. Τί σου συμβαίνει; Εἰπέ μου τὸν πόνον σου καὶ ἵσως ἤμπορέσω νὰ σὲ βοηθήσω.

— Δὲν ἔχω παράπονον ἀπὸ κανένα, τοῦ εἶπε ὁ πτωχὸς Ἀργύρης. ‘Αλλὰ εἶμαι εἰς ἀτυχος ἄνθρωπος. Μὲ κατατρέχει ἡ Τύχη μου καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ προκόψω εἰς τίποτε. “Ολα μοῦ πηγαίνουν ἀνάποδα. ‘Απὸ ἀτυχίαν εἰς ἀτυχίαν.

‘Ο γέρων ἐκάθισε τότε πλησίον του, εἰς μίαν μεγάλην πέτραν, καὶ τοῦ εἶπε:

— Άφοῦ εἶναι ἡ Τύχη σου, ποὺ σὲ κατατρέχει, ἐγὼ θὰ σὲ σώσω.

— Καὶ ποῖος εἶσαι σύ, καλέ μου πατέρα; ἡρώτησεν δὲ ὁ Ἀργύρης.

— Ἐγώ, τοῦ εἶπεν δὲ γέρων, εἴμαι δὲ μεγαλύτερος μάγος τῆς Ἀνατολῆς καὶ εἴμαι περαστικὸς ἀπὸ τὰ μέρη αὐτά. Θὰ σοῦ δώσω λοιπὸν ἐν φυλακτόν, τὸ ὅποιον θὰ κρεμάσῃς ἐπάνω σου. Καὶ ἐνόσῳ θὰ φορῇς αὐτὸ τὸ φυλακτόν, ὅλα θὰ σοῦ ἔρχωνται δεξιά. Ἡ κακή σου τύχη δὲν θὰ ἔχῃ πλέον καμίαν δύναμιν νὰ σὲ βλάψῃ, διότι τὸ φυλακτὸν αὐτὸ ἔχει μέσα διάφορα μαγικὰ βότανα. Πάρε λοιπὸν αὐτό, κρέμασέ το κρυφά ἐπάνω σου, νὰ μὴ τὸ βλέπη κανείς, καὶ πήγαινε ἀμέσως νὰ ἔργασθῃς. Καὶ τοῦ παρέδωκε τὸ μαγικὸν φυλακτόν, τὸ ὅποιον δὲν θὰ σοῦ χρειάζεται πλέον, διότι θὰ εἶσαι πλούσιος καὶ εὔτυχής. Μοῦ δίδεις τὸν λόγον σου;

— Μὲ μίαν συμφωνίαν ὅμως!... τοῦ εἶπεν δὲ γέρων. Ἐγὼ περνῶ κάθε πέντε ἔτη ἀπὸ τὰ μέρη σας. Μετὰ πέντε ἔτη λοιπόν, τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Μαΐου, θὰ ἔλθῃς εἰς τὸ ἔδιον αὐτὸ μέρος καὶ θὰ μοῦ φέρῃς τὸ φυλακτόν, τὸ ὅποιον δὲν θὰ σοῦ χρειάζεται πλέον, διότι θὰ εἶσαι πλούσιος καὶ εὔτυχής. Μοῦ δίδεις τὸν λόγον σου;

— Ο Ἀργύρης ἔδωκε τὸν λόγον του, ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τὸν κρατήσῃ, καὶ δὲ μυστηριώδης γέρων μὲ τὴν μακρὰν καὶ λευκὴν γενειάδα ἀπεμακρύνθη στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ὁδοιπορικῆς του βακτηρίας.

— Ο Ἀργύρης, δὲ ὅποιος ἔως τότε δὲν ἤδυνατο νὰ σύρῃ τοὺς πόδας του ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν, εἶχε λάβει νέας δυνάμεις. Καὶ μὲ νέον θάρρος ἥρχισε νὰ καταβαίνη πρὸς τὸ χωρίον του. “Οταν ἔφθασεν εἰς τὴν καλύβην του,

ῆτο ἀγνώριστος. Οἱ δόφθαλμοὶ του ἔλαμπον, τὸ πρόσωπόν του ἡκτινοβόλει ἀπὸ χαράν, τὸ βῆμά του ἦτο γοργὸν καὶ σταθερόν. Καὶ ἀντὶ ν' ἀναστενάζῃ, ὅπως συνήθιζε, ἐχαμογέλα πρὸς ὅλους. Οἱ οἰκεῖοὶ του δὲν ἤδυναντο νὰ ἐξηγήσουν τὴν μεταβολὴν αὐτήν. "Αλλος ἄνθρωπος.

— Τὰ πράγματα ἥλλαξαν... εἶπεν εἰς τὴν γυναικά του γεμάτος ἀπὸ χαράν. Δὲν φοβοῦμαι πλέον τὴν κακήν μου Τύχην. Δῶσέ μου τὰ ἐργαλεῖά μου νὰ ὑπάγω νὰ σκάψω τὸν ἄγρόν, νὰ κλαδεύσω τὰ δένδρα, νὰ ποτίσω τὰ λαχανικά. "Ολα θὰ πηγαίνουν καλά.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! εἶπεν ἡ σύζυγός του, ποὺ ἥλλαξες γνώμην. Χαίρομαι τώρα νὰ σὲ βλέπω.

Καὶ τοῦ ἔδωκε τὰ ἐργαλεῖά του, τὰ ὅποια ἦσαν παραπεταγμένα καὶ σκωριασμένα εἰς μίαν γωνίαν.

'Απὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀργύρης ἥρχισε νὰ ἐργάζεται μὲ νέον ζῆλον καὶ νέαν προθυμίαν. Δὲν τὸν ἐφόβιζε πλέον τίποτε. Εἶχε τὸ μαγικὸν φυλακτὸν ἐπάνω του. "Τσετρον ἀπὸ ὀλίγους μῆνας ὁ ἀγρὸς ἀπέδωκε πλουσίαν συγκομιδὴν καὶ τὰ δένδρα του ἀφθονον καρποφορίαν. 'Η εὐτυχία ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν καλύβην του, ἡ ὅποια εἶχε σχεδὸν καταρρεύσει. Καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ ὑλικὰ τῆς καταρρευσάσης ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν καλύβης — λίθοι καὶ ξύλα καὶ κεραμίδια — ἦσαν διεσκορπισμένα ὀλόγυρα, ἥρχισε νὰ τὰ μαζεύῃ καὶ νὰ κιίζῃ ἐκ νέου μόνος του τὸν οἰκίσκον του, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὰ τέκνα του. Σιγὰ σιγὰ τὸ ἐρείπιον ἔγινεν ὠραία κατοικία. Τώρα οὕτε τὰ νερά τῆς βροχῆς ἔτρεχον μέσα οὕτε οἱ δυνατοὶ καὶ παγεροὶ ἀνεμοὶ τοῦ χειμῶνος εἰσέδυον, ὅπως πρίν, ἀπὸ ὅλας του τὰς πλευράς.

'Ἐν συντόμῳ τέλος πάντων, πέντε ἔτη εἰργάζετο μὲ νέον θάρρος καὶ νέαν δύναμιν ὁ πτωχὸς Ἀργύρης καὶ ἡ Τύχη του τώρα ἀντὶ νὰ τὸν καταδιώκῃ τὸν ἐβοήθει. "Οταν

παρηγόρθιον τὰ πέντε ἔτη, δὲ πτωχὸς Ἀργύρης ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους καὶ εὐτυχεστέρους χωρικοὺς τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Καὶ ὅλοι ἔλεγον:

— Πῶς ἥλλαξεν ἡ Τύχη του!

‘Ο Ἀργύρης ὅμως μέσα εἰς τὴν εὐτυχίαν του δὲν ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του πρὸς τὸν γέροντα σωτῆρά του. Καὶ μίαν πρωίαν — ἦτο ἡ πρώτη Κυριακὴ τοῦ Μαΐου — χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε εἰς κανένα, ἔξεκίνησεν, ἀνέβη εἰς τὸ βουνὸν καὶ μετέβη νὰ συναντήσῃ εἰς τὴν σκιάν του μεγάλου πεύκου τὸν μάγον.

‘Εκεῖνος τὸν ἐπερίμενε εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν.

— Τί νέα λοιπόν; τὸν ἥρωτησε, καθὼς τὸν εἶδε νὰ πλησιάζῃ.

‘Ο Ἀργύρης ἐγνάτισεν ἐμπρός του καὶ τοῦ κατεφίλει τὰς χεῖρας.

— Ο Θεὸς νὰ σὲ πολυχρονῇ, γέροντά μου!... τοῦ εἴπε. Τὰ μαγικὰ βότανα ἐθαυματούργησαν. Ἡλλαξεν ἡ Τύχη μου.

Καὶ τοῦ παρέδωκε τὸ φυλακτόν, ἀφοῦ τὸ ἡσπάσθη μὲ συγκίνησιν.

‘Ο γέρων ἔχαμογέλασε.

— Οὔτε ἐγὼ εἶμαι μάγος, καλέ μου ἀνθρωπε, τοῦ εἴπε, οὔτε τὸ φυλακτὸν αὐτὸ ἔχει μέσα μαγικὰ βότανα. Ἐχει ἀθῶα βότανα τοῦ βουνοῦ. Δὲν ἐθαυματούργησε λοιπὸν τὸ φυλακτόν. Ἐθαυματούργησε τὸ θάρρος, τὸ ὄποιον σου ἔδωκα, ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν ἑαυτόν σου, τὴν ὄποιαν εἶχες χάσει καὶ τὴν ἐπανεῦρες, ἡ θέλησις, ἡ ἐργασία σου. Ἡ κακή σου Τύχη ἦτο ἡ ἀπελπισία, ἡ ὄποια σὲ εἶχε κυριεύσει. Ἡ καλή σου Τύχη εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν σου. Ἐσὺ τὴν ἐδημιούργησες, διότι κάθε ἀνθρώπος δημιουργεῖ μόνος του τὴν καλὴν καὶ τὴν κακήν του Τύχην. Τὸ φυλακτὸν δὲν σου χρειάζεται

πλέον, ὅπως σου εἶχον εἴπει καὶ τότε. Πήγαινε τώρα, μὲ τὴν εὐχήν μου, καὶ ἔξακολούθησε νὰ ἐργάζεσαι μὲ θάρρος καὶ ἀφοσίωσιν. Ἡ τύχη θὰ σὲ βοηθῇ πάντοτε.

Καὶ ὁ γέρων μὲ τὴν λευκὴν μακρὰν γενειάδα, ὃ ὅποιος δὲν ἦτο μάγος, ἀλλ’ εἰς σοφὸς ἄνθρωπος, ποὺ ἐγνώριζε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ἀπεμακρύνθη πάλιν στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ὁδοιπορικῆς του βακτηρίας.

87. ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΤΑ ΤΥΡΙΑ

(Παράδοσις "Ιμβρου")

Εἰς τὸ βόρειον ἀκρον τῆς "Ιμβρου ὑπάρχει μία βραχώδης προέκτασις, ἡ ὅποια κεῖται μεταξὺ δύο κολπίσκων, τοῦ 'Αγίου Κηρύκου πρὸς ἀνατολὰς καὶ τοῦ Καλαμιτσίου πρὸς δυσμάς. Ἡ προέκτασις αὐτὴ ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ βουνοῦ τοῦ Προφήτου 'Ηλιοῦ καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κρωτήρι, δηλαδὴ ἀκρωτήριον. "Οταν τὸ παρατηρῆ κανεὶς ἔξ ἀποστάσεως, βλέπει ἀτάκτως συσπωρευμένους βράχους διαφόρων μεγεθῶν, οἱ ὅποιοι σχηματίζουν μίαν ἀπόκρημνον ἀκτήν, πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς ναυτικούς κατὰ τὰς τρικυμιώδεις νύκτας τοῦ χειμῶνος. Οἱ διάφοροι ὄγκοι ιθοί παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα παλαιᾶς ἀκροπόλεως, εἰς τὰ κράσπεδα τῆς ὁποίας διακρίνονται παράδοξα πετρώματα, εἰς κανονικὰ σχήματα, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ὅποια οἱ μὲν ναυτικοὶ τὰ ὄνομάζουν Κασκαβάλια, οἱ δὲ νησιῶται Τῆς Γριᾶς τὰ Τυριά.

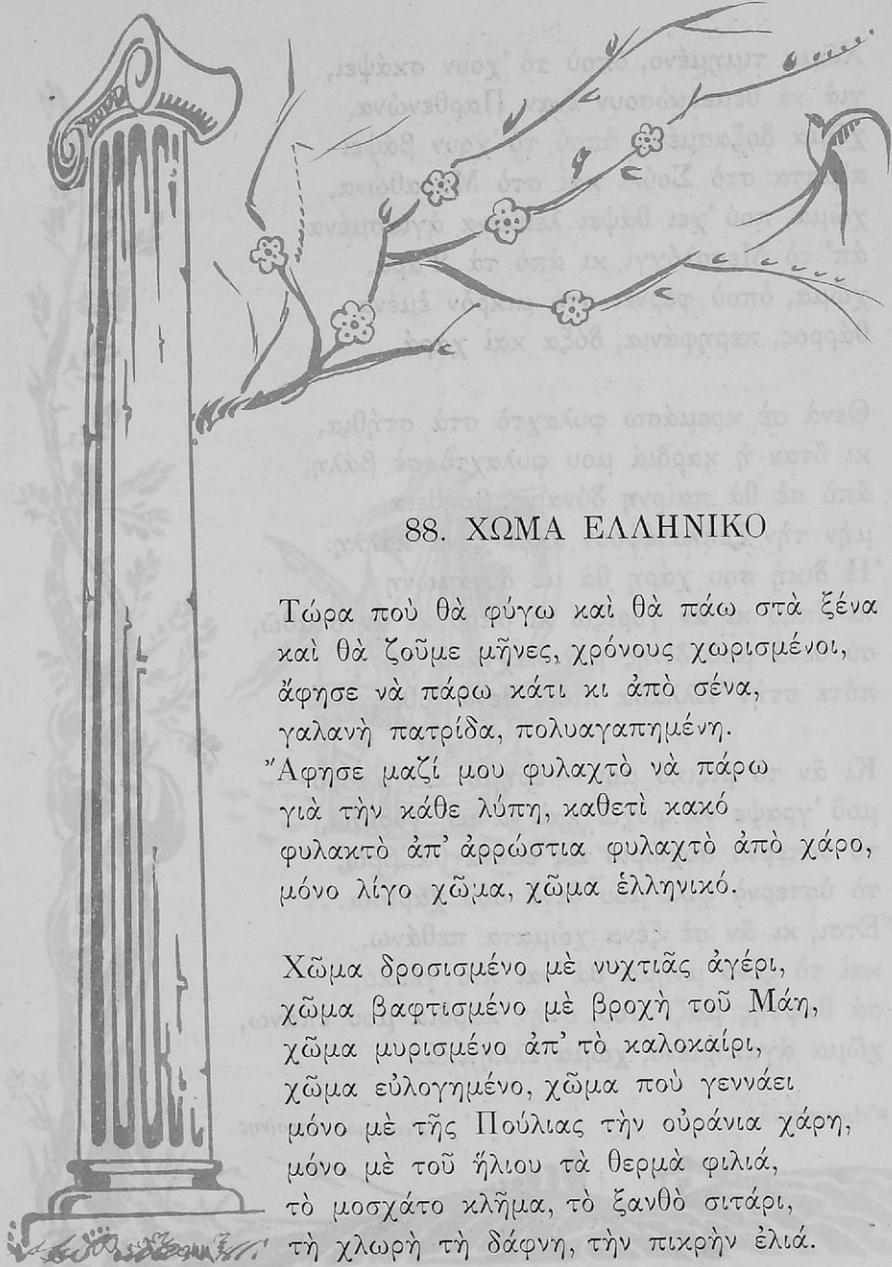
Ἡ λαϊκὴ παράδοσις, διὰ νὰ ἔξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τῶν παραδόξων αὐτῶν πετρωμάτων, καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν

έπλασεν τὸν μῦθόν της. Εἶναι ὁ μῦθος, τὸν δύοιον ἀκούει κανεὶς καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τόπους.

Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔζη ἐδῶ μία γραῖα, ἡ ὅποια εἶχε πολυάριθμα ποίμνια. Ἀπὸ αὐτὰ συνεχῶς ἐτυροκόμει καὶ ὡς φιλάργυρος ἐστοίβαζε τὰ κεφαλοτύρια τὸ ἐπὶ τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ φθάσῃ δῆθεν εἰς τὰ ὑψη τοῦ οὐρανοῦ, κυρίως ὅμως διὰ νὰ κορέσῃ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας της.

Αἴφνης ὅμως τὴν πρώτην Μαρτίου ἐνέσκηψε ἀγρία θύελλα. Ἀνεμος σφοδρὸς μετὰ βροχῆς καὶ χιόνος ἀναστατώνει τὸ πᾶν. Ἡ γραῖα καὶ τὰ ποίμνιά της παγώνουν ἐκ τοῦ ψύχους, τὰ δὲ τυροστάσια ἀποιλιθώνονται. Τὴν ἴδιαν τύχην ὑπέστη καὶ ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος παντὸς ποιμένος πρὸς μεταφορὰν τοῦ γάλακτος, δ ὄνος. Καὶ πράγματι δλίγον μακρύτερον φαίνεται εἰς πετρώδης ὅγκος ὅμοιος πρὸς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ὄνου, ἐκ τοῦ δύοιου καὶ τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται Γάδαρος.

Αὐτὰ διηγεῖται ἡ λαϊκὴ φαντασία. Οἱ ναυτικοὶ ὅμως ὅλου τοῦ κόσμου αὐτὰ τὰ ἀγνοοῦν. Ἐκεῖνοι μόνον βλέπουν μίαν κρημνώδη ἀκτήν, πέριξ τῆς δύοιας βασιλεύει ἡ ἐρημία. Μόνον ὁ γλάρος ἔχει τὴν κατοικίαν του εἰς τοὺς βράχους ἐκείνους καὶ ὁ ἀετός, δ ὁ δύοιος καραδοκεῖ τὴν λείαν του. Ἡ ἐρημία ὅμως καὶ τὰ πουλιὰ ποτὲ δὲν ἔκμυστηρεύονται τοῦ τόπου των τὴν ἱστορίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ξένος ναυτικός, δ περαστικός, δὲν θὰ τὴν μάθῃ ποτέ, μὰ ποτέ. Καὶ ὅμως ἡ ἱστορία θὰ μείνῃ. Θὰ ἀνθῆ πάντοτε εἰς τὰ χεῖλα τῶν ἀνθρώπων, οἱ δύοιοι τὴν ἐφαντάσθησαν καὶ οἱ δύοιοι τὴν διασώζουν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Διὰ «τῆς Γριᾶς τὰ Τυριά», διὰ τὰ «Κασκαβάλια», θὰ δμιλοῦν πάντοτε οἱ «Ιμβριοι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

88. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα που θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἀφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.

"Αφησε μαζί μου φυλαχτὸν νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό
φυλακτὸν ἀπ' ἀρρώστια φυλαχτὸν ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μαρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα ποὺ γεννάει
μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν ούρανια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,
τὸ μοσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, δόπού τό χουν σκάψει,
γιατί νὰ θεμελιώσουν ἔναν Παρθενώνα,
χῶμα δοξασμένο, δόπού τό χουν βάψει
αἴματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθώνα,
χῶμα, πού χει θάψει λείφανα ἀγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα, δόπού φέρνει στὸ μικρὸν ἐμένα
θάρρος, περηφάνια, δόξα καὶ χαρά.

Θενὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλη,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνη δύναμη, βοήθεια,
μήν τὴν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ
κι ὅπου κι ἀν γυρίζω κι ὅπου κι ἀν σταθῶ,
σὺ θενὰ μοῦ δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη:
πότε στὴν Ἐλλάδα πίσω θενὰ ρθῶ.

Κι ἀν τὸ ριζικό μου — ἕρημο καὶ μαῦρο —
μοῦ γραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ὑστερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θά βρω,
τὸ ὑστερνὸ φιλί μου θενὰ σοῦ χαρίσω...
Ἐτσι, κι ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θά ναι πιὸ γλυκό,
σὰ θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

«Αμάραντα»

Γεώργιος Λασσίνης

A. ΑΓΩ ΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

Προτού από την Ελλάδα να γίνεται η πατρίδα
Το ιδιωτικό της Αγώνας στην οποία θα γίνεται η νίκη

Αποτέλεστες Γραμμές Συνθήκες ή Κανόνες
Καταρράκτης, Τρύπα, Λαζαρέτος, Καραβός, Καραβία, Πόλη, Πόλεμος

10 Άγιος Βασίλειος

11 Αυθήνας, Τριπολή, Ηράκλειο, Μάνη, Καρπάθος, Καρκίνη, Καστελόριζο

12 Το Αίγαλο της Ράχης

13 Ήδερα στην Ελλάδα

B. ΑΓΩ ΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

10 Όρες για την Ελλάδα

11 Ο φανάριος

12 Η Ελληνική Επανάσταση

13 Το Βέλος, επίσημη σημαία

14 Στη γραμμή της Ελλάδας

15 Οι λαός, Εργάτες, Αγρότες

16 Ο Μάρτιος της Ελλάδας

17 Ο Σπαντανάς

18 Θεοφάνεια της Ελλάδας

19 Σεμίρρη, Αγρίνιο

20 Η Σελιδονομία, Εύβοια

21 Σερρές, Καστελόριζο, Αργοστόλιο

22 Η Καρπάθη, Καρκίνη

23 Η Καστελόριζος, Μάνη

24 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

25 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

26 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

27 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

28 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

29 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

30 Η Καρπάθη, Καρκίνη, Ζάκυνθος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

A. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελ.
1. Προσευχή στήν Παναγία, ποίημα, Στ. Μαρτζώκη	7
2. Τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στὴν Καρπασία, Παύλου Κρι-	
νάου	9
3. Χριστούγεννα, Γρηγορ. Ξενόπουλου	14
4. Χριστούγεννα, ποίημα, Τέλλου "Αγρα"	18
5. Ὁ "Ἄγιος Βασιλεῖος"	19
6. Ὁ "Ἀκάθιστος" Γυμνος, Θεοδ. Γιαννόπουλου	25
7. Ζαχαρίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος, Μελῆ Νικολαΐδη	29
8. Στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ	34
9. Πάσχα στὰ Πέλαγα, Ἀντρ. Καρκαβίτσα	38

B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

10. Ὁρφέας καὶ Εὔρυδίκη, Δ. Κοντογιάννη	41
11. Ὁ Φιλοκτήτης, Ἀντρ. Καρκαβίτσα	45
12. Τὸ Βυζάντιο	50
13. Στὰ χρόνια τῶν Ἰσαύρων	54
14. Τὸ θάρρος σώζει	58
15. Στὸ φρούριο τῆς Ἐδεσσας	61
16. Οἱ ἀρίτες, δημοτικὸ	67
17. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας	69
18. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ, δημοτικὸ	76
19. Ὁ Φλαντανελάς, Ἄλ. Παπαδοπούλου	77
20. Θεόκτιστα τείχη (Ἡμέρα 46η τῆς πολιορκίας τῆς Πόλης), Τατιάνας Σταύρου	80
21. Ἡ Σουλιωτοπούλα, Γιάννη Βλαχογιάννη	87
22. Σιτάρι - Κριθάρι, ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ ΣΤ' τάξεως, Ο.Ε.Δ.Β., 1974	89
23. Τῆς κλεφτουριᾶς τὰ βάσανα, δημοτικὸ	92
24. Ἡ φωνὴ τῆς Φυλῆς, Στράτη Μυριβήλη	93
25. Τὸ θυμωμένο καράβι, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	96
26. Στὴν Πλνδο, Χρ. Ζαλοκώστα	97
27. Ἡ Ἑλληνίδα, ποίημα, Τίμου Μωραϊτίνη	102
28. Τὸ Ἑλληνόπουλο τῆς Κύπρου, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου	103
29. Τὸ μεγάλο πλοῖο, Ἀντρέα Καραντάνη	106
30. Γυμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, ποίημα, Δ. Σολωμοῦ	112

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελ.
31. 'Η άράχνη, 'Αλεξ. Παπαδοπούλου	113
32. Τρεῖς συμβουλές, Γεωργίου Δροσίνη	117
33. Τὸ ναυτόπουλο, Ἀντρ. Καρκαβίτσα	121
34. 'Η ἐπιστροφὴ τοῦ ναύτη, ποίημα, Ἀριστομ. Προβελέγγιου	125
35. 'Ο μπαρμπατ-Γιάννης κι ό γάδαρός του, Ἀργύρη 'Ἐφταλιώτη	126
36. Οἱ χωριανοὶ, ποίημα, Γεωργίου Ἀθάνα	131
37. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	132
38. Πατέρας καὶ παιδία, ποίημα, Γ. Περγιαλίτη	136
39. 'Η διαθήκη τοῦ Πλατίνη	137
40. 'Η μάνα, ποίημα, Γεωργίου Μαρτινέλη	144
41. Τὸ ἀθάνατο πουλί, Ζαχ. Παπαντωνίου	146
42. 'Ο πόνος τῆς μάνας, ποίημα Ζ. Παπαντωνίου	150
43. 'Ο μαρασμός, Ἐμμ. Λυκούδη	152

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

44. Τὸ πούσι, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ «Στάχυα», Ἰ. Συκώτη - Κ. Πασαγάννη	155
45. Τὰ σύννεφα, ποίημα, Ζ. Παπαντωνίου	158
46. Οὔτε πουνέντες οὔτε λεβάντες, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ «Στάχυα» Ἰ. Συκώτη - Κ. Πασαγιάννη	159
47. Τὰ πρωτοβρόχια, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	163
48. 'Ο κότσυφας, Ἀντρ. Καρκαβίτσα	164
49. 'Ο καλογιάννος, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	169
50. Χιόνι στὸ χωριό, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ «Στάχυα», Ἰ. Συκώτη - Κ. Πασαγιάννη	170
51. 'Ο ζήλιος, ποίημα, Τίμου Μωραϊτίνη	175
52. 'Ο πλάτανος, ἀπὸ τὸ 'Αναγνωστικὸ Ε' τάξεως, 1973	176
53. 'Ο γερο-Πλάτανος, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	180
54. 'Η κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χριστοβασίλη	180
55. 'Η κατάρα τοῦ πεύκου, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	184
56. Μὲ τὴ συρτή, Ἐμμ. Λυκούδη	188
57. Καταπληκτικὴ φαρόσουπα, Θέμου Ποταμιάνου	194
58. 'Ο κυνηγός, ποίημα, 'Αλεξ. Πάλλη	198
59. 'Αληθινὸ παραμύθι, Νικ. Κοντόπουλου	200
60. 'Η ἔξοχή, ποίημα, Στεφ. Μαρτζώκη	207
61. Οἱ ἑλληνικοὶ δρυζῶνες, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	208
62. Προσκύνημα στὸ Μιστρᾶ, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	215
63. Τὰ Μετέωρα, Χρ. Χριστοβασίλη	222
64. Τὰ ἑλληνικὰ βουνά, ποίημα, Χάρη Σακελλαρίου	227
65. Προσκύνημα στὴν ἑλεύθερη Πάτμο, Γεωργ. Καλαματιανοῦ	228

Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

	Σελ.
66. Μια νέα ιστορία για τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ ΣΤ' τάξεως	235
Ο.Ε.Δ.Β., 1974	
67. Ἡ παντεχνία τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλῆ, μετά- φραση Κ. Μάνου	260
68. Ὁ Ἀρχιμήδης, Δ. Κοντογιάννη	262
69. Τὸ χέρι	266
70. Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐδα, Θ. Γιαννόπουλου	269
71. Ἡ τυπογραφία, Δ. Κοντογιάννη	273
<u>72. Ἐρρίκος Ντυνάν, διδρυτής τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Μελῆ Νικολαΐδη</u>	281

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

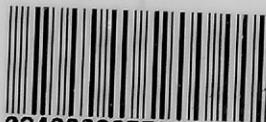
73. Ἡ Σημαία, πόλημα, Ἰω. Πολέμη	287
74. Ἡ Σημαία, Ἐμμ. Λυκούδη	288
75. Ἡ μεγαλόχαρη, Ἀγγέλου Τανάγρα	290
76. Τὸ πανηγύρι, πόλημα, Γεωργ. Στρατήγη	292
77. Ὁ Ἀγιος Δημήτριος, προστάτης τῆς Θεσ/νίκης, Ἄδαμ. Ἀδαμαντίου	293
78. Ὁ Βασίλειος Β' εἰς Ἀθήνας, Νικ. Α. Κοντοπούλου	297
79. Ἡ τελευταία λειτουργία, Παύλου Νιρβάνα	303
80. Τῆς "Ἄγιας Σοφίας, δημοτικό	309
81. Μια ἐπίσκεψις, Ἰω. Κονδυλάκη	310
82. Αἱ χειριδόνες, Γρηγ. Ξενοπούλου	313
83. Ὁ Μάιος, Γρηγ. Ξενοπούλου	315
84. Πρωτη Ματου, πόλημα, Δι Σολωμοῦ	317
85. Οἱ ἀστακοί, Ἀλεξ. Μωραϊτίδη	318
86. Τὸ φυλακτὸν τοῦ Μάγου, ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ Δ. Μάνου κ.ἄ.	321
87. Τῆς γραᾶς τὰ τυριά, ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ Δ. Μάνου κ.ἄ.	325
88. Χῶμα 'Ελληνικό, πόλημα, Γεωργ. Δροσίνη.	327

Σημ. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ ἀναγνωστικοῦ
ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικὰ Ε' τάξεως ἔκδ.
Ο.Ε.Δ.Β. 1966, 1973 καὶ 1974.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ κ.δ.

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ: Τ. ΧΑΤΖΗ

3000

024000025599

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΣΤ 1976 (IV) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 216.000 ΣΥ 2694/14-4-76

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ - ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ : ΚΕΒΙΣΧΟΛ

Γ. 1

